

הפלמ"ח במבחן המלחמה

א. קוים להתהוותו ומבנהו של הפלמ"ח

סכום הלקח — לשם מה?

בסיומה של מלחמה חייב כל צד ללמוד ולסכם לעצמו את לקח המלחמה. למוד וסכום אלה הנם בבחינת תנאי לקראת בנין הצבא והתאמתו לדרישות ולמבחנים שבעתיד. סיכום כזה חייב להיעשות בשני שטחים: הראשון הוא ניתוח האופרציות עצמן, על כל המהלכים שלהן, מתוך מגמה של הפקת לקח טקטי מעשי, ואלו השני צריך שיתבטא בבדיקה מדוקדקת כיצד עמדו המבנים והמסגרות הטקטיות, השרותים השונים, שיטות הארגון והמנהלה, דרכי ההדרכה וחינוך הלוחמים, במבחן הקרבות.

בעוד שבשטח הראשון אין הבעיה כה מורכבת, ואף אם היא דורשת השקעת עמל רב בחקירת האופרציות — הלקח עצמו הוא ברור ומוחלט, הרי בשטח השני תהא הסקת המסקנות קשה עבורנו ביותר. אנו נכנסנו למלחמת העצמאות שלנו ללא דפוסים ומסגרות צבאיים קבועים ואחידים, ועם אורחי מחשבה טקטית שונים ומנוגדים, בשיטות הדרכה נפרדות, ושוני השקפות על דמות לוחמים וצבא. משום כך לא יתכן ניתוח כללי סתמי, כי אם עלינו לבדוק ולנתח כיצד עמד כל גלוי של מבנים ושיטות במבחן הקרבות, ורק תוך השוואת הגלויים השונים ומבחינהם נוכל להגיע למסקנות ברורות ולהסיק את הלקח הראוי לעתיד.

שתי השקפות היו קיימות ב"הגנה" בשנים האחרונות ואח"כ בצ.ה.ל. האחת היא של יוצאי ההגנה והפלמ"ח, אשר ינקה ממקורות עצמיים בעיקר, והתפתחה מנסיון עצמי, ולעומתה — זו של יוצאי הציבאות הזרים, אשר ינקה בעיקר מנסיון מגוייסינו בציבא הבריטי. השקפות אלה לא היו שתי תנועות שונות, אלא שהיו סלע למחלוקת וויכוחים מתמידים בתוך אותן המחנה, מחנה ה"הגנה".

ברשימה זו אין כונתנו לדון כלל בשטח הראשון, ניתוח האופרציות, אלא אך ורק בשטח השני, וגם בו להצטמצם בגילוי אחד בלבד, גילוי יוצאי

ה"הגנה". אך גם לגבי גילוי זה בוחרים אנו שלוחה אחת שלו בלבד — הפלמ"ח.

שעה שמסכמים אנו את נסיון הפלמ"ח — שבע שנות 1941/7 היה השלוחה המגוייסת היחידה של ארגון ההגנה כולו (במידה שלא ידובר כאן על גרעיני חברי ההגנה המגוייסים ב"גיוס דרמשמער תי": חילות הנוטרים השונים, וביחוד במשטרת הישובים העברים ובמשמר החוף, אשר אף השתלבו בשילובים שונים, במסגרת הפיקודית והאימונית של ההגנה ובחלק — גם של הפלמ"ח) — הרי אנו מסכמים, למעשה, בחינות מסוימות של לקח ההגנה כולה על כל שלוחותיה האחרות — החי"ש, החי"ם והנוטרות. בשטח הצבאי מקצועי יכולים אנו לראות את הפלמ"ח אך ורק כשלוחה המגוייסת של ה"ארגון"; השלוחה אשר רכשה את הנסיון הרב ביותר ואשר אצלה הגיעו לידי בטוי כל אותם הערכים המקצועיים של ההגנה בצורה הברורה לטת והמרוכזת ביותר. קשה למעשה להפריד בין הפלמ"ח להגנה, וההשפעה ההדדית שהשפיע כל גוף על משנהו היתה עצומה, אך עם זאת אין ספק שבגלל עצם היותו המיוחדת הצליח הפלמ"ח בכמה מקרים להקדים את שאר שלוחות ההגנה, ובכמה מקרים — להרחיק לכת ולהעמיק, במסגרתו הנתונה, בטפוחם של ערכים מקוריים מיוחדים, שאותם יש להקנה בהמשך הזמן ל"ארגון" כולו.

משהחלה מלחמת העצמאות היה צורך לעבור בהמהירות מתנועה שבמחתרת לצבא גלוי. שוב לא היה זה שהות לכל אותם שלבי ההתנסות שהיו אופייניים לדרך ההתפתחות של הפלמ"ח עד לאותה תקופה. מחוסר ברירה, היה הכרח לצבא לסגל איפוא, לעצמו את המבנים והשיטות שהיו קרויים בים וידועים למספר הגדול ביותר של אנשים שבישורותיו — המבנה והנוהל הבריטיים אשר היו ידועים לרבים בארץ מתוך שרות בחי"ל, או ביחידות השרותים של הצבא הבריטי, בזמן מלחמת העולם. אכן, אין לזלזל כלל בשיטות ובמבנה של הצבא הבריטי, ורבות למדנו בשטח זה; אך, כמוכר, אי

יותר, ובמשך שלושת השנים הראשונות לקיומו לא עלה הפלמ"ח על 6 פלוגות. בהתאם לתכנית האופרטיבית הכללית של ההגנה, הוטל על הפלמ"ח לפעול בשלושה מצבים יסודיים (*):

1. פעולה נגד אויב אי-סדיר או סדיר למחצה. הכונה הברורה כאן — היא לאויב הערבי בארץ. על יחידות הפלמ"ח הוטל:

א. להכנס מיד למערכה ולתפוס איזורי הגנה לשם מתן השהות הדרושה לגיוס הכוחות המיועדים לכך. דבר זה יכול היה להעשות הן ע"י התגוננות משהה" והן ע"י מכות תוקפניות קצרות.

ב. לצאת לפעולות תוקפניות בקנה מדה רחב יותר (פשיטות אופרטיביות), כשהמטרות הן: כפרים ועירות התפוסים ע"י אויב, מקומות ריכוז ומחבואים, מחסני נשק ותחמושת, מטות האויב, דרכי תחבורה וכיו"ב.

2. פעולה נגד אויב סדיר (בסיוע לכוחות סדירים ידידותיים). הכונה כאן היתה לשתוף פעולה עם הכוחות הבריטיים נגד צבאות העלולים לפלוש לארץ — גרמנים או איטלקים.

במקרה זה צריכות היו הפלוגות לפעול ביחידות קטנות עצמאיות, תחת פקוד אופרטיבי מרכזי. שטח הפעולה העיקרי צריך היה להיות עורפו של האויב, והמטרות — דרכי תחבורה, מחסנים, שדות תעופה, מטות צבאיים, עמדות מבודדות, יחידות אויב קטנות, וכיו"ב. פעולות חבלה ופיצוץ נועדו להוות חלק חשוב בפעולות אלו.

3. תפקידים ופעולות מיוחדים. אם כי לא פורט כאן מי צריך היה להיות האויב, הרי הכונה היתה לפעולות מחתרטיות מובהקות, בין אם זה נגד ארגונים פורשים בישוב עצמו, ובין אם זה מאבק נגד כוחות השלטון הבריטי. תפקידים ופעולות אלו צריכים היו להיות מבוצעים ע"י יחידים וקבוצות קטנות המאומנות ומיועדות לכך במיוחד.

הנחת היסוד היתה שבכל שלושת המצבים הללו יפעל הפלמ"ח בתנאי מחתרת מלאים או בתנאי מחתרת למחצה.

שלושת סוגי התפקידים השונים הנ"ל חייבו הקמת יחידות המסוגלות לפעול בשיטות, מסגרות, ובתנאים שונים לחלוטין. ואכן, הצגת דרישות אלה, וביחוד עצם העמדתן בפועל בפני פלוגות הפלמ"ח, הן שטבעו את חותמן על כל התפתחותו והתגבשותו של גוף זה.

* מתוך "התפקידים וההרכב של פלוגות המחץ", הוראת הפיקוד העליון משנת 1944.

אפשר היה לקבל שיטות אלה כמות שהן, והיה הכרח לסגלן לתנאינו המיוחדים בארץ. (ואמנם, מלאכה מעין זאת כבר נעשתה בשורות ההגנה — שאף היא ינקה בראש וראשונה מדוגמאות בריטיות, מאז הגדודים העבריים, מפרשת וינגיט והקורסים הראשונים, חילות הנוטרים והשיתוף עם הבריטים בראשיתו של הפלמ"ח — והיא עיכלה במיטב יכולתה את גירסת הזרים באורגניזם של תנועת ההגנה; אלא שעתה היה צורך לחזור על מעין זה לגבי צבא מגויס גדול). אין ספק שלא היינו מצליחים בשום פנים להגיע לאותה התפתחות בצבאנו — תוך כדי המלחמה, ובעקבותיה — לו צריכים היינו לבנות את הצבא בתנאים של שלום חיצוני, ללא לחץ-אויב אשר תבע מאתנו את מלוא המאמצים, אך מאידך גיסא חסרה לנו, בתנאים בלתי נוחים אלו, השהות להתאמת הלקח הארגוני והמקצועי של צבאות זרים לאור הגורמים המיוחדים הקובעים את אופיו של צבאנו: גודל המדינה, האויבים בכוח, תקציב הבטיחות האפשרי שלנו ואופיו המיוחד של הלוחם העברי. עתה, שעה שהשתחררנו, במידת מה, מן הלחץ החיצוני, מן ההכרח שנבחנו מחדש את הבנין אנו נתבעים לארגן את צבאנו מתוך תכנון שקול, בנוי על שני יסודות עיקריים: א) הנסיון והמדע הצבאי בעולם, בשלבי העליונים. ב) הצרכים והתנאים המיוחדים של מדינת ישראל ועם ישראל.

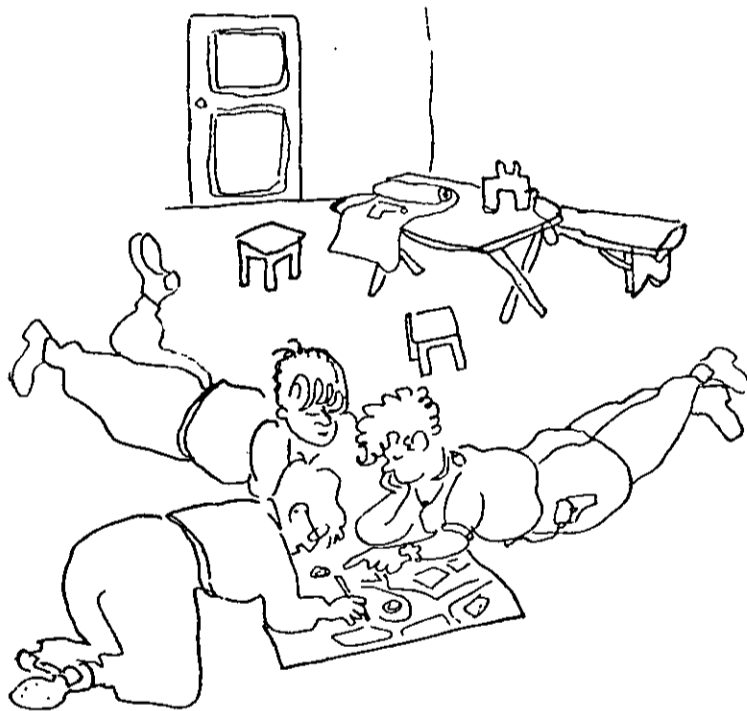
ד. בן גוריון

אשר הקימונו, לאור העבר שלנו, הטרומ-מלחמתי, ובעיקר — כיצד עמד במבחן הקרבות. רבים הם לקוייו של העבר, אך אל לנו לבטל את הלקח כולו. כי לא רק שיש בו ערכים מוחלטים אשר חשיבותם לא אבדה גם כיום, כי קודם כל, יש בו, בעבר זה, מקור ליכולת להצביע ולהורות על המבנה והשיטות האופייניים לעמנו ולטפוס הלוחם שלנו.

אם כי בעיקרה תעסוק רשימה זו בנתוח המבנה והאימון של הפלמ"ח, ובאופן בו עמדו במבחן הנסיון המעשי של מלחמת העצמאות, הרי יש להקדים ולציין תחילה קווים אחדים להתפתחותו של הפלמ"ח, קווים הדרושים להשלמת התמונה.

הגדרת התפקידים שהפלמ"ח נשא בהם ראשיתו של הפלמ"ח במתנדבים העבריים שנועדו לסייע לכוחות הבריטיים בפלישתם לסוריה. החלטת המפקדה הארצית של ההגנה" מן ה-14.5.41, קבעה הקמת גוף-קבע בעצמת 9 פלוגות מתנדבים, אך מסיבות שונות היתה ההתחלה מצערה

אם כי באותה תקופה (1944) לא נראה עדיין שימוש טקטי קרוב במסגרת זו, במציאות הבטחון-נית של הארץ, הרי לאחר לחץ רב נתקבלה ההצעה במפקדה הארצת של ארגון ההגנה, והוקמו שלושת גדודי הפלמ"ח הראשונים. לגדודים אלה, עוד פחות מאשר לפלוגות, לא היה תקן קבוע ואחיד, כי הן בחינה העיקרית של הגדוד היתה ארגונית וטרי-טוריאלית, כך שכל גדוד התאים עצמו למספר הפלוגות במסגרתו, לתנאיהן ובעיותיהן. בעוד שבתחילה היתה מסגרת הגדוד ממלאה פונקציה של תיווך, בעיקר, בין מטה הפלמ"ח לפלוגות, הרי עם הזמן הלכה ונתגבשה, והחלה למלא יותר ויותר תפקידים, תוך יתר עצמאות בניהול עניניה הפנימיים. הדבר הבולט ביותר בצד הארגוני של הפלמ"ח, במשך שש שנות קיומו במחלתו, הוא היותו תלוי מבחינה מנהלתית במשקים. לא רק שדבר זה מנע את הקמתו ופיתוחו של מנגנון מנהלתי יעיל, אלא,

המטה

(מתוך „באהלי פלמ"ח" לא. גבון)

אף גרם לתלות גדולה ביותר של כל יחידה במשק המשכן אותה, דבר אשר נתן את אותותיו אף בתכניות האמונים, ובנוהל היומיומי ביחידה. ליצני הדור היו אומרים ש„בכדי למלא היטב תפקיד של מ"מ בפלמ"ח, חשוב היה יותר לעבור קורס הנהלת חשבונות מאשר קורס מ"מ"ים. ואכן עיקר תפקידו של מפקד המחלקה היה ניהול ה"מ"מ עם המשק. בגלל תנאים אלה לא יכלה להיוצר בפלמ"ח שיגרת מינהלה כלשהי, ובמידה שנתעוררו בעיות מנהלה בפני מפקדים בפלמ"ח, בין אם לקראת מבצע כל שהוא או בהכנת תכנית אמונים, נאלץ היה

מתוך שני נימוקים עיקריים לא יכול היה מטה הפלמ"ח, עד לפרוץ המאורעות, לכוון את מקום יחידות המשנה שלו ואת גדלן, אף כי הדבר תוכנן ע"י הפיקוד העליון והופיע כהוראה מיוחדת:

1. מבחינה כלכלית וקונספירטיבית, בעיקר, נאלץ הפלמ"ח להקים את הבסיסים למחלקותיו אך ורק במשקי ההתישבות העובדת. מכאן — אזורים שהיו דלים במשקים ממילא מוגבלת היתה אפשרות הקמת הבסיסים בהם. יתר על כן, למשק המאכסן עצמו היתה יד בהכרעת גודל היחידה שתשכון אצלו, מתוך התחשבות בכושר הקליטה המשקי.
2. אחוז ניכר ביותר מכלל החומר האנושי בפלמ"ח היוו, בעיקר בשנים האחרונות, ההכשרות המגויסות. מצב זה חייב את התחשבותו של מטה הפלמ"ח בתביעות חברי ההכשרה, וביניהן בזכות ההכרעה על מקום ההכשרה וכן על גודלה של היחידה.

כתוצאה מכך, נמצאו עיקר כוחות הפלמ"ח מרוזזים ב„עמקים", ואלו הגליל המערבי, דרום הארץ ואזור ירושלים היו חסרים, יחסית, כוח פלמ"ח. ואכן, בחדשי המלחמה הראשונים, לא היה צורך להגדיל את כוח הפלמ"ח בעמקים, אלא להיפך, כוח זה שחנה שם מקודם תרם עתה לחלקי ארץ אחרים. לגליל המערבי הוחדר כוח ניכר של פלמ"ח, לירושלים ולדרך אליה ולנגב הוטלו בהדרגה מספר יחידות פלמ"ח גדולות. עובדות אלה יש בהן כדי לרמוז באיזו מדה הקשו התנאים האובייקטיביים על חלוקת הכוחות הנכונה לאור הצרכים האובייקטיביים.

מבנה הפלמ"ח וארגונו

בתחילה נבנה הפלמ"ח כשהיסוד הארגוני והמסגרת המכוננת והמפעילה שלו היתה הפלוגה. פלוגות אלה לא היו בעלות תקן אנשים ומחלקות קבוע, והיו מבוססות בעיקר על גושים טריטוריאליים. מר בן שנקבע גבול מסוים (בסביבת 3—4 מחלקות) אשר בה במידה שכוח האדם בפלוגה עבר אותו, היו מחליטים על פיצול הפלוגה והפיכתה לשתים. כל פלוגה ופלוגה כפופה היתה במישרין למטה ה"פלמ"ח שהיה בעל עצמאות מסוימת בתוך מסגרת המטה הכללי של ההגנה.

משגדל מספר הפלוגות והגיע לשמונה, הלכה וקשתה עבודת המטה שצריך היה לפקח על מספר כה גדול של יחידות-משנה, ואז הוצע רעיון „מהפ"כני ונועז" — ליצור מסגרת ביניים בין מטה ה"פלמ"ח והפלוגות — הגדוד.

כרוכים ברוב המקרים גם בבעיות של אספקה בדרך. התנאים הקשים של חוסר צידה, משכורת זעומה, קשיי מחתרת ודלות התקציב, כל אלה חיינו את איש הפלמ"ח — כטוראי כמפקד — לסבילות ול-הסתפקות במועט. חינוך זה היה אח"כ גם אחד ה-גורמים להסתגלות המהירה של יחידות הפלמ"ח ל-תנאי ארגון ומבצע אחרים. ואמנם, המעבר של הפלמ"ח לצבא סדיר הוכיח, כי "להפוך יחידה פר-טיזנית לסדירה, הן מבחינה טקטית והן מבחינה אר-גונית, קל הרבה יותר (אם כי לא קל) מאשר לה-פוך יחידה סדירה לפרטיזנית" (*).

דרך גיבוש הערכים המקצועיים.

כבר צוין לעיל שהפלמ"ח לא היה אלא השלוחה המגוייסת של ההגנה. מטה ההגנה, על לשכותיו השונות (אשר לגבי הפלמ"ח בלטה ביניהן לשכת-ההדרכה), שימש במשך כל הזמן מקור הלימוד וה-סמכות הגבוהה ביותר. קורסי הממ"ים — שהיו מאז ומתמיד משותפים לכל חטיבות ההגנה, שלא כחלק מן הקורסים המקצועיים וקורס המכ"ים — היו המר-כז למחשבה הצבאית הישראלית, והמקור לשיטה כללית אחידה בכל חטיבות ההגנה. בקורס עצמו היו באים לידי בטיח החלפת דעות ונסיון מחטיבות וגלילים שונים. כך למשל, בעקבות תקופת ה"מא-בק" ופיתוח אורח המלחמה הזעירה חלו שינויים ניכרים בתכנית הקורס של 47—1946; בין המניעים העיקריים לשינויים אלה היו מדריכי הפלמ"ח ונס-יונם. אך עם זאת יש להקדיש ציון מיוחד לדרך גיבוש הערכים המקצועיים בפלמ"ח עצמו.

כרכושו המקצועי של הפלמ"ח שימשו במידה לא קטנה, נוסף על מה שלמדו מצנורות המשותפים לה-גנה ומלקחה, וכן מההדרכה הבריטית בשעתה, נסיון מעשי של מאורעות 39—1936) במסגרת הפו"ש והס. נ. ס., הלימוד מתוך מגע עם הצבא שפ-לש לסוריה, והקורסים בהדרכה בריטית, בחדשי קיומו הראשונים של הפלמ"ח, שבאו להכשיר את היחידות לפעולות בפני סכנות הפלישה הגרמנית שעמדה אותה שעה על הפרק.

מתוך הנחה שלפלמ"ח לא תהיינה הזדמנויות רבות לבחון את יכולתו המקצועית, ולרכוש מסורת ונסיון, ומתוך הכרה שאסור לפלמ"ח לבזבז אף קור-

כל אחד ואחד לפתור את בעיותיו בעצמו, ללא מס-גרת או שיגרה מסייעות, ומבלי שיסוכם הנסיון הארגוני של כל אחד מ"בעלי הנסיון". אכן המאמץ השכלי, וההתגברות על קשיים ארגוניים, שנדרשו ממ"פ, למשל, על מנת להכין מסע למצדה, (והכונה כאן היא להשגת מספר המימיות הדרוש, לאר-גון חוליות המזון, לסידור הסכם עבודה עם משקים זכו) מבלי לגרוע כלל במסע עצמו וביצועו, בצד האימון שבו, בעניני "קונספירציה" והסוואה, היה גדול יותר ממה שנדרש מסמכות פיקודית גבוהה להכנת מבצע בימי המלחמה. ועם כל החשיבות של "העמדה במבחן" כזאת למפקדי הפלמ"ח, הרי עצם העול היה מיותר מבחינת תפקידו הישיר.

הצורך בשמירת ה"סודיות" חיסל מראש כמעט כל שימוש ב"ניירת"*. חוסר האפשרות האוביק-טיבית לקיים רישום מסודר ומפורט הפך במשך הזמן לבוז לשיגרת העבודה המנהלתית בכלל. עובדה זו עלולה היתה לעורר בעיות חמורות משנשברה המסגרת הסידורית הקיימת, ומש-הוכנסו היחידות לקרב. ואם תקלות רבות נמנעו בכל זאת הרי היה זה בעיקר בזכות ה"חומר האנושי" ממנו היה מורכב הפלמ"ח עם פרוץ המלחמה — הכשרות ורזרביסטים ותיקים. מאוחר יותר, משנת-חלק הפלמ"ח לחטיבות משנה, ומשניתנה שהות כל שהיא להנפש מהקרבות, יצרה כל חטי-בה את הדפוס המנהלתי-ארגוני שלה, לפי נסיונה היא ולפי נסיונם של אחרים, וצריך לציין שבמהרה נוצרה הערכה שונה בתכלית כלפי ה"ניירת" והשיג-רה המנהלתית.

בסופו של דבר יש להעיר שעל אף החסר הרב, רכש הפלמ"ח נסיון בארגון ובמנהלה גדול יותר מזה של כל שלוחה צבאית אחרת של ההגנה בת-קופה שעד לראשית המלחמה (פרט, כמובן, לאלה אשר שרתו במרוכז בגייסות שבצבא הברי-טי, ומהם אף התמחו בעריכת מבצעי תובלה ומסע עצמיים גדולים, בפרשת עליה ב' המונית מודר-כת בארצות אירופה). נסיון רב הקנו מחנות-האיי-מון העצמאיים (בין אם היו אלה קורסים ארציים למפקדי כיתות, לספורט, למחנאות ולחבלה, ובין אם היו אלה מחנות אימונים של מחלקות מחוץ ל-משקים ה"משכנים"), והמסעות הארוכים למדבר יהודה והנגב, אשר הרגילו יחידות לחיות עצמאית במשך תקופה של שבוע ימים ולמעלה מזה, ואשר היו

* "ניירת" — קרי, מחלת ההפרזה ב"מלאכת-נייר". כגון דוח"ים, סיכומים וכיו"ב. המ ע ר.

* תוך כדי עצם חדשי הקרבות החמורים התרחב הפלמ"ח בתהליך מהיר מאוד של הקמת גדודים וריבוי כוח-האדם. התרחבות זאת נעשתה ללא כל סיוע מבחוץ; בין במפקדים, במדריכים, באנשי מקצוע או בבעלי נסיון ארגוני. הן המפקדים והן אנשי המנהלה הסתגלו במהירות לתנאים החדשים.

טוב של נסיון שאפשר ללמוד ממנו, השכיל הפלמ"ח לשאוב מכל מבצע ופעולה — ולו היה זה גם הקטן ביותר — את מכסימום המסקנות, ולהעבירן לכל אנשי הפלמ"ח.

מאז חזרו „אנשי סוריה“ מפשיטותיהם ועד לימי הפלמ"ח האחרונים, היה לכנוסי המפקדים של הפלמ"ח ערך מקצועי רב, בהיותם עוסקים בניתוח כל מבצע שערכה יחידת פלמ"ח כלשהי באיזה איזור שהוא בארץ, ומעבירים אח"כ את הלקח איש איש ליחידתו. עם זאת צריך לציין שלקח זה היה לקח טקטי בלבד, כמעט, מבלי שימת לב יתרה לצד הארגוני (*). אם בימי שלום בא נוהג זה לידי ביטוי בקורסי המ"כים ובכינוסי המפקדים הגדודיים והפלוגתיים, בהם היו מנתחים ביסודיות כל מבצע ומבצע, החל במבצע „בית-שאן הנודע (**), וכלה במבצעי „הגשרים“ המורכבים, הרי עם פרוץ המאורעות הפכו כנוסי המגד"ים השבועיים ב„מועצה“ (***) , לריכוז כל הלקח המקצועי של קרבות הפלמ"ח בכל רחבי הארץ. מסורת זו נשתמרה, במלוא מדת האפשרות במסגרת המסיבות המשתנות, גם שעה שהפלמ"ח גדל והתרחב והמשימות שהוטלו על מפקדים העסיקו כל אחד עד „למעלה מראשו“ בבעיותיו הוא.

ימי המאבק עליה ב' שמשו בית-ספר חשוב למדי לתיכנון ולביצוע. תקופה זו העמידה את ה-

פלמ"ח במבחן של מבצעים שהיו שונים מבחינת היקפם ואופים הציבורי, האסטרטגי והטקטי. והרב גוניות הזאת של המבצעים מצאה את ביטויה מיד בקורסי המכ"ים שנערכו בשלהי תקופת המאבק וא"חריה. בהללו נבדקו כל הערכים המקצועיים והארגוניים — אלה שהצדיקו את עצמם ואלה שלא עמדו במבחן המבצעים — ופותחו צורות „ניהוג“ וטקטיקה מותאמות להתפתחות שחלה בתנאי המלחמה. החידוש הטקטי — שנתבטא מצד אחד בהיקף הפעולות („עתלית“, „ליל וינגיט“, העלאות-מעפילים המוניות), ומצד שני — בשימת הדגש על הפעלת החוליה והפרט, גם אם הפעולה נשאה אופי המוני — והחידוש האופרטיבי שנתבטא באופי המבצעים (לילות „הגשרים“ ו„המסילות“) מציינים את חשיבותם של ימים אלה בשטח פיתוח היכולת ה„טקטית“ בפלמ"ח.

חשוב להזכיר כאן גם את הניצול המלא של לקח שליחים ובאי-כוח תנועת ההגנה אשר שרתו בצבאות זרים או שיתפו פעולה אתם. במיוחד „נחלבו“ הצנחנים שחזרו מיוגוסלביה ובאו במגע בלתי אמצעי עם צבא הפרטיזנים שבמקום. עם זאת כמעט ולא נעשה דבר ללמוד מלקח השרות בצבאות הסדירים במלחמת העולם, וכל אותם בני הארץ אשר שרתו בבריגדה היהודית ובשאר היחידות הבריטיות חזרו לשורות ההגנה מבלי שנסינום סוכם או נוצל כראוי.

ב. הפלמ"ח במבחן הקרבות

המקרים, באם רצונו בנצחון שלם, אף לעבור לתקפת נגד. ומכאן, שמבחנו של צד זה הוא בכך, האם יצליח להתארגן לפעולת הנגד בטרם הצליחה התקפת האויב לשברו לחלוטין.

ה„הגנה“ והפלמ"ח עמדו במבחן. מדינת ישראל היא ההוכחה לכך. מוטל עלינו, איפוא, לבדוק: באיזו מידה היו מוכנים למבחן מלכתחילה; ובאיזו מידה הצליחו לסגל את עצמם לתנאי המלחמה החדשים.

למרות היתרון המספרי הגדול של הישוב הירבי בארץ על פני הישוב היהודי, בראשית המלחמה, הרי בהתמודדות בין שני הישובים נהנה זה האחרון מעדיפות כמעט מוחלטת בשטח הצבאי — עדיפות, שהתבטאה בעיקר ב„חומר אנושי“ בעל אימון טוב יותר, במסגרות ובדפוסים יעילים יותר, ואף במספר המוחלט של האנשים המאורגנים — ב-

מבחנו של כל גוף-צבא במלחמה הוא באיזו מידה עלה בידו לעמוד בפני הנסיונות שהעמיד מולו הצד שכנגד; ובמלים אחרות — באיזו מידה יצא מן המלחמה כמנצח. מטבע הדברים ששני צדדים בכל מלחמה. האחד הוא זה אשר פתח בהתקפה, ואלו השני — המתגונן. בעוד שכל אשר נדרש מן הצד הראשון, על מנת שינצח, הוא שיתמיד בהתקפתו ולא ישמיט יתרון זה של יזמה מידי, הרי הצד השני חייב לעמוד בפני התקפה זאת — וברוב

* בכל זאת כדאי להעיר כאן שמלקח פעולות אלה הגיעו אף לשתי מסקנות ארגוניות, שהתבלטו כמעט בכל פעולה ופעולה. הראשונה — הצורך בהכנה המוקדמת של הנשק לפעולה, (שהיה, בשל תנאי המחותר, משומן בגרזן וטמון ב„סליקים“), הרבה לפני שעת היציאה. והשנייה — ההכרח בהכנת הגור ליחידות, דבר שנפתר במקומות רבים במסגרת הפלוגה ואפילו המחלקה. ** פעולת העונשין נגד ערבי מבית-שאן שאנס בחרה יהודיה בקיץ 1945.

*** הכינוי באותה תקופה למטה הפלמ"ח.

חשבון הכולל, הארצי — שעמדו לרשות כל אחד מן הצדדים למעשה. כל הבא לקטרג על ארגון ההגנה, על אשר לא היה מוכן למלחמה בצבאות-חוץ אויבים, סדירים או סדירים-למחצה, חייב לזכור את העובד-דה, כי ארגון ההגנה נתבע לכוננות, בראש וראש-שונה, כנגד ערביי ארץ ישראל; ואלו כוננות-נגד צבאות ערב מבחוץ סכוייה היו קטנים יחסית כל עוד נמצא שלטון בריטי זר ועוין בארץ. עיקר המבחן של ארגון ההגנה והפלמ"ח היה, איפוא, במידת ההסתגלות לתביעותיה של העמידה בפני האויב האחר, הסדיר, בעל היתרון בנשק ובאנשים. הבחינה, עד כמה התאימה המסגרת הארגונית והאופרטיבית של ההגנה והפלמ"ח לשנויים הפתאומיים, זוהי מטרתו של פרק זה.

כונת פרק זה לבחון כיצד נכנס הפלמ"ח למלחמה ובמה התאים, או לא התאים, למבחנים שבאו עליו לאחר מכן. משום כך תרבה רשימת הלקויים והחסרונות כי באלה ובמידת התגברותו עליהם נבחן, ואלו על כל היתרונות וערכי-היסוד, אשר הם הם שאפשרו הסתגלות כזו, ביחד את הדי-בור רק אח"כ, במסגרת הלקח אשר יש לנצרו ב-עמידה. לשם נוחיות הבדיקה לא נסקור את "פרשת ההסתגלות" באורח כרונולוגי, במקביל להשתלשלות המאורעות, אלא בכל שטה ונושא לחוד: באיזו מידה היה מוכן למלחמה בממדים החדשים, וכיצד נדרש לסגל עצמו להם.

נסיון הקרב

עם פרוץ המלחמה בארץ הוטל הפלמ"ח לקרבות כשאנשיו "ירוקים" לחלוטין; חסר כמעט כל נסיון-קרב ממשי ולעתים אף חסרו מושגים נכונים לגבי העתיד להתרחש. היה זה למעשה צבא של חובבים אשר אמנם התאמן, באשר ניתן לו ל-התאמן, ביסודיות — אך מעשה-המלחמה נראה לו רחוק ובלתי מציאותי, עד כי רבים בתוכו לא ראו אפשרות למלחמה-ממש" עוד בזמנם.

במשך שבע שנות קיום הפלמ"ח, עד לפרוץ מלחמת העצמאות, פעוט היה נסיון הקרב שנתנסו בו אנשי הפלמ"ח. נסיון ההשתתפות בפלישה לסוריה ונסיון ה"מאבק", — שני מיני "נסיונות" השונים במהותם זה מזה לחלוטין, והשונים שניהם גם יחד מטיבה של מלחמת העצמאות — היו נחלתו של אחוז מצער למדי מבין אנשי הפלמ"ח בכללם. הרוב המכריע של אנשי הפלמ"ח נכנס למערכה מבלי שזכה ל"טבילת אש" אמיתית, מבלי ששמע ירית אויב המכוונת אליו, וחלק מהאנשים — בשל תנאי

המחתרת — אפילו מבלי שזכו אף למטוח. נכון, אמנם, שעם כל זאת היו אנשי הפלמ"ח, בתוקף תנאי האימון ואף המבצעים, המאומנים ביותר בין אנשי חטיבות ההגנה — להוציא מכלל זה את האנשים ששרתו בצבאות זרים בימי מלחמת העולם השנייה.

שונה לחלוטין היה המצב בשטח נסיון מבצעים קיבוצי של הפלמ"ח, אשר הקיף, בצורת ידיעה, ניתוח ולקח, ע"י כל מפקד בפלמ"ח, כל פעולה ב-היקף או חשיבות כלשהי, אשר בוצעה הן ע"י הפלמ"ח עצמו, מאז קיומו, והן ע"י כל שלוחה אחרת בהגנה. נסיון קיבוצי כולל ומקיף זה, היה בו משום פיצוי מסויים לחוסר נסיון הקרב. לא היה ביכולתו לפתור, אמנם, את בעיית ההתנסות העצמית או ל-מלא את החסר בשטח "טבילת האש" האישית, אך היתה בכך ערובת-מה שמפקד לא יחזור על שגיאה שכבר נעשתה ע"י מפקד אחר, ולו גם היה זה בת-קופה אחרת או באיזור אחר בארץ.

גורם אחר אשר היה בו כדי להקל על בעיית חוסר הנסיון הקרבי היה עובדת ההתפתחות ההדרגתית של אורח המלחמה בארץ והיקפה. ההתנגשויות אשר התחילו בנוסח "מאורעות" ולכל היר-תר באורח "חצי סדיר" ובהיקף לא גדול יחסית, — אשר התפתחו שלב אחר שלב עד למלחמה סדיר-ה — איפשרו לנו, משלב לשלב, גם להחזיק מעמד וגם לאגור כוח ולמהר בהתפתחות לקראת השלבים הבאים. ואכן, משלב לשלב נרכש יותר ויותר נסיון יון — בהיקף גדול יותר וברמה גבוהה יותר; נסיון אשר איפשר לנו, בתיספת לגורמי-כוח אחרים הטמורים ביום בישוב היהודי בארץ, לסיים את המלחמה כאשר סימנוה. ניתן לומר כמעט בבטחה שאילו לא קדמה פעילות הכנופיות המקומיות לנו של צבא קווקג'י, ואילו לא קדמה פעילותו של זה לפלישת צבאות ערב, ספק רב הוא באם היינו עומדים במבחן המלחמה.

אורח-הפעולה טקטי

ההגנה נכנסה למלחמה עם המושגים והלקח של תקופת ה"מאבק". עיקר תשומת הלב באותה תקופה הוקדש לפעולות יזומות ומתוכננות מראש, אך בנוסח מחתרתי מובהק, כנגד אויב סדיר ותקין אשר ברוב המקרים אף היתה האפשרות לאמוד מראש את כוחותיו ולשער את תגובותיו. גישה יסודית זאת שהושתתה על היחידה הזעירה, ואשר אמנם הוכיחה את עצמה בתקופת ה"מאבק", לא תמיד עמדה במבחן מלחמת העצמאות ובשלבים הראשונים של המאורעות אף גרמה לכמה תקלות חמורות.

שמקורו היה בבטחון המופרז ביכולתה של היחידה הזעירה. לפי אופיין של פעולות המחותרת בתקופת המאבק, כנגד השלטון הבריטי, לא היה קיים למעשה שטח אויב אלא אוביקטים בלבד; די היה לפעמים במרחק של עשרות מטרים בלבד מאזור האוביקט הבריטי וכבר יצאת מחזקת סכנה. המלחמה באויב הערבי עוררה, לפתע, את שאלת העומק בשטח האויב. בעוד שלא היה הבדל יסודי בעצם פעולת הפשיטה על כפר אויב לבין פעולה דומה כנגד אוביקט בריטי (להיפך, ברוב המקרים היתה צפויה בכפר הערבי התנגדות קלה יותר לאין ערוך), הרי מעתה הבעיה העיקרית היתה זו של חציית שטח האויב, עד למטרה, או של דרך הנסיגה. ואותה יחידה זעירה אשר לא היה כל קושי עבודה למלא את משימתה הסופית, יש והפכה לבעלת יכולת מוגבלת, במידה שנתקלה באויב בדרכה; די היה בכמה קריאות לעזרה, ומיד היו נזעקים מאות כפריים ערביים מזוינים, אשר יתכן, אמנם, שכל פרט מהם היה לוחם גרוע, אך במספרם הרב, ופזורים ממי לא על פני השטח, היו סוגרים על היחידה, ומונעים ממנה כל אפשרות תמרון או התגוננות יעילה. כזה היה גורל ל"ה חללי גוש-עציון, אופי כזה נשא מבחן הקרב של מחלקת הפלמ"ח ליד הקסטל בסוף ינואר 1948, וכזה היה גורלם של 17 אנשי ירושלים אשר יצאו לארוב לתחבורת האויב בכביש רמאללה-לטרון.

אם אמנם נתגלה, עם תחילת המלחמה, כי היו לפלמ"ח ולהגנה השגות מוגזמות אחדות בקשר ליכולתה של היחידה הזעירה וביחס ללילה כגורם טקטי (השגות אשר אי-המציאותיות שבהן נתגלתה חיש מהר, והלקח הופק מיד עם הכשלונות הראשונים) הרי מאידך גיסא, הרמה הגבוהה של האימון, היכולת של היחידה הזעירה למצוי כל האפשרויות הטמונות בקרב הלילה ועצם הבטחון העצמי שניטע בלבות אנשי הפלמ"ח לגבי אפשרות ההצלחה אף בלחמם ביהדות זעירות — אלה הם הגורמים אשר העלו עד אין שעור, בשלבי המערכה הראשונים, את המשקל הריאלי של כוחותינו הצבאיים. כי רק על יסוד אורח פעולה טקטי כזה ניתן היה כוח האדם הזעום שהופעל אז ע"י ההגנה בשדה לניצול מכסימלי; רק כך אפשר היה לפזר כוח אדם כה מצומצם על שטחי ארץ כה נרחבים ולקיים את ההחלטה האופרטיבית של המטכ"ל, "בשלב הראשון" — הגנה על הקיים. יתר-על-כן, בתקופה מאוחרת יותר, כאשר נתקלנו בצורך להפעיל יחידות

גדולות יותר, הרי המשיכו יחידות הפלמ"ח לפעול לעיתים קרובות באורח של יחידות זעירות בתוך המסגרת הגדולה, דבר שנתאפשר רק בזכות אימונן המעולה והמדוקדק. אחת הדוגמאות הנפלאות לכך היא הקרב על משמר-העמק. שעה שנתבררו עצמת ההתקפה של קווקגי ומשמעותה האופרטיבית, רוכזה יחידה גדולה של הפלמ"ח, אשר היתה מפורזת עד לאותה תקופה מחלקות מחלקות, ולפי תכנית אופרטיבית אחידה הופעלו היחידות הקטנות בנפרד והשתלטו על כל השטח. ואכן, התכנון הכולל של הפעולה, והביצוע המושלם והמדויק של יחידות-המשנה, הם שהביאו לנצחוננו — למרות עדיפות מכרעת של האויב — באחד הקרבות שקבעו את גורל המלחמה.

מתוך סיבות אוביקטיביות (בעיקר אלה הכרוכות בגורם הבריטי), היתה בתקופה הראשונה כל פעולה מוגבלת במספר שעות מצומצם, לרוב עד לזריחת השמש. זמן מוגבל זה של שעות החשכה צריך היה לאפשר ליחידות להגיע עד לאיזור הפעולה, לבצע את המוטל עליהן ולסגת, או להתבסס במקום. משום כך, לא היו יחידות הפלמ"ח בשעת ביצוע פעולה יזומה ומתוכננת מסוגלות, כמעט, לשינוי כלשהו בתכנית תוך כדי הפעולה — במידה שנתגלה הצורך לעשות שינוי כזה, — או להגיב על התקלות-פתע. אכן, היו לכך גם סיבות אחרות: חוסר אמצעי-קשר ותובלה יעילים ביטל מראש כל נסיון לשינוי בתכנית, וכאן יש לזכור שבמשך תקופה ארוכה היה התיאום, מחוסר ברירה, תיאום לפי לוח-זמנים מוסכם-מלפריע בלבד, וסיבה נוספת לכך היתה בחוסר קיום "תרגולת קרב" כלשהי; דבר שאיפשר פעולות יזומות בלבד, כמעט, בהן ניתן היה להקצות לכל פרט מלמפרע את תפקידו המדויק. ואכן, עם התפתחות המלחמה, משנעלמו הגורמים המגבילים — בעית המחותרת נעלמה לחלוטין, היחידות צוידו באמצעי קשר, והתרגולת, בצורה זו או אחרת, נכנסה ליחידות — נקל היה, מעתה, להתגבר על בעייה טקטית זו, ולהתאים את יסודות התיכנון ואת היחידות הפועלות גם לאפשרויות מגע בלתי-צפוי, שינוי תכנית, שהייה ארוכה יותר בשדה הקרב וכיו"ב.

תופעת אחרת, אף היא תולדת אופיין הטקטי של פעולות המחותרת ותנאיה, היא חוסר שגרת-הקרב. ואמנם, בפעולות היחידה הזעירה אין השיגרה ה"טכנית ממלאת תפקיד חשוב — שעה שהמתכנן ומפקד הפעולה מקיים מגע בלתי אמצעי עם כל המ-

לשאר היחידות בהגנה באשר לחוסר ידיעת החזיון של אש האויב — עצמתה ואפשרויותיה — וכתוצאה מזה נכשלה במידה רבה גם כל שיטת בנין הביצורים בנקודות הישוב שהיתה רווחת בהגנה עד למלחמה. אך זהו אולי השטח היחידי שבו אפשר לציין כי הפלמ"ח לקה בו יותר מכל יחידה אחרת בהגנה ובעיקר התבטא הדבר בשלבי הפיקוד הנ"מ מוכים. כאן מן הדין להזכיר את ההזנחה שהיתה רווחת בכלל לגבי ההסוואה, בין אם היתה זו הסוואת לוחמים פרטים, בין אם היתה זו הסוואת עמדות או שהיתה זו הסוואת אוביקטים חיוניים. אף על פי שההסוואה היתה מקצוע שנלמד בשורות ההגנה והפלמ"ח, בכל זאת לא ידעו לנצלם הלכה למעשה.

ההדרכה בפלמ"ח

הפלמ"ח שם את הדגש למעשה בהכשרת לוחמי-פרטים, ולא על הכשרת היחידות. במשפט זה ניתן לסכם את לקח ההדרכה בפלמ"ח ועמידתו בי מבחן המלחמה. עיקר הדגש היה באימון הפרט, ובמידה שבוצע אימון יחידות, הרי אופיו היה בעיקר בכיוון הפעלת יחידה כמהוה "מסגרת לאוסף פרטים", ולא כמכונה הפועלת תוך שיתוף ותיאום הדדי. וביחוד חסר היה תרגולה של היחידה כ"יחידת-משנה במסגרת היחידה הגדולה ממנה.

אשר לאימונו של הפרט, הגיעו להישגים ניכרים. עיקרו כוון להקניית תחושת-השדה לכל לוחם ולוחם, לפיתוח איש הקרב. ואכן, אם גם מועט היה השימוש בלוחמים עצמאיים, הרי אין ספק שאימון זה נתן רבות לכל פרט גם בפעולתו במסגרת גדולה יותר, וביחוד נתן אותותיו בשעה שצריך היה להפריש חוליות זעירות לתפקידי אבטחה, תצ"פית או סיור. כל פרט פיתח את בטחונו העצמי, וב"יחוד התבטא הדבר בפעולת הלילה, שעה שהחשכה השרתה בטחון ושלוה במקום הפחד האופף בדרך כלל גייסות בלילה.

אשר ללימוד הפעלת כלי-הנשק הושגו תוצאות יפות ביותר, בהתחשב בעובדה שתנאי המחתרת כפון חסכון מכסימלי בשימוש בתחמושת, הן להדגמות והן למטוחים. על-אף הנ"ל לא נפלה רמת הקליעה הממוצעת של איש הפלמ"ח מזו הממוצעת הרגילה של החייל בצבאות סדירים, אשר אפשרויות אימונו הן בלתי מוגבלות ממש לעומת המצב של אז.

אחד היתרונות של הכשרת המחתרת היה בלימוד מספר רב ככל האפשר של כלי-נשק. דבר זה שהיה כפוי ע"י תנאי המחתרת וסוגי הנשק הרבים

בצעים. אך ככל שגדלה היחידה הפועלת ומתרחב היקף הפעולה, מתרבה הצורך בשגרה טכנית, עד כי מגיע שלב בו אי אפשר בלעדיה. ביחידה הגדולה — שלא כבזעירה — אין עוד די בתכנון מהלכים בלבד; נהפוך הוא: לרוב מותנית ההצלחה יותר בכושר הביצוע מאשר בתכנון. וכיצוע יעיל אינו מתאפשר שעה שהתיאום בין היחידות הפועלות, החילות השונים, וכלי הנשק הרבים, לקוי. הכניסה למלחמה ללא כל "שגרת קרב" אילצה כל מפקד בפלמ"ח לקבוע מסגרת ("שיגרה") לכל פעולה ופעולה, הדבר היה כרוך במאמץ מחשבתי לא קל, ולרוב נאלצו מפקדים ל"הסתבך" בבעיות ששיגרת קרב רגילה היתה פוטרת אותם מהן. ואכן, בשטח זה נאלץ כל מפקד "לגלות את אמריקה" בעצמו. אם מבחינה אופרטיבית או טקטית לא נעשו שגיאות יסודיות בתיכנון הפעלתן של יחידות גדולות, הרי הביצוע עצמו היה לעתים לקוי ביותר, ומסורבל שלא לצורך. לאמתו של דבר זהו השטח העיקרי, בו נוצל הלקח הטקטי של יוצאי היחידות העבריות בצבא הבריטי בכלל, ובבריגדה בפרט.

ההשפעה הפסיכולוגית של שמו של הפלמ"ח ("פלוגות מחץ"), והמשימות שהוטלו עליו עם תחילת המערכה ועוד קודם לכן, גרמו ללקוי נוסף ב"שטח הטקטי, אשר, אמנם, גם הוא מצא את תיקונו לאחר הנסיונות הראשונים. הכונה היא לזלזול בכל הכרוך בתפקידי הגנה והתבססות. כתוצאה ישירה מן הזלזול הגמור בצורך להתחפר, לא היו יחידות כובשות של פלמ"ח, במשך חודשי המערכה הראשונים, עשויות לעמוד בפני התקפת-נגד "רצינית" אילו היתה באה כזאת, ואף כל הפגזה (מתותחים או מרגמות) היתה גורמת, ללא הצדקה, למספר אבידות גדול יחסית. גם בשטח זה בלט הכשרון ללמוד מן הנסיון, ודי היה בהתקפות-נגד והפגזות ראשונות שניסו האויב, כדי לשנות את הגישה לבעית ההתבססות וההתחפרות מיסודה, וכדי להחדיר לכל חיילי הפלמ"ח את הצורך בהתחפרות.

הצורך האוביקטיבי לרכז "אגרופי מחץ" מבין יחידות הפלמ"ח, והמציאות אשר עוררה את הרושם שלמשך חודשים רבים תוכלנה רק יחידות הפלמ"ח למלא תפקידי פשיטה והלם — הביאו את אנשי הפלמ"ח ליהירות ולראית קרבה-ההגנה כשני במעלה. ואכן, נסיון קרב לא מועט נדרש על מנת שיובן לכל חיילי הפלמ"ח שהנצחון — אין פירושו כיבוש היעד אלא הדיפת התקפות הנגד על היעד שנכבש. היתה זו תופעה משותפת גם

תכנית אופינית לאימוני השדה בפלמ"ח *

הכיתה העצמאית

לילה	יום	
1½	2	תנועה: תצפית
6	10	גישוש
		תפקידים תוקפניים:
	2	התקפה על עמדת שדה
2	3	התקפה על אויב מבוצר (בית)
3	3	התקפה על אויב חונה
6	9	מארב
	3	חיפוש אחר אויב
2	2	חיפוש אצל אנשים
	2	נסיגה: נסיגה
		תפקידים הגנתיים:
2	4	הגנת בית
2	4	הגנת שדה
2	2	הבטחת מרחב
2	2	שמירה על קו
	3	הבטחת עובדים ודרך
28½	51	

אימון החוליה

	1	הסברה
2	4	התקפה על אוביקט בלתי מובטח
2	4	התקפה על אוביקט מובטח
2	4	התקפה על אוביקט מבוצר
1	3	מארב נגד שריון במגמת השמדה
2	3	מארב נגד שריון במגמת השהיה
1	3	הטרדה
2	3	הטעיה
10	25	

אימון הכיתה במסגרת

3	4	פטרול סיור
2	4	פטרול משמר
	4	פטרול לוחם
2	4	פטרול סיור אלים
7	16	

תרגילים דרצדדיים

4	8	מארב נגד מסע מובטח
4	8	פטרול משמר נגד התקפה יזומה
4	8	פטרול סיור נגד פטרול לוחם
	4	פטרול לוחם נגד פטרול לוחם
12	28	

אימון המחלקה

1	4	מסע מובטח
1	2	התקפה על עמדת שדה
2	4	הגנת שדה
	4	חיפוש אחר אויב
4		פשיטה
8	14	

אמון הפרט

לילה	יום	
2		כל לילי: הכרת הנושא
	2	מחסה: מחסה מראה
1½	1	מחסה מאש
	7	הסוואה
	4	הבחנה: אומדנת מרחקים
1½	3	לימוד פני הקרקע
	1½	תצפית תצלום
8	10	תנועה: התמצאות
4	5	קרקע לעזרת תנועה
3	4	סיכום: התגנבות יחידים
20	37½	

אמון החייל העצמאי

לילה	יום	
2	2	מארב
2	2	תפקידי חדירה
1	2	חיפוש אצל אנשים
2	2	שמירת אוביקט מצומצם
	2	שמירת מרחב
1	2	שמירת קו
8	12	

אמון החייל העצמאי במסגרת

לילה	יום	
4	3	אמון הרץ
4	5	סייר עצמאי
8	8	

אמון הפרט במסגרת

לילה	יום	
		מחסה:
	2	הבחנה: ציון והבחנה
		תנועה ואש: מבני הקרב
3	3	ותפישת עמדות
	3	פקודות בקרת אש (ניתן במסגרת שעורי הרובה)
	2	משמעת אש כתתית (ניתן במסגרת שעורי הרובה)
		תנועה ואש בשלבים
3	6	השונים
	2	הסתערות
6	18	

* בתכנית אמונים זו, משלהי שנת 1946, אין המסעות נכללים כנושא מיוחד, אך בממוצע עבר כל איש פלמ"ח כ־15 ימי מסע בשנה.

היעד "היעד" (או "העמדה", לפי הבטוי של אותם הימים) היה מתבטא בדגל אדום או בעל צבע אחר. התרגיל היה מסתיים למעשה בהסתערות ובעקירת הדגל ממקומו. כתוצאה מכך היתה ההסתערות אף היא מתרכזת לנקודה אחת מבלי שהובא בחשבון מערך עמדות אויב על היעד עצמו. ההתבססות של-אחר כך היתה אף היא פיקטיבית ביותר, וכל מגמתה היתה רדיפה באש אחר האויב הנמלט.

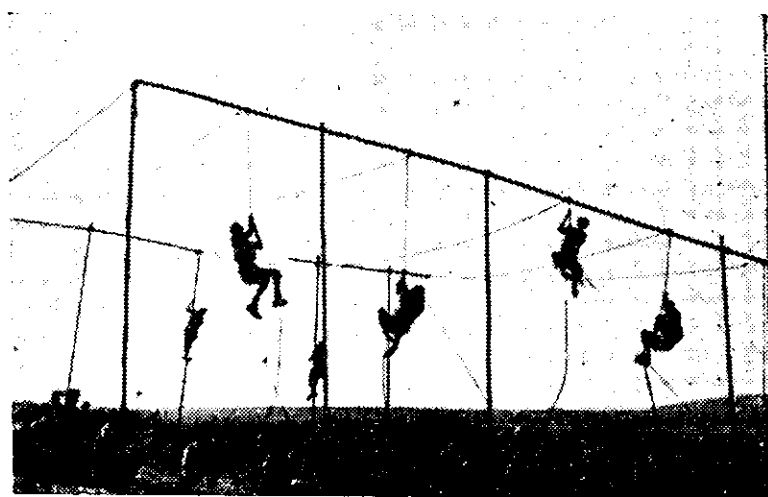
מקום נכבד בתכנית האמונים הוקצה לחישול ה-לוחם. אימוני הספורט השמושי מצד אחד, ולמד כלי-הנשק ה"קרים" (המקל, הסכין, הג'ואר-גיטצו וההתאגרות) מילאו תפקיד חשוב ביותר בהגברת כושר הסבילות של כל פרט ופרט ובהעלאת בטחון-נו העצמי. אמנם אמונים אלה, כשלעצמם, ערכם לא היה רב בזמן הקרבות. (דוקא החשוב שבמקצועות הקפ"פ בתנאי הקרב — הכידון — לא ניתן במסגרת הפלמ"ח, בשנים האחרונות, מחוסר כידונים). אך התברר שאימון זה מילא תפקיד ממדרגה ראשונה בפיתוח אומץ לבו של הלוחם, ובהרגילו אותו לקפוץ אל מול האויב ללא חת. לאימונים אלה היה חלק רב באותה העזת שנתגלתה אח"כ כאשר עלו יחידות פלמ"ח זעירות על אויב רב מהן בהרבה.

במיוחד יש לציין את הזמן הרב שהוקדש לפרקים הקשורים בסיירות ובידיעת הארץ. הסיירות בפלמ"ח חדלה להיות ענינם של "אנשי מקצוע" בלבד (מבלי שהדבר פגע במקצועיותם של הסיירים), והפכה ל-נכס המוני של כל איש פלמ"ח. דבר זה הושג הן על-ידי אימון ממשי בטופוגרפיה ויסודות הסיירות. הן ע"י שילוב האמונים הרגילים בתרגילי סיירות והתמצאות יום ולילה, והן ע"י מסעות.

מקצוע אחר, שהפך לנכס המוני בפלמ"ח, היה החבלה. כל איש קבל יסודות בחבלנות, — בעיקר קר משום שראו בכך צורת פעולה האופינית במיוחד לתנאינו; כך, שנוסף לחבלנים המקצועיים, יכול היה כל אחד לסייע בזמן הפעולה, ובשעת הצורך אף להחליף את החבלן באם נפגע. דבר זה מנע הרבה תקלות בזמן הקרבות. בעיקר שעה ש"חבלנים" נושאי תרמילי חומר נפץ שימשו כ"ארטילריה החיה" של ההגנה, ויחידה היתה מורכבת מאחוז גדול למדי של נושאי חומר נפץ ומפעיליו.

הפיקוד

המבחן העיקרי בו עמדו המפקדים בפלמ"ח, כבר הגנה, לא היה בעמידתם כמפקדי יחידות, אלא בכך שר הסתגלותם לתנאי פעולה חדשים, למסגרות רח-

מסלול החבלים בכינוס החטיבה השני במעין חרוד (יולי 1945)

שנמצאו בשימוש, הביא לידי כך שכמעט ולא היה מקרה בו נפל נשק-אויב שלל מבלי שאפשר היה להפעילו מיד או לאחר טפול קצר. ומשום כך אף לא הורגש קושי רב שעה שהיה צריך להחליף לפתע, בחדשי אפריל-מאי, את הרובה האנגלי ואת מקלע הברן ברובה הצ'כי ובמגלד שנרכשו באותו זמן. אפשר לומר בודאות שלולא הסתגלות מהירה זו, תוך ימים ממש, באותה תקופת זמן בה עברנו לאופנסיבה והתכוננו לקראת תאריך סיום המנדט, ספק רב אם היינו מצליחים להשיג את אשר השגנו.

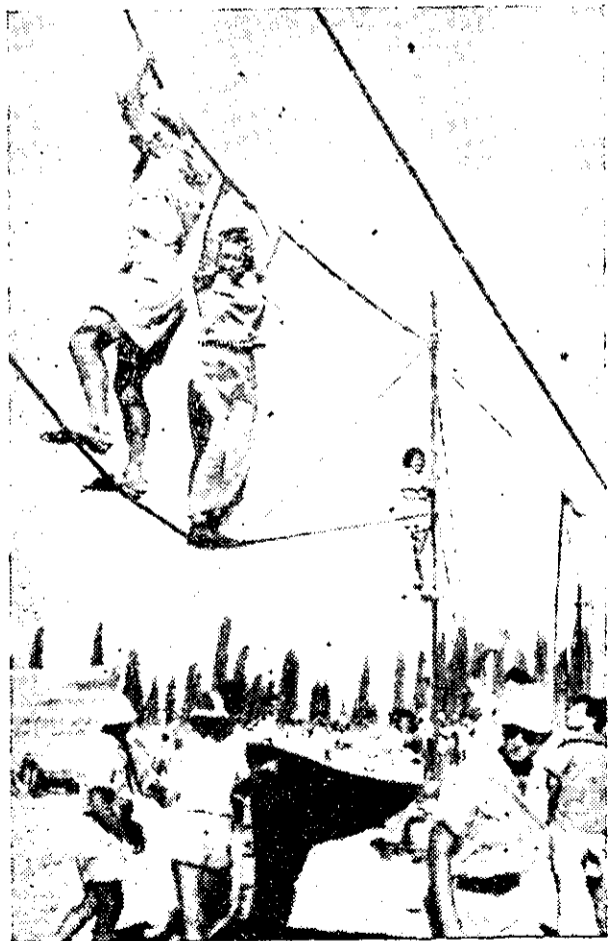
את כלי הנשק הכבדים יותר, לא ידענו באותה תקופה לנצל כראוי. אמנם החיילים, מפעילי אותם הכלים, שלטו בהם היטב — ובעיקר במקלעים הקלים והבינוניים. אך מחוסר תנאים לתמרונים וב-של הצמצום בתחמושת, לא ניתן היה לטפח בשלב ההכשרה — או להשיג אח"כ בראשית הקרבות — שיתוף ותיאום בין היחידות המקבלות את הסיוע לבין הנשק המסייע. וכך נתברר שהנשק ה"כבד" ה-מעט שהיה מצוי, נוצל פחות משניתן לנצלו.

אימון "המסגרת", יותר משהיה תרגול ממשי, היה בו משום הקניית מושגים כיצד נעשים הדברים. כל סוג תרגול היה מבוצע פעם אחת, ממש כאלו לשם יציאת ידי חובה; והדגש, אף בבצוע חד-פעמי זה, לא היה על הצד הטכני של הבצוע, על פעולת כל פרט וכל חוליה במסגרת היחידה, אלא כיצד "מתלבשים" העקרונות הכלליים שלגבי כל פעולה, בבצוע משימה מיוחדת זו. עם זאת, מן הראוי לציין שמצב זה של הדברים עוד היה הטוב ביותר בין יחידות ההגנה, שהרי הזמן שהיה ברשותן של היחידות האחרות לאימונים היה מוגבל עוד יותר ולא איפשר להן לרוב, אף מינימום זה.

דבר חשוב אשר לא היה ידוע כלל במושגי ה-הדרכה של הפלמ"ח או ההגנה הוא "הלחימה על

זכורה התקופה כאשר כמעט אף אחת מן הפעולות היוזמות שלנו לא התחילה בזמן, והגורם לכך היה בעכובים מנהלתיים), אך על אספקה תוך כדי הקרב, או מיד לאחריו — לקראת ההתבססות — כמעט ואי אפשר היה לדבר ברצינות. המושג של „דרג מנהלתי“ לא היה ידוע כלל, וזאת עד לתקופה מאוחרת למדי; ולמעשה כמעט עד לשלב האחרון בתקופת הקרבות. אף בשטח זה צריך לציין את תפקיד החשוב שמלאו יוצאי הצבא הסדיר, אך מאחר שאנשים אלה רוכזו בעיקר בבתי הספר הצבאיים, הפיצו תורתם באיחור רב, ובמשך כל תקופת הקרבות היה צריך כל מפקד „ללמוד על זקנו הוא כיצד להתגלח“. יתכן כי יחסית נעשה הדבר ביותר קלות מכפי שניתן לשער מראש, אך בכל זאת היה כל התהליך הזה מיותר, והביא בעקבותיו אבדות לא מועטות.

בשטח המנהלה כדאי להזכיר כאן פרט קל, אשר ניתן לפתרון גם בכוחות עצמיים ובתנאי המחותרת, אך משום מה לא העריכוהו כראוי. הכונה היא לחר סר החגור. מתוך רשלנות מנהלתית, ובעיקר בסמכויות הגבוהות, היו נאלצים לוחמים לצאת לקרב כשכיסיהם מלאים כדורים, רמונים תלויים להם על חגורתם, ומחסניות תקועות מאחורי חגורת המכנסים. פרט לאי הנוחיות שבמצב זה, הרי היתה בכך סכנה

מפקד גדוד בפלמ"ח חש להציל נערה ש„נתקעה“ על החבל, בשעת מפגן בכינוס החטיבה במעין חרוד.

בות יותר ולכלי נשק כבדים יותר. מפקדים אשר כל הכשרתם הצבאית הצטמצמה בקורס ממ"ים של ארגון ההגנה ובתנאי מחותרת, נאלצו, ללא כל הכנה מוקדמת, ליטול את הפיקוד על גדודים וחטיבות. יתר על כן, הם היו חייבים ליצור גדודים וחטיבות אלה, ללא כל נסיון קודם בשטח זה, מתוך צרופי פרטים ויחידות זעירות.

הדגש בהכשרת מפקדים בפלמ"ח, וכן גם בהגנה, אשר היה על הכשרת היסוד, על פיתוח דרך הגישה היסודית למחשבה הצבאית, הוא שאיפשר הסתגלות זו. ואכן התפקידים השונים והמגוונים ותנאי הפעולה המנוגדים זה לזה שעמדו בפני הפלמ"ח בשנות קיומו עד המלחמה הם שחייבו שיטה זו של הקניית עקרונות המחשבה הצבאית, עקרון הניתוח והמחשבה לאור התפקיד (*), אשר הוא תנאי ויסוד לכל הסתגלות.

עם זאת יש להעיר כי בשיטת חינוך זו היתה גם מגרעת מסוימת: הקניית „המחשבה הצבאית היסודית“ היה בה משום הפיכת כל טוראי וכל מ"כ ל„גנרל בזעיר אנפין“, בעוד שהיה חסר את הכלים הטכניים של ידיעה ושיגרה שיאפשרו לו את הפעולה. כך למשל, הושקע זמן רב ביותר לתכנון בקורסי המ"כים, והחניכים היו מתכננים פעולות מורכבות ביותר, בעוד שברוב המקרים היו מסיימים את הקורס מבלי שידעו עדיין לנסח היטב פקודת אש רגילה. כן חסר גם הרבה בשטח השליטה בסוגי הנשק החדשים ותפעולם הטכני, ענין הדורש למוד ממושך, ואין „קפיצת דרך“ בשטח זה.

מנהלה וארגון

הלקוי העיקרי בשטח זה היה העדר השיגור המנהלתי, ובעיקר שיגרת המנהלה הקרבית. הכנתו של כל מבצע, ולו גם פעוט ביותר, קשה היתה יותר מזו של מבצע מורכב בימינו. הפיקוד העיקרי בשטח זה היה חוסר הגדרת סמכויות ברורה; איש לא ידע במה בדיוק עליו לעסוק, ומי ומי מטפל בבעיות אחרות הנוגעות אליו. בעיקר לקחה המנהלה בשדה, תפקידו של הרס"פ, או הרס"ג, לא היה קיים למעשה בארגון ההגנה, ראוהו אך ורק כאדם המשמיע פקודות תרגילי סדר בככר המצעדים.

במאמץ עצום הצליחו להשתלט איך שהוא על האספקה של פני המבצע (אם כי כמעט תמיד היתה בלתי מושלמת, ובעיקר — היתה מסתדרת באיחור.

* על נושא זה נדון ביתר הרחבה בפרק ג'.

סיורים, תצפיות וקליטת ידיעות בדרכים אחרות. וא־ כן, היו תקופות־מה — באשר לאזורים מסויימים בארץ בהן נסתמו מקורות הידיעות שמלפני המאורעות (מקורות שנבעו מקשר בלתי־אמצעי עם האזורים הערביים, ומקורות של מודיעים ערביים), — וקציני המודיעין הועמדו לתקופת־מה בחוסר ידיעת־הנעשה אצל האויב, עד שסגלו לעצמם שיטות חדשות ומצ־ או מקורות חדשים לאינפורמציה.

משטר ונוהג

אין המשטר והנוהג בצבא מטר ה לעצמו, אלא אמצעי בלבד אשר צריך לסייע להשגת המטרה. מסיבה זו אסור לבחון משטר ונוהג באמת המידה „האם הוא דמוקרטי, חברותי ויפה“, כי אם יש לב־ רר באיזו מידה הוא מסייע למטרה. תפקידם של המשטר והנוהג בצבא לאפשר את ניהול חייה היומ־ יומיים של יחידת הצבא — הן במחנה הערפי, הן בבסיס האמונים, והן בשדה הקרב — כך שיעילות כל פעולה צבאית לא תפגע.

המשטר והנוהג בפלמ"ח היו נקבעים ביסודם ע"י גורמים חיצוניים — הגבלות בתקציב ותנאי המח־ תרת. גורמים חיצוניים אלו כפו על יחידות הפלמ"ח מצד אחד את התלות הכלכלית במשקים החקלאיים, כשכל יחידה נושאת את עצמה ע"י „עבודת חוץ“ ב־ משק המאכסן כ־15 ימים בחודש, ומצד שני — את המסגרת של מחנות קטנים, צנועים בצורתם, ואת ההמנעות מכל התבלטות כלפי חוץ.

משטר ונוהג אלה היו „פרטיזניים“ בעיקרם; ואין כאן הכוונה, חלילה, לשלול אותם, כי לא רק שהיו כפויים ע"י המסיבות אלא אף התאימו ליחידות הפלמ"ח באותה תקופה. אולם עם היציאה מן המח־ תרת והמעבר לחיים במחנות הצבא הגדולים ובמח־ נות האימון ה„רגילים“, נתברר שמפקדי הפלמ"ח חסרים היו את הכלים הטכניים להשתלטות על המסגרת הגדולה, והכפויה על אנשיה בתוקף שרות־ חובה. כל ממלאי התפקידים ה„מוציאים לפועל“, הסגנים והשלישים, אשר הם האחראים לקיומה של המשמעת ולניהול חיי היום יום ביחידה, לא היו כמעט קיימים במציאות. וכן לא היו קיימות כל „פקודות־הקבע“ ההכרחיות לניהול חיי יחידת צבא. נוסף לעול העצום שרביץ עקב כך על המפקדים, הרי גם היו הפתרונות האינדיבידואליים שלהם שונים, מוצלחים יותר או מוצלחים פחות, וחיי היחידה נמצאו לוקים.

לקויים אלה מצאו ביטויים ביחוד כשהיחידות לא

רבה, בעיקר לגבי הרמונים (היו כמה מקרים בהם נשתחררה הניצרה ורמון התפוצץ בתוך המכנס של נושאו או מחוצה לו), וביתוד בזבז רב, באשר גדול היה מספר הכדורים, הרמונים והמחסניות שהלכו בדרך זו לאבוד. מצב זה גרם אף להתמרמרות רבה בתוך היחידות הלוחמות, אשר ראו בכך חוסר הת־ חשבות בהן ובצרכיהן. יש לציין, שדוקא היחידות עצמן ניסו לפתור את הבעיה באופן עצמאי, והיו תופרות חגור מבד פשוט או מברזנט. חגור זה, רחוק היה אמנם משלמות, אך בלי ספק הקל בהרבה על הצרכים.

בהיות ההגנה תנועת מחתרת, הנשענת בש־ רותיה על האוכלוסייה האזרחית, לא קויים מנגנון מנהלתי ולא היו קיימים כל אותם השרותים אשר הנם בחינת הכרח לכל צבא לוחם. שרותים אלה סופקו אמנם במידת מה ע"י גופים אזרחיים, אך היה הדבר רחוק עדיין מלמלא את הדרישות ב־ מלואן; וכמה שרותים נמצאו חסרים לחלוטין.

עם ראשית הקרבות היה צורך להפריד שרותים שונים ממסגרתם האזרחית הקודמת ולהעבירם תחת סמכותו המוחלטת של הצבא, ואלו אחרים צריך היה להקים מחדש. כמובן מצב זה לא היה אופייני לפלמ"ח דוקא, אלא להגנה בכללה, והיה למעשה טבעי ונובע ממצב הדברים. יתר על כן, בתור תנור־ עת מחתרת קיימה ההגנה מערכת שרותים, אשר מע־ טים כמות בתנועות המחתרת בעולם (לדוגמה — שרות האלחוט). בשטח זה של ארגון השרותים וה־ קמתם מלאו כמובן תפקיד חשוב ותיקי השרות ב־ צבא הבריטי, אשר רכשו נסיון רב בכל אותם ענפי השרות החיוניים לצבא. אכן, מיחידות הפלמ"ח הת־ בלטו עד מהרה כמה „תלמידים חרוצים“ לאלה, ואף בעלי יזמה משלהם בשטחי תחבורה, אספקה וכיו"ב.

ענף צבאי, שהיה זקוק להתאמה מיוחדת לת־ נאים החדשים, היה ענף המודיעין. שרות הידיעות (הש"י) היה קיים אמנם עוד קודם לכן, ואף היה אחד השרותים היעילים ביותר של ההגנה, אולם שרות זה לא התאים לאיסוף ידיעות בשדה, לצרכי קרב. איסוף הידיעות הצבאי אף הוא אמנם היה קיים עוד קודם לכן, וביחוד הצטיינה בכך תקופת ה„מאבק“ שעה „הכנתו“ של כל אובייקט, מבחינת רכוז הפרטים עליה, הגיעה עד לשלמות ממש. אור־ לם איסוף זה נעשה בתנאי מחתרת, בעזרת סיורים נושאי אופי אזרחי בעיקר. טרם היתה ידועה שיטת האיסוף והרכוז השטתי והשגרתי של חומר, ע"י

תחתוני הצמר הארוכים מגיעים לפלמ"ח בגליל

אם כי היו גם כאלה, אלא דוקא בידי המפקדים עצמם.

הרוח הלוחמת של אנשי הפלמ"ח היתה רמה. יש הגורסים שהיתה אפילו גבוהה יתר על המידה, ואכן פותחה בפלמ"ח נטיה ליהירות, "אנחנו ואפסנו עוד", שהתבטאה בזלזול בשאר יחידות ההגנה והצבא, ובכמה מקרים אף הביאה לתקלות בפעולה, במידה שהיה צורך בתיאום עם יחידות חיי"ש וחיי"ם. אולם, עם זאת יש לזכור שהתנשאות זאת באה גם כראקציה על התנאים הקשים בהם נמצאו יחידות הפלמ"ח באותה תקופה, שיש ונראה כי היו בחינת אלמוניות לגבי הישוב, (בניגוד ליחידות הרשמיים והרשמיות למחצה, שנהנו מן המדים והשכר הבריטיים). לגבי שאר יחידות ההגנה, החיי"ם והחיי"ש, היתה בקרב אנשי הפלמ"ח נטיה לראותם כ"חובבים" בלבד, ה"משחקים במלחמה", בניגוד להם, המגוייסיים-קבע, ואשר כל תפקידם — מלחמה. ואכן, אף בראשית תקופת הקרבות, שעה שכל הגורמים המפרידים הקודמים נתבטלו למעשה והלכו, הוסיפו עדיין לשרור הדעות הקדומות. תפקיד רב בשטח זה מלאה ה"פרסומת" הרבה, יחסית, אשר פעולות הפלמ"ח זכו לה; וזאת — במקצת בשל כלל-ארציותו של הפלמ"ח, אשר באמצעותה הופצה במהירות כל ידיעה על נצחון מנצח חונותיו של הפלמ"ח.

משנגענו בסוגית "הרוח" בפלמ"ח, מן הראוי להזכיר עוד בעיה. נסיון המלחמה שלנו הוכיח, שיחידות הפלמ"ח הצליחו בקליטת אנשי הגח"ל למעלה מן הממוצע של נסיון הצבא בכלל. את הסיבה לכך יש לראות בעובדה, שאלה נטמעו יותר מהר בפלמ"ח. שותפות בנשיאה בעול, שהיתה אופיינית לפלמ"ח, גרפה עד-מהרה גם את אנשי הגח"ל, והפכה אותם לחלק בלתי נפרד מן היחידות, למש-

היו בתנאי הקרב. במשך תקופה ארוכה ביותר, כמעט ולא היתה פעולה אחת אשר הצליחו לבצעה בזמן שקבע לכך, ללא איחור ופיגור. המפקדים — במקום להתפנות לבעיות הקרב העומד בפניהם, לתכנון ולסיוורם, היו נאלצים לדאוג לפרטים ההכרחיים אמנם בארגון היחידה, אך פרטים שניתן היה לפתורם בנקל ע"י פקודות קבע מתאימות, וע"י מציאות סגנים, שלישים ורבי-סמלים יחידתיים אשר הם שצריכים היו לעסוק בכך. כל תזוזה, כל פעולה, הקלה ביותר, היתה כרוכה במאמץ ארגוני עצום. דומה היה הדבר ל"תקיעת מסמר קטן בעזרת פטיש בן 5 ק"ג".

כאן צריך לציין גם את הסלידה שהיתה רווחת בפלמ"ח כלפי המשטר והנהג הצבאיים המקובלים, אשר ראו בהם "סיוט" ממש, או דבר פסול אשר כל תפקידו, לדכא את הטוראים ולהיטיב את חייהם של המפקדים. ולפעמים משונה היה לראות מפקדים מתלבטים בבעיות משטר ונהג ומנסים למצוא פתרון, ובעת ובעונה אחת היו פוסלים אותן פקודות משטר אשר היו עונות על שאלותיהם, במלה אחת — "בולשיט". בסופו של דבר נתברר שאין "השד גורא כל כך", והברכה שבו עולה על הקללה. במיוחד נתרשמו מן החיוב שבפקודות אלה המפקדים והטוראים באותו גודל פלמ"ח אשר קיבל והחדיר ביום אחד את פקודת המשטר הכללית של הצבא, תוך סיגול מה לתנאי הגדוד המיוחדים. ההרגשה הכללית היתה שכל אותם הדברים שביצועם, עד לאותו יום, היה מורכב ומסורבל, ולעתים אף בלתי אפשרי כמעט, הפכו להיות פשוטים ומהירי-ביצוע.

רוח הלוחמים

תפקידה של רוח-לוחמים בצבא — לסייע לחייל בקרב. סיוע זה מתבטא בהשתתפותו הפעילה של כל אחד למען תרום את חלקו בהכרעת המערכה. עד כמה רוח כזו חשובה להשגת נצחונות, ועוד יותר מזה, — לשמירת היחידות בזמן הכשלון, נתברר מנסיונו של הפלמ"ח בתקופת הקרבות. הפתיע הדבר כיצד אותן יחידות אשר סבלו אבדות כה כבדות בנפש היו מתעוררות לחיים ממש יום או יומיים לאחר מכן, ויוצאות לקרב מחדש כאילו לא ארע דבר.

מקום רב מלאה ההסברה בזמן המלחמה. ידועים מקרים בהם ספק האם היו היחידות מוסיפות להלחם, לולא "זריקות הציונות" שהיו מדרבנות אותן למאמץ נוסף. המיוחד שבכך היה שהסברה זו לא הוגשה לרוב ע"י מסבירים מיוחדים, "פוליטרוקים" בלע"ז,

קפות-נגד — מאידך גיסא, היא היא ההוכחה הטובה ביותר לעמידה במבחן. הצלחה זו שלנו במלחמה לא היתה מתאפשרת בשום פנים ואופן לולא דבר אחד — כושר ההסתגלות של צבאנו למסיבות השונות. בתכונה הזאת של צבאנו היה חלק גם לטיב הנסיון אשר נשאו אתם הכוחות ממוצא הפלמ"ח וגם לנכונות הלמוד תוך כדי מהלך המלחמה. עד כה ראינו מהן הבעיות שניצבו בפני הפלמ"ח תוך כדי המלחמה — ולמעשה בעיות אלה עמדו במידה שוה גם בפני שאר יחידות ההגנה. אולם עתה ננסה לבדוק ולראות בזכות מה נתאפשרה ההסתגלות זו: מהם הערכים החיוביים בהם נתברך הפלמ"ח אשר איפשרו לו לעמוד, בסופו של הדבר, במבחן; ומה הם אותם ערכים שיש לנוצרם ולטפחם אף בצבאנו הסדיר.

תתפיים פעילים בכל פעילותה של היחידה, ואכן, רבים היו המקרים שאנשי גח"ל באו ודברו על "גדודם" ועל "פעולותיו" כשותפים מלאים, אם כי פעולות אלה בוצעו שעה שהם נמצאו עדיין בחו"ל. לא במעט עזר בכך גם היחס שבין המפקדים לפקודיהם שהיה רווח בפלמ"ח. הגישה האנושית של המפקד לפיקודיו הקלה על אנשי הגח"ל את הסתגלותם, אף כי מן הראוי להעיר שבכמה מקרים נוצל יחס זה לרעה, שעה שמאחוריו לא היה כוח להשליט את המשמעת גם באמצעים אחרים.

לסיכום

כפי שצוין בראשית הדברים, נבחן כל גוף-צבא ביכולת עמידתו במבחן. עצם המעשה, כיצד הדפנו את פלישת צבאות ערב — מחד גיסא, ויצאנו להת-

ס א ין - י ש ו

נסה נא לסקור לאחור:

כמה קיבנים קפה לגמו כאן ליד המדורות הדועכות, "מן הון להון", סתם, ללא כל תכלית, — ואיך שיצא מזה, מניה וביה, הוי.

כמה כזבים הפיחו כאן בחדרי חדרים, בשיח רעים, ועל כוסית עליזה ופקחית — ואיך הפכו הבדותות והיו למציאות, לאמת, לפרקי היסטוריה ישראלית.

כמה קילומטר סוליות שתוקות נמעכו כאן על הרי הארץ ובגיאותיה ובמדברותיה — ואיך נרכש בינתיים אוצר ידיעות לתוך הזכרון הכולל של הצבור, ואיך נכרתה ממילא ברית של אהבה בלתי-נתק בין ארץ והולכיה.

כמה יאושים ותקוות צצו ונמעכו בלילות מטר סוחף באוהל מבודר-שוליים, קרוע ומרוט, "מוכה רבמטיזום", חשוף רצפת קרקע, — ואיך נתחשלה בכך רוח לוחמים-ללא-חת, אמיצה, גאה ובוטחת, בהירת עין, מעוטת אשליות.

ואיך מתחילים בטיפוס על חבל וגומרים באויריה. ואיך מ"חסקה"ס" עושים — צי. ומימי עבודה — תקציב. ומאומץ לב — ציוד. וממסירות — אפסניה. ומרצון טוב — מנגנון. ומילדים טובים — צבא עממי. אז תבין איך פתאום קם והיה הדבר, שנערים מספר נשאו עליהם ועל ראשם את הגרעין של הצבא העברי. ואיך פתאום היו צנחנים לעם ישראל — כשנתגלה צורך כזה. ואיך פתאום היו חבלנים — כשהיה צורך לחבל. ואיך פתאום היו ימאים — כשהיה צורך להביא ספינות מעפילים לארץ. ואיך פתאום היה חבר מפקדים גדול שמוכן לקבל על עצמו הקמת צבא גדול לעם.

הכל מתחיל מלא כלום. לראשונה שעשועי דמיון. ואחר כך רצון טוב — ולאחריהם — ההעזה, ההתמדה והעקשנות.

ולבסוף — שבע שנים.

האמן לא תאמין. אולם בינתיים צץ לו כאן ציבור ענף של טוראים ומפקדים, רובד על גבי רובד, חיתיארים, ותיקים ו"צנחנים", ואת כולם מלכדת רוח אחת, אותה הרוח שהדריכה את הראשונים ולמדה אותם איך עושים:

מאין — יש.

ומאור — אויריה.

וממים — ימיה.

שם (נתן שחם)

לה — במכסימום של צורות קרב וצרופיהן: הן כיחידת-משנה של יחידה טקטית גדולה יותר, הן כיחידה עצמאית, והן כאוסף יחידות-משנה קטנות יותר, ולעתים — אף כ"אוסף" פרטים לוחמים.

עקרון זה של "אוניברסליות" חייב הכשרה מיוחדת של היחידות ושל המפקדים, ואכן, מצא הדבר את בטויו בשטחים רבים.

1. הכשרת הפרט

הצורך להכין יחידות המסוגלות לפעול במצבים, במבנים ובתפקידים שונים, חייב את העלאת כושרו של הפרט ביחידות. לא היה טעם להתאמן לקראת כל מיני האפשרויות העלולות להיווצר. משום כך העדיפו לתת לכל פרט אימון יסודי כזה אשר יוכל להתאימו בלי קושי לכל מצב ומצב. כמעט כל טוראי בפלמ"ח — כמעט ללא הכשרה נורספת — מסוגל היה להחליף את מפקד הכיתה במקרה של צורך, או על כל פנים, לפקד עצמאית על יחידת-משנה של כיתה (החוליה) — שהשימוש בה היה רווח מאד בתקופת המחתרת). דבר זה נעשה ע"י לימוד עקרונות המלחמה והקניית כושר שיקול עצמאי לכל פרט ופרט. במסגרת אמוני "הלוחם העצמאי" הוטל על כל פרט ביצוע משימות רבות ושונות: תפקידי הגנה, סיור, חבלה, מארב וכד'. בתרגילים אלה נדרש מכל פרט, נוסף לכושר הביצוע הטכני, גם לשקול ולהחליט בעצמו על תכנית פעולתו ועל הדרך בה ינקוט.

כל טוראי בפלמ"ח אומן במכסימום של כלי הנשק והמקצועות הצבאיים. רבוי הטפוסים של נשק שהיו מצויים בישוב היהודי — מצד אחד, וההכרה בצורך לדעת את כלי נשקו של האויב, על מנת לנצלם בשעת הכושר — מצד שני, הם שקבעו את "אוניברסליות הנשק", ואלו ההכרח להכשיר כל פרט למלוי מספר תפקידים רב ככל האפשר הוא שהביא להכשרה במקצועות הרבים. במידה שמשך האימון הניח להגיע לידי שלמות, נתנה לכל פרט הכשרה ב-2—3 סוגי רובים, 2 טפוסים של רמוני-יד, 2—3 טפוסים תת מקלעים, 2—3 טפוסים מקלעים, אימון בסוגי האקדחים השונים, אימון במרגמה הקלה וכן מושגים יסודיים למדי בסיירות, בחבלה ובעזרה ראשונה. לאחר הכשרה כללית זו, פוצלו היחידות להתמחויות בנשק הכבד יותר, בסיור; ובודדים — כבעלי מקצוע: חובשים, חבלנים, קשרים וכד'.ב.

מה היו התכונות האופייניות ל"הגנה", ולפלמ"ח בפרט, אשר הן שאפשרו את המעבר מן התנועה שבמחתרת לצבא המנצח בשדה הקרב? חשיבות מיוחדת יש לציון ערכים צבאיים-מקצועיים אלה, מאחר שערך רובם לא פג גם עתה, אף כי לרשותנו מדינה עצמאית וצבא "חוקי". יתר על כן, יתכן שדוקא בתנאים אלה יש חשיבות מיוחדת להדגשתם, מכיון שמדרכו של צבא סדיר, ברוב האומות, שיהא לוקה בנקודות אלו.

יצירת לוחם ויחידה "אוניברסליום"

גישת היסוד המקצועית של הפלמ"ח היתה: הכנתו לכל משימה צבאית שתוטל עליו. בהתאם להוראות הפיקוד העליון צריך היה הפלמ"ח להתכונן לפעולה במצבים שונים וכנגד סוגי אויב שונים. החל מן הפעולה בשיתוף עם צבא סדיר כנגד צבא סדיר אחר, ועד לפעולה מחתרתית מוחלטת כנגד שלטון עויין, ואמנם, באם נבחון את המשימות אשר הוטלו על הפלמ"ח במשך שמונה שנות קיומו נמצא מבצעים בעלי אופי טקטי שונה לחלוטין, כשהמעבר מסוג אחד של מבצעים למשנהו לא קדמה לו כמעט כל התראה, ואף לא תקופת זמן מספיקה להתארגנות והתכוננות לקראת המשימה החדשה.

מאז "ימי סוריה" ראה הפלמ"ח כתפקידו העיקרי את המלחמה בכנופיות הערביות באם יתחדשו המאורעות, והנה, לפתע, בשלהי 1944 הוטלה על הפלמ"ח המלחמה בארגונים הפורשים. אח"כ, ללא כל התראה מוקדמת נכנס הפלמ"ח למאבק בשלטון הבריטי. ושוב, לאחר הפוגה קצרה, הוטל למערבולת המלחמה בערבים. וכל אלה בד בבד עם קיום ההערפלה בדרך הים והיבשה, פעולות עונשין למיניהן, האחזיות בקרקע ופעולות אחרות, כמו אבטחת אחת-עשרה ה"עליות" בנגב, והשמירה על צנור המים.

לאור מציאות זו, נאלץ הפלמ"ח, כמוהו כהגנה, להסתגל לביצוע משימות מכל הסוגים. על כן התאים הפלמ"ח את מבנהו והכשיר את אנשיו כך, שיוכלו ללא קושי רב לעבור מאורח פעולה אחד למשנהו. מסיבה זו לא שמו אף פעם את הדגש בפלמ"ח על קביעת מסגרות מוחלטות ליחידות, באשר לארגון טקטי — לא הוגשם, למעשה, תקן קבוע ושגרתו — לא באנשים ולא בכלי נשק. כל יחידה אומנה — וצריכה היתה להיות מוכנה לפעול

גורם נוסף בהכשרת יחידות הפלמ"ח לביצוע מכוסימום של המשימות היה תשומת הלב הרבה שהוקדשה לטיפול כושר הסבילות של כל פרט ופרט. תנאים יומיומיים לא קלים, מסעות מיגיעים בתנאי תזונה ומים קשים, אימון גופני מפרך, אימוני קפ"פ מחשלים, וטיפול רוח הלוחם — כל אלה העלו את רמתו הממוצעת של כל איש פלמ"ח. ואכן, רמת סבילות זו היא שאיפשרה בין היתר את הנסיגה הארוכה והקשה של היחידות שחבלו בגשרי אלנבי ועזה בתקופת המאבק, ואת ביצוע הפשיטה הנועזת והארוכת הטוח" של שתי מחלקות פלמ"ח על הכפר סעסע, בתחילת מלחמת השחרור. חשוב לציין שאותן

יחידת פלמ"ח חוצה את נחל דן במסע אימונים

שתי מחלקות שפשטו על סעסע, ושכה נתפרסמו בזכות מעשה נועז זה ומסע הנסיגה המפרך שלהן, לא הורכבו מחיילים נבחרים, והכושר האישי והפיזי הממוצע שלהן לא עלה על הממוצע בפלמ"ח כולה. אחד הדברים המפתיעים הוא ההישג בשטח ההדרכה, תוך זמן קצר יחסית (לא יותר מ-70—80 ימי אימון בשנה) ותנאים אוביקטיביים קשים. מפליא באיזו מידה שלטו חיילי הפלמ"ח בכלי הנשק, אף כי בשל תנאי המחותר לא היו עם נשקם, ובאיזו מידה הוחדרה בהם "תחושת השדה". וכמה סיבות לכך. גורם ראשון במעלה היה החומר האנושי המעולה, הן של הטוראים והן של המדריכים. היו אלה בדרך כלל יוצאי גדנ"ע וחי"ש, או חניכי תנועות הנוער אשר באו עם גרעין ידיעות לגמרי לא מבוטל. הדבר האופייני לחומר אנושי זה במיוחד היה רצונו להתאמן. כתוצאה מכך נוצלה כל שעת אמונים בדרך היעילה ביותר האפשרית, כך למשל, הזמן שבזבו על הבטחה בפני השלטונות, אף הוא לא בזבו, ונוצל לחזרה כללית של היחידה על החומר הנלמד, משהיו המבטיחים מוחלפים וחוזרים אל היחידה. לרבים קשה להבין כיצד יכול

חייל להשיג רמת קליעה ברובה, למשל — כשכל מספר הכדורים שירה אינו עולה על 20 — השות ולעתים אף עולה על זו של חייל בצבא סדיר, כשארשותו תחמושת בלתי מוגבלת כמעט לאמונים. אולם את הביאור לזה יש לראות דוקא בכך שכל מכסת הכדורים שעמדה לרשותו לא עלתה על 20. ואכן לכל חייל בפלמ"ח היתה ירית כל כדור חרייה, וכך הופקה ממנו תועלת ממשית העולה על עשרות כדורים בתנאים רגילים.

יעילות האימונים נקבעת במדה רבה במדת הרצון להתאמן העניין בשעור של החניכים. בפלמ"ח הושג מיוזג מופלא, ושוב, בשל הסיבות האוביקטיביות, של העבודה והאמונים — אשר בעזרתו כמעט ולא "נמאסו" אף פעם לאנשים האמונים. בעוד שברוב שאר שלוחות ההגנה היו השעורים קצרים ומפוררים מדי ללימוד יעיל, ומרבית הזמן בוזבז על חזרה על השעור הקודם, הרי בצבא הסדיר גורמת תקופת האמונים המרוכזת לחוסר רצון בולט להתאמן, דבר המתבטא יותר ויותר ככל שתקופת אמונים זו מתארכת יותר. סדרות האמונים של 10—14 יום בפלמ"ח היו קצרות מדי מכדי להמאס על האנשים, ובאותו זמן ארוכות במדה מספקת שלא לסבול ממגרעות האימון המפוזר. ואכן, בכל סדרה כזו היו מספיקים להקנות לאנשים שלב מסויים, או אף מקצוע מסויים, בשלמותו.

המדריך בפלמ"ח שהיה גם המפקד של אנשיו ראה כמטרה לפניו את הכשרת אנשיו לקרב, ולא את בצועו של שעור מסוים זה או אחר. משום כך, השקיע עמל רב יותר מן המדריך המקצועי, והקדיש תשומת לב רבה יותר לכל פרט ביחידתו. יתר על כן, מדריך זה לא היה כפוף למערכת שעות קבועה באמונים לכל שעור ושעור, ובכל מקרה בו העביר את הנושא מהר יותר מן הזמן שהוקצב לו, לא היסס כלל לעבור לנושא הבא, ולהיפך — הקדיש מספר שעות רב יותר במדה שהזמן שהוקצה לא הספיק.

בשטח אמוני השדה יש להוסיף למספר שעות ה"א"ש" שלהלכה, את העבודה החקלאית בשדה, במסגרת "תקופות העבודה". ערכה של זו אינו קטן כמעט, בשטח של הקניית תחושת השדה, מערכו של השעור המיוחד במסגרת האמונים. נוסף לכך היתה השפעה מכרעת למספר הגדול של שעות אימוני הלילה, כי כל שעת אמון בלילה מפתחת את החושים, גם לגבי ההתמצאות בשדה ביום, פי כמה וכמה משעור בשדה ביום.

בדרכי אימון והדרכה אלה צמח בטחון בהיקף היכולת והיעילות של היחידה הזעירה והלוחם הפרט. ואלה, בצרוף הכושר המקצועי שנרכש, איפשרו את הפעלת איש הפלמ"ח הרגיל, במבנים שונים ובתפקידים שונים, בתקופות השונות של מלחמת השחרור. שעה שהפלמ"ח היה מפורז בכל הארץ ביחידות קטנות, וללא יכולת — מתנאים אוביקטיביים — לרכז „אגרופי מחץ” גדולים יותר, הגנו יחידות קטנות (מחלקה, ואף כיתה) על נקודות ישוב מבודדות; ויחידות, שיחסית לא היו הרבה יותר גדולות, העזו לתקוף ולכבוש מעוזי אויב כצפת, לוד וכו'. אין ספק שההלכה הצבאית השגרתית של צבאות זרים, והאימון הסטנדרדטי, לא היו מסוגלים להניע יחידות כה קטנות ודלות בעצמתן — אש לבטחון ו„חוצפה” כאלה. ואין זה מקרה שהפלמ"ח, אשר אומן ופעל לפני כן ביחידות זעירות בלילה ובאורח פעולה „פרטיזני”, היה גם בין הראשונים לפעולות יום בקנה מידה גדול. שלושה קרבות יום מהראשונים במתכונת גדוד בוצעו ע"י

לכושר ההסתגלות שגילו המפקדים והיחידות. טבעי היה כי מרבית תפקידי הפיקוד והמבצעים בחזיתות, בחטיבות ובגדודים בוצעו ע"י מפקדים חניכי האס"כולה של ההגנה והפלמ"ח.

חנוך זה הוא שאיפשר את המעבר המהיר לפעולה במבנים גדולים, והקנה יכולת לניצולם הטקטי של כלי הנשק שעד לאותה תקופה לא נרכש כל נסיון בהם. שהרי היסודות היו ידועים גם קודם לכן, וכל שנדרש היה לתרגם את המושגים שבנמצא לממדים הגדולים יותר ולכלי הנשק שנתחדשו. אף בחיל השריון הישראלי המתהווה, אשר כידוע הנו סוג חיל העוסק בחימוש, כלים ושיטות אשר לא היו להגנה שכמותם, בלטו מפקדים מקרב הפלמ"ח בתפקידים פעילים ביותר.

המפקדים, בכל הדרגות והשלבים, הוכשרו למכ"סימום של גמישות, הן בפעולה והן בהפעלה. דבר זה התבטא, בראש וראשונה, בהעלאת רמתו של הפיקוד הנמוך אשר היה צריך להיות מוכן לפעול הן כמפקד עצמאי, השולט ביחידה זעירה,

אנו בצבא, קיימת סכנה חמורה מאד באשליה שהתקן יענה את הכל. אני משתמש במושג „תקן” בתור הכללה לכל התקנות והחוקים המכוונים ליטול כל יזמה מידי המפקדים — בימי שלום ובקרוב — ולמסרה למסגרת סטנדרטית עם חוקים סטנדרטיים אינני מוזל בהכרח האחידות והתיאום, וכן איני מוזל בצורך במשמעת וכריכוז, אך הנסיון מורה כי בלעדי היזמה והמסירות של היחידות ומפקדיהן לא היינו מגיעים למה שהגענו. תמיד ידענו, שכל מה שתלוי ביכולתו של אדם (וקנהי המדה ליכולת זאת היה גבוה מאד אצלנו) — ייעשה. אף פעם לא הססנו לבצע את הפעולה המסוכנת ביותר, את המבצע המסוכן ביותר — באם הסכויים להצלחה היו נתונים בתחום האפשרות האנושית. וזה היה מלמטה עד למעלה.

שוליא
(מתוך דברים בכינוס)

יחידות פלמ"ח: קרב ההגנה הדינמי של גדוד הפלמ"ח במשמר העמק, ההתקפה והעמידה רבת ההוד של אותו גדוד במלכיה, והשתתפות גדוד פלמ"ח אחר בקרב על לוד. אכן, דרך האימון הארצי-ניברסלית, היא שהקנתה יכולת לגמישות ומהירות בשנויי-מבנים ואורחי פעולה.

2. הכשרת הפיקוד

אותה דרך חינוך שהיתה נהוגה לגבי הפרט, היא שהיתה גם התנאי והיסוד לדרך המיוחדת של המפקד בפלמ"ח: המחשבה לאור התפקיד, לעורמת המחשבה לאור האמצעים. אורח מחשבה זה שסוגל למפקדי ההגנה והפלמ"ח, הוא אחד מגורמי היסוד ל„נס” עמידתנו ונצחוננו, וכפי שהגדרנו קודם לכן את יכולת עמידתנו — הוא היסוד

אמנם, אך מגוונת למדי (לעתים היה מפקד כיתה-מוגברת חייב לדעת להפעיל עד חמישה סוגי נשק שונים — רובים, תת מקלעים, מקלע, מרגמה קלה וחולית חבלנים). והן כמפקד משנה במסגרת הגדולה מזו שלו.

עם זאת חשוב להזכיר כאן מגרעת מסוימת בה לקו הפלמ"ח וההגנה, והיא חוסר הבקיאות הטכנית בהפעלת כלי נשק ובביצוע דרכי מלחמה. שגרה וסכמטיות בשטח זה הם בבחינת הכרח, ואסור לערבבם בסכמטיות לגבי המחשבה הטקטית. רוח היה החשש שטיפוח שיגרה בטכניקה של הביצוע יפגע ביזמתו ובכושר השיקול ההגיגי של המפקד. ובעובדה, אם מתוך חוסר ידיעה ואם מתוך תפישה כללית מוטעית, לא הצליח הפלמ"ח לפתח את שגרת הפעולה, אף כי אותה שיגרה לא רק שאינה מגביר

לה את היזמה, אלא אף משחררת את המפקד לשי-
קול ולתכנון פעולתו.

* *

אכן, במלחמה, לעולם אין פתרונות מוכנים-
מראש, כי לעולם אין מצב טקטי אחד דומה למש-
נהו. השטח שונה, יחסי הכוחות בלתי קבועים, כלי
הנשק שונים ואופי הלוחמים שונה. מסיבה זו אין
ללמוד אוסף פתרונות מסוימים, אלא אך ורק את
הדרך למציאת הפתרון. יש להכיר היטב את ה-
אמצעים העומדים לרשות הכוח ואת העקרונ-
נות להפעלה היעילה ביותר של אמצעים אלה.

3. פעולות לילה

להגנה ולפלמ"ח היה, כאמור, הכרח להעלות את
אפשרויותיהן הטקטיות של היחידות ע"י פתוח אור-
רח המלחמה בלילה באופן מיוחד. תחילה הת-
בטא הדבר בהעלאת רמתו של הפרט ויכולת הפ-
עולה של היחידה הקטנה. המקום הרב שהוקדש ב-
תכנית האימונים לאימוני הלילה — ביחוד בתקופת
המאבק ובתקופה שלאחריה — נתן את אותותיו
בביצוען המוצלח של משימות ע"י פרטים ויחידות
החל מתקופת "המאבק". במיוחד ראויים לציון פעו-
לת ההתקפה על הראדאר בהר הכרמל; ולפני כן —
"ליל המסילות", כאשר עשרות חוליות קטנות
חיבלו בכל הארץ במסילות הברזל, ללא כל תקלה
כמעט. אך כבר באותה תקופה הוחל גם בטיפוח הר-
עיון של הפעלת יחידות גדולות בלילה. היסוד בפ-
עולות אלה נשארה יחידת המשנה הקטנה, ולמעשה
אפשר לראותן כפעולת יחידות זעירות קטנות רבות,
תוך תיאום וסייע הדדי, ותחת פיקוד מנהל אחד.
ואכן תנאי חשוב ועיקרי ליכולת הפעולה בלילה,
וביחוד במסגרות הגדולות, היה הכשרתן של היח-
דות הזעירות והמפקד הנמוך. פעולות לילה
אופיניות במסגרת גדולה היו מבצע שחרור המע-
פילים מעתלית, שהיה מבחן ראשון של הפלמ"ח
בהפעלת יחידה במתכונת גדוד בלילה, ו"ליל ויינ-
גיט", כאשר הופעלו למעלה מ-1000 איש באזור

אחד, ולפי תכנית אופרטיבית אחידה. וכאן מן ה-
ראוי להזכיר שפעולות אלה בוצעו כמעט ללא כל
מכשירי קשר, כאשר לוח הזמנים משמש כגורם
המתאם היחידי כמעט בין היחידות.

בעוד שפעולת הלילה ביחידה הזעירה היתה
מבוססת כמעט לחלוטין על מסע התקרבות שקט
ונסתר, הרי היחידה הגדולה, במידה שלא יכלה
לשמור על יתרון זה מפאת היקפה, זכתה בהצלחות
בעיקר בשל ביטול יתרון האש של האויב ע"י הח-
שכה, וניצול גורמי הפתעה אחרים.

4. פיתוח הסיירות וידיעת הארץ

אף סקירה חטופה של תכנית האימונים בפלמ"ח
תגלה מיד מה ניכר היה הפרק בתכנית זו שהוקדש
לסיירות ולידיעת הארץ. הסיירות הופקעה מרשותם
של בעלי המקצוע בלבד (אף כי באותו זמן לא פחת
אלא אף גדל טיפוח הסיירות כמקצועם של יחידים),
והפכה לנשק המוני של כלל אנשי הפלמ"ח.

מתפקידה של הכשרה זו היה להשריש בכל
פרט ופרט את "תחושת השדה", תחושה אשר היא
בבחינת תנאי לכל לוחם מעולה. אך היא מלאה שלי-
חות חשובה נוספת — הכרת הארץ הלכה למעשה.
ואכן כל לוחם, חניך הפלמ"ח, שהיה יוצא לפעולה,
הרגיש עצמו בן בית במרבית שטחי הארץ, הן ביום
והן בלילה.

הכשרה זו בוצעה כאמור בכמה דרכים. ראשית
ע"י אימון מכ"ון בטופוגרפיה ויסודות הסיור; שנית —
ע"י שילוב אימוני השדה ותרגילי סיירות והתמצ-
אות הן ביום והן בלילה; ושלישית — ע"י מסעות.
דרך שלישית זו — המסע — היא שהקנתה את
מושגי היסוד על רוב שטחי הארץ לאנשי הפלמ"ח.
ואכן, קבלת מושג כללי על שטח; אופיו הטופוגרפי,
מקורות המים שלו, כפרי האויב שבו והכוונים ה-
עיקריים והתנוחה ההדדית של ישובים וגורמים
טופוגרפיים ראשיים, — חשיבותה רבה ביותר לחייל
המגיע בתוקף משימתו לאחד המקומות שבאותו

עמנו יצטרך לאמן חייל שיוכל לפעול גם ביחידות וגם בצותא. החייל אינו צריך להיות, ואסור שיהיה, רק בורג
פסיבי ומחוסר כושר פעולה עצמאית בתוך המכונה הצבאית הגדולה. גם במלחמתנו הראשונה מילאה הפעולה הפרטיזנית
תפקיד חשוב וצעירינו, שבאו בעיקר מההגנה, היה להם כושר מיוחד לפעולות פרטיזניות. אם תבאנה מלחמות גם בעתיד
לא נמנע גם אז מן הצורך בפעולות כאלה. היזמה האישית של חייל, כשרון התמצאותו בכל מקום: בהר ובשפלה, בעמק
ובגיא, בשטח פנוי וסגור, בשדה ובשכונה עירונית, ובכל שעה משעות היום, ביום ובלילה, בחום ובקור, בסגריר וביום יפה,
הכרת הארץ וסביבתה, כושר תגובה מהירה לכל קושי ומכשול בלתי צפוי, עצמאות פיזית ורוחנית — סגולות אישיות אלה הן
תנאי הכרחי לכושרנו הצבאי.

ד. בן גוריון

חסע לאורך חופי ים המלח. כל האספקה — על הגב!

הפיכת כל פרט לגורם נושא באחריות המשימה כל איש פלמ"ח הרגיש עצמו שותף פעיל ואחראי לקיומה ואופיה של יחידתו. שותפות האחריות הזאת היא המקור — והמשמעות המעשית — של "רוח היחידה". ככל שגדולה השותפות כן עולה ה"רוח". הרבה הישגים נזקפו על חשבון רוח ההגנה והפלמ"ח אך לעיתים קרובות בלויית ההערה ש"רוח" זו אופינית ואפשרית רק אצל החייל המתנדב בניגוד למגוייסי החובה. אכן, טעות טמונה בגישה זו, וסכנות רבות כרוכות בה.

ה"ציונות" שהיתה טבועה עמוק בלב רוב אנשי הפלמ"ח, היתה לה אמנם השפעה מרובה. היא היא שכינה את הפלמ"ח אל הקשה וה"בלתי אפשרי", היא שנתנה כוח לתבוע ולבצע אף את אשר מוסדות ההגנה והישוב ראו "למעלה מיכולת אנוש", הר"גשת האחריות לגורל הישוב והאומה הם הרקע לצמיחת החלוציות של הפלמ"ח בכל שטחי הארגון והטקטיקה בכל שמונה שנות קיומו. אולם שעה שחייל בודד עומד בפני משימה קשה ומסוכנת או בתוך סופת-קרב משתוללת, אין הוא חושב על ה"ציונות" או על ערך עמידתו הוא בתוך מערכת הציונות ה"לוחמת". הגורם הנותן לו כוח להחזיק מעמד, המעורר אותו להתנדב למשימות קשות, הוא דבקותו של החייל ביחידתו, אמונתו במפקדיו, דאגתו לשם היחידה ולאנשיה. ואמונה כזו ביחידה נרכשת אך ורק אם קיימת הרגשת השותפות בנשיאה בעול. כדי שאדם יאות לסכן את חייו, כדי שיסכים לחיות בתנאי סבל, סכנה ומתיחות-עצבים מתמדת, צריך הוא להאמין בחשיבות התפקיד שהוא ממלא ולאהוב את חבריו ומפקדיו ולבטוח בהם. לאוירה כזאת אפשר להגיע רק באם האנשים אינם מרגישים את המפקד ככפוי עליהם, ובאם כל אחד מרגיש עצמו, הלכה למעשה, כשותף באחריות ליחידה.

חבל, ואם אפילו אינו מתמצא התמצאות מובהקת ב"אותו קטע דוקא. עם ידיעות אלה, שוב לא יהיה החייל זר בשטח. מבחינה זו בלט אח"כ ההבדל בין אנשי הפלמ"ח לאנשי הגח"ל, ואפילו למגוייסיים החדשים, ילידי הארץ, שלא היו אנשי הגנה, ואשר לא היו להם הידיעות המינימליות על הארץ ואופיה. אכן, הרגשת זרות לגבי השטח גורעת הרבה מכושר-הפעולה של החייל.

בראשית המלחמה, שעה שכל יחידת פלמ"ח הייתה צמודה לאיזור מסוים בארץ, מצאה תכונה זו בטוי מרוכז ביותר. פשיטות ארוכות-טוח בוצעו ע"י יחידות פלמ"ח (ביחוד בגליל, במשולש ובהרי ירושלים) אשר ברוב המקרים לא עשו את אותה דרך קודם לכן, אך התמצאותם הכללית באזור, בסיוע ה"קריאה במפה, היא שאפשרה את הביצוע ללא תקלות. אך גם כשיחידה היתה עוברת לאיזור אחר בארץ היתה פעולת ההתודעות ולימוד השטח החדש מנת חלקם של כל אנשי החטיבה, ולא רק של הסיירים והמפקדים בלבד. ואף אם איזו משימה היתה נשמרת ב"סודיות" מחמת חוקי בטחון עד לשעת האפס, לא היה עובר זמן רב לאחר תחילת הפעולה, וכל אנשי היחידה היו "כמו בבית" לגבי השטח.

ומכאן נבע דבר נוסף — אהבת הארץ: "כל מקום בו תדרוך כף רגלך — לך אתננו", והדגש הוא על "תדרוך". דומה כי עדיין לא עמדו מספיק על מקומה של אהבת הארץ וידיעתה בגילויי עמידתנו ונצחוננו במלחמת תש"ח-תש"ט. הברק ב"עינים זרטט הקדושה של לוחם, בדברו על השטח בו לחם או בבואו במגע אתו, יש בהם כדי להסביר את סוד ההצמדות לקרקע הארץ ואת מקור הכוח לעמידה ולגבורה.

למרות השם פלמ"ח, שפירושו המילולי "פלוגות מחץ", לא היה הפלמ"ח חיל-מחץ במובן המ"קובל של המלה, ואף לא היו לו פרטנזיות להיות כזה. אפשר להגדירו: יחידות חיל רגלים, אשר הכישרתן הצבאית כוונה לכך שתתאמנה לביצוע כל תפקיד לאחר הדרכה והתמחות נוספים מינימליים*.)

* חיל מחץ מיוחד יש והוא בגדר בנובו, וזאת אף בצבאות ומדינות אחרים. ברוב הצבאות הולכת ורווחת הדעה התובעת הכשרת יחידות אוניברסליות, אשר בלי קושי רב, ע"י תוספת אימון טכני מיוחד, אפשר יהיה להפעילן בתפקידי פשיטה, נחיתה מן האויר או עליה בחוף. יחידות כאלה מסוגלות לענות על מכסימום הצר"כים הטקטיים הן מבחינת בניין, הן מבחינת אימון אנשיהן, והן מבחינת כלי הנשק שלהן.

לפי חוקת המשטר והנוהג בפלמ"ח היה כל בעל תפקיד יועץ של המפקד הגבוה ממנו. כך למשל היה המ"מ יועץ קבוע בניהול כל עניני הפלוגה וחבר קבוע במטה הפלוגה. בדרך זו הפך כל מטה לכעין צמיחה-אורגנית של אנשי היחידה. המג"דים, שהיו חברי מטה הפלמ"ח, ראו עצמם באי-כוחם של כל פיקודיהם ואחראים בפניהם באשר לכל החלטה של מטה הפלמ"ח. הרגשת הטוראי, שאכן הוא בעל זכות עצה, הוסיפה להתמסרותו להרגשת השותפות שלו, לגיבוש "רוח היחידה". כך היה מקורן של הרבה החלטות במטה הפלמ"ח בתסיסה (חיובית) של השורות. כל הוראה היתה מגיעה לטוראי דרך המפקד, כשהלה רואה עצמו אחראי להסברת ההוראה. חשוב לציין שהתיעצות זו של המפקדים לא באה מעולם במקום מתן פקודה או לאחריה, אלא במידת האפשר לפני מתן הפקודה. בדרך זו היה כל בעל תפקיד נושא במכסימום האחריות לניהול עניני היחידה.

לשיטה זו היה גם יתרון מעשי נוסף — כל בעל דרגה היה שותף במלוי התפקיד של בעל דרגה הגבוה ממנו, והתמצא בו; וכך היה מוכן בכל עת להחליף את הלוז או למלא את מקומו. יש להוסיף, כי הגישה הנ"ל של הפלמ"ח לשיתוף מפקדי המשנה בהתיעצות לפני מתן הוראה לא גרעה אף כמלוא נימה ממקומה, ערכה והערכתה של הפקודה; וזו, משניתנה, היתה מבוצעת במלוא המסירות והדיקנות האפשרית — כי הטוראי או המפקד חש עצמו לא רק מבצע פקודות אלא שותף להן, תחושה שהעלתה את מסירותו והגבירה את מציו.*

ידע הפלמ"ח למצות את עברה של כל יחידה ולהעביר תמצית זו, אם בצורת ציזובאטים, סביב למדורה, ואם ע"י כנוסים ותחרויות בין יחידתיות, ולהפכה לקנינו של כל פרט. אך בעיקר התבטא הדבר במגמה להחזיר מפקדים ליחידת מוצאם (לאו דוקא לאותה כיתה או מחלקה, אלא לאותה פלוגה או גדוד). לאחר סיום קורס או בשעת חילופי תפקיד, אכן, לא כל חייל מסוגל להקים שם ליחידתו,

* מין הדין להעיר, כי גישה זו עלולה לטמון בר חובה גם סכנה חמורה, והיא — שמרוב השיתוף באחריות ו"ידיעת הענינים", ירשה לעצמו מפקד המשנה "לפרש" את הוראות מפקדו הגבוה כראות עיניו. "פירוש" כזה, אף אם הוא טוב מן ההוראות הראשונות של המפקד, הריהו פסול בהחלט. ואכן, נסיון המלחמה גילה מקרים לא מעטים מעין אלה, הן בשורות הפלמ"ח והן בשאר יחידות ההגנה, כאשר מפקד סטה מן ההוראות שקבל מתוך הנחה, שסטייתו זו אך לטובה היא. בכמה מקרים הביא הדבר לתוצאות חמורות ביותר.

אולם שם של יחידה עלול להוסיף הרבה לכל חייל. ספק אם ישנו אמצעי מועיל יותר לטיפוח רגש האחריות בחייל, מאשר שם של יחידה, ואותם אלפי חיילים — מתים וחיים — אשר צופים אליו שלא יבישם.

בשטח זה עלו יחידות הפלמ"ח על שאר יחידות ההגנה, באשר אצל האחרונות נוצרו השם והמסורת רק באמצע המלחמה, לאחר חדשים של קרבות. בעוד שבפלמ"ח היה נכס זה מצוי כבר מן היום הראשון של המאורעות, ועוד לפניו.

באשר לסוגיה מפקדים, הוראות וסמכויות, חשוב לציין, כי אף פעם לא ראה עצמו מפקד בפלמ"ח זכאי להורות הוראה מבלי לסייע במכסימום לאפשרות ביצועה — אף אם היה זה חורג מגדר סמכויותיו או חובותיו. ויש להדגיש זאת, לנוכח התפשטות הגישה, שדי בכך, שמפקד יעביר הוראה או הנחיות כלליות לפעולה, וישאיר למפקד המשנה ש"ישבור את ראשו" באשר לדרך הביצוע. לפי הגישה שהיתה בפלמ"ח, התכלית איננה העברת האחריות ממפקד אחד למשנהו, אלא — השגת המטרה.

הרגשת אחריות אישית זאת היא שטיפחה את יחסי העזרה והאימון ההדדי בין המפקדים לבין עצמם — דבר שהוא חשוב לא רק כשלעצמו, מבחינת האוירה בה חיים המפקדים — אלא הפך מטבע ארצי גוני ומנהלתי בעל ערך רב. מפקד או איש מטה מעולם לא הרגיש עצמו רשאי לעסוק אך ורק בעניניו הוא — אלא היה חייב לעזור לחבריו. כשם ש בשטח הטקטי חשובה, "חפיפת הגזרות" כך היא חירוף בית בשטח הארגוני ומנהלתי; ואמנם, הפך הפלמ"ח דבר זה לטבעי — ויותר כפרי רצון ואחריות אישית מאשר כתולדת תאוריה. עזרה הדדית זו בין המפקדים, היא שסייעה ליחידות הפלמ"ח להתגבר על הקשיים המנהלתיים הרבים — פרי חוסר ההכנה המספקת — בתקופת המעבר מיחידות קטנות למבנים הגדולים.

הרגשת האחריות לכל מצאה את בטויה גם בשטח נוסף. מפקדי ההגנה הפלמ"ח היו עושים לפעמים מאמץ הרבה מעל לכוחותיהם על מנת להחיש עזרה ליחידה אחרת. בעצם הימים הקשים, ערב ההפוגה הראשונה, שעה שהכוחות המצריים התקדמו צפונה לאורך החוף ונדמה היה שאין מנין להעביר כוחות לאותה גזרה, נתקבל לפתע מברק ממפקד חטיבת פלמ"ח, שהיתה מנותקת למעשה וה"עיפה ביותר, המפוזרת ביותר, והפחות מאורגנת מכל

ולא קרה שתוצאות הקורס הפריכו את הנחות ה-
מפקדים ששלחו את החניכים.
העליה בתפקיד היתה נמשכת בהדרגה, שלב אחר
שלב, ללא קפיצות דרך ותוך שהות מתאימה „להש-
תפשף” היטב בכל תפקיד, דבר אשר וידא כי כל
מפקד יתמצא היטב בשטחי הפעולה של מפקדי ה-
משנה שלו, על כל דרגותיהם.

עקרון חשוב נוסף היה עקרון הרוטציה (*).
לא נהגו להשאיר אדם בתפקיד מסויים זמן ארוך
מדי. שיטת חילופין זו כרוכה היתה אמנם בבזבוז
מסויים, מאחר שחייבה להכשיר מדי פעם אדם חדש
לתפקיד. אך כתוצאה ממנה נרכש ההישג החשוב,

— אפשר לדבר עם המפקד העליון של הכיבוש ?
— זה אני.

שמפקד או בעל תפקיד לא היה הופך לצר-אופק, מוג-
בל בתחומי תפקידו, המתרגל במשך הזמן לר-
אות את כל הבעיות דרך האשנב המקומי שלו בלבד,
מבלי לחוש ולהבחין את הקשר ההדדי שבין כל
חלקי היחידה והצבא.

למעשה לא הושאר אף אדם בתפקיד למעלה
משנה. במידה שלא התאים לעליה, היו מנסים אותו
בתפקידים אחרים. כך למשל, מ"כ שלא התאים
להיות מפקד מחלקה היו מנסים אותו כקצין-בטחון,
אפסנאי יחידתי, או שמכשירים אותו הכשרה מיר-
חדת, כחבלן, סייר וכיו"ב.

המשטר והנוהג כמכשיר לפיתוח היוזמה והעצמאות

כל גוף המורכב מיותר מאיש אחד זקוק למס-
גרת שתבטיח שכל פרט ימלא בה את תפקידו ב-
צורה היעילה ביותר, לאור המטרה המשותפת, הדרך
להשיג דבר זה היא המשמעת. בצבא נושאת

* רוטציה — בעברית — סבובת — המ ע ר.

חטיבות צ.ה.ל. ועמוסת תפקידים של הגנה על
הקיים — בו ביקש רשות מהפיקוד העליון לצאת
להתקפה על מנת לסייע לכוחות חטיבה אחרת
אשר נמצאו, לדעת מפקד זה, במצב קשה עוד מש-
לו. הרשות ניתנה, ולפעולות ההטרדה והפשיטה על
המצרים, שנערכו מתוך הנגב, היה תפקיד בין ה-
מכריעים, בבלימת הפלישה. אכן, לא הצטמצמות
הסתדרות בגדר הסמכות או האחריות, אלא —
אחריות משותפת לענין המשותף.

בחירת מפקדים וקביעתם

מעיקרי הקיום בפלמ"ח היה עודף האחריות וה-
חובות שעל המפקד, וללא כל זכויות-יתר, כמעט.
מאלפת היתה האימרה „כל מפקד הנו השמש של
פיקודיו, ואלו מפקד הפלמ"ח — השמש הראשי”.
ואכן, הוסבר היטב לכל איש פלמ"ח שקיומו ותפקידו
של המפקד — למען אנשיו; בלעדיהם — הנו
מיותר לחלוטין. היה בזה כדי למנוע, כמעט, כל צמי-
חה של „קריריזם עקר” — תופעה שדבקה כמעט
בכל קצונה בעולם. מדים נאים יותר, משכורת גבוהה
יותר, ותנאי חיים נוחים יותר — מבלי מסירות,
אחריות, וחובות העולות על הזכויות, — זהו פתח
להסתננות טפילית לתוך שורות הפיקוד. ואין כונת
הדברים לבטל את ההקלות אשר צריך לתת לקצין,
אלא שאסור לאפשר למפקדים להעמיד במרכז עני-
ניהם את נוחותם וזכויותיהם, על חשבון פיקודיהם.

הנוהג בפלמ"ח היה: כל חבר שרת תחילה כ-
טוראי במשך שנה אחת לערך, ורק לאחר תקופת
שרות זו היו נקבעים המועמדים לקורס המ"כים.
בחירת המועמדים היתה נעשית ע"י מפקד הפלוגה
שהיה מתייעץ עם כל המפקדים המכירים את המור-
עמד. חשוב לציין שאדם שנתגלה כשואף לעליה
בתפקיד, לא מנעו ממנו את ההשתתפות בקורס, אך
התיחסו אליו בחשדנות ובבקורת קפדנית, שמא יצר

יכול מצביא להצליח לזמן מה בשכנוע
הנמונים עליו כי הנו מפקד טוב; אך לעולם
לא ישכנע את גייסותיו כי הנו מפקד
טוב, אלא אם כן יש לו תכונות של כזה.
פילד-מרשל א. פ. וזיול

ההתנשאות הוא הדוחף אותו לעליה. אף כי לא עמדו
לרשות הפלמ"ח הבדיקות הפסיכוטכניות כמבחן ל-
מועמדים, הרי בכל זאת הוכיח הגסיון שדרך בחי-
רה זו הצדיקה את עצמה והצליחה עד למאוד. כמעט

החברה במערכה

...פרשת לבטיה של הבחורה במסגרתנו היא די ארוכה. לגבינו היא התחילה כאשר נאלצנו להודות לראשונה שחינוכנו עד עתה היה פסול משום שלקרב לא נצלח. השריטות בנפש הלכו והעמיקו כאשר נשארנו בודדות ונסינו, תוך התגברות על רגש הנחיתות שהתעורר, להתמיד במסורת ההכשרה, בכוחות עצמנו בלבד. לא פחות חרה לנו בתקופה בה דובר על עליה לגליל, תוך זלזול בנו ובערך עליתנו, והפצעים לא יגלידו מהר באקלים קר זה...

אך עתה נעשה ברור מיום ליום, שאם רק נדע את מקומנו, הרי בלי כל "שוויץ" — ערכנו כאן רב. ראינו עתה לראשונה, שהקרב הוא פרט מכריע אמנם, אך פרט אחד בחיי החייל. אנו עדים לכך שכל אדם — אפילו איש צבא — צריך לאכול, להתלבש, להתרחץ ולחיות בחברה באוירה יפה ולחלום על עתיד שלאחרי המלחמה וכן גם — להיות מובטח בחייו בעת המצאו בעורף. נוכחנו, שבכל התפקידים הללו יכולה הבחורה לעשות ביעילות פי כמה יותר מהחבר. אם בתחילה דמינו, שלא יהיה צורך בנו בחיי בסיס, הרי עתה מרגישים לא אחת בחוסר ידי-בחורה בסידור החיים וארגונם.

רוב ימיו של החייל עוברים עליו בעבודה שמטרתה סיפוק צרכיו הגופניים והרוחניים. אין קץ לעבודה שאפשר להשקיע בכך — והכרחית יד אשה סועדת ומקילה.

בחורותינו משתתפות בשמירה ובהבטחה. אם כי בדרך כלל אנו נוהגים להקל בערכנו ולבקר את עצמנו קשות — הרי כולנו חייבים להודות, שהן עשו זאת כולן, בתנאים לא קלים כלל. הן מבשלות — בעמלן עד כלות הכוחות — כשהסיפוק מהנאתם של החבריה בשעת הסעודה מדרבן אותן. הן מנהלות את מחסן הבגדים בתנאים קשים אלו כשלכולם חסר. הן נושאות בקשר, ברפואה ובעבודות לוי שונות, בנאמנות. וכל זה — בלי התערבות מגבוה ותוך הנהגת עצמאות בסידור-העבודה.

נוהגים היו לומר בזלזול, שתפקיד הנערה לשעשע את הצבא — התבטאות זו גסה, אך נכונה בעיקרה. חיירותו הוגנים הכרח הם למגוייס. קיום ההכשרה כהכשרה — ויצירת בית במחנה זה — לא היו נתנים כלל בלי בחורות.

במציאות נראים לעתים חיינו טפלים ומיותרים, אך לא תשבחות ולא תמונות טרזניות בעתונים הן הקובעות את ערכנו. דוקא תקופה זו וחיי יום-יום אלו, בהם נושאות הנערות ברצון כל עול קשה, הם שירשמו אותן על דפי ההיסטוריה, ומה שחשוב פי כמה — יהיו גורם, בין כל שאר ערכינו שיצרנו, גורם שיביאנו לנצחון.

לילה יוסף

קובע. כלומר החייל ישאל את עצמו בקרב, האם כדאי סיכון החיים שעה שהאלטרנטיבה היא עונש, ולו גם עונש מות. כי אחרי ככלות הכל יסודה ויי-עודה של המשמעת הוא הקניית הכוח וכוח הב-צוע תוך סכנת חיים בקרב, ולא רק קיום המשטר החמור והמטופח בקסרקטינים או במחנות האימור-נים. אין להסיק מכך שעקרון זה טוב למסגרת ה-מתנדבת בלבד. כוחו יפה גם ל"משרת החובה", אף כי בו יש להשקיע יותר עבודה ומאמצים על מנת להגיע לרמה דומה.

שעה שמסכמים את ימי "טרם המלחמה" של ה-פלמ"ח חשוב להדגיש את ההבדל בין משמעת ובין משטר ונוהג. המשטר והנוהג היו בעיקר פרי תנאים אובייקטיביים, והיו מותנים בצורת הפעולות, אורח החיים, חיי העבודה וכיו"ב. אך באשר למש-מעת — היתה היא ערך בפני עצמו גם במסגרת-חיים זו. המשמעת בפלמ"ח לא היתה פחות חמו-רה מאשר המשמעת בצבא כיום או בצבאות אחרים, אבל היתה פחות כפויה וללא סממנים חיצוניים.

המשמעת אופי קיצוני, מחייב וחמור יותר, כי ה-מודד להשגת המטרה במסגרת זו הוא הקרב. על כן, צריכה הקניית המשמעת בגוף הצבאי להיעשות לאור קנה מידה של מכסימום הכנה ויעילות לקראת הקרב. משמעת זו שבצבא חייבת להיות הרבה יר-תר עמוקה ויסודית, מבכל גוף אחר, הן מבחינת ההכרה והאמונה בתפקיד והן מן הבחינה הטכ-נית, הוה אומר: להיותה מתורגלת עד להיותה למ-עין "טבע שני" של האדם.

התנאים המיוחדים של המחותרת אילצו את ה-פלמ"ח לשים את הדגש על טפות המשמעת שבה-כרה. הגישה לכך נתבססה על הסברת הענין לכל האנשים, ולטוראים לא פחות משלמפקדים; ול-אחר שנסתייעה בגורמים מקילים — החומר הא-נושי המתנדב — נרכשה המשמעת בקלות יחסית. משמעת זו היתה מושתתת על ידיעת מטרת המלחמה, כשהעונש משמש רק אמצעי עזר ושותף להשגת המטרה.

ואכן, במידה שמשמעת מושתתת אך ורק על העונש, עלולים שיקוליו של הפרט להופיע כגורם

הוי בעמדה על משלט. העמדה 70 מ' מעמדות האויב.

הצבורי של מיסדי הפלמ"ח ומתוידרכו ותפיסתם המקצועית רחבת ההיקף; אלה, אשר לא רק מצאו את הדרך להתגבר על הקשיים הטכניים העצום מים בהפעלת מסגרת כזאת — ללא תקדים — אלא אף ידעו למצות את מכסימום התועלת בחינוך ה־ מקצועי־צבאי מתוך העבודה, וכך להפכה אף לערך מקצועי מרכזי.

ואכן, העבודה הגופנית הנה מכשיר חינוכי בעל ערך רב בהקניית כושר פיזי לחיילים, ובעיקר העבודה החקלאית המקנה לחייל תחושת שדה, התמצאות בנוף הארץ וצמחיתה — ערכים בעלי ערך מקצועי רב אשר אין, אולי, דרך אחרת להקנותם לחייל שאינו בן כפר. העבודה החקלאית הנה גורם רב ערך בעיצוב דמות לוחם בעל סבילות וכוח שר התמדה.

ערך נוסף היה לתנאי העבודה והאימונים בפלמ"ח בנטעם בכל פרט את הרגשת השותפות בנושאי אה בעול. את אימוניו וכלכלתו קיבל איש הפלמ"ח לא בחסד, לא מתקציב המדינה, אלא אך ורק בזכות עבודתו הוא. ואכן, כל חבר בפלמ"ח חש היטב באם „חשבון ימי העבודה“ של מחלקתו לא נתאזן כראוי. זאת הוא חש במספר ימי האימונים, בסיור דורי חופש או בקבלת ציוד. ואכן יצרו תנאים אלה יחס שונה לחלוטין לכל יום אימונים, לציוד שחולק, לנשק או לתחמושת בשעת אימונים או מטוח. בכוחה של העבודה, ואולי רק בכוחה, למנוע התפשטות תופעות לוי שליליות שהן מנת חלקו של כל צבא.

ואסור לנו — גם בטפלונו בשאלת הקיום של כוחות הבטחון שלנו כיום — להתעלם ממצבה הר כלכלי החמור של המדינה ומהחלק הניכר שבו־ לע הצבא מתקציבה הכללי של המדינה. אכן, גם כיום יש צורך לחפש אפשרות להפוך את הצבא

כמעט בכל צבא מתלבטים בבעיה כיצד לפתח את היזמה בקרב אנשי הצבא. מבלי לפגוע במשמעת. כלומר, כיצד לשמור על משמעת מכסימלית ובה בשעה לשמור על יזמתו של החייל. בפלמ"ח נעזרו בשתי דרכים עיקריות לפיתוח המשמעת. הראשונה, שראינה כבר קודם לכן — הפיכת כל פרט לגורם החש באחריות, והשניה — יצירת הוי חיים מיוחד.

תנאי ראשון לפיתוח יזמתו של החייל הוא שמי־ רה על דמותו כאדם, על עצמאותו האנושית. לכך נחוץ כי, נוסף להוי הצבאי ההכרחי, יחיה החייל גם באוירה חברתית. כמובן, ככל שהמחנה הצבאי גדול יותר כן תובע הוא משמעת ותנאי משטר חמורים יותר. במחנה הגדול אין אפשרות לפתח אותה גמי־ שות יחסים בחיי יום יום האפשרית ביחידה קטנה. אין ספק שהחיים בתוך המשק החקלאי השי־ תופי — ואפילו היה המשטר הפנימי ביחידה חמור ביותר — היו גורם רב ערך בעיצוב דמותו של איש הפלמ"ח. חיים אלה לא ניתקו את איש הפל־ מ"ח מן החברה האזרחית ומחיי העבודה, אלא להי־ פך, קשרוהו אליהם יותר ויותר.

גורם שני שסייע באותו כוון היו החיים במסגרת יחידה צבאית קטנה. יחידה המונה 50 איש מולידה משטר חיים שונה מזה שביחידה המונה 1000 איש. יש והסדרים, וחוקי המשטר והנוהג, אשר אי אפשר בלעדיהם בקיום מחנה של יחידה גדולה הופכים לדברים שלא לצורך, או אף למגוחכים, ביחידה הקטנה. היי היחידה הקטנה בפלמ"ח מקורם היה בהכרח, אך יש לחשוב ולנסות לסגל מלקחם גם לתנאים החדשים.

וגורם שלישי — הבחורה. במציאותה של הבחורה בתוך היחידה הצבאית לא רק שניתן להחליף בחורים בהרבה תפקידים ולשחררם למשימת המל־ חמה גופה — ויש תפקידים רבים אשר היא יכולה למלא אף ביתר יעילות מבחורים — אלא עצם קיומן ביחידה משהו אופי אחר לגמרי למחנה.

העבודה

יתכן, והמחנק התקציבי ובעיות הקיום החמור רות בו היה נתון הפלמ"ח הן שהיוו גורם ראשון במעלה להכנסת העבודה לפלמ"ח ולהפיכתה ל־ ערך כה מרכזי בחיי אנשיו, אך באותה מידה, ספק רב הוא האם פתרון זה — היחידי שאיפשר מסג־ רות יהודיות מגויסות־קבע באותם הימים — מסגרת העבודה והאימונים, היה מתבצע ללא אופים

לגוף פרודוקטיבי, אף כי מתוך התאמה לתנאים ולממדים של הזמן הזה. נכון, אולי, שאין אפשרות לחלק את הצבא מחלקות מחלקות ליד משרקים, אך לא מן הנמנע ליצור מיחידות צבא גדולות „בריגדות“ לביצוע משימות עבודה של המדינה

* *

למראית עין נדמה כאילו כל אותן בעיות, שעמדו בפנינו במלחמת השחרור, נעלמו כליל ואין חשש שתעמודנה בפנינו שנית; אך לא כן הוא. ישנם גורמים שאינם משתנים, ומהותם בעינה ער מדת בכל מלחמה ומלחמה. לא יחול כל שנוי בתנאי חתה הגיאוגרפית של מדינתנו, לא יכול שנוי במבנה הטופוגרפי של חלקי הארץ השונים, ולא יכול שנוי — ותהא העליה גדולה כפי שתהיה — בעדיפותו המספרית המוחלטת, של האויב הערבי

נה: יבוש החולה, יעור, ביצוע תכניות השקאה וכיו"ב, ובכך — נוסף לעצם החזקת הגייסות שלא ע"ח תקציב הבטחון — אולי, לסייע גם סיוע כלכלי ניכר לפיתוח המדינה, וגם להשיג את אותם השגים מקצועיים שהעבודה הקנתה לפלמ"ח.

עלינו; עדיפות הן במספרי האנשים והן בכמויות הנשק. מתוך הנחה זו חשובה במיוחד בחינת נסיון המלחמה וניתוח הגורמים שאיפשרו לנו את הנצחון. גורמים אלה, בחלקם אמנם היו אדעיים ואף מקריים, אולם בחלקם הם בחינת ערכי-יסוד אשר אינם מוגבלים דוקא ל„סיבוב“ זה או אחר, ולא מן הנמנע שיהיו עשויים להכריע את הכף גם במלחמה חדשה. לכך נועדה רשימה זו: לניתוח וסיכום כמה מן הערכים האלה, כפי שמצאו בטוים המיוחד בפלמ"ח.

ברצוני לציין שלושה ערכים, אשר היו אופייניים לפלמ"ח ואשר חשיבותם לא פחתה גם כיום.

הראשון הוא הדביקות בתפקיד. מאז כניסתו לחטיבה דבק איש הפלמ"ח בתפקידו. הוא ידע תמיד, שבמלאו את המוטל עליו, ולו יהי זה גם הדבר פחות-הערך ביותר, הרי הוא ממלא את שליחות העם. לכן בוצע כל תפקיד. היו אלה אימונים וקורסים, שלא פסקו בימי הרדיפות הקשות ביותר של הבריטים, היה זה הראדאר אשר נגזר עליו להישמד והצליח להשאר שלם פעם ופעמיים עד שפוצץ, היתה זו השגת הגור ולבוש לאנשים והיתה זו הובלת מעפילים והורדתם. דבר לא היה מרתיע מ"כ ומ"מ בפלמ"ח ממלוי ותפקידם — ואף פעם לא השליך איש את יהבו על „השמים“, על מישהו שיעשה את המלאכה עבורו. וזאת עלינו לזכור היטב גם כיום.

השני — הוא היומה. זוכר אני היטב את הויכוח-המתמיד שעמדנו בו על אופיו של המ"כ; ובעיקר: האם הוא צריך להיות „גנרל“ או לא? לי נראה, כי השנה וחצי של המלחמה סכמו את הויכוח לחלוטין. המפקדים שלנו, הנמוכים והגבוהים, לא „קפאו על שמריהם“ אף פעם. תמיד יזמו, גיסו אחרים ליומה, פעלו והפעילו. לא מעט בזכות הטקטיקה ה„קטנה“ הזאת, בזכות המכ"ים ה„גנרלים“ — הגענו למה שהגענו. ואל נגרר גם כיום אחרי מקסמי הטכניקה והמסגרות הגדולות. שניהם חשובים מאד, יש ללמדם, לרכשם ולהשתמש בהם מכסימלית. אך במצבנו — גם בעתיד כבעבר — יקבע את גורל המערכה קודם כל האדם — החייל והמפקד הישיר.

והשלישי — הרי היא רוח החברות ושיתוף הפעולה. נודה — לא תמיד ידענו בחיי היומיום להיות ממושמצים במידה מספקת. לא חסרו גם מריבות וחיכוכים בינינו. אלה, אבל, לא יכלו לה לרוח הערבות ההדדית והאחה שביחידותינו. היחידות הקטנות והגדולות — מוצקות היו ביחסים שבתוכן. ושביניהן, ביחסים שבין המפקדים והטוראים. הודות לכך קלטנו את הגח"ל כפי שקלטנו. אמנם יש הרבה מה לבקר ולהגיד על קליטה זו, אולם העובדה היא שאצלנו למדו העולים החדשים עברית יותר מהר מאשר ביחידות אחרות. עובדה היא, שאצלנו הם הפכו ללוחמים טובים בזמן קצר מאד. ועובדה היא, שרבים מאד הצטרפו להכשרות. לא ארבה במלים על נושא זה, אך חשוב מאד, שזכור את ערכה של החברות וחשיבותה בעמידת החייל בקשיי יומיום, כבקרב.

שוליא

(דברים בכינוס)

● יש רגעים בהם נצרפת אומה, בהם נבחנת תנועה, בהם יחושל אדם, בהם היסטוריה מתהוללת: „היום הזה נהיית לעם“. אין רגעים אלה באים בהמון חוגג ובתהלוכת נצחון. קשים ומרים הם. והמתאווים להם — אינם יודעים מה מעתד להם. בבואם הם אחרים לגמרי מכפי שההזיה המתקתה רואה אותם במיטב תאוריה. אך משהם באים — ביסורים, בפורענויות, באבדות, בתבוסות — הרי הם מעמידים במבחן את הנבואה ואת החכמה. את המעשה ואת האופי, ואוי לו לדור המכויב ברגעים אלה.

ב. כצנלסון

● היסטורית העמים אינה אידיליה. היא האבקות בלתי פוסקת, ושבעתים אנוס להתאבק עם אשר אבדה לו עצמאותו, ועליו לכבוש מחדש את מקומו, והכוחות הקיימים עומדים לו מנגד. כל עם העולה על הבימה ההיסטורית, השואף לעצמאות והרוצה להיות נושא היסטורי ואדון לגורלו, אין לו אלא לקבל על עצמו את גזירת ההאבקות הזאת, וישראל — פי שבעים ושבעה.

מ. בילינסון

● כדי לחולל את מבצע „נחשון“ לא היתה מספקת גבורת יחידים. ראש־לכל דרושה היתה ההעזה להחליט, לא פחות מאשר ההעזה לבצע. בהחלטה של ה„הגנה“ בדבר מבצע „נחשון“ נתגלו הכוח לראות, העוז לסכן, הכשרון להתאזר, הגבורה לבצע.

ישראל גלילי

● צבאנו כולו, מן הטוראי ועד למפקדי היחידות והחטיבות, למד ויוסיף ללמוד. בזאת, ביכולתו ללמוד, בגמישותו הרוחנית — אחד מעיקרי כוחנו ויתרונותינו על אויבינו.

ישראל בר

● אין זה בגדר סוד שגם לאחר שנתעצם הרבה ע"י עליה ונתגבר ע"י פתוח כוחנו — לא נמצא בודאי במצב של הצד בעל היתרון המספרי; לא באשר למספר האנשים, ואפשר כי אף לא בכמות כלי הנשק השגרתיים. על האויב נצטרך להתגבר אז ע"י איכות אנשינו, ע"י אמצאות ותחבולות מגוונות, וע"י תכסיסים שיהיו חסכוניים בשבילנו וקטלניים בשביל האויב.

יצחק שדה

● ידענו כי כל כמה שיקשה מצבנו אסור לנו להשמיט את היזמה מידינו ולעמוד בהגנה סטאטית, שיגרתית, בלבד. לעולם יש לזכור, כי כל מוראות הקרב הפיסיים והמוראליים פועלים בו באויב בדיוק כשם שהם פועלים בנו. בשר ודם הם כמונו. על אף עדיפותו, גם הוא יגע, לאה, נפחד, מבוהל מן ההרוגים, הפצועים המתגוללים בכל מקום; גם הוא — סכנת המות מרחפת עליו והוא הפץ להנצל, לחיות; גם יחידותיו, כיחידותינו שנפלו בהם חללים, נמצאו עתה רעועות, עד שקשה להפעילן; גם לו קיימות בעיות קשות של טרנספורט, חוסר בתחמושת. לפיכך, יש להכות בו, להציק לו בכל האמצעים, בכל האפשרויות, רק לא להרגע, לא להתעייף, לא להתיאש. פעילות, פעילות!

משה ברמל

● באם לימד אותנו החייל הישראלי משהו, הרי אין לקח זה אלא, שאל לנו לעולם לסמוך במידה כזאת על פלאי הטכניקה עד שתישכח חשיבותו של האדם. הקטן עם רובהו הקטן. החייל הרגלי — עודנו המשען העיקרי בבנין הקרב.

ג'ימס ס. מטקלף

● אין כל מצבים נואשים; יש רק אנשים שנואשו מן המצב.

פ. ד. רוזבלט

● ההצלחה המסתירה פניה מאתנו היום תאיר לנו פנים מחר; הרוצים להמשיך במלחמה — ילכו אחרי. אין עמדי בשבילכם לא שכר, לא דירות ולא מזונות. אני מבטיח רעב, צמא, מסעות מפרכים, מערכות ומות. כל האוהב את ארצו בלבבו, ולא בדבר־שפתיים בלבד, יקום־נא ויבוא אחרי. גריבלדי

● במלחמת עם אין מלמדים את הבריות שישומו מבטחם רק בחיל־הצבא. בבן־אדם או מטרופולין; לומדים הם לכוונן מרכזי־התנגדות בכל אתר ואתר, לראות את ענין ארצם כמונח על כפות המאזניים בכל מקום שבו מניפה קבוצת אנשים אמיצי־רוח את הדגל של נצחון או מות. ויחד עם מציאותה של תכנית כללית מחושבת־היטב, על כל תקלה חמורה כי תבוא, הרי האופרציות עצמן תהיינה נועזות, מהירות ובלתי צפויות; והן נשענות בעיקר על גורמים ותוצאות מוסריים.

ג' מציני

אמרות

● שום אומה לא תעמוד זמן רב בנסיונות המלחמה ללא מנהיגות תקיפת-החלטה, הנהנית מאמונה של האומה. — האחרון למנין, אך לא פחות-הערך בתפקידי מנהיגות פוליטית בזמן מלחמה, הוא להכין את העתיד.

פיריל פולס

● התיאורטיקן, המבקש קו נוקשה שיבדיל בין היזמה הפוליטית והצבאית, מבקש את הבלתי-אפשרי. כל החלטה גדולה בדין הוא שיחליט עליה מנהיג פוליטי, לאחר שיועץ ביועציו הצבאיים המקצועיים, והם הנותנים אח"כ את הוראות-הביצוע, הנובעות מן הנ"ל, למוציאים לפועל... ואשר לאופרציות עצמן, הרי האומרים כי הן שייכות אך ורק לתחומם של הלוחמים — מצדדים בזכותה של שיטה מסוכנת.

פיריל פולס

● מה שהרוחנו במלחמה הוא, במלה אחת, מה שהיינו מפסידים בלעדיה.

ויליאם פיט

● שום קרב לא הוכרע לרעה עד שהמפקד לא חשבו לאבוד. זהו התפקיד הראשון והאמיתי של המצביא — לעולם לא לראות את הקרב או את ה"ענין" כאבודים.

ארצ'בלד פ. ויזל

● כל אימת שאנו מדברים והוגים בשרי-צבא גדולים ומציבים יד לחניבעל, לנפוליאון, למרלבורו ודומיהם — הבה ונשים יד וזכר ל"מפקד האלמוני", היינו למפקד הטוב של פלוגה, מחלקה או כיתה, המוליך את אנשיו קדימה או מחזיק בתוקף בעמדתו — ולא פעם נופל חלל כאלמוני. אלה הם, בסופו של דבר, שחלקם הוא הגדול ביותר בנצחונות.

ארצ'בלד פ. ויזל

● מתפקידה של אסטרטגיה-רבתי לכלות ולנצל את עקב-אכילס של האויב — ולכונן פגיעתה לא במשגבו החזק ביותר אלא בנקודת-תורפתו החלשה ביותר.

לידל הארט

● המסוכנות באשליות הן אלו הנובעות מזיוף היסטוריה למען טובתה המדומה של הרוח הלאומית בצבאות. אם כי לקח זה של נסיון נרכש במחיר הגבוה ביותר, הריהו מוסיף להיות הדבר הקשה ביותר לסיגול.

לידל הארט

● המציאות — היא היסטוריה; ואין תודעתה אפשרית אלא בדרך ההיסטוריה.

בנדרטו קרוצ'ה

● האיש — הוא ראש כל נשק בקרב: הבה ונחקורה את החייל בקרב, כי הוא אשר מקנה את הממשות לקרב.

ארדן דרפיק

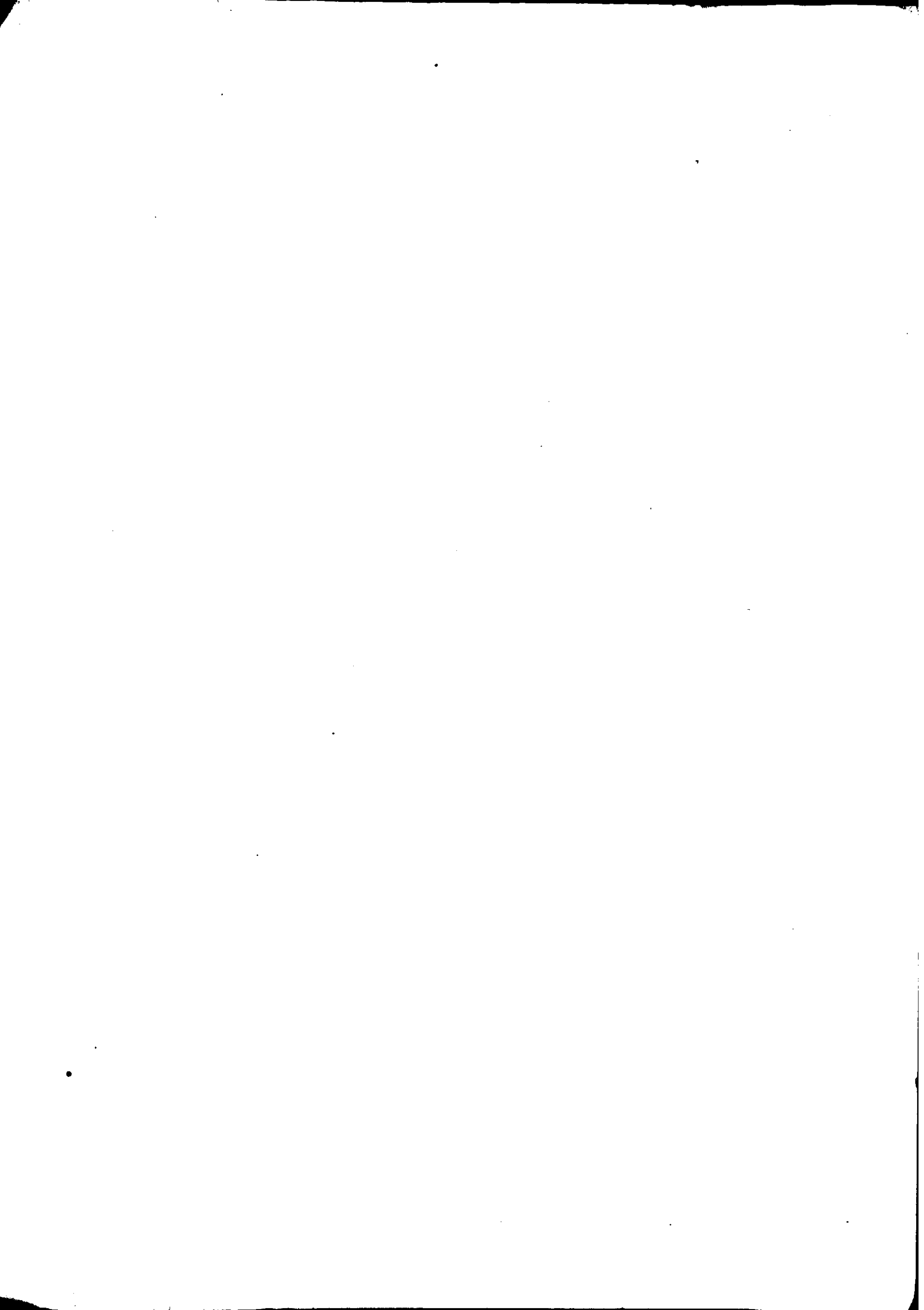
● דע את האויב כמות שהוא. אל תזלזל בו — פן תנזק, אל תגזים בהערכת כוחו — פן יתקף מורך לב.

מתוך עלון פלמה

על מחקר פרשות קרב

רק חקר של העבר עשוי להקנותנו חוש הממשות
ולהראותנו כיצד יילחם החייל בעתיד.

ארדן די סיק

על מחקר פרשות קרב

(ומשהו מלקח המלחמה)

כמאליה את הגורמים שבקרב ואת השפעתם על התפתחות הדברים, את נושאה המדויק והקונקרטי וטעמיה הנכונים של כל תופעה בו, גדולה כקטנה. ואין לך מכשול גדול יותר לראיה כזאת — באספק־לריה חושפת, מגלה ומסבירה — מאשר העדר חלקי או מלא של ידיעה על פעולת אחד הצדדים, במהלך הקרב כולו או באחת מחוליותיו. רובן של פרשות־קרב, שתאוריהן נכתבו בסמוך לקרב עצמו, אינן זוכות מטעם זה להארה נכונה — אם בכלל הן מגיעות לכך בזמן מן הזמנים — אלא לאחר שנים רבות, לאחר שהפרשה זכתה לתיאור נוסף, ע"י חקירה המע־לה את מעשיו של אותו צד מן הצדדים הלוחמים אשר תיאור פעולותיו לא מצא בטוי נכון, מלא והולם בתיאורה הראשון של הפרשה, שהיה, בתוקף המסי־בות המגבילות, חד־צדדי בראיתו. יש, על כן, שחול־פות שנים על שנים עד שניתן להגיע לידי תאור פרשת־קרב על כל צדדיה. אך גם ידיעה כזו, על פעולת שני הצדדים, אין בה כדי לחשוף את אמת־הקרב כולה. לרוב חסרות עדויותיהם של כמה ממשתתפי הפעולה — מהם שאבדו באותו קרב ומהם שנפוצו לכל עבר לאחריו, ועקבותיהם נעלמו — עדויות העשויות לנסוך אור נוסף על הפעולה, במה־לכיה הגדולים, או על חוליה מחוליותיה. כן קשה,

ניתן לקבוע ולומר, שכמעט ואין להגיע לכלל בירור מלא ומדויק של שום פרשת־קרב; דבר זה לא ניתן להשיגו בלי שחוקר הפרשה ידע את כל פרטי הפרטים של מהלך הקרב — כל צעד, כל מע־שה, כל החלטה וכל הרהור־פתע של כל אחד המבצ־עים — משני הצדדים היריבים גם יחד. אך ידיעה כזו היא בגדר שאיפה בלבד, שלעולם אין אדם עשוי להגיע עדיה ולהקיפה — וזאת, מחמת שלא כל הידיעות הקשורות בפרשת קרב מסוימת מגיעות לידי חוקר הפרשה, ואף אלה הבאות לידיעתו לא תמיד זוכות מצדו להערכה הנאותה, ההולמת את ההתרחסות בשדה־הקרב. אולם במיוחד חסרה ידיעה מדויקת על פעולותיו של האויב, ועוד יותר על כונותיו ותכניותיו; ודוקא בידיעות חסרות אלה יש למצוא, לעתים, הסבר וטעם לפעולות אלו או אחרות — שאם לא כן נצבות אותן תופעות בקרב, בין כל שאר עובדות־הקרב הידועות, בלי שייחסו להן את ערכן הנכון בשרשרת המהלכים, הנלוים ומצטרפים זה אל זה, בהתפתחות אותה פרשת־קרב אשר החוקר שם מטרה לעצמו לבררה במלואה ועל דיוקה. יתר על כן: המפתח לראיה כוללת ונכונה של הקרב הוא בראית המוקדם והמאוחר בהתרחשויות בשדה־הקרב. ראיה על דרך זו עשויה, לעתים, להסביר

מאחורי הקלעים של סיכום פרשת־קרב

לאחר התרשמות כללית זו בא הסיור בשטח (כמובן, פרט לאותם המקרים בהם נמצא השטח ב־ידי האויב). השאיפה היא לערוך סיור זה עם מפקד הפעולה או מישהו אחר מן המפקדים; וככל שמצ־טרפים רבים יותר, הרי זה משובח — על מנת לשַׁמֹּע את ההסברים למהלך הפעולה במקום עצמו. בדרך זו מתרשמים החוקרים קודם כל מן השטח, אך לא פחות חשובה מכך היא ההזדמנות הניתנת לעקוב אחר סימון המהלכים במקום.

השלב הבא הוא חקירת המשתתפים. לא בכל חקירה נחקר אותו מספר משתתפים. הדבר היה תלוי במגמת התיאור: במידה שנתכוננו לתיאור של יחיד־דו־ת־המשנה, הרי היה הכרח לחקור אדם אחד או

פרשת־הקרב, כפי שהיא מוגשת לקוראי „מע־רות“, ניתן לראותה כסיכום של כמה וכמה שלבי עבודה מוקדמים: חקירה, סיור בשטח, וסיכום הע־דויות; רק לאחר כל אלה ניתן להעלות את תאור המעשים על גבי הניר.

כל חקירת פרשת־קרב מתחילה בשיחה עם מפי־קד הפעולה, או מפקד אחר היכול להקיף בדבריו את הפעולה על כל בחינותיה. הכונה המעשית היא להתרשם התרשמות כוללת מאופיה של הפעולה: הרקע הכללי, הידיעות והנתונים, התכנית הראשו־נית, שלבי הבצוע ומהלכי הקרב. השיחה נערכת תוך הסתייעות במפה או במרשם; וברוב המקרים — עוד לפני הסיור בשטח.

לאחר קרב, לנתח ולקבוע את חלקם והשפעתם של גורמים גלויים וסמויים שונים — הציוד, הנשק, רגשותיהם של הגייסות והמפקדים, פחד, אומץ רוח, המזל ועוד כהנה וכהנה.

* * *

אך העדר האפשרות האוביקטיבית לערוך חקירות יסודיות מושלמות של מבצעי המלחמה אינו סותר, בכל זאת, את הצורך להשתדל ולהעלות את כל אשר ניתן להעלותו גם בתנאים הנוכחיים. במדה שאין ידה של חקירה מושלמת שליטה עדיין על מלאכה נרחבת זו, הרי באה בכל זאת ספרות-הבינים, רשמית בחלקה, ובחלקה — מעשי ידי סופרים בעלי זכר-נות, ומתחילה להפיק את ה"גלם" של ההיסטוריה העתידה להכתב.

ואמנם, ספרות ימי המלחמה שלנו, כבר עתה, הנה ענפה למדי. מבחינת דרך כתיבתה נתחלקה ספרות זאת לשלושה סוגים עיקריים. הראשון הוא הריי-שום האישי, אשר הדגש בו — הפרט: כיצד חש וראה הוא את המאורעות; השני — המחקר, הנסיון להעלות את המאורעות בצורה אוביקטיבית כוללת, ע"י איסוף תמונות-קרב רבות ככל האפשר — כפי שנצטיירו בזכרונם של אנשים וכפי שנרשמו בדינים וחשבונות רשמיים — מיונם, השואתם ושיבוצם, להיותם תמונה מקפת ושלמה ככל האפשר. השלישי — דינים וחשבונות רשמיים, המוגשים ע"י מפקדות נמוכות לגבוהות מהן, אשר בכמה מקרים אף פורסמו ברבים.

הרישום האישי בא לתאר את פעולתה של היחידה הקטנה, אשר הכותב היה שותף לפעולותיה או עדי-ראיה להן. אך יש והוא מקיף בתיאורו גם את הפעולות הגדולות והנרחבות, כפי שנראו מנקודת מבטו הוא, שברוב המקרים לא היתה עשויה לראות את מלוא ההיקף של המאורעות, אלא לעמוד עליהם מרחוק לפי תוצאותיהם או לפי משמעותן, חלקי או מקוטע. תאורים אלה באים, בעיקרם, למסור את לקח הנסיון האישי, כדי שהקורא, איש-הצבא, אשר עוד נכוננו לו מבחנים בשדה הקרב, ידע ללמוד מנסיון-נו חיותיו והתרשמויותיו של זולתו. ואמנם, תיאורי מבצעים זעירים ע"י עד ראיה, אם נכתבו תוך הבנת גורמי הקרב והמלחמה, הרי ערכם הוא ערך קבוע ועומד. אך ככל שהכותב מנסה להקיף בקולמוסו מאורעות נרחבים, מבלי שראה את כל מהלכיהם, הרי אין הוא עשוי לעמוד אלא על מקצת מן האמת בלבד. עם זאת, הרישום האישי הוא, בראש וראשונה, רישום החויה האישית המלווה את המאורעות. חויה של שעת קרב, חויה רגשית שבהשפעת כל הגורמים הגלויים והסמויים, אותם הגורמים שתוקפם חל, בצורה זו או אחרת, על כל אדם בשעת קרב. ואף אם הרושם לא היה ממשתתפי הקרב, אלא עד ראיה בלבד, הרי ראה את השפעת הקרב על שלביו השונים על משתתפיו, ומשתיאר השפעה זו ואותותיה החיצוניים — שוב מילא תפקידו בחישובן של השפעות שדה הקרב על האדם, השפעות וגורמים אשר בשל דקות ההבחנה הנדרשת לגילויים אי-אפשר להם כי יבואו לידי בטוי מלא ומנתח במחקר פרשת-הקרב. תיאורים של פעולות קרב ע"י אחד מן המשתתפים

אור על אי-אלה מהלכים בקרב — שוב חוזרים אנו, איפוא, אל מפקד הפעולה, ומנסים, יחד עמו, לר-אות ולסכם סופית את תמונת הקרב כולו, הפעם כפי שהיתה במציאות.

וכך מגיעים אנו לשלב הסופי — הוא שלב הכתיבה. כל חקירה וחקירה נרשמת כמובן בזמן שמיעתה, כי בעבודה כזו בשום פנים אין לסמוך על הזכרון. יתר על כן, לשונם המקורית של המספרים עשויה אף להחיות במידה ניכרת את סגנונה של פרשת-הקרב המוגשת לקוראים. הכתיבה עצמה אינה למעשה מורכבת ביותר, אך קודמים לה שיחות ודיונים בחוג המערכת. שיחות אלה הן הן המלבנות סופית את מהלך המבצע, ורק תודות להן מתאפשר הסיכום, כפי שהוא מופיע בסופו של דבר על דפי החוברת.

שנים, מאותה יחידת-משנה. ברוב המקרים שאפנו שלפחות שני אנשים יספרו על אותו מאורע, על מנת שהאחד יאמת או יתקן את דברי חברו.

רבים הם המקרים בהם היה צורך לשוב ולחקור מפקד שכבר מסר את עדותו, מאחר שנתגלו סתירות בין דבריו לדברי חבריו. ולא אחת היה אף צורך בנסיעה מיוחדת לשטח על מנת לשוב ולבדוק, עם אחד העדים, פרט זה או אחר. ואכן אין כמו השטח לרענן זכרונות ולהעלות פרטים שנשתכחו. יש ונת-ישבו קושיות מתוך ראית השטח ואלו במקרים אחרים נתברר שמהלכים מסויימים, כפי שתוארו בעד-ות, הם בלתי אפשריים במציאות פני השטח.

לאחר שסיכמנו את פרטי מהלך הפעולה, מתוך עדויותיהם של מפקדי המשנה — ובמקרים מסויימים אף של כמה טוראים שדבריהם היו עשויים לשפוך

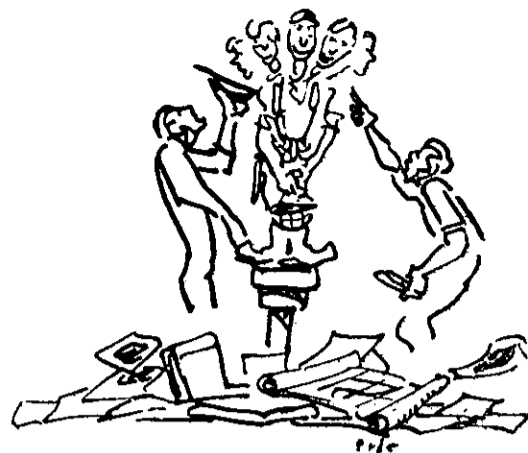
הקרב — או שלפני קרב חדש — מתיצבות בכל חומרתן, והן חזקות מכל חובה לכתוב דו"ח ולהשיג לימו. מסיבה זו מועט יחסית ערכו של דו"ח, הן כעדות בפני עצמה על קרב מסוים, והן כחומר הבא לשמש את חוקר פרשת הקרב, לעומת מה שאפשר היה לצפות ממנו. תופעה זו איננה מיוחדת לתנאינו ולסיכומי מלחמתנו דוקא; גם בצבאות אחרים, גדר לים וותיקים משלנו, כך הם פני הדברים. כל אשר נאמר כאן לגבי הדו"חים חל במדה לא קטנה גם על סיכומי הדו"חים השיגרתיים במפקדות הגבוהות יותר. אכן, הללו בדרך כלל אינם מגיעים לידי פרסום, ואינם משמשים נושא להערות המפורטות כאן.

* *

לאור המשפטים הקודמים יש לראות את אותם תיאורי פרשות הקרב אשר ניתנו ב"מערכות" תוך תקופת המלחמה ולאחריה, וכן אלה המוכנים בתיקי המערכת. סייכומים אלה, ברובם, הם פרי החקירה שנחקרו המשתתפים במבצע, חקירה שנעשתה, כמעט תמיד, שעה שהנחקרים לא עוד עמדו תחת לחץ המאורעות — על המעלות והמגרעות גם יחד הנובעות מעובדה זו. אין ספק שחקירה זו סבלה אף היא מחמת גורמים אובייקטיביים רבים. מחוסר תנאים נאלץ היה צות החוקרים לחקור מדי פעם את המשתתפים בענין מהלך מסוים בקרב, אחד אחד, מאחר שלא היתה אפשרות להניח לכל משתתפי אותו מהלך להזכר בו יחדיו, לתקן ולהשלים איש את זכרון רעהו. הדגש שברוב הסיכומים הושם לא על היחידה הקטנה אלא על היחידה הגדולה יותר, ואלו מעשיהם של הפרט או יחידת המשנה הזעירה באו לידי ציון רק באוהם המקרים בהם השפיעו מעשיהם ישירות על מהלכו של הקרב, או שנראה היה בהם ענין מיוחד ומאלף. הרישום לא בא, איפוא, אלא למצות את המהלכים העיקריים, אשר נודעה להם השפעה על התפתחות הקרב כולו. ומכאן, שהלקח מכיון למפקדים, ובעיקר לאלה אשר לא השתתפו בפעולה עצמה והם חפצים ללמוד עיקרי הדברים מנסיון הזולת. לסיכומים אלה יש כמובן גם ערך נוסף; והריהם משמשים — בהעדר מקור אחר מבורר כלשהו — חומר היולילימחצה להסטוריון אשר עוד יבוא ויכתוב את ההיסטוריה של מלחמתנו.

* *

לא כל פרשות הקרב שהובאו ב"מערכות", או הוכנו ע"י אנשי המערכת וטרם ראו אור, הן מ"עור" אחד. ולא כולן מגמה אחת להן. היתה כונה עיקרית אחת: לחשוף את אמת הקרב, באורח מלא ככל האפשר, ולהציל מתהום השכחה זכרונות רבים ככל האפשר מקרבות

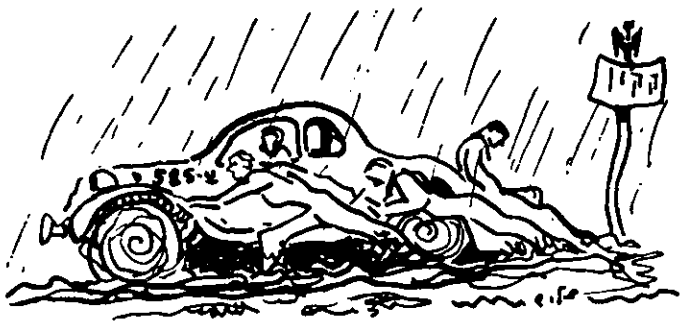

„אולי בכל זאת תחליטו לאיזה שאלה להשיב קודם?“
(השלב הראשון של החקירה)

או ע"י עד ראייה * עשויים לשמש את חוקר פרשות הקרב כמעט באותה מדה בה עשוי הוא להשתמש בעדויותיהם של אלה מן המשתתפים שחקרם בעצמו. אלא שבמדה שהמדובר אינו בספרות מתפרסמת, כי אם בסיכומי קרב מפי משתתפיו, הרי החקירה עצמה היא כלי רבי-ערך בידי חוקר הפרשה, להבדלת פרטים שנראו סמויים, או בלתי ברורים משום מה. בתהליך של חקירה כזאת יכול החוקר של פרשת הקרב — אשר בטרם חקרו עד מסוים, או קבוצת עדים, למד את מהלכיו הכלליים של הקרב בו הוא עוסק, (ואפשר כבר חקר במיוחד עדים אחרים באותו פרט בו הוא מתעניין) — לערוך לעצמו במכוון את השאלות אשר יציג, לאור הידיעות הקודמות שאסף על אותו נושא — על מנת לסייע לנחקר להזכר בהן, לאשרן או להכחישן.

הרישום הרשמי הנו דו"ח המוגש ע"י מפקדי היחידות. לעתים קרובות הריהו סיכום פרטים שנמסרו בפגישת המפקד עם מפקדי המשנה שלו; אלא שהדו"ח הקצר, היבש והרשמי, הגם שיש בו לשמש שלד, לתלות עליו את השאלות שתוצגנה בשיחה — הרי הוא עצמו עשוי לצייר תמונת-קרב פחות שלמה ומדויקת מאשר שיחה בלתי-אמצעית עם משתתפי הקרב, (ובודאי פחות משרשרת שיחות ישירות כאלו) ושאר צורות חקירה המבוצעות בידי חוקר פרשות הקרב. רובם של הדינים והחשיבונות נכתבים זמן קצר לאחר הקרב, במצב של ליאות ועיפות, לפני שהיתה שהות לחקור באופן יסודי את כל הפיקודים לגבי פעולותיהם, ועל פי רוב, שעה שבעיות מנהלתיות וארגוניות שלאחר

* דוגמה טובה לצד המאלף שבתאור שניתן ע"י אדם אשר היה בעצם בגדר מסתכל — הקפיטן (אח"כ קולור נל) רלף אינגרסול — אפשר למצוא ב"אנו עולים על אלגאטאר", ו"הקרב", אשר ניתנו ב"מערכות" נ"ד-נ"ה ו"ו"ו. — המער.

חקירת פרשות קרב תובעים כלים. לא תמיד עמדו כלי רכב מתאימים לרשות החברים המשתתפים בחקירה. ומשי שוקעת הנוכחית — אין ברירה, מוכרחים לדחוף!

הגורמים המכריעים במלחמה — הנם סמויים ברובם. יקשה, איפוא, לקבוע אלו מהם רבי השפעה ביותר. לאור פרשות המלחמה יש ומזדקר, לעתים, הרהור: שמא הגורמים המשתנים והבלתי יציבים, הגורמים בני החלוף, השפעתם במלחמה רבת משמעות מזו של הגורמים היציבים, הנתנים לחישוב ולאומדן, ללימוד או לספירה (ואין הכונה כלל לבטל את חשיבותם של אלה האחרונים). גורמים „בלתי יציבים“ אלה מוצאים בטויים הבולט העיקרי בפרט, באדם; ואכן, ככל שהתיאור הנו תיאור פעולתה של יחידה קטנה יותר — כן ניתן יותר לחשפש ולגלותם. והרי הם באים לידי בטוי בדברי כל אחד מן המשתתפים, ומצטרפים לתמונה ה„בלתי רשמית“ — והאמיתית למדי — של הקרב. ומדברים אלה, מעשים, חויות ורגשות, מורכבת רוחו המיוחדת של כל קרב וקרב; רוח, שרק משתתפיו של קרב זה, ואף בנייהם — לא כולם, עומדים עליה. אולם רוח זו — היא היא הלקח החשוב שיש למסרו ולהעבירו לכל חייל ומפקד, מאחר שעליהם יהיה לעמוד בקרב בפני אותם מכשולים ואותן רגשות וחויות, או בדומה להם. תיאור פעולתן של שתי היחידות הקטנות יותר בכיבוש חיפה עיקר כונתו היתה, כמובן, להעלות רוח זו ולהמחיש נסיון זה של עושי המעשה.

אף „הדיפת הדרוזים“, בקרבות שבין רמת יוחנן לשפר — עם, ספור יום הקרב של פלוגה אחת — היה בו הרבה מהמגמות שציינו את הפרקים הנ"ל בפרשת כיבושה של חיפה.

היתה זו מטרה שהציבה „מערכות“ לעצמה, להביא תיאור פעולה, אשר גם ה„שלד“ של המהלכים הטקטיים, וגם סיפור פעולתן של יחידות המשנה הקטנות, יבואו בו מושתתים על עדויות מפייהם של המשתתפים והמפקדים עצמם. הקושי להשיג זאת היה רב; המלחמה באה עלינו ברוב מאורעותיה והיה הכרח להציל תיאורי מערכות גדולות, שלא יאבדו. משום כך, הרי תיאור פעולות כאלה לפרטיהן — אותם הפרטים שאנשים, חיילים ומפקדים, עשויים להעלותם מתוך הקרב עצמו, שנושבת מהם רוח אותן קרב המיוחדת לו — היה מצריך יגיעה מרובה

מלחמתנו ומערכותיה — שאיפה שלא ניתן למלא אלא את מקצתה בלבד, מחמת ריבוי הקרבות והמערכות ומי עוט העוסקים בדבר. מפרשה לפרשה, כמעט תמיד נשתנה תה הבחינה של הקרב אשר עליה הושם הדגש. תמיד היה הנסיון לתאר את הקרב כך, שלא יאבד דבר משל מות התמונה הכללית; עם זאת — לתת את רוחו המיוחדת של אותו קרב, שלא ישא תאור הפרשה אופי של דין וחשבון מונהג ועובדות בלבד, בצרוף נתוח פורמלי גרידא, שהקורא יקוץ בקריאתו מחמת היובש והשעמום שבו, — אלא יחוש מתוכו את זרם המאורעות החי וילמד ממנו את המיוחד, הניתן והראוי ללימוד.

ההתחלות היו מצערות: תאור שלקה בחסר ובאיי דיוקים, ונשא בחלקו אופי של דו"ח יבש (וזאת — אף בשל גורמי „זהירות“, שנתנו את אותותיהם גם בסקירות מאוחרות יותר) — על הדיפת ההתקפה הראשונה על גוש ציון, בחודש ינואר 1948. עם זאת, היתה זו התחלה חשובה; ונוספו לה, באותה חוברת „מערכות“ עצמה ובאחרות אחריה, רשימות שבאו למלא את החסר הבולט כל-כך בתיאור אותה פרשה — תיאור האויב ופעולותיו. היו אלה ידיעות כלליות על האויב המקומי, אופיו, דרכי מלחמתו וארגונו, צדדים של כוח ושל חולשה אשר בו — הכלל, דברים אשר ניתן לראותם כמספקים את הפרק „אויב“ בשביל כל הסקירות בחדשי המלחמה הראשונים. לאחר מכן בא תיאור התקפת „צבא“ קווקגי על טירת צבי, אשר אף כי לא לקה באי-דיוקים, עדיין היה בבי חינת דו"ח יבש. אכן, אף בעצם יובש זה היה לא מעט מה המכונן: להמנע מהרגשנות היתרה שבתיאורי העתונות השכיחים, להעמיד את הראיה הציבאית של צבוא אנשי המגן על העובדות וחוש המציאות. נוסח מפוקח זה לא היה בו כדי להלהיב — אך היה בו כדי לטפח מחשבה צבאית ענינית. פרשת הקרב שלאחר זאת הוקדשה לכיבוש חיפה. כאן כבר הושג משהו חדש, שונה בתכלית. ניתנה המסגרת של תיאור כללי, קצר וממצה, של הפעולה בכללה, בתוספת ציון חלקן, ומקומן, של פעולות המשנה העיקריות מהן היתה מורכבת. לאחר שנצטיירה התמונה הכללית של הקרב — שובצו לתוכה שתי רשימות מפורטות ומדויקות — כמעט מלה במלה מפייהם של המשתתפים (המפקדים במקום) — על קרבות המשנה, שהכריעו את המערכה על העיר בבתרם את חלקה הערבי לשלושה אזורים מנותקים כמעט. אם בא פרק התיאור הכללי, בתמיציתותו, לציין את המהלכים העיקריים ולצייר בפני הקורא את עיקר נושאי המערכה, ההערכות והשיקולים באופן הכולל ביותר, הרי באו שתי הרשימות הנוספות, „הבית מעבר לגשר רושמייה“ ו„כיבוש בית חורי“, לתאר תיאור, מכלי ראשון, את פעולתה של המחלקה העצמאית — במקרה הראשון, ושל הפלוגה — בשני.

קרוב זה הוא פירוש היתר שבתיאורה, והתיאור שנמסר בלשון אנשי היחידות עצמם. ואכן, מתוך דבריהם בא לידי בטוי כל טעמו המר והמיוחד של הקרב, הרהוריהם ומחשבותיהם של המפקדים, שעה שנראה להם כי הנם מוקפי אויב ואשו מונעת כל תנועה, כשאנשיהם סביבם נפגעים זה אחר זה באש התופת, והקשר עם יחידת "האם" מקוטע והם שרויים ב"ערפלה-הקרב", על כל אי-הידיעה הכרוכה בו. בתנאים אלה, לא זו בלבד שהאדם עומד במבחן אלא כאן בא גם תלמודו הצבאי במבחן עליון. עליו להעריך, לשקול ולהחליט במהירות; וכל אלה — שעה שהוא נתון לרגשות אשר רק קרב קודם עשוי לחסנו בפניהן. וההחלטה אינה פשוטה ומובנה מאליה; אין היא כאן בבחינת מציאת פתרון לבעיה צבאית טהורה בלבד; שוב מופיעים כאן אותם גורמים שאינם צבאיים-טהורים, אך השפעתם אינה פחותה מהללו. פרשה זו, שאינה מקיפה אלא שתי יחידות קטנות, ופעולה שלא נתמשכה יותר מיום אחד, נתנה אפשרות להעלות את

דעמל רב, שאנשי "מערכות" לא היו עשויים לעמוד בהם. על כן היו תיאורי המערכות הגדולות כלליים בלבד ולא באו אלא לציין את קוי היסוד של המערכות ההן, ואלו תיאורי הקרבות הקטנים הובאו רק במדה שלתוצאותיהם נודע ערך מכריע להתפתחותה של ההתמודדות הגדולה יותר. על אף קשיים אלה עובדו לפרסום מעל דפי "מערכות" פרשות ההגנה על עמק-הירדן, "מבצע דני" ומסעות הגליל התחתון, "פעולת נחשון" ו"מבצע יואב". עריכתן של כל אלו, והכשרתן לדפוס תוך מדה ראויה של דיוק, אחריות ובהירות, הצריכו מלאכה רבה, שתבעה פגישות לאין מספר עם עדי הקרב ומשתתפיו ושקידה מרובה על עבוד החומר, השואת העדויות ומיוןן.

פה ושם הנך נתקל ברשימה זו בפרשות-קרב קצרות יותר, בתיאורי קרבות בודדים, אשר יש והיו חלק אורגני במערכת הגדולה, ויש — ונתרחשו באגפיה. אך בהזדמנויות אלו נעשה הנסיון לראות את עיקר הלקח הצבאי המקצועי, הבלתי-אמצעי, שבאותו קרב או באותה שרשרת-

הקידה מעניינת במיוחד היתה בפרשת הקרב על הקסטל: ההחזקה בו והנסיגה ממנו. כבשאר פרשות הקרב, לא נזקרו כל המשתתפים בקרב. חלקם, והיה זה חלק ניכר, לא זכה לשוב משדה הקרב, ואילו השאר — כבר נתפזרו ביחידות-צבא שונות, או אף נשתחררו, שעה שנחקרה הפרשה. עם זאת נעשו מאמצים רבים לחקור רבים ככל האפשר מבין המשתתפים. השאיפה היתה למצוא לפחות שני אנשים שיתארו את מהלך המאורעות בכל קטע שבקורה-ההגנה. בכמה מקרים לא ניתן היה להגשים שאיפה זו הלכה למעשה, והתיאור הסתמך, מחוסר ברירה, על עד אחד ויחיד. מורכבת ביותר, מבחינה זו, היתה חקירת הנסיגה. הכוח שהחזיק בכיפת ההר לא נסוג במרוכז, כגוש אחד. כל היחידות המגובשות שבמערך ההגנה של הכפר, גיבושן הקודם לא היה עוד בג'יימא, עם חדירת הכוחות הערביים אל תוך המתחם המוגן של הכפר, והנסיגה היתה בקבוצות קבוצות, שנתפוררו ונתלכדו ביניהן לסדרוגין במהלך הנסיגה. החקירה עקבה אחר כל פלג נסוג, ואף הצליחה לעמוד כמעט על כל התנועות שבוצעו. נשארה פתוחה שאלת לוח הזמנים. איש מן המשתתפים לא שם אותה שעה לבו למחוגי השעון, וגם אין תימה בכך; ולא נשארו אלא הערכות בלבד. במקום שדקות קבעו את המעבר ממהלך למהלך — היו הערכות זמן שנבדלו אחת מן השניה כדי מחצית השעה ויותר. לא נותר, איפוא, אלא לותר לחלוטין על הנסיון למצוא את לוח הזמנים המדויק — ולהתרכז, לעומת זה, במציאת המוקדים והמאורח בלבד, ובדרך זו להעמיד את התיאור על שלמות רבה ככל האפשר. מפקדי הכוחות בקסטל לא יכלו אף הם להשלים את התמונה, כי גם הם — ואולי עוד יותר מאחרים — לא דאו אלא חלק מן הפעולה. חקירה של פרשת נסיגה, ונסיגה בלתי-מאורגנת על אחת כמה וכמה, היא הקשה והמורכבת מכל החקירות בפרשות-קרב.

הקרב כמעט על כל הכרוך בו — לגבי הלוחם והמפקד הנמוך, על רחשי לבם ובעיות החובה, התפקיד והאחריות לחברים, המתיצבות בפניהם.

מלאכת החקירה בפרשת קרב מעמידה את החוקר על דברים וגילויים שאין לראות בהם מקרה בודד בלבד; פה ושם חוזר ומתאשר במציאות שדה-הקרב עקרון מסויים, מתבלטים מחדש קויי-יסוד האפייניים לצורת קרב מסוימת, וההבדלים באורח הבצוע שבין צורת קרב לאחרת. זאת ועוד: מסתמנים תויה המיוחדים של מלחמתנו, על כל שלביה, ומסתברת השפעת התנאים המקומיים על אופיה של מלחמה זו. אכן, את הטפול בחומר מלחמתי-היסטורי

ההתמודדויות, תוך תאור וניתוח מפורטים יותר (הגנת סג'רה, בשילוב עם "מסע מערב-הגליל ונצרת"; "כיבוש צפת"; ו"עין-גב במערכה").

בתאור פרשת ההתקפה על לטרון הושגה המטרה של העלאת גורמים פנימיים ופקודיים רבים ככל האפשר, מאלה המעצבים את דמותו של הקרב. כאן — שלא כבפרשות הגדולות, בהן היקף המאורעות אינו מאפיין שר אלא להביאן בקויהן הכלליים בלבד — ניתן להעלות את תאור פעולתן, באורח מלא פחות או יותר, של שתי פלוגות רגלים. יחידות אלו לא הצליחו להשיג את מטרתן, שהיתה כיבוש רכס לטרון; הן נאלצו לסגת. החידוש שבפרשת-

היו בשדה הקרב — בשל שיבושים במערכת הקשר, הער-
 מס על רשת האלחוט וסיבות אחרות. אך נוסף לכך:
 לעתים קרובות אין התשדורות שהוא מקבל ממצות את
 הקרב; ויש והן אף מוטעות, אם מתוך ראייה בלתי נכר-
 נה של העובדות, או כתוצאה מבהילות. ובכוחה של
 תמונה בלתי מדויקת כזו, להביא, לעתים, להחלטות הז-
 רות להתפתחות בשדה הקרב.

* * *

ישנו לא רק לקח מלחמות, כי אם גם לקחו של
 חקר מלחמות. הנסיון הקצר של ליבון פרשת מל-
 חמתנו אנו מעלה דפוס יגישה והערכות קבע, מסוי-
 מים, המתאשרים ביסודם אף שעה שאנו מתבוננים
 בחזיונות מקבילים בהיסטוריוגרפיה של צבאות זרים
 ושל מלחמות כבירות.

פרקי הגנה הם בדרך כלל נוחים יותר לחקירה.
 וביחוד אלה, בהם לא הצליח האויב לחדור חדירה
 של ממש את המתחם המוגן. סדרי ההגנה המחושבים
 מראש, ובעיקר תצפיות מאורגנות ומוצבות בעמ-
 דות המקנות שדה-ראיה ניכר — וכן המגינים עצ-
 מם, שזמנם פנוי יותר לתצפית מאשר בקרב התקפה
 או, על אחת כמה וכמה, בזה של נסיגה, שעה
 שכל שהות, ואף קצרה שבקצרות, מחייבת התמצאות
 מחדש, התקנת עמדות וכיו"ב — גותנים אפשרויות
 טובות לאין-ערוך יותר לעקוב אחר פעולת האויב.
 ואמנם, בכל חקירה של עמידת ישוב מישובינו ניתן
 היה לסכם סיכום ברור פחות או יותר את פעולות
 האויב בקויהן הכלליים, תנועותיו, שימוש בכלי הנ-
 שק שבידו, ואף מדת התיאום בין סוגי החיל שהפ-
 עיל. אך מענין לציין — ועובדה זו חוזרת ומובעת
 בהירות-יתר בכל פרשת ועמידותיהם של יחידותינו
 וישובינו בפני התקפה — כי בקרב הגנה, ובעיקר
 בשלבי המגע, מתנהל בעצם הקרב ע"י העמדות ומ-
 פקדי הקטעים. השפעת הפקוד על מהלך הקרב היא
 בעיקר, (ואולי — בלבד), ע"י הפעלת התגבורות
 וכלי הנשק של המתחם המוגן. עובדה זו, אשר צוינה
 לא-פעם לגבי כל צורות הקרב, באה כאן לכלל ביטוי
 בולט הרבה יותר, מאחר שכאן מבליטים הארגון
 המוקדם, והסדר היציב והעומד שלו, הבלטת-יתר את
 כל השגיאות — ואף את החלטות הנכונות והמוצ-
 לחות. אף בקרב ההגנה אסור למפקד להגרר אחרי
 דו"חי פיקודיו, מאחר שלא אחת יקרה ויפתה עקב
 כך אחר אחת ההטעות של האויב, ותמונת הקרב
 המסולפת תצטייר בראשו לא רק בשל ערפלי-הקרב
 ושאר התנאים האובייקטיביים, אלא גם בשל תחבר-
 לות ההערמה של הצד שכנגד.

כבר חילק קלאוזוביץ, בשעתו, לשלושה שלבים: הרא-
 שון — איסוף החומר ומיונו, השני — עריכתו באופן
 שיתאר נכונה את הקרב או המערכה שנתכון לתארם,
 והשלישי — המחקר המנתח-הבקורתי. ואלו עיבוד פרשות
 הקרב ב"מערכות" לא עסק במישרין אלא בכל המלאכה
 הקשורה בשלב הראשון והשני. כי לא יתכן השלב השלי-
 שי מבלי שתקדימיהו מלאכה קפדנית של איסוף עובדות,
 מיון ולכודן, עובדה אל עובדה — פן, תאבדנה חלילה
 מן החשובות בהן — כדי שלא יהיה המנתח-המבקר בונה

מטרתו של הסיור בשטח — לאפשר לחוקרים
 לעקוב אחרי מהלכי הפעולה במקום עצמו

הלכתו ומסקנותיו על פי ידיעת חלק של העובדות בלבד.
 ברם, אם כי פרשות-הקרב שהובאו ב"מערכות" לא נת-
 כונו, מעיקרו של דבר, לאותו שלב שלישי — הניתוח
 והבקורת — הרי אי פה ואי שם החלו המסקנות להיות
 נרמזות ומתבלטות מאליהן.

המסקנות המשתמעות מסיכום פרשות החקר הן רבות.
 ואף כי רובן מיוחסות לקרב מסוים זה או אחר, הרי
 רבות מהן נושאות אופי כולל. חלקן — עולות תוך בדיקת
 מהימנותם ודיוקם של מקורות הידיעות השונים על הקרב.
 לא כל העובדות והמצבים ש"ערפלי-הקרב" טשטש את
 תמונתם בזמן הקרב עשויות להתבהר לאחריה, ללא חקי-
 רה המנסה להעלות את כל הידיעות. ואף חקירה מקיפה
 כזו, לא תמיד הצליחה להעלות תמונה בהירה ומלאה.

באיזו מידה עשויים המקורות השונים לסייע בידי
 חוקר פרשת הקרב להפיג את ערפל הידיעה המפוקפקת?
 אין ספק, שמקור הידיעות העיקרי הוא המפקד, על
 כל דרגותיו (ותוך כדי בחינתו כמקור ידיעות הנך מגיע,
 ממילא, למסקנות לגבי תחומי יכולתו לנהל יחידתו בקרב).
 השאלה העיקרית היא, כיצד יכול המפקד ל"הדביק"
 תמונת-מצב שלמה ונכונה מתוך פרורי הידיעות והת-
 מונות הבלתי-מלאות שהוא מקבל בשעת הקרב מיחידות-
 המשנה שלו; ובאיזו מידה ההינה החלטותיו — המבו-
 ססות על ידיעות אלה — הולמות את התפתחותו של
 הקרב במציאות.

אכן, על החוקר לזכור כי הידיעות המתקבלות בשעת
 הקרב, ואשר עליהן מבסס המפקד את החלטותיו, הן על
 פי רוב ידיעות שהגיעו אליו זמן מה, ולעתים זמן ניכר,
 לאחר שארעו. גם תור הגיען אליו, והבדלי הזמנים ביי-
 ניהן, לא תמיד היו כסדרם, ולפי אותם רוחי הזמן כאשר-

עובדה מעניינת, שנתבררה תוך כדי החקירות, היא כי בעוד שכמעט ולא נערכה תכנית פעולת התקפה ללא קביעת תכנית אלטרנטיבית ותכנית נסיגה במקרה של תקלות, הרי — אם מסיבות של שמירה על רוח הלוחמים ואם מתוך בטחון מופרז בייכולת להחזיק מעמד — כמעט ולא היה מקרה בו הוכנו תכניות אלטרנטיביות לקרבות ההגנה בארץ; הוה אומר תכניות נסיגה. ואמנם, באותם המקרים בהם נאלצו כוחותינו לסגת על אף הכל, היתה נסיגה זו בלתי מאורגנת, ללא חיפוי וללא סדר, וסופו של דבר שעלתה באבידות רבות ביותר. * אמר גם, הטיבו מפקדינו ללמוד שעיקר האבדות אינן נגרמות בשעת קרב ההגנה אלא בשעה שהגנה זו נפרצת ומתחילה נסיגה. מה שלא למדו הוא, כי אבידות אלה ניתן לצמצמן ע"י תכנית מוכנה מראש, העשויה להביא לנסיגה מאורגנת, במקרה של הכרח. עם כל זאת, בדין הוא שנוכח את השפעתה העצומה של הידיעה, כי הקרב העתיד להערך הוא קרב אחרון, להימנע ולמות, כי אין דין לנסיגה וכי העומדים בקרב אחת דתם — לעמוד עד הכדור האחרון והאדם האחרון. מבחינת השפעתה על רוחו של האדם הלוחם ודאי שלידעה כזו, — בין אם מתוך שבאמת אין דרך לנסיגה או אף מתוך הכרה, שהיתה מנת חלקם של רבים, פרטים כקיבוצים, במהלך מלחמתנו, שנטישת נקודה אחת כמוה כהפקרת נקודה אחרת, או לפחות כהוראת אפשרות לכך — נודע ערך מכריע. בעצם קיומה של תכנית נסיגה — ואין תכנית נסיגה ראויה לשמה מנקודת ישוב ללא תרגול והכנה מוקדמים — יש משום פרץ בחומת העמידה, פרץ הקורא לחלש ולנחלש. ואמנם אין ספק בכך, שבמהלך מלחמתנו נודעה להעדר תכניות נסיגה מוקדמות מנקודות הישוב העבריות השפעה מדרבנות ומחשלת.

אשר לתכנית ההגנה עצמה, וכאן המדובר על תכניות ההגנה של הישובים העבריים, הרי על החורק לזכור, בין שאר אמות המדה אשר לרשותנו, גם זאת כי ברוב המקרים שואפת היתה להגן על הישוב הקיים, ללא כל התחשבות בתנוחתו הטופוגרפית של מקום ישוב זה. וכן, במקרים רבים, ניתן היה בודאי גם לחסוך בכוחות וגם ליעל את ההגנה, לו התאימו את תכנית ההגנה למבנה השטח, מבלי לבסס את הכל על תנוחתו הקיימת של הישוב — ולו גם על חשבון ויתור אפשרי על הישוב הבנוי. ** לפרקים,

* אכן, שונה היה נסיוננו בפיוניים שהוחלט עליהם במאורגן: כבכפר-דרום, יד-מרדכי, נוה-יעקב, ועוד.
** כאשר, אמנם, גם נעשה במקרים מסויימים — לאחר תקופת-קרב קודמת, על נסיונותיה וקורבנותיה.

ישובים הסמוכים אחד לשני, במקום להוות מערך הגנה אחד, המשיכו בקיום הגנה היקפית עצמאית, תוך בזבוז רב בכוח-אדם, בכלי-יגשק ובעבודת בייצורים; ובעיקר בא אותו הדבר לידי בטוי באי קיומה של עתודה כללית, שבהיותה מרוכזת, לשני ישובים או יותר, הריהי בעלת עצמת-הלם כבדה ומכריעה הרבה יותר מן הרזרבות של כל אחד ואחד מן הישובים הבודדים.***

ועוד, להסיר מכשול מרגלי חוקרן של פרשות-הגנה: יש לציין, כי לא מעטות מפרשות קרב, שתורארו ע"י אנשי הישובים עצמם, הוצגו תוך העלמת חולשות ומשגים או טשטושם, ולעתים אף תוך נסיון להטיל אשמת כשלונות על מוסדות או אישים, אשר טוענים עליהם כי לא עזרו ולא סייעו. אך נתברר כי במקומות רבים לא גברה תחושת הסכנה לפני שנתרחשה ההתקפה — כלומר בימי ההתכוננות — על תחושת השמירה על ערכים משקיים. ראוי לומר, כי בקרב אנשים רבים נטושה היתה מלחמה פנימית חמורה: מאורעות המלחמה העתידים להתרחש יש וטרם נראו, לפני ה-15 במאי, במלוא חומרתם וסכנותיהם; והדאגה לקיום כלכלי של המשק יש והצרה את האופק, והכבידה על מעשי ההכנה למערכה. עם כל תפקידם של ישובי הספר שבגבולות המדינה בהדיפת הפלישה, הרי היו והיו נקודות בהן לא הגיעו ההכנות לידי אותה מידת שלמות אשר יכלה להיות להן — והיתה חייבת להיות.

עם זאת הכרח לציין את אותן נקודות ישוב אשר לזכות הכנות הן בעוד מועד יש לזקוף, בראש וראשונה, את עמידתן. הנחת היסוד שלהן היתה שאם לא תחזיק הנקודה מעמד, הרי ממילא תיגזר הכליה גם על כל הענפים המשקיים; שהקיום הפיזי לאחר המלחמה מותנה בעובדה האלמנטרית והפשוטה של עמידה בקרב. מסקנה זו לגבי ההכנות למלחמה, אשר, לפי שיקוליה ומניעיה הנה אמנם רק „צבאית-למחצה“ — היה בה בעבר — ויתכן, כי יש בה לעתיד — כדי לקבוע בגורלה של המלחמה על נקודות ועל גושים שלמים; ועל כן היא זכתה כאן להדגשת-יתר זו.

פעולה שנסתיימה בכשלון — חקירתה קשה במיוחד. כל אחד מן המשתתפים בה — וברוב המקרים ללא כל כוונה רעה — עדותו הופכה התנצלות, ולעתים קרובות אף הטלת אשמה על מישהו או משהו זולתו. מתוך אוסף עדויות כזה, קשה במיוחד לברר

*** ואפילו נסיונה של העתודה הניידת הקטנה, בצ"פון גוש-עציון, בינואר 1948 („מערכות“, מרס 1948) — יזכיה.

שהאנדרלמוסיה בה נמצאו (או תחושתה, ולו גם מוטעית) היתה בתקופת הקרב גורם המדכא את רוחם ושובר את אמונתם. חזיון זה, המוכר ונפוץ בכל הצבאות, מבליט משנה-הבלטה את ערך ידיעת התפקיד ע"י הגייסות הלוחמים, ותחושת קצב השתתפותם בביצועו. נעלה מכל ספק הוא, כי ידיעת הלוחמים את משמעותו של כל קרב בו הם הופעלו, וחלקו במערכה הכללית, עשויה להעלות את דריכותם במלוי תפקידם. משום כך נודע, במהלך המלחמה, ערך מכריע להבנת התפקיד ולידיעת חלקו של אותו תפקיד במאמץ-המלחמה הכללי, או במסגרת מערכה זו או אחרת, ע"י כל הנושאים והמבצעים של משימה מסוימת. ויש להבחין כאן עוד הבחנה נוספת חיונית: בין ידיעת התפקיד הכללי וערכו, לבין ידיעת חלקה של היחידה בבניצוץ משימה בה משתתפות גם יחידות אחרות, על מידת התלות של היחידות האחרות בהשגת משימתה

מי מכל הגורמים המשתתפים אחראי לכשלון; והרי אף במציאות, כמעט אף פעם אין גורם אחד אשר כל האשמה מוטלת עליו. ומאותה סיבה קשה ביותר לסכם את העובדות של אותו קרב, כפי שהיו. וכאן כדאי להזכיר במיוחד את הקושי האוביקטיבי בפניו ניצב חוקר הפרשה אצלינו, אשר למעשה אין חובה על אדם לסייע בידו.

* * *

ועוד חזיון. מסתמן והולך בפני חוקר פרשות-קרב, חזיון אשר מבלי הבנתו יקשה עליו לעתים לעמוד על מציאות המערכה, כפי שהיתה. אין לך פעולת קרב שלא יהיו בה רגעים, או שעות, של אנדרלמוסיה ידועה, ושל הרגשה — בשלב זה או אחר בה — של רפיון, התרופפות-הליכוד של היחידות, ולעתים אף של התפוררות. ישנם פרקי זמן — בהם מעמיקה הרגשה זו לחדור ללב החיילים והמפקדים; וככל שהיחידה קטנה יותר, כן חשים אנשיה הרגשה זו

„השיחות והדיונים על מהלכי הקרב, בחוג המערכת, ממלאים תפקיד חשוב בגיבוש הסופי של מהלך המבצע...”

של היחידה, ומידת תלותה היא בהשגת משימותיהן של היחידות האחרות. ידיעה כזו היא בבחינת מניע מדרבן וממריץ לביצוע נאמן, לדביקות עקשנית במטרה ולמידת-יזמה רבה יותר של כל מפקד ושל כל לוחם. המענה על הקושיה „לשם מה”, ע"י כל פרט שבמנגנון הצבאי של היחידה הפועלת — כש- היא מצטרפת אל עצמתה בכוח-האדם, באימון, בצד- יוד, וכו' — הופך אותה יחידה לאחדות אורגנית יותר, ומלכד אותה להיותה גוף אחד, בעל מטרה אחת, היודע על מה הוא נלחם.

מבחינה זו אין הרבה דוגמאות הטובות מדוגמת היחידה אשר תקפה בחודש אוקטובר 1948 את משר- לטי חוליקאת המצריים. ערך מכריע מילאה אז הידיעה הברורה של כל לוחם ביחידה, כי היסול משלטי חוליקאת מהווה את החוליה האחרונה בפריצת דרך

ביתר חריפות. יש ועוברות עליהם שעות של שהיה תחת אש אויב, ואף זמנים של חוסר מעש, כשהיחידה מפוזרת במבנה הקרבי וכל אחד מאנשיה חש עצמו בודד ויחיד. יש בה לפרקים, בהרגשה זו, כדי להניע את המפקד ויחידתו להתחיל לפקפק בנצחון, או אף להגרר אחר מחשבת יאוש, שהנצחון לא יושג. כי זאת לזכור — רק אחוז קטן של כלל הכוח הנשלח לביצוע משימה עושה את מלאכת הקרב. חלק ניכר ממנו, או שלא הועד לו מלכתחילה תפקיד לוחם והוא מוקצה לצרכי הטעיה, ריתוק והבטחה — או שהנו מוחזק ברזרבה וכיו"ב. לפרקים מושג הנצחון ע"י הצלחה בנקודה מכרעת אחת באיזור הקרב, בעוד שבשאר הנקודות נתגבש במשך הקרב הרושם שהאויב חזק ורחוק ממפלה. יש ועובדת הנצחון היא בבחינת הפתעה למרבית הכוחות הפועלים, מאחר

המלך אל הנגב היהודי הנצור. ודבריו של אותו מפקד חטיבה, אשר היה ידוע בחרדתו לגורל אנשיו: „אי-בני אומר שיש לכבוש את המשלטים בכל מחיר, אבל יש לעשות הכל לפתיחת הדרך לנגב” — שנאמרו לכל המפקדים ומפקדי-המשנה — דרכו ורוממו את רוחם של אנשיה.

וכצד השני, שאי-אפשר בלעדיו, לאותה מטבע עצמה — עולה מתוך חקר ה„פרשות” עוד חזיון אחד, אשר בו המפתח להבנת סיפורי-קרב לא-מעטים. יש ויחידות מבצעות משימה שהוטלה עליהן — ולעתים מבלי שתדענה את ערכה הכללי של אותה משימה, ואת חלקה במערכה הכללית של כוחותינו, או את השפעתה על מערכות האויב — ומסיימות את הקרב כשאנשיהן תשושים ועיפים, חדו-רי הרגשה שלא הצליחו למלא את תעודתם או שמל-אוה בחלקה בלבד; ואלו לאמיתו של דבר היותה מלחמתם מפנה בכל מהלך הקרב או אף המערכה כולה. כך, למשל, אירע בראשית אפריל 1948 לאותה יחידת חיל-שדה ירושלמי, אשר החזיקה כמה ימים במשלט הקסטל, אל מול עצמת הכוח המתגבר והולך של יחידות עבד-אל-קאדר אל-חוסני, ובסופו של דבר נגפה ונסוגה, כשכוחות האויב מחזיקים באותה כפה, ששימשה בעת ההיא מפתח לשליטה בקטע הס-מוך של הכביש מן השפלה אל ירושלים. אך אנשי היחידה לא ידעו, כי כוח-הקרב של הערבים המקור-מיים במרחב ירושלים נאלץ להגיע, עם כבוש הקסטל, עד לנקודת השיא האחרונה שלו, עבר את גבולותיה של היכולת הצפונה בו, ונשבר אל מול סדן עמידתם

דוגמאות כאלה, או כדומה להן, הן כאמור תר-פעות חוזרות ונשנות בתולדות המלחמה. ונאמנים כאן דבריו של ההוגה הצבאי הנודע, קול. ס. ל. א. מרשל, אשר עשה בחקר פרשות הקרב של הצבא האמריקאי:

„יחידה המבצעת בהצלחה פעולת-קרב, אף אם אינה יודעת על הצלחתה, עשויה לעתים לאפשר נצחון לאיזה גוף צבאי גדול יותר, ובכל זאת לצאת משדה-המערכה בהרגשת נחיתות. אם יסופר לחיילים רבים, שלא עסקו בלימוד יסודי של תהליכי הקרב, כי דבר כגון זה מתרחש מפעם לפעם, יופתעו עד היסוד. ובכל זאת למדתי מנסיוני, כי תמיד קיימת האפשרות, שפלוגה אשר הצטיינה בפעולה מסויימת, תמשיך הלאה בלי שתדע — ההצליחה, אם נחלה כשלוון יחסי”.

האפורה של אנשי חיל-המצב התשושים והעיפים, אשר על אף שנסתיימה בנסיגה — דלתה את כוחו של האויב להלחם, והוא נפוץ לאחר מכן, כמעט מא-

ליו, וכמעט ללא קרב נוסף. היה זה אחד המקרים האופייניים כל כך למצבים מסויימים ב„ערפל הק-רב” — היחידה הנסוגה ירדה מן הקסטל המומה ומיואשת, כשבלבה מקננת הרגשה שלא עמדה במבחן וכי האויב ניצח. היא לא ידעה שמלאה תפ-קיד החשוב יותר מהחזקת הכפר: היא הצליחה לש-בור את כוחו של האויב. ואמנם, הפעולות היהודיות שנערכו בימים ובשבועות שלאחר-מכן, קצרו את הפרי של ימי עמידתה אלה.

* *

חשיבותו של סיכום הקרב היא בראש וראשונה לגבי היחידה המבצעת עצמה. כל שגיאה, כל תקלה וכל הצלחה הן בראש וראשונה מענינם של המבצעים עצמם, אשר מן הדין שידעו ללמוד מלקחם, ולתקן — מתוך דאגה שאותם משגים לא יישנו. יחידות רבות בצבאנו טיפחו מסורת של סיכומי פעור-לותיהן. אך סיכום זה הצטמצם, ברוב המקרים, במס-גרת מטה היחידה המבצעת. ולא זו בלבד שלא הגיע אל כל טוראי וטוראי, אלא אף לא היה מדויק, מאחר שלא היה פרי חקירה מדוקדקת ומקיפה של כל המש-תתפים, אלא נבנה בהתאם לזכרונם והתרשמותם הכללית של מפקדי יחידות-המשנה בלבד.

הדרך הטובה ביותר לסיכום פעולה היא בשלושה שלבים. תחילה יש לקיים סיכום של המפקד עם מפקדי-המשנה שלו ועם אנשי מטהו. סיכום ראשון זה בא לסמן את מהלך הקרב בשלמותו בפני כל מפקדי-המשנה, העתידים לאחר מכן לסכם את הקרב ביחידותיהם הם.

לאחר סיכום ראשון זה — ורצוי שייערך סמוך ככל האפשר למבצע עצמו — יבוא סיכום ביחידות-המשנה. קשה לקבוע מראש מה תהא המסגרת לסי-כום כזה, אך יש לדאוג שאותה מסגרת לא תהיה גדולה עד כדי סרבול פעולת הסיכום; ועם זאת, אל לו לסיכום כזה לרדת עד ליחידה זעירה ביותר, אשר מפקדה לא יוכל לנתח בפני אנשיו, ולו גם בקוים כלליים, את מקומה של היחידה במסגרת הפעולה הגדולה. ברוב המקרים רצוי להסתפק בסי-כום במסגרת מחלקתית, אך במדה שהפעולה היא פעולה של יחידה קטנה יחסית, פלוגה או פחות מזה, אפשר לעתים לרדת עד לכיתה. שיחת סיכום זו עם אנשי היחידה צריכה, בראש וראשונה, לברר את אשר אירע בדיוק, לחזור ולבדוק את כל הצעדים שבוצעו, תוך ציון התקלות והמשגים, תוך בחינת התיאום ושיתוף הפעולה שהושגו בין אנשי היחידה בעת הקרב. זו ההזדמנות למפקדי היחידות להעיר הערות לגבי ההתנהגות של החיילים הלוחמים וה-

לאחריו, על מנת לחזור ולאחות את הקרעים בר-
במקום ולחדש את ליכודה.

לאחר השלמת שיחות הסיכום בכל יחידות-
המשנה בא השלב השלישי והסופי: שעה שמפקדי-
המשנה חוזרים ומתכנסים — הפעם כדי למסור את
סיכומי יחידותיהם, תוך ציון המשגים, החולשות
והנקודות הראויות להארה, בפני מפקדם. שיחת סי-
כום כזו רק היא העשויה לדלות את מלוא הלקח
מפעולות היחידה כולה.

* *

ועוד הערה: חשוב ליצור בצבאנו תפקיד של
„היסטוריון יחידתי“. ואין הכונה כאן להוספת קציין-
מטה נוסף על תקן היחידה, אלא אך ורק לכך, כי
התפקיד יוטל על אחד מקציני-המטה הקיימים. הנר-
אה בדרך כלל ביותר לתפקיד זה הוא קציין המודיעין,
אשר מתפקידו יהיה אזי לאסוף ולרשום את סכומיהן
של כל יחידות-המשנה יחד עם הסיכום הסופי של
מטה היחידה, ולשמרם לארכיון היחידה והצבא. סי-
כומים כאלה, במדה שייעשו, יהא בהם סיוע רב
להיסטוריון בעתיד אשר ירצה ללמוד את פרטי המ-
אורעות ולסכם את מהלך המלחמה כולה — ואף

הכתיבה — הרי היא סיכום העדויות הרבות, אשר
כל אחת מהן נרשמה בזמנה. אכן, „יס“
הניירות אינו קטן מזה שבציור.

מפקדים הנמוכים; אך בעיקר יסייע סיכום כזה
אח"כ, בשעת קביעת תכנית האימונים של היחידה:
המפקד ידע על מה יש לשים את הדגש בעתיד.
ביחוד רבה חשיבותו של סיכום כזה שעה שהוא
נערך מיד לאחר הקרב, כשתמונת הקרב חיה בלבם
של אנשי היחידה, וכל הערכה מדריכה ומתקנת —
נקשרת קשר חי עם תמונת הקרב. ואין לך אמצעי
טוב יותר לחזק את רוחה של היחידה שנזוקה ונש-
תבשה בקרב מאשר לקיים את פגישת הסיכום מיד

לא עבר זמן רב, וההתלהבות החלה לאחוז בהם,
ואנחנו, החוקרים, נדחקנו למעשה לקרן זווית. הר-
עיפות נשכחה מהם וכולם יחד החלו להזכר בצור
תא במאורעות אותו יום. אחד היה נכנס לדברי
השני, מעמידו על טעותו ומנסה להזכירו את
העובדות ע"י העלאת פרטים רבים ופחותי-ערך;
אך דוקא אלה, נדמה, גחרתו בזכרונם יותר מה-
מהלכים העיקריים.

הדבר הקשה ביותר לשחזור היה תיאור הנסי-
גה מן המשלט בו החזיקה הפלוגה. מתי היתה
נסיגה זו, מה היה סדר קבוצות-השיירות הנסוגות
ומי ומי היה בכל קבוצה — על כך יכלו לדבר
שעות. והנה, מפתיע הדבר באיזו מידה נזכרו בר-
מאורעות, והחלו לספרם כאילו ממש אתמול קרו.
זכרו בדיוק מי ומה נשא כל אחד מן הפצועים,
כאיזה חלק מן הגוף היה כל אחד פצוע, וכיצד
היה לבוש, היכן הניחוהו והיכן הרימוהו.

ספק הוא אם סיפרו את הדברים בפעם הרא-
שונה, אף כי ברור שאת כל הפרשה, מתחילתה
ועד סופה על כל פרטיה, לא סיפרו אף פעם;
אך סיפורם יותר משהיה עדות הפך להיות לצורך
פנימי שלהם לספר דברים, למין רצון להתפרקות.

* *

אכן, העדויות ששמענו אותו ערב — רשמיהן
ניכרו היטב גם בתיאור הפרשה.

לא תמיד נמצא חוקר-פרשת-הקרב במצב של
גובה עדות המנסה בכל האמצעים לסחוט את
ספור-המעשה; אכן, במקרים רבים המשתתפים
עצמם מעונינים לספור את הדברים, ואין כמותם
בהקפדה על דיוק הסיפור.

* *

בעת הקירת פרשת ההתקפה על לטרון, נקלע-
נו — צות החוקרים מטעם „מערכות“ — לאחד
ממחנות הצבא שבצפון הארץ. חפשנו את ה. אשר
היה מפקד מחלקה באותו קרב. היה זה ערב
שבת, וח. — אשר בינתיים עלה בתפקיד — ירד
באותו יום עם פלוגתו ממשלטים. הוא ביקש את
סליחתנו על שלא יוכל להפגש עמנו מיד, כיון
שלאותו ערב נקבעה מסיבה פלוגתית. נדברנו לה-
פגש כעבור כמה שעות בחדרו.

כשהגענו למקום מצאנו, נוסף על ה., עוד קבור-
צת אנשים; היו אלה חבריו של ה. שהשתתפו אף
הם באותו קרב — מי מהם כמ"כ ומי כטוראי —
ואשר רצו אף הם לשמוע את הדברים.

תחילה, קשה היה להוציא דברים מפיו. היה
זה למעלה משנה לאחר אותו מאורע, ונוסף לכך
היתה כבר השעה מאוחרת בלילה, והעיפות ניכרה
בכולנו. מדי פעם, כשלא נזכר בפרט זה או אחר,
היה פונה אל אחד הנוכחים והיה שואלו כיצד
בדיוק היה מהלך מסוים.

בדיקת עובדות הקרב (ועל כן — לקחו) ע"י שיחה וברור בקרב משתתפיו — איננה דבר של חידוש מעיקרו. בצורות שונות היה הדבר נהוג בשני צבאות גדולים שבדור האחרון — אם לאחר קרב, ואם לאחר תמרון (כברוב הצבאות), בצבא ארה"ב היה נוהג זה קרוי Gritipue — „בקורת“ — והובא לידי גלוי בשיחות של ניתוח וסיכום; בראש וראשונה — בחוג הקצינים — אך לעתים גם בשיתוף כלל אנשיה של יחידה לא גדולה. על פי הרוב היה בו, בנוהג זה, כדי להבהיר כמה בחינות ומשמעויות במה שהיה ידוע ממילא על מהלך התמרון או הקרב. ואין ספק כי היתה בכך תועלת הדרכתית וסקטית. בצבא הסובייטי רווח לגבי מסיבות כאלו שבעקבות הקרב בטוי זה: „ללמוד בצותא מן הנסיון“, — והוא מושג הכולל מלבד סיכומים ונתוחים גם שיחות של מנוסי קרב עם גייסות פחות מנוסים, תוך סיפור המעשים וההישגים והסברתם. (ביחוד — לגבי צלפים, ציידים, טנקים, סיירים, מפקדי פשיטות או פלוגות הלם וכיו"ב). עם כל רבוי ההבדלים המקומיים בסגנון ובאופי, עיקר המגמה והתכלית כעיקרן הוא כצבא ארה"ב, אלא שבצבא הסובייטי נהגו תמיד להדגיש את היסוד של לקח לכלל הגייסות.

לעומת זאת במלחמת העולם השנייה טופח בצבא ארצות הברית (וביחוד — באזור האוקיינוס השקט) מתוד חדש, המנסה להעלות את מלוא הידיעות על קרב מסוים ע"י חקירת כלל אנשי היחידה (עד לדביזיה שלמה ועד בכלל). מתוד זה קרוי „גבית עדות שלאחר הקרב“ Inetrview after Battle, ערכו רב, כמובן, לא לגבי קביעת „האמת ההיסטורית“ על קרב מסוים, אלא גם מבחינת הבהרתו של תהליך הקרב למשתתפיו עצמם — דבר, החשוב חשיבות יתרה מבחינת חנוכס הטקטי, טיפוח חושם לליכוד ותיאום, גיבוש בגרות הקרב שלהם, כחיילים כמפקדים.

עדיין לא הגענו לאפשרויות של בדיקה ובחינה כאלה, על מלוא ההיקף והעומק, למחרת הקרב, תוך צירוף רשמיה היחיד וכונות היחידה ומפקדתה, אך גם בראשית צעדיה של חקירת לקח לוחמים — טוב ומועיל הוא לדעת, לאור איזו כונה, איזו תכלית יש לכוון צעדים אלה.

שון, ומעל לכל — רישום עובדתי, של מאורעות אשר בלעדי כך צפויה הסכנה, כי לא יגיעו בכלל לידי ספור עניני מלא. התכלית הבלתי-אמצעית, פרסומו של חומר זה בדפוס, היתה אף היא גורם שהטביע חותמו על עבודת המחקר. כמעט ולא הובאו פרקי ניתוחי בקורת וכמעט ולא הועלו, להדרכת המפקדים, משמעויות הקרב — בשל הרצון, כמובן, להמנע מסיוע שלא-במתכון לאויב. אכן, אין זו גזרה שהח"ש בפני הסתננות ידיעות לאויב יסתום את כל הדרכים לחיפוש הלקח וללימודו בצבאנו; עוד רבות הן דרכים ללימודו בלי שתהא כרוכה בכך סכנה לבטחון הצבא. אלא שתנאי קודם לכך — ועל כן הדבר הוא בבחינת צו והכרח לצורך התפתחותו המבוססת של צבאנו — שכל הלקח הזה, לקח הקרב, ימצא לו גואל, יירשם, יבדק, יסוכם. רק אז — או אז יוחדר פריו המבורך אל תוך כל תא ותא, ויהיה הקטן ביותר, בצבאנו, וימצא את בטויו בדרכי הדרכתנו ותכנונו לקראת הבאות.

לאותו קצין במטה הכללי, אשר יוטל עליו לבדוק ולהבהיר את העובדות והלקח הנוגעים לסוגיה מסוימת, זו או אחרת, במלחמה שמאחורינו, ולהעלות מתוכה מסקנות שימושיות כנדרש, המשפיעות על בחירת צורות ארגון, אימון וטקטיקה בצבא.

וחשוב הוא שלא תהיה ההחלטה בענין זה תלויה ברצונו של כל מפקד. ומפקד, אלא שתהיה הוראה מפורשת על כך מגבוה. הדרך התכליתית ביותר תהא ליסד מחלקה מיוחדת במטה הכללי, אשר תדאג להיקמת רשת „היסטוריונים יחידתיים“, תעסוק בהדרגתם, תטפל בריכוז החומר ובמיונו.

כפי שהודגש עוד קודם לכן, לא זה היה המקום לפרט בו את לקח המלחמה עצמה. הנקודות שהובאו לעיל לא באו אלא לציין את אותן המסקנות המתעוררות תוך שלבי האיסוף והמיון של החומר — בראש וראשונה, לגבי לקחה של החקירה גופא. מחקרי פרשות הקרב שנעשו עד כה ע"י „מערכות“ נועדו בראש וראשונה למתן תיאור היסטורי רא-

● הנסיך באגראטיון הודה למפקדי יחידות, והיה שואל על פרטי הקרב ועל האבדות. מפקד־רגימנט, זה שהציג את פקודיו אצל בראונאו, הודיע לנסיך שמיד עם ראשית הקרב נסוג מן היער, אסף את חוטבי־העצים, ולאחר שנתן לצרפתים לעבור על פניו הכה, עם שני בטליונים, מכת כידונים, והניס את הצרפתים. „כאשר ראיתי, הוד נסיכותך, שהבטליון הראשון נשתבש, עמדתי בדרך יחשבתי: הבה ואניח לאלה לעבור ואקביל פניהם באש־מערכה — וממש כך עשיתי“.

מפקד־הרגימנט כל כך השתוקק לעשות דבר זה, כל כך צר היה לו שלא הספיק לעשותו, עד כי נדמה לו עכשיו שהנה ממש כך היה הענין. והרי יתכן ובאמת היה כך? האמנם יכול מי להבדיל באותה מהומיה מה היה ומה לא היה?

„ועם זאת עלי להעיר, הוד נסיכותך,“ — הוסיף, בזכרו את השיחה שבין דולוחוב וקוטוזוב, את דאינו האחרון עם אותו קצין מודה, — „שהטוראי דולוחוב, זה שהורד מקצינות, לקח לעיני בשבי קצין צרפתי והצטיין בגבורתו“.

„הנה במקום ההוא, הוד נסיכותך, ראיתי את ההתקפה של הפאבלוגראדיים“ — נכנס בשיחה, בהעיפו מבטים חששניים סביבו, ז'רקוב, שלא ראה כלל אותו יום את ההוסארים, ורק שמע שמועתם מפי קצין־רגלים — „מעכו שני, מרובעים של חיל־רגלים, הוד נסיכותך“.

למשמע דברי ז'רקוב נתחייכו כמה אנשים, כשהם מצפים שתבוא ממנו, כתמיד, מהתלה; אך משהשגינו, שהדברים אשר דבר נתכוננו אף הם לתהלת נשקנו ותהלתו של יום זה, לבשו פניהם ארשת של רצינות...

לאחר קרב שנגרבו, 1805 — „מלחמה ושלום“ לל. טולסטוי

● אין אונס בפרשנות אך העובדות הן קדש.

ט. פ. סקוט

● מפני חשיבותו הראשונה במעלה של היסוד הטופוגרפי גדול ביחוד הביקוש לאותה ידיעה ואותה פעילות של המטה־הכללי, הנחשבות כמיוחדות לו ביותר. וכיון שהמטה־הכללי הוא, כרגיל, אותו חלק מחלקי הצבא, המרבה לכתוב ולהדפיס יותר מאחרים נמצא, כי צדדים אלה של מסעות־המלחמה נקבעים קביעה היסטורית יותר משאר צדדים ועם זאת, מאותה סיבה עצמה, נובעת הנטיה, הטבעית למדי, להכלילם כמעין שיטה מקפת; ומן הפתרון, שניתן בהיסטוריה למקרה מסוים להסיק פתרונות כלליים למקרים שיבואו. אולם אין אלא שאיפת־שוא — וממילא גם שאיפה מטעה. אפילו במלחמת־מגן, לאורכו של תחום־מגן מסוים, מלחמה הקשורה יותר גם בגורמי השטח, כל מקרה הוא אחר ושונה מחברו, ויש לטפל בו בדרך אחרת. גם זכרון דברים מצוין ורבי־שיקולים ביותר בעינים אלה אינו עשוי איפוא אלא ליתן אפשרות לעמוד על טיבם של אותם עינים ולא לשמש הוראות כזה ראה וקדש.

עם כל הכרחותה ונכבדותה של אותה פעילות המטה הכללי — אשר ציינוה לעיל, לפי הדעה המקובלת, המיוחדת לו ביותר, — עלינו להזהיר בכל זאת, מפני מעשים שיש בהם, נטילת כתר לא לו, הנובעים ממנה לעתים קרובות לרעת הכלל. החשיבות, שבה זוכים אגב כך אותם מראשי המטה הכללי שידם רב להם בענף זה של שירות־המלחמה, מעניקה להם לעתים קרובות שליטה כללית מסוימת על מוחות האנשים, ובראש וראשונה על מוחו של המצביא עצמו; ומכך נובעת ממילא רגילותם של אלה ברעיונות מסוימים, והוא דבר שסופו חד־צדדיות.

ק. קלאוזביץ — על ההפרזה בהערכת גורמי־השטח בניתוח ההתרחשות הצבאית.

● בלמדכם היסטוריה צבאית, חלילה לכם לקרוא בתקצירים של אסטרטגיה או עקרונות־מלחמה. קראו בביאוגרפיות, בזכרונות ברומנים הסטוריים. הגיעו עד בשרה ודמה של ההיסטוריה, ולא עד שלדה. ללמוד, כי במסע 1796 זכה נפוליאון בשל „תמרון בקו פנימי“, או כיוצא בזה נוסחאות הרי זה דבר שערכו מועט. כאשר תוכל לגלות, כיצד זכה אדם צעיר ובלתי־נודע להביא לידי השראה בצבא מרדני ומורעב־למחצה, והגיעו לחדש מלחמה, כיצד השפיע עליו מרץ ותנופה לערוך מסעות ולאסור מלחמות, כמעשהו של אותו צבא, כיצד הלש על גנרלים קשישים ומנוסים ממנו שפך מרותו עליהם — או אז תלמד משהו.

א. פ. ויוול

סוגיות הדרכה

המלמד זוי לקרב, אצבעותי למלקמה:
(תהלים קמ"ד, א')

תוכן העניינים במדור

119	אלוף ח. לסקוב	צנורות ההדרכה
123	רב־סרן י. טסלר	המקלע הבינוני
125	רב־סרן י. סלומון	מרגמות 81 מ"מ
127	סגן־אלוף א. סטריקובסקי	מרגמות כבדות
129	רב־סרן ח. רוזן	אימון חולית חבלנים
131	אלוף־משנה שלום עשת	אימון תותחנים
137	רב־סרן א. פורת	בעיות הדרכה בשריון
140	רב־סרן א. שפיר	ניהול תרגילים
145	אלוף י. אלון	חינוך לוחמים

מי ומה במדור זה

ציונים לקורא

צבאנו עודו מזוהה את מפכת ההדרכה והאימון שלו. טרם נמתחו החוטים כולם, ועוד היד בוררת ועירכת. מספר חוטים כאלה — מהם עיקריים, ומהם מקצועות אמנם חשובים אך טכניים ביסודם — שימשו נושאים למאמרים ולרשימות המוגשים במסגרתו של מדור זה, "סוגיות הדרכה". לא תמיד הדעות המבוטאות בהם הן גם הדעות המקובלות והמאושרות בצבא-ההגנה לישראל בשלב התפתחותו הנוכחי; אך אין לקפח גם את זכותו של בירור דעות וחלופי רעיונות בתוך צבא אשר איננו רוצה לקפוא על שמריו ולקצץ את מחשבתם וחפשיהם של אלה המתאמצים לבנותו. מוגש כאן מועט מהמרובה, כאשר העלה המזכיר, ואין למדור כל טענה להקיף באורח שיטתי את "סוגיות ההדרכה" כולן. מגמתו — להצביע על בעיות, לציין פתרונות אפשריים, להעלות מגמות למחשבה.

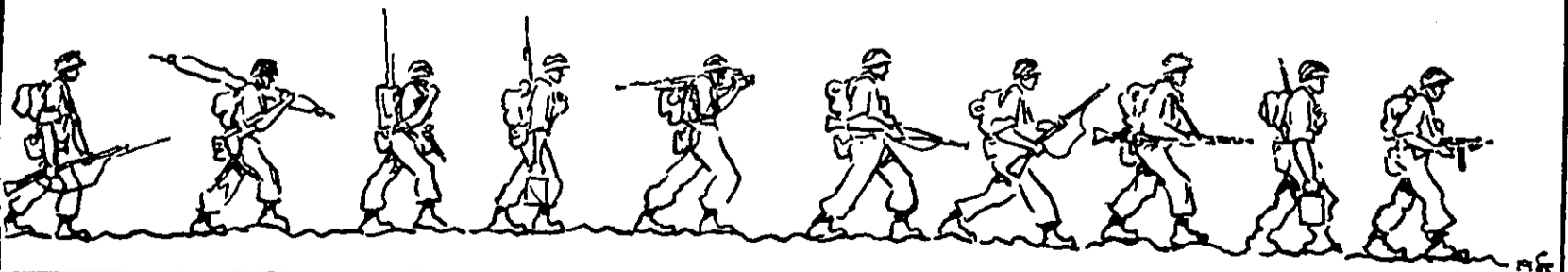
חיים לסקוב, מחניכי ביה"ם הראלי בחיפה וקהילת הצופים, אשר ההתעסקות החביבה שלו, בצד הקריאה, הפלגות ביבשה ושיט בים. איש חג"ם באסכולת ד"ר בירם, חבר ההגנה ומשתתף בפעולות בניצוחו של א. וינגייט ב'9-1937. פלוגה 6 של "חיל הרגלים הא"י" — ינואר 1941, קורס קצינים ב'42-1941, קצין הדרכה בגדוד השני. מפקד מחלקת נושאי הברנים, מפקד פלוגה רובאית, בדרגת מיו. מקיץ 1947 — בלשכת ההדרכה של ארגון ההגנה. פברואר-אפריל 1948 מפקד קורס הקצינים. אפריל 1948 — מפקד הגדוד הראשון ב"נחשון", מאי-יוני 1948 — מפקד גדוד משוריין בקרבות לטרון, יולי 1948 — מבצע "דקל". אח"כ — באגף ההדרכה של המטה הכללי.

יצחק טסלר, עם סיימו את בית-הספר התיכוני נכנס (1941) לצבא הבריטי בו שרת עד 1946 והגיע (בגדוד ה'3) לדרגת סרג'נט-מיו. במחלקת מכונות-יריה. השתתף בפעולות בחזית הסניו. במלחמת העצמאות שרת באגף ההדרכה, והשתתף בקרבות לטרון כמפקד מחלקת מקלעים-בינוניים בגדוד רגלים. מיולי 1948 — מדריך באה"ד למקלעים בינוניים, והגיע עד למעמד מפקד בית הספר בסוג זין זה. בהגנה — מ'1940.

יואל סלומון, בן למשפחת סלומון בפתח-תקוה ויליד המושבה. סיים קורס א"י לעורכי-דין. ב'46-1942 בצבא הבריטי, ולפני כן — בהגנה בפתח-תקוה מהיותו בן י"ד. סרג'נט במחלקת מרגמות בגדוד ה'3 של החי"ל. פקד על פלוגה מסייעת בגדוד רגלים בקרבות לטרון, ואח"כ באיזור "גבעה 69" הנודעת. מפקד ב"ס למרגמות (1948) ומדריך ראשי בבית הספר לרגלים (1949). לפני שחרורו — בשרות המשפטי של הצבא.

סטריקובסקי אהרון, עלה מפולין ב'1937, סטודנט מ'48-1938 תיך הפסקות שרות צבאי. בהגנה ב'40-1938 (מ. כ. מדריך). בנוטרות 1939-40 משמר-נע ירושלים. בצבא הבריטי 1940-1946 (סטאף-סרג'נט וסמל אפסנאי בפלוגה מסייעת בגדוד השני). סמל מחלקתי במחלקת מרגמות 1943-45 (בצבא הבריטי). 1948 קצין מבצעים חילי. מפקד ביחידת מרגמות כבדות ומדריך בקורסים 1948-49. התענינותו העיקרית — מכונאות.

מי ומה במרור זה

חיים רוך, יליד צפת ותושב ראשון לציון. חבר ארגון ההגנה מנעוריו, קורס ממי"ם — ביבניאל. חובב סיירות וידיעת הארץ, מ-1941 בפלמ"ח. מסעות לאילת ב-1944, ולגילוי "הדרך הרומאית" אל עוג'ה אל חפיר. מקצוע המשנה בפלמ"ח — חבלה. מפקד פלוגה ה' ואח"כ מפקד פלוגה ז' — פלוגת המטה של פלמ"ח. ניהל קורס לחבלנים, באפיקים, ב-1947. בפעולות "גבעת אולגה" והגשרים. במלחמת השחרור — קצין חבלה של הפלמ"ח, אח"כ — במבצע "דני" ובחזית הדרום.

שלום עשת (פרידריך אנטון אייזנשטטר), יליד אוסטריה, ובן למשפחת קצינים. סיים בראשית שנת השלושים ב"ס לארטילריה בוינה נוישטט. עלה לארץ בשלהי 1937. "גרופ. סרג'נט" במטרת הישובים. משלהי 1939 — ביחידות "פיונירס", כטוראי וסרג'נט, קורס קצינים 1942 בחיל הרגלים. ב-1943 מפקד מחלקה נ. ט. בגדוד השני. אח"כ בתפקיד מקצועי בארטילריה הבריטית, בסיציליה ובאיטליה. 1944-45 — קפיטן ברגימנט השדה 200 ואח"כ 17. קורס-מטה נמוך. קצין-מטה כללי 2 (2) בדביזיה ה-68 באוסטריה. מ-1947 בלשכת התכנון של ההגנה. ב-1948 בשליחות בירושלים ואח"כ בתפקידי מטה ויעוץ.

אמריה פורת (פירט), בנו של קצין אוסטרו-הונגרי. עלה מהונגריה

ב-1933, חניך השומר הצעיר, חבר קבוץ "מעברות". מגדל בקר ורפתן. 1938 מ. כ. פו"ש. ב-1939 קורס המ"מ ביבניאל. 1941-46 בצבא הבריטי. בחי"ל בגדוד הראשון עד דרגת קפיטן. ב-1943 קורס למלחמה חימית, 1944-45 קורס קצינים. בצ.ה.ל. ב-1948

מפקד פלוגה. מדריך בקורס קציני רגלים ואח"כ — מפקד ב"ס לשריון. תרגם וכתב עבודות על נושאים צבאיים.

אלכסנדר שפיר (שפיר), עלה ב-1394 מגרמניה. מורה לפי מקצועו, וסיים בית מדרש בארץ. בהגנה מ-1936, בנוטרות 1938-40, פו"ש טבריה. בצבא הבריטי 1940-46 — עד דרגת קפיטן. קצין הדרכה גדודי בחי"ל. ב-1945 בחזית איטליה, ניהל קורסים לשדאות ואמון גופני. ב-1947-48 מדריך בקורס מ.כ. ובקורס ממי"ם של ארגון ההגנה. במבצע "נחשון", אחר-כך — "ראש הגשר" ב"משמר-הירדן", אח"כ מפקד גדוד בית-חורון.

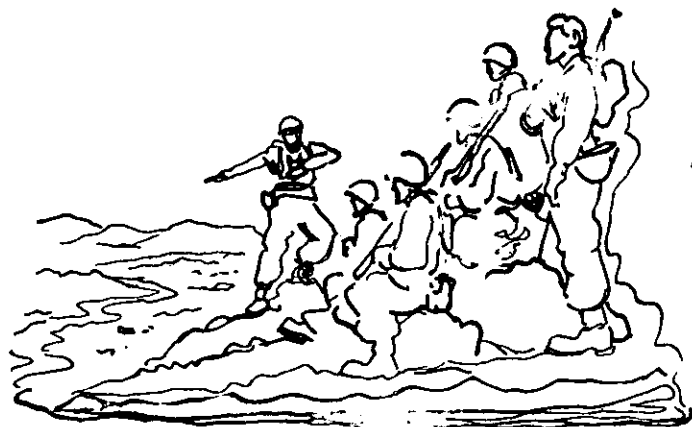
הפרטים הביוגרפיים על יגאל אלון ניתנו בהרחבה ע"י שלמה

טנאי ב"שלושה חצים", ואין להוסיף, אך יצוין כי אין הוא מרצה כאן בפעם הראשונה על חנוך לוחמים. ידוע התפקיד בו היה עוסק שעה שהיו מציעים ביחידות הפלמ"ח מועמדים לקורסים, נאמר של ממי"ם: לשכנע את המועמדים כי אמנם "מחובתם הציונית" ללכת. אלא שפעם "נתקל החרש באבן". מועמד אחד, איש טבריה — על כל-פנים, כך מספרת המסורת שבע"פ — החליט, והיה מה, לצאת מדורקרב של שיחה כזו עם

י. אלון כשידו על העליונה. וישתמש ב"הגנה גמישה". בהכנסו ל"חדר הוידוי" הכריזו ישירות מבלי לחכות לדברי שכנוע כלשהם: "החלטתי לצאת לקורס הממי"ם", והמית באיבה שיחה מסבירה ומוכיחה אשר הבטיחה גדולות...

צנורות ההדרכה

מטרת האימונים

מטרתו של כל חיל ושירות היא לתת את חלקו בנצחון בקרב. וכדי להשיג מטרה זאת יש לקבוע לכל חיל ושירות מטרה משנית — הלא היא הכשרתו למלא את התפקיד המוטל עליו, אשר תסייע להשגת המטרה הראשונה המשותפת לכל החילות ולכל השירותים. המטרה המשנית של חי"ר, היא, למשל, לפתח טיפוס לוחם העשוי לבלי חת, ער ודרוך בכל עת, המחפש תמיד אחר הזדמנות להכות באויבו, או צופה ועוקב אחר תנועותיו על מנת להכות בו; בעל בטחון גבוה, מומחה בשימוש בכלי-נשק, אמן בני-צול פני הקרקע, בעל כושר סבילות, — אשר הנו מחוסן מפני עייפות העשויה לפגום ביעילותו; החלטי, עצמאי, סקרן, בעל יזמה, המסוגל לפעול במסגרת צות ממושמע ובעל מורל גבוה.

מתעוררת איפוא השאלה באיזה צורה נשיג את האימון המכוון והיעיל בתוך כל חיל ושירות, כך שבס"ה האימון והתרגול יהיה כדי להביא להשגת המטרה הראשית — נצחון בשדה הקרב. לשם כך עלינו לברר לעצמנו תחילה אלו הן המשימות והתפקידים המוטלים על כל חיל או שירות, ורק לאור משימות ותפקידים אלה נוכל לקבוע את תכנית האימונים המתאימה.

בהתאם לתפקידים השונים של כל חיל ושירות, ניתן לחלק את הצבא לשלושה דרגים: דרג מסתער, דרג מסייע, ודרג משרת. לכל אחד מדרגים אלה מטרה משנית משלו, אשר השגתה ושילובה עם הדרגים האחרים היא שתביא להשגת המטרה הכללית, המשותפת. כך יש לראות את הצבא כמכניזם גדול הבנוי חלקים רבים, אשר כל אחד מהם תורם את תרומתו בתנועת המכונה, ואין חלק אחד בה עשוי למלא את תפקידו, בלעדי החלק האחר.

יש לראות באמונים גורם ראשי ליצירת מורל גבוה, בטחון בשימוש בציוד ובנשק, בטחון במפקדים ומשמעת.

רמת האמונים תשפיע על תכניות המפקדים, למשל, האם יוכלו האנשים לנוע בשטח הררי עם משא; האם יוכלו, אחר מסע של 15 ק"מ, להלחם? מעל לכל צריך להיות ברור שרמת האמונים תקבע את הצלחתו של מבצע או כשלונו ובוה — את הבטחון של העם כולו.

רוח קרב

אם החייל לא יהיה מחושל ומחוסן מבהינה נפשית וגופנית ואם רוח הקרב לא תהיה מפעמת בקרבו, אנו עלולים להפסיד את המערכה ואף אם יהיה הפיקוד משובח והטקטיקה הזעירה מעולה.

על כל החיילים להיות מחושלים ומחוסנים מכל הבחינות. יש לאמנם שיוכלו ללחום ולהרוג. עליהם להיות הדורים רוח-התקפה. כל חייל הוא לוחם. אין חייל שאינו לוחם. לפיכך — על כל חייל לשלוט בנשק שבו הוא מזוין ולהיות נכון להשתמש בו. דבר זה חשוב גם לגבי פקידים, נהגים טבחים וכיו"ב.

משמעת

המשמעת היא בסיס כל האמונים והיא אימון כשלעצמו. קיום כל התקנות והחוקה עדיין אינו מעיד על קיומה של משמעת. כל יחידה ויחידת-משנה, גדולה כקטנה, צריכים לפעול כגוף אחד, כצות אחד בעל כבוד עצמי, היודע את תפקידו כחלק מיחידה גדולה יותר. על כל חייל לראות עצמו כחבר בריא, בעל אחריות וכשרון-בצוע, באותו חבר-עובדים שנקרא „הצבא". ובתור שכזה הריהו חייב באמונים ובשפור רמתו המקצועית והרוחנית.

הרפית המושכות מבהינת המשמעת הורסת את יעילות הגוף הצבאי וגורמת לבזבז.

החייל הבינוני ניתן להיות ממושמע, אם יטפלו בו בשכל-ישר, וביושר, קפדנות, אולם בהגינות. יש להסביר לו את ערך המשמעת ותוצאותיה. בדרך כלל, סיבה הגיונית לכל דבר תספיק לאדם הממוצע כדי שיקבל על עצמו עול-משמעת.

הישגי האמון

קיימת סברה האומרת שאם איש הבין דבר הוא יודע אותו. דעה זאת היא היפוכה של האמת כאשר עוסקים ב"מדע הצבאי". בנגוד לכל מקצוע אחר אין הבצוע של המקצוע הצבאי נעשה בתנאים שקטים ומבוקרים; החיל לומד נושאים במדע הצבאי בין אם הם לחימה, מנהלה, תפקידי מטה ופקוד או כל נושא שהוא, ועליו לבצע את המומחיות והכשירות שלו בתנאי הרס, בתנאים קשים ביותר ונגד אויב ערום ואכזרי. בצוע חלק ומושלם בתנאי שלום אינו מודא בצוע חלק ויעיל תחת עומס הקרב והמולתו. את רמת האמון הצבאי, את המומחיות במדע הצבאי יש לתרגל עד אשר פעולות האיש תודאנה תגובות מותנות, ותנאים אנונימיים לא ימנעו ממנו מבצע את תפקידו כמחשבתו חופשית להנחיית שמוש יעיל ביותר של מומחיותו.

צנורות האמונים

מפקד החטיבה, למשל, יגשים את תכנית האימון נים בחטיבתו בהתאם להכונה שיקבל ממטה גבוה יותר. תכנית זו תופעל ממטה החטיבה כפקודת-אימונים ליחידות-היסוד — כמובן, לאחר תאום עם קציני המטה ומפקדי היחידות המקצועיות שבחטיבה. הפקודה הזאת תנוסח באופן שלמפקד יחידת-היסוד תינתן האפשרות לבנות את תכנית האימונים שלו, לגבי השלב של אימון הלוחם: אימון האיש בידיעת הטכנית של כלי נשק, השימוש בנשק, ניצול פני הקרקע לתנועה ואש, ולבסוף אימון טקטי הכולל את הפעלת האיש ונשקו, בהתאם לפני הקרקע. במלים אחרות, מפקד החטיבה או, יותר נכון, קצין המטה העוסק בעניני ההדרכה, יקבע תכנית מפורטת ומוגדרת, שתציין מהי רמת הידיעות אשר

אותה צריך המפקד, המדריך את הטירון, להקנות לחייל — וזאת בכל שלב ושלב, לכל מפקד ומפקד ולכל יחידת משנה שהיא.

תכנית האימונים

בהאמת לפקודת-אימונים זאת יתחלק האימון א. להכשרת הפרט — לאימון אשר יטפל בהקניית ידיעות היסוד לטירון, ב. לתרגולו של האיש המאומן. ג. להכנת המדריכים, הסמלים והקצינים לצורך תפקידם כמדריכי הטירונים. ד. לאימון-קבוצי אשר יטפל בעבודת-הצוות, וביעילות פעולתו הטקטית והטכנית של הצוות. האימון הקבוצי מתחלק לאימון חוליות, כתות, מחלקות (יחידות משנה) פלוגות וגדוד, ואח"כ יחידת היסוד עצמה בתוך החטיבה באופן שהחטיבה תהווה צוות-קרב יעיל.

נקודות לתשומת-לב:

בכל תכנית-אימונים ישנם כמה יסודות, המשרתים לתכניות האימונים של רוב החילות והשירותים, ואשר בלעדיהם עשויה להכשל כל תכנית. יסודות אלה הם: מורל, רוח-הצוות, משמעת, בריאות, כוח סבילות ואי-תלות; יעילות מקצועית, יזמה וכשרון הסתגלות, מנהיגות, יעילות טקטית ועבודת צוות.

על יסודות אלה יש להקפיד במיוחד ולפתחם במשך כל שלבי האימון, נוסף להכשרה המיוחדת הדרושה לאותו חיל או שירות, מאחר שהם חיוניים לכל גוף צבאי לא פחות מן ההכשרה המיוחדת עצמה. כי לא די בחייל הבקי במקצוע מסויים, אם אין הוא יודע להתאים ידיעות אלה לתנאים ולצרכים מסוימים, בזמן מסוים ובשיתוף עם גורמים אחרים, או אם חסר הוא העוז לנצל את ידיעותיו הלכה למעשה.

צבא האזרחיים במטוח האימונים

תכנון האימונים

בתכנון אימוניה של יחידה, יש להביא בחשבון גורמים משתנים רבים, המיוחדים לכל יחידה ויחידה. נסיון לבנות תכנית אימונים סטנדרטית, הבאה לספק את הדרישות והתנאים של כל יחידה ויחידה — נגזר עליו כשלון מראש. גורמים אלה הם: מטרת האימון, רמת האימון הנוכחית של כל יחידה, משך הזמן המוקצב לאימונים, מזג אוויר, מרחק הבסיס משטחים הנוחים לאימון, אמצעי עזר, מצב ציוד היחידה, ציוד האימונים, נושאים אשר יש להדגיש, הפתעות בלתי נראות מראש. כל אחד מגורמים אלה, או צירוף של שנים או יותר מהם, יכולה להיות לו השפעה מכרעת על תכנית האימון, ומן ההכרח להתחשב בהם.

הצירוף החשוב מכל, והקיים בכל יחידה ויחידה, הוא צירוף הגורמים המהווים את מטרת אימונה של היחידה, רמתה הנוכחית ומשך הזמן המוקצב לאימונים. אין ספק שהזמן המוקצב לאימונים תהיה לו חשיבות מכרעת בקביעת אילו פרטי אימון יהיו הכרחיים ליחידה, ואשר אין לוותר עליהם בכל מחיר, ועל אילו פרטים מן ההכרח לוותר, מחוסר זמן, לאור מטרת האימון הכללית. התנאים האידיאליים גורמים כמובן הכשרת חייל „כל-בו“, אך התנאים אידיאליים אלה פירושה למעשה: זמן בלתי מוגבל לאימונים. ציוד אימונים וחומר אנושי המסוגל לקבל לט הכשרת „כל-בו“ כזאת.

אך גם ביתר הגורמים אין לזלזל. כך למשל תהא טעות לבנות תכנית לימי החורף, המבוססת בעיקר על אימונים בשטח. האימונים בשדה בזמן הגשם לא זו בלבד שלא ישיגו את מטרתם בגלל התנאים האובייקטיביים, אלא סופו של דבר יגרמו בזבוז ימים, מאחר שעל-פירוב לא תהיה מוכנה תכנית אלטרנטיבית לסתימת „חורים“ בתכנית, שיוצרו ע״י מזג האוויר. כמו כן רצוי לדחות אימונים מסוימים עד שימצא השטח המתאים להם, או ציוד ההדרכה הדרוש, מאשר להגשימם בתנאים בלתי נוחים, מאחר שסופו של דבר אינם משיגים את המטרה.

לאחר ההתחשבות בגורמים משתנים אלה והתגברות על המכשולים השונים, יהיה צורך לתכנן את הדרכת הנושא כך שיקלט בצורה הטובה והמהירה ביותר.

דרכי ההדרכה הם: הרצאה, הצגה, לימוד, תרגול, תטל״ג ותרגול שלדי. כמובן שאין דרך הדרכה אחת יכולה לשמש כדרך הדרכה יחידה ללמוד נושא. נכון הוא לשלב ולאזן כמה דרכי-הדרכה אשר יציגו את הנושא עד מהרה בשלמות ובצורה היסור

דית ביותר. שלוב זה יבוצע רק לאחר בדיקה יסור דית של תכונות — יתרונות ומגבלות — דרכי ההדרכה שהוזכרו לעיל. וכך תנוצל כל דרך ההדרכה בעיקר תוך מיצוי יתרונותיה היא, ויתרונות הדרגתיים כים השונות ישלימו אחת את השניה. באופן זה יוקנה הנושא לחניך במינימום זמן ובמכסימום יעילות. מרבית הנזקים הנגרמים להדרכה באים מהעדר דפת דרך אחת על משניה ובעיקר משום הגזמה בדרכים הראשונות; ההרצאה וההצגה, על חשבון הלימוד ובעיקר התרגול. כלל ידוע הוא בהדרכה, שהנך קולט פחות מכל את אשר הנך שומע, יותר מזה את אשר הנך קולט ע״י ראייה, אך הדרך הטובה ביותר היא משהנך עושה את הדבר בעצמך.

בחירת מדריכים

רצוי להכין מדריכים המסוגלים להדריך כמה נושאים, לעומת אותם מדריכים-מקצועיים — הבקרים אים במקצוע אחד בלבד — הנוטים להדגיש יותר את מקצועם הם וכתוצאה מזה באה מבוכה לא רצויה ומזיקה בשורות החיילים, אשר אינם מקבלים את התמונה הכללית הנכונה וכן את שיפוצו המוטעה של כל מקצוע וכל פרט באמנות הצבאית; ומכאן שגישתם של החיילים למקצוע מסוים תהיה לא בהתאם לחשיבות אותו מקצוע, אלא באישיותו ובכוח השפעתו האישי של מדריך מסוים. ההכנה היסור דית של המדריך, בחירת-השטחים, פיקוח ותקון שגיאותיו — הם שיביאו לשיפור ניכר ברמת האימונים.

יש לעשות כל מאמץ על מנת לפתח במדריך את התכונות הבאות, הדרושות לו למילוי תפקידו: מעל לכל על המדריך לשלוט בחומר אותו הוא מתכוון להקנות לחניכיו, עליו לדעתו לכל פרטיה, ולדעתו נכונה, לבל ידריך דברים בלתי נכונים. עליו להיות טבעי ככל האפשר ולהשתמש בשפה המובנת לחניכיו. הכשרון להדגים נכונה וללא דבור יתר היא תכונה הדורשת פתוח מתמיד, והשתלמות עצמית, והיא שמקיימת את שווי-המשקל המתאים והרצוי בין ההרצאה וההדגמה. הרצאה מיותרת עלולה לפגום בערכה של ההדגמה, בעוד שהרצאה לקויה תשאיר את ההדגמה בלתי מנוצלת.

עליו להשתמש בשיטה נכונה של שאילת שאלות, תוך גישה אנושית וחנוכית בתקון השגיאות. שלנה חיצונית שהנה תוצאה מידיעת החומר ובטחון עצמי, תוך התלהבות דרושה, חשובים מאד להחדרת החומר לחניכים.

ניהול יחידת הלימוד הכשרון לרכז התענינות

אין המדריך רשאי להניח שדברים שנאמרו על ידו הובנו ע"י החניכים. שיטת השאלות תהיה כזאת אשר תודא הבנת החומר וקליטתו, תרכז את ההתענינות, ותעודד את הנכשלים.

מדריך הנהנה משמיעת קול עצמו יש לסלק מתפקידי הדרכה.

אין נושא הדרכה, ולו גם פחות הערך ביותר, אשר אינו מצריך הכנה קפדנית של המדריך. יתר על כן, אם ברור מראש ששעור מסוים יכשל משום שהמדריך לא הוכן כראוי, השטח אינו מתאים, או מחוסר הציוד הדרוש, הרי מוטב לותר על אותו שעור ולדחותו להזדמנות אחרת, מאשר לתתו בלתי מושלם.

יש לזכור שאין גבול להתפתחות כשרון ההדרכה, ויש צורך בלימוד מתמיד בשטח זה, הן של חומר ההדרכה עצמו, והן של האמצעים, השיטות והדרכים הטובים ביותר להקנייתו.

אין אף מדריך מושלם לגמרי, אך המדריך הטוב הוא זה היודע שאינו מושלם והמכיר בצורך ללמוד ולהשתלם.

בסיכום אפשר לאמור, שהמטרה של הכשרת החילות והשירותים למלוי תפקידם המיוחד במסגרת הכללית תושג אך ורק תוך מיזוג כל גורמי ההדרכה יחדיו. אימון רציונלי ליחידה יתכן רק אז שעה שתכנית האימונים מבוססת על תפקידיה הממשיים של אותה יחידה וכאשר תכנית זו בנויה תוך התחשבות בכל הגורמים העלולים להשפיע עליה, בהשגת מטרתה — רמת האימונים (הזמן המוקצב לאימונים וכדומה) — וכשהביצוע הטכני של הגשמת התכנית נתון בידי מדריכים מוכשרים, הממלאים את תפקידם בנאמנות, תוך ניצול נכון של עקרונות ההדרכה ודרכי ההדרכה השונים.

דרך לקרב!

בדברים עיקריים, תוך יצירת מתח של התענינות בדברים עיקריים, יסייעו למדריך לשמור רקע נפשי וגופני נכון לקליטה אצל החניך.

כשרון ליצירת תנאים פיזיים כאלה אשר יודאו שכל חניך רואה ושומע, העדר הפרעות חוץ, תאורה מתאימה, צבעים נוחים לעין, שימוש באמצעי-עזר אשר יאפשר ניצול מקסימלי של אמצעי הלימוד הקשורים בראיה, הם הכרח ראשון בהכנת השעור והעברתו.

חיל הרגלים הוא החיל הקשה ביותר לאימון מפאת היותו קשור פחות מאשר חילות אחרים באלמנטים מכניים ואבטומטיים. כי שימוש של החייל הרגלי בנשקו הוא רק השלמה לשימוש בטקטיקה ובפני הקרקע. החייל הרגלי הנו איש השדה יותר מאשר איש הטכניקה. אימונו של החייל הרגלי הוא, איפוא, יותר חינוך במעין-אומנות, מאשר הדרכה בתהליך טכני.

לידל הרט

המקלע הבינוני

(בעיות מיוחדות בהדרכת נשק מסייע)

בצרורות כשהוא מוצב על חצובה, בנין טכני זה מאפשר חלוקת אש מחושבת על המטרה, נוסף על כך, בעזרת מתקן אופטי, מוטות-אפס, מפה, וכו' אפשר לירות אש-עקיפה או לפעול במקלע בלילה. פעולות אלו הן לטוחים של עד 4 ק"מ ומעלה, בעוד שהמקלע הבינוני פועל בטוח הקרוב, שעד 800 ירד לערך, במסלול יריה שטוח, המקביל לפני הקרקע, הרי בטוחים הארוכים יותר, הולך מסלול זה ונעשה תלול יותר, דבר המחייב את הפעלתם של שני מקלעים בינוניים, או יותר, על מנת שסיכויי הפגיעה יגדלו, וכן שליטה טכנית רבה ביותר על הכלי.

רבוי המכשירים הטכניים ומקצועות-העזר יוצר בעיה והיא: איך להקנות לחניך בקיאות במספר כה רב של מקצועות ותוך הזמן הקצר ביותר. וכאן יש לזכור שכל אחד בפלגת המקלע, חייב להיות מסוגל למלא כל תפקיד בפלגה, כך שלא יוצר מצב בו נפילת אדם אחד תגרור אחריה יציאת מק"ב מן השימוש. בעיה זאת נפתרת קודם כל ע"י אמונים קשים, רבים ומפרכים, הבאים לאחר שגמר המקלען את אימונו היסודי כרובאי, וע"י ברירה של אנשים מתאימים לתפקיד זה, בעלי כושר פיזי גבוה, וכושר תפישה רב.

2. השפעת כלים מסייעים אחרים על

הנצול הטקטי של המקלע הבינוני

כפי שצויין כבר במטרת ההדרכה בנשק המסייע, הרי שהנצול הטקטי של המקלעים הבינוניים עומד ביחס ישר לתכונות האש שלהם (כשם שזה מתאים לגבי כל כלי-נשק אחר). אולם עם התפתחות כלי-נשק מסייעים אחרים, כגון: התותח, ירד ערכה של האש העקיפה במקלע הבינוני, ואמנם מספר צבאות קצרו את התפקיד הזה ממקלעיהם הבינוניים, ולמרות הטוח הארוך והאפשרות הטכנית לירות מאחורי מחסה הם מנצלים את המק"ב לאש ישירה ולטוחים שאינם עולים על 2000 מטר.

מטרת ההדרכה בנשק-המסייע, כבכל כלי נשק אחר, היא: להביא את החייל והמפקד לידי רמה גבוהה בתפעול הטכני של כלי נשקם, בבקרת-אש נכונה, ובנצול טקטי מתאים של הנשק בהתאם לתכונות האש שלו.

על מנת להשיג מטרה זו, עליך לבחון תחילה מהן התכונות המיוחדות למקלעים הבינוניים. לעומת אלה של כלי-נשק אחרים, וביחוד כלי הנשק-הקל. המקלע הבינוני הוא נשק-סיוע בלתי אמצעי לחי"ר, והוא יופעל בכל מקום בו יש להשיג עדיפות-אש מקומית או לתת תשובת-משקל לעדיפות האש המקומית של האויב, בכל אותם המקרים בהם לא ניתן, או לא כדאי לנצל את הארטילריה. לאור תפקידים ממשיים אלה המוטלים על המקלע הבינוני, יש להביא במיוחד בחשבון את כובד משקלו היחסי של הכלי ואת הרמה המקצועית הגבוהה הנדרשת להפעלת כלים אלו. אנשי מחלקת המקלעים צריכים להיות מסוגלים לשאת, לתפעל את כלי-הנשק, לקרוא מפה, לנהוג בבהמות משא ובמכוניות, לדעת להשתמש במכשירי האלחוט והטלפון. כל אלה בנוסף לתפקידים הרגיליים המוטלים על כל רובאי.

באם יהא כל זה לנגד עיניך, שעה שאתה בונה תכנית אמונים לנשק המסייע, תוכח שבכדי להיות נאמן למטרה, עליך לפתור ארבע בעיות עקריות והן:

- (א) רבוי מכשירים טכניים ומקצועות עזר.
 - (ב) התפתחות כלי-נשק מסייע אחרים והשפעתם על הנצול הטקטי של המקלע הבינוני.
 - (ג) יחסי גומלין בין חייל-הרגלים עם נשקו בעל הטוח הקצר לבין חיילי הנשק המסייע.
 - (ד) החומר האנושי.
- בסעיפים הבאים אשתדל למסור בקצרה אלו בעיות יוצרים ארבעת הגורמים שמניתי לעיל.

1. רבוי מכשירים טכניים ומקצועות המקלע הבינוני יורה תחמושת של נשק קל

בנסיוננו אנו משמשת האש העקיפה כחלק חשוב בתפקידי המקלע הבינוני, וזו מהוה בעיה. כי תורת האש העקיפה היא הפעולה המסובכת ביותר בהפעלת המקלע הבינוני, והיריה מצריכה חישובים ותרגול ממושך. השאלה היא איפוא: כיצד להדריך את המקלען בחומר מורכב ומסובך זה בפשטות ויעילות, וכאן יש לזכור שדוקא אש הטוח הארוך היא מסוכנת ביותר גם לגייסותינו, כאשר היא מונחת, לעתים קרובות, מעל לראשי כוחותינו אנו, ובטחוננו היחיד של הרגלי, שלא יפגע באש מקלעיו הוא, היא אמונתו בחייל המפעיל את המק"ב. פעולה באש העקיפה, בעלת המסלול התלול, הריהי קשה במק"ב הרבה יותר מבכל כלי-נשק מסייע אחר, כגון, המרגמה או התותח, כי בעוד תצפית האש בכלים אלה היא קלה ופשוטה עקב התפוצצות הפגזים והפצצות, הופכת תצפית האש במק"ב כמעט לבלתי אפשרית בטוחים העולים על 1500 מ' לערך.

3. יחסי גומלין בין חייל עם נשקו בעל המוח הקצר לבין חיילי הנשק המסייע המקלעים הבינוניים, כמוהם כמרגמות השדה בנות ה-81 מ"מ, שייכים לנשק המסייע הצמוד לחיל הרגלים, בניגוד לאותם כלי נשק (המרגמות הכבדות והתותחים) המסייעים לגייסות שבקו החזית מן העורף כשהם מנצלים את יתרונות הטוח הארוך שלהם. עם זאת הולכת ומשתרשת הדעה, בין הרגלים בעיקר, אך במידה לא קטנה גם בין המקלענים עצמם, כאילו היו הם "לוחמי עורף" ולא חזית מובהקים.

מקלע בינוני בטמדה

יתכן וגישה זו יש בה משהו מן האמת לגבי פעולת-התקפה, כאשר בגלל תכונות-האש שלו ובשל כובד משקלו וקשיי טלטולו, מסייע המקלע הבינוני לחיל הרגלים מן ה"עורף" הקרוב, שלרוב אינו אלא כמה מאות מטרים מאחורי הקו הקדמי, וגם אז מצטרפים מיד המק"ב לגייסות הקדמיים על מנת לסייע ולאפשר את ההתבססות וההתארגן גנות-מחדש שלאחר הקרב, אך כאשר לפעולת הגנה אין כל ספק בכך שהמק"ב הוא נשק של קו-החזית הראשון, והריהו ממלא תפקיד מכריע בהדיפת הת-קפות האויב. יתר על כן, לא אחת קורה הדבר, שמקלעים בינוניים נשארים אחרונים בשטח על מנת לחפות על נסיגת שאר הכוחות.

בעיה זו תיפתר ע"י אימונים רבים, משולבים, לחיל-הרגלים ולמקלעים הבינוניים גם יחד. רק תמרונים משותפים אלה בשדה, ימחישו לכל חייל את מקומו הנכון לו בשעת הקרב, ויסלקו את הקנאה והמרירות הנרחשים בין היחידות השונות. אכן, רק אז, לאחר אימונים רבים ומורכבים, אפשר יהיה להוציא את שני הכוחות כצוות, בו הם פועלים בשי-תוף האחד עם משנהו.

4. החומר האנושי

משלוש הבעיות שהצגתי לעיל מתבקש שכל חייל המפעיל נשק מסייע חייב להיות בעל השכלה למעלה מהממוצע, כושר תפישה מהיר וכושר גופני רב.

בגלל כובד משקלו של המק"ב נדרש מן המקלען כושר גופני העולה על זה של הרובאי, ואם כי המגמה בכלל היא להסיע את המקלע, ואת הצות

תחמושתו בכלי רכב מיוחדים עד לעמדת ההפעלה. הרי ברוב המקרים לא ניתן הדבר או בגלל אופי השטח, או בשל הצורך להמנע מכל רעש בזמן הצבת הכלים (בעיקר בלילה).

יכולת ההתמצאות והשדאות של המקלען אף הם צריכים לעלות על הממוצע. לא אחת יקרה וצות המק"ב יצטרך לנוע בשטח בעצמו, אם זה לעמדת פעולתו ואם זה על מנת להתקדם לעבר הקו שנתפש, ורבות הן הדוגמאות לפעולות שנכשלו כיון ש־ המקלע הבינוני לא הגיע למקומו. המקלע הבינוני מושך לעצמו אש יותר מכל כלי נשק אחר, דבר זה

דורש מהמקלענים הבנה רבה בבחירת עמדת הפעולה שלהם, הסוואה מושלמת של עמדה זו והכנת עמדות משנה לשעת הצורך. ואמנם משמשת עמדת המקלע הבינוני אחת המטרות העיקריות אליה מכוון האויב את אישו: בין אם זו אש ארטילרית בין אם זה ע"י אש מק"ב נגדית ובין אם זה ע"י אש צלפים או רובאים סתם.

כסיכום הריני לציין שניסיתי במספר שורות להעלות כמה בעיות העומדות לפני מדריכי הנשק המסייע והמצריכות תכנון אימונים מדויק עם מטוֹר דיקה נכונה בהדרכה כדי להתגבר עליהן.

רב־סרן י. סלומון

מרגמות 81 מ"מ

(אימון מחלקת המרגמות בגדוד היל־הרגלים)

מרגמת 81 מ"מ (3 אינטש) היא כלי נשק גדודי שנועד לתמוך מקרוב ביחידות הרובאיות של הגדוד. עם כל חסרונותיו, הריהו עיקר הנשק המסייע של הגדוד — והוא יעיל במיוחד לאותם הטוחים אליהם לא יגיעו קלעיו של הנשק הקל, או לאזורים ועמדות המוגנים בפני אש הנשק שמסלול תעופת קלעיו שטוח. למרות אי־דיוקה של מרגמת ה־81 מ"מ, אפשר להגיע לתוצאות יפות לאחר כמה פצצות־טווח, ואין כל חשש להשתמש במרגמה לאש־סיוע קרובה ליחידותינו אנו, ואף למתן אש מעל לראש.

תפקידה של מחלקת המרגמות חשוב ואחראי. כל טעות בחישוב, כל שגיאה, רשלנות או חוסר יעילות של אנשי המחלקה עלולים לקפח חיי אנשים ולסכן בזאת את תוצאותיו של המבצע כולו, במקום לעזור ולסייע להצלחתו.

לפיכך חובה להקפיד ולדאוג במיוחד לאימונה של מחלקת המרגמות ולשמירה על יעילותה, כעל חלק מהכוח המרוכז העומד לפקודת המג"ד.

אם כי כל המרגמות של הגדוד וצוותיהן מרר כזים ברוב הצבאות בפלוגה המסייעת, אין לשכוח כי אף זו היא חלק בלתי נפרד מחיל־הרגלים, ואנשיה הם קודם כל חיילים רגליים.

בחירת האנשים — בבחירת אנשים לתפקיד רגמים יש להביא תמיד בחשבון כי רגם הוא הייל־רגלי, ככל רובאי. תפקידו אחראי יותר מתפקיד רובאי רגיל, במידה שאי־יעילות של הרגם

מסכנת חיי אנשים רבים, בעוד שאי־יעילותו של הרובאי כמעט ואינה מסכנת אלא את עצמו בלבד. משום כך יש להזהר במיוחד שמא תשתרש הדעה שהרגם הוא חייל בעל כושר פיזי ותפישה למטה מן הממוצע, והריהו נקבע לתפקידו זה מתוך אי־התאמתו למלא את תפקיד החייל הרובאי. אדרבא, הפעלת המרגמה בתנאי שדה, ובעיקר בשטח הררי, מחייבת חייל בעל רמה פיזית גבוהה מן הממוצעת, מאחר שהרגמים יצטרכו לשאת את נשקם ואת תחמושתם על גבם לפחות חלק מן הדרך.

בחירת המפקדים צריך שתעשה במשנה קפדנות. כל מה שאמור לגבי טוראים חשוב שבעתיים לגבי מפקדים, אך נוסף לכך נדרשות מן המפקדים תכונות נוספות: —

א. יכולת „לקרוא שטח“. טוח המרגמות גדול באופן יחסי מטוח הנשק הקל של הגדוד. המרגמות מסוגלות להעסיק מטרות בשטח שעמקו 2300 מטר ורחבו כמעט כזה. משום כך חשוב במיוחד שסמל המרגמות יהיה מסוגל לראות ולהבחין בכל צורה, או עצם שבשטח, להעריך את חשיבותו, ולדעת איזה מהם עלול להוות סכנה ליחידת הרגלים לה הוא מסייע.

ב. יכולת „לקרוא קרב“. מפקד מרגמות טוב צריך לדעת להגיש תמיכה לגדודו תוך כדי מהלך הקרב, במהירות האפשרית. לפיכך חייב הוא להבין את המתרחש בשדה הקרב תוך כדי תצפית

בפגע. יש להרחיב את האימון עד למצב בו יכול כל רגם להפעיל לבדו, בשעת הצורך, את המרגמה. עם סיום השלב הראשון באימון הרגמים, אותו שלב העוסק בלימוד הטכני של הפעלת המרגמה, הכרח לעבור לשלב של האימון הטקטי, אשר מן הראוי שיעשה בעזרת תרגילים משולבים עם רובאים. בשלב זה חשוב לחנך את הרגמים לקראת תפקידם, התפקיד של מתן תמיכת־אש לרובאים, תמיכה המסייעת להם בפעולות הקרב שלהם, הן בהתקפה והן בהגנה. ע"י תרגילים כאלה בזמן האימונים, ירכשו אנשי הנשק־המסייע בטחון בנשקם וביעילותו בעוד שהרובאים ילמדו לרחוש אימון למרגמה — הנשק העיקרי התומך בהם בכל עת.

שילוב אימוניהם של מפקדי המרגמות בתוך התרגול הטקטי של הגדוד חייב להיות רחב הרבה יותר. מפקד גדוד חייב לשתף את מפקדי הנשק המסייע בכל תטל"ג. מפקדי הנשק המסייע יכירו בדרך זו את דרכי הקרב של הרובאים, ילמדו את בעיותיהם המיוחדות ויעקבו מקרוב אחרי ההתפתחות שבפעולות הרובאים. בה במידה ילמדו מפקדי הרובאים להכיר את האפשרויות וההגבלות של הנשק המסייע, את הטכניקה של הפעלתו, את הדרישות המיוחדות של נשק זה, ובעיקר את השיטות והדרכים לציון־מטרות ולבקשת סיוע מן הרגמים.

קיימת גישה מסוכנת, הרואה את אנשי מחלקת המרגמות כאנשי עורף כביכול; גישה זו מוציאה את הרגמים מכלל אנשי קו־החזית, ומחדירה בהם הרגש גשת שאננות מופרזת וזלזול בסכנה הממשית של אש האויב או התקפתו. בהרגשה כזו יש סכנה לכור שר הלחימה של הרגמים ברגע שיתקלו באש האויב. אש זו אינה כלל מן הנמנעות, מאחר שבדרך הטבע הוא שהאויב ינסה להוציא מכלל־פעולה את מרכזי האש העיקריים, בין אם על־ידי נשק מסייע נגדי ובין אם ע"י התקפת־רגלים ישירה על כלי נשק אלה. דעה זו חייבים לשרש בזמן האימונים ובכל הזדמנות, צריך להכניס את גורם האש של האויב, ע"י שימוש בחזיונים ובאש־מעל־הראש, ממקלעים המוצבים על גבי חצובות. דבר זה ימלא את התפקיד הכפול של החדרת מציאות ותנאי הקרב לתרגול הרגמים — מזה, ושל שירוש הגישה הממעטת את הסכנה שהם עומדים בה — מזה.

בסיכום, יש לבחור למחלקת המרגמות ממיטב החיילים בגדוד. יש לאמנם היטב כרובאים ויש להקפיד על אימון מקצועי מדוקדק ועל כושר פעולה מהירה בתנאים הדומים לתנאי הקרב. רק בדרך זו נוכל להבטיח שימלאו את תפקידם כראוי.

או האזנה באלחוט. לא תמיד יקבל מפקד יחידת המרגמות את ההוראות ממפקד יחידת הרגלים, יש ויקבלן באיחור, ומשום כך תלוי הדבר, במידה רבה, בתפישתו של המפקד וביזמתו האישית, אשר בכוחה להכריע את הכף לכאן ולכאן, ברגע חמור.

ג. יכולת לחשב. חשבונות הרגמים אינם מורכבים כחשבונות התותחנים או המקלענים־הבינוניים. אולם הם צריכים להעשות במהירות מכסי־מלית, כך שלא יבוזבו זמן מיותר בכינון המרגמה. לבסוף, חייב מפקד המרגמות להיות מצויד בידי־עות יסודיות בטקטיקה של חי"ר ובטופוגרפיה.

אימון המחלקה. לאחר בחירת האנשים המתאימים, מן ההכרח לאמנם אימון יסודי של רובאים. נוסף לכך שהרגמים חייבים להיות מסוגלים להגן על עצמם ועל מרגמותיהם בשעת הצורך, צריכים הם, בראש וראשונה, לתמוך בשעת הקרב, ברובאים. רק בכוח ידיעה, מתוך נסיון והכרה עצמית, של תפקידי הרובאים, קשייהם ותנאי פעולתם, יוכלו הרגמים לבצע את תפקידם זה בשלימות.

האימון המקצועי גופו ייעשה בהקפדה רבה. יש להקפיד משנה הקפדה על כל פרט בהפעלת המרגמה. הדיוק בתפעול המרגמה חייב להיות ומחלט. צריך להדגיש לחיילים, חזור והדגש, כי כל אי־דיוק, שהוא קטן לכאורה, עלול לגרום לשנוי טוח או כוון בעשרות מטרים ולסכן את גייסותינו. למרגמה איזור מוכה גדול בלאו הכי, הגדלת האיזור המוכה מחמת רשלנות הנה פשע.

באותה מידה חייבים להקפיד על הביצוע המהיר והזריז של כל פקודה. תפקידה העיקרי של המרגמה הוא לתמוך מקרוב ברובאים. פרושו של דבר — לחפות על תנועת הרובאים, או להעסיק מטרות הצעות, מתגלות ופועלות תוך כדי קרב ומסכנות את אנשינו. במקרים אלה חשובה מהירות הביצוע לא פחות מהדיקנות והריהי עלולה לקבוע גורל הקרב. מהירות, אין פירושה רק מהירות הכינון והיריה. חשובה לאין ערוך מהירות הכניסה לפעולה והיציאה ממנה, מהירות הפירת העמדות והעלמתן.

את שתי המטרות האלה גם יחד, דיוק ומהירות, אפשר להשיג רק ע"י תרגול ממושך ומתמיד, אך משהגיעו לשיא המהירות יש להמשיך ולהתאמן כדי לשבור את השיא, או לפחות, לשמור עליו.

נקודה נוספת שיש לזכרה באימון צותי־מרגמה היא שיש להכשיר כל איש בצות למלא כל תפקיד ותפקיד בו. לא יתכן שכלי זה, המהווה את הסיוע הישיר הגדול והרציני ביותר של חיל הרגלים, יוצא מכלל שימוש, אך ורק משום שאחד מאנשי הצות

מרגמות כבדות

(וסוגית האמון בהן)

א. אימון יסודי של חי"ר

אימון יסודי של חי"ר הוא תנאי בל יעבור לפעולה יעילה של יחידות אלו, כפי שנסיון המלחמה הוכיח. דבר זה מבטיח שיתוף פעולה יעיל ומלא עם חי"ר. אבל קיימת גם סיבה ישירה יותר לאימון יסודי מסוג זה:

יחידת מרגמות כבדות מהווה מטרה נוחה לפגיעה מהקרקע ומהאוויר, והטוח הקצר יחסית של המרגמה, מחייב את הצבתה — לצורך הסיוע הקרוב לחיל הרגלים — בקרבה יתירה לקוי החזית. קרבה יתרה זו, ביחוד בתנאים של קיום חזית בלתי רצופה, מעמידה את אנשי צות המרגמה במצב בו יתכן ויאלצו להפעיל את נשקם להגנה מקומית, בפני יחידות אויב מסתננות, פטרולים או פשיטות, חדירות טנקים, או בשעת פריצת כוחות האויב. כמרכן קשה המרגמה להעלמה מהאוויר ומתגלית עם התחלת הפעולה ע"י הרשף, העשן וצורת הפריסה של המחלקה שהם ציוני היכר מובהקים.

מיד אחרי בחירת עמדת המרגמות מתארגנת כל מחלקה להגנה היקפית, מציבה את הנשק הנ"ט. והא. מ. אשר ברשותה — האמריקאים מציידים אותה לשם כך בבזוקות 3.5" ובמקלעים כבדים מסוג 0.5". כן דרושה ידיעה במוקשים, מאחר שלעתים יש לבדוק אם איזור העמדות שנבחר איננו ממוקש — וכן לנקותו במקרה של צורך. זאת היכיב לעשות אנשי יחידת המרגמות, מאחר שאם יודקו בכל מקרה כזה למהנדסים ידחה מועד כניסתם לפעולה דחיה ניכרת.

הפתרון הטוב ביותר לשאלה זו הוא לתת לפלוגת המרגמות הכבדות, שהיא חלק אורגני של חיל הרגלים, אותו אימון הניתן לכל פלוגת חי"ר. אם אין דבר זה ניתן לבצוע מלא — לרוב מחמת הגבלות בזמן השירות והאימון — רצוי הוא שלפחות הקצינים והסמלים יקבלו אימון מלא של חי"ר בהתאם לדרגתם ותפקידם וכן שכל אנשי יחידת המרגמות

כתוצאה ממלחמת העולם האחרונה, נתגבש מבנה של יחידות מרגמות כבדות של חי"ר ברוב צבאות העולם. הכונה היא למרגמות בעלות קליברים של 4.2" — 120 מ"מ, שנמצאו ניידות ומהירות בפעולה, בכניסה אליה וביציאה ממנה. יש להבדיל היטב בין מרגמות אלו ובין הכבדות יותר במסגרת חיל הרגלים ומשמשות לתפקידים ארטילריים מיוחדים.

אמנם היו צבאות אשר כבר במהלך המלחמה טיפחו גדודי מרגמות כבדות מיוחדים, שהוכנסו לפעולת סיוע לקורפוסים ודיביזיות. ואכן כושרן של המרגמות לסיוע מקרוב לחיל הרגלים, עצמת האש הכבירה שלהן (36 מרגמות בגדוד, שכל אחת מהן עשויה להטיל, ברגעי משבר או הכרעה, 20 פגזים לדקה — כלומר 720 פגזים לדקה ע"י הגדוד כולו) וכן ניידותן הרבה, הופכים אותן לכלי שמקומו יכירנו בריכוזים גדולים במקומות הכרעה. אך עם זאת, הנסיון בהפעלת גדודי מרגמות כאלה בזמן המלחמה וכן ההטפה להרבותם, המוצאת ביטויה בעתונות הצבאית שלאחר המלחמה, לא רק שלא שללו את הנטייה והנסיון לספת פלוגות מרגמות כאלה ליחידות הרגלים ולהפכן חלק אורגני שלהן אלא גם עודדו והצדיקו.

המבנה המקובל של יחידות אלה הוא בפלוגות. כל פלוגה מונה 16-12 מרגמות, המאורגנות ב"מחלקות" של 4. הן מהוות חלק של חטיבה או דיביזיה של חי"ר ומשמשות לסיוע כללי בכל המצבים הטקטיים אשר יחידות חי"ר עלולות להמצא בהם. הן מופעלות או ביחידה אחת מבוקרת ע"י מוצב פקוד פלוגתי או בצורת מחלקות הפועלות בנפרד, כרגיל בסיוע לגדודי חי"ר.

ברצוננו לעמוד כאן על בעיות אימון של יחידות מסוג זה. האימון של אנשי יחידות המרגמות הכבדות מתחלק ל-4 שלבים יסודיים:

1. אימון יסודי של חי"ר. 2. אימון מקצועי יסודי.
3. אימון מקצועי מיוחד. 4. אימון משולב.

ג. אימון מקצועי מיוחד

לשתי קבוצות מתוך אנשי היחידה ניתן אימון מקצועי מיוחד במרגמות כבדות: א. לקצינים וסמ"לים. ב. לבעלי מקצועות טכניים.

לקצינים וסמלים מקנים ידיעות טקטיות, טכניות ומנהלתיות הדרושות לניהול יחידות משנה: כתות ומחלקות. מודגש במיוחד האימון בתצפית ובבקרת האש ובשיתוף פעולה עם חילות אחרים.

בשלב גבוה יותר של האימון המקצועי המיוחד לומדים קציני הפלוגה את בקרת האש של יחידות גדולות יותר (2 מחלקות מרגמות כבדות ומעלה), סדר מהלך קרב של פלוגת מרגמות במסגרת פעולת חטיבת רגלים ויסודות של תצפית אווירית.

אימון בעלי מקצועות טכניים — קשרים, נהגים, מכונאים, נשקים וחלק מאנשי מטות המחלקות והפלוגה — נעשה בדרך כלל באופן מקביל לשלב ב'. לחלק מהמקצועות, כגון: למכונאות ונשקות, נבחרים אנשים אשר מקצועם האזרחי מכשיר אותם במיוחד ללמוד מהיר של המקצוע. שלב זה של האימון ניתן מחוץ למסגרת היחידה, בקורסים של חטיבה או בבתי ספר מרכזיים.

ד. אימון משולב

תפקידה של יחידת מרגמות כבדות של חי"ר הוא סיוע — לכן אין האימון שלה נחשב למושלם אלא אם כן עמדה במבחן הסיוע ליחידות חי"ר ושתוף פעולה עם חילות אחרים: תותחנים, שריון, חיל אוויר וכו'. אימון זה יתכן רק אחרי סיום שלושת השלבים הקודמים. תכנון ובצוע השלב הזה של האימון נעשה בשיתוף עם חטיבת חי"ר והוא משולב בתכנית האימון שלה.

**

בסיכומו של דבר אין אימון זה מעמיד אותנו בפני בעיות מיוחדות, פרט לאלה העומדות בפני כל יחידת נשק מסייע בצבא חדיש. זמן האימון הכולל את כל ארבעת השלבים נמשך כ-8 חדשים, מיום כניסת החיל-הטירון לצבא ועד לסיום האימון המשולב של הפלוגה כולה — כל זה בתנאי שקיים גרעין סגל-פקודי של היחידה, בעל רמת אימון גבוהה.

יחידת מרגמות 4,2" אמריקאית באמונים

יהיו בעלי ידיעה יסודית בשימוש הנשק הקל אשר בידם.

ב. אימון מקצועי יסודי

אימון מקצועי יסודי ניתן לכל אנשי היחידה. נושאייהם הם: הפעלת המרגמות הכבדות בסוגי קרקע ומצבים טקטיים שונים, ידיעת המנגנון וציוד העזר והטיפול השיטתי בהם.

נוסף לזה ניתנים לכל אנשי היחידה יסודות בנהיגה ובטיפול במכונות, וכן יסודות אמצעי הקשר — עד כדי הפעלתם באורח עצמאי.

בסופו של דבר דומה צורת של מרגמה לצורת של טנק: — למרות החלוקה המקצועית מוכשר כמעט כל איש להחליף את רעהו — קשר, נהג או רגם ואם רק לזמן קצר בלבד.

אימון כזה של צוות המרגמה מעלה את יעילות עבודת הצוות ומשאיר בידי המפקד מלואים מידיים למקרה של אבדות בפעולה.

אימון חולית חבלנים

במצבים טקטיים שונים, עד כדי בקיאות בצדו הטכני של השימוש בנשק הקל ובהפעלתו, מעבר מיכ"שולים טקטיים בתנאי קרב, אמון יסודי בפעולות לילה, וקריאת מפות ותרשימים למיניהם.

באשר לכלי נשק, יש לאמנם אמון אינטנסיבי בתת-מקלע, רימוני יד לסוגיהם השונים וסכין. יש לזכור כי ככל שיקנו לחניכים את הבטחון בהפעלתו היעילה של הנשק קצרה-טוחים לקרב מגע, כן יגבר כושרם הקרבי בפעולות לילה, בחדיר רות, ובפעולות-חתף בעורף האויב ובאגפיו — פעולות המחייבות את השימוש התכליתי בנשק הקל, וכושר ניידות רב.

במסגרת אמוניהם לתפקידם כחבלנים, יהיה עליהם להתמחות גם בכלי נשק נוספים — נוסף על האמון בכלי הנשק הקל הנמצאים בתקן היחידה. ככל שנרבה באמון יעיל ויסודי בשדאות, נרגיל את המועמדים להגיב נכונה כפרט וכיחידה במצבי קרב שונים, ונתרגל את הגבותיהם אלו בנוהג הדרוש, באותה מדה נקנה לאנשים אלו את היכולת לפעול בתנאים המיוחדים בהם פועלת יחידת חבלנים, הנדרשת לעתים אף להתמצא בשטחי אויב בלתי-מוכרים. צמוד לאמונים הללו ילוו את המועמד אמון גופני מוגבר, המותאם לתפקידי יחידת חבלנים, כגון מסעות עם חגור מלא, ובתנאי קרקע שונים ביום ובלילה, מעבר מכשולים, טיפוס, ריצה, זחילות — עם ציוד כבד — ג'ודה, וקפ"פ. יהיה הכרח לחשלו באמוני לילה מוגברים; יהיה עליו לדעת להתקדם בשקט למגמתו מבלי שהאויב ירגיש בו, להתמצא בחשכה מעובה, ולאחר ביצוע הפעולה לדעת אל נכון כיצד להתמצא בשטח, בתנאים כשהיחידה תהא מפוצלת, ועל כל פרט יהא לסמוך על כושרו והתמצאותו הוא — דבר אשר יחייבו לידיעת הקריאה במפה, פענוח צילומי אויר, וכושר ההסתגלות לשטח.

בחירת אנשים לתפקיד חבלנים-לוחמים צריך שתיעשה בהקפדה מיוחדת, בהסתמך על כושרם הפיזי והקרבי של האנשים, ניתוניהם ואופיים. בדרך כלל, התכונות החשובות הנדרשות מהמועמדים לחבלנים הן:

א. שיהיו בעלי השכלה כללית מתאימה ובי מיוחד בעלי כושר הסתכלות וזריזות-התפיסה — אך יש גם ערך לנסיון מוקדם במקצועות טכניים.
 ב. שיעמדו על רמה פיזית גבוהה.
 ג. שיוכיחו רוח איתנה, העזה ומסירות.
 בדרך כלל יתחלק אמון החבלנים, חלוקה טבעית, לשלושה שלבים: —

- א. אמון הפרט והכתה.
- ב. האמון המקצועי בחבלה.
- ג. אמון החוליה.

אמון הפרט והכתה

מתפקידו של השלב הראשון בתקופת האימון נים להקנות למועמדים-לחבלנים את כושר ההסתגלות לתנאי השטח השונים, בהם יהא החבלן חייב לנוע לביצוע משימותיו. דבר זה מחייב התמחות בשדאות הפרט והכיתה עד לכושר יעילות מכסימלי והסתגלות מושלמת לשטח. כן יש לתרגל

הנחת שדה מוקשים בתנאי חזית

האימון המקצועי בחבלה

סקירה זו לא תכנס לפרטי ההדרכה בחבלה עצמה, המהווה נושא מקצועי, טכני, שיפה לו ציון נפרד בפני עצמו. אך מן הראוי שנברר אי אלו כללים בקשר לאימון המקצועי.

חייבים נהיה להקנות לחניכים את השאיפה המתמדת לקבל פרטים רבים ככל האפשר על האובייקט המועד לפעולת החבלה, בהסתייעם בצילומי אוויר ועבודת מודיעין, עד כדי אפשרות ליצור את מודל האובייקט מעץ או מגבס ולתרגל עליו את האנשים לפני ביצוע תירגול הפעולה עצמה: בקשר למקום הנחת המטענים, גודלם והפעלתם. כן רצוי לתרגלם באופן נשיאת המטען, האביזרים, הנחת המטען, והפעלתו. התרגולים הנ"ל הם המקנים לחניכים את יכולת הסבילות וכושר הקרב שלהם, ועלולים יהיו להיות יעילים ביותר במדה שהאובייקטים עליהם יתורגלו יהיו מציאותיים, בהתאם לאופי הקרקע וטיב הבנין הקימים אצלנו. האובייקטים הבאים בחשבון לאמון החוליה החבלנית, ושיש למצאם בשטחים שלנו לצורך התירגולים הנ"ל, יכולים להיות מסילות-ברזל, רכבות, גשרים, שדות תעופה, ריכוזי דלק, ריכוזי רכב למיניהם, מתקני מים, צומתי טלפון, וכו'.

אובייקטים חשובים במיוחד לפעולות חבלה הם: הצטלבויות דרכים, מפנים חדים, סוללות, תחנות, רציפים, מתקני אתות, מיכלי דלק, קרונות, קטרים, גשרים ועוד.

לפני תירגול פעולת חבלה באחד מן האובייקטים הנ"ל יש ללמד את החניך לחשב במדויק את הנתונים השונים על מדותיו של האובייקט, החומר ממנו בנוי האובייקט, וצורת הבנין; במקרה של גשר — גובהו מעל פני המים, תאים מוכנים למפרע לפיצוץ המצויים לעתים בגשרים; לאוירודרומים — מסלולי המראה, אורכם, רוחבם, מוסכי אוירונים ובתי מלאכה לתיקוני מטוסים; במקרים של מיכלי דלק — סוג הדלק, צינורות ובתי קיבול.

שיקולים אלו, בהסתמך על כושר חישוב מדויק של כמות החומר והרכבו, והערכה נכונה של מצב האובייקט ותנאי השטח, הם התנאי החשוב להכשרתם המקצועית התכליתית של החבלנים לביצוע פעולות מושלמות וברות יעילות.

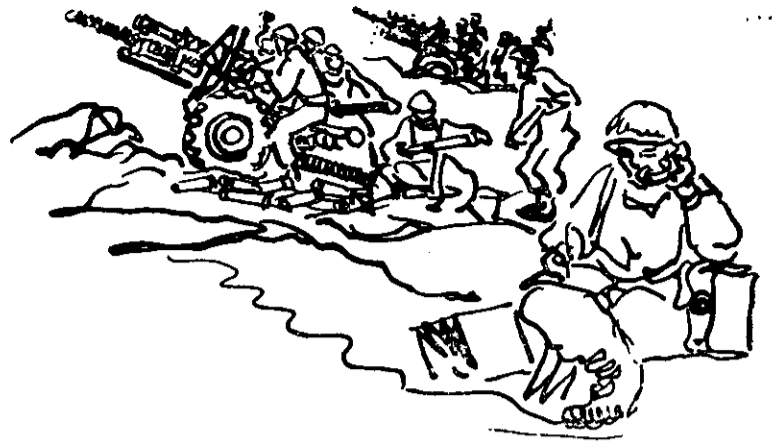
אמון החוליה

העקרון הראשון והחשוב שיש לזכור כשמאמנים

את החבלנים כחוליה, הוא שעל אימונים אלו להיות מותאמים לתנאים הטקטיים וטופוגרפיים ולסוגי על חמרי חבלה אשר אינם ברשותנו, הם חייבים להיות מותאמים לתנאים הטקטיים והטופוגרפיים ולסוגי מטרות ומצבים שהחבלן עלול יהא להתקל בהן למעשה. המושכל הראשון הוא כי האימון יבוצע בפשטות, ויהיה מובן לכל אחד מאנשי החוליה בכל שלב משלבו השונים. הניתונים שביסוד אמוני החוליה החבלנית, שאר לפיהם ננחה את תירגוליהם השונים, יהיו תמיד אותם הנתונים עצמם אשר עליהם יבנה המבצע פעולת חבלה, את הערכתו, שיקוליו וצורת הביצוע, שעה שיצא למשימות של ממש. הם כוללים את כל הידיעות הנחוצים לתכנונה המוקדם של הפעולה שהחשובים בהם הם הידיעות על האובייקט עצמו ונקודות התורפה שבו, קרקע המגע שסביבו, וקרקע התנועה. על יסוד ידיעות אלו ואחרות עלינו להרגיל את החוליה להעריך כיאות את עוצמת הכוח הפועל, את הנתונים על כוחות אחרים שיהיו עלולים לפעול עמו בשיתוף פעולה טקטי או אופרטיבי, בהתאם למגמת המשימה, ולבסוף את הביצוע הנכון של מלאכת החבלה עצמה.

עלינו להסיק, איפוא, שאימוני חולית החבלנים, חשוב כי יתבססו — כבעת ביצוע משימה של ממש — על פקודת מבצע, המגדירה בשעת התכנון המוקדם באופן ברור ומפורט את התפקידים הכרוכים בפעולה. ואשר לתירגול הפעולה עצמה, יש לביים עד כמה שאפשר כמציאותי את השטח בו נתרגל את החוליה ואת האובייקט המתורגל, ולשם כך מן הנכון יהא להעזר באובייקטים שונים הדומים לאלו „המועדי מדים לחבלה“, המצויים בשטחים שלנו, ואף דרכי גישה ונסיגה דומים ככל האפשר לדרכי הגישה המתוארות בפקודת המבצע. אימון החוליה יותאם אז לכל מיני אובייקטים אשר יכולים לבוא בחשבון לפעולה של חוליה עצמאית או מספר חוליות בתיאום. חייבים נהיה להדגיש כעיקרון כי יש תמיד לתכנן דרכים אלטרנטיביות לגישה ונסיגה, ואף להפעלת החומר, במקרה שתקרה תקלה בלתי צפויה.

בסיום תקופת האימונים יש לתרגל את חולית החבלנים בביצוע פעולות על יסוד פקודות מבצע שונות, בהתאם למצבי שטח ותנאי לחימה שונים. תירגולים אלו הם אשר יקנו לחניכים את אורח הפעולה ואת השקול המהיר והמדויק הדרושים לביצוע פעולת חבלה.

אימון תותחנים

א. ניתוח כללי

בכדי לפתור את בעיות אמון חיל התותחנים במלואן עלינו לברר קודם כל מה הוא המקום הנכון של חיל התותחנים במסגרת התפישה הכוללת של הכוחות המזוינים, ובאופן מיוחד במסגרת צבא היבשה.

בכדי להקל על תפקידנו זה, עלינו להמנע מלדון בבעיות תותחנות בחיל-אוויר ובציהמלחמה; ובר-צוני להתרכז רק על בעיות חיל-התותחנים שב-כוחות-הקרקע.

לצורך נסיוני זה, של הגדרת מקום חיל-התותחנים במסגרת צבא היבשה, אפשר לקבוע, בבטחון מסוים, שלוש הנחות עקרוניות:

(א) חיל תותחנים של צבא היבשה הוא חיל מסייע: אומנם, זהו חיל שניתן במידה רבה של סגולת-הכרעות, אך תמיד הוא תלוי בתאום ושיתוף עם יתר החילות והשרותים של חיל-הצבא. (ב) חיל התותחנים לא זו בלבד שהוא חיל מסייע, אלא שהוא חיל טכני מובהק, עמוס ציוד מורכב ומשוכלל.

(ג) חיל התותחנים אינו חיל של לוחמים-פרטים, כי אם חיל המורכב מצוות של אנשים ונשק.

מנסיון זה להגדיר את התכונות היסודיות של חיל התותחנים אתקדם צעד אחד קדימה, ואנסה לברר כיצד משתקפות תכונות-יסוד אלו בבעיות האמון של החיל.

בכדי שתכנית האמון תענה לדרישות הנובעות משלושת התכונות היסודיות הנ"ל, תצטרך לקבל את הקוים-המנחים דלקמן:

(א) בכדי להצדיק את ההגדרה "חיל מסייע" יהיה על תכנית האמונים לכלול: (1) אותו אמון-יסוד צבאי המשותף לכל החילות והשרותים שב-חיל-הצבא היבשתי; (2) אמון טקטי ואמון בתיאום ושילוב עם כל אותם החילות שעל חיל התותחנים לסייע להם בשעת פעולות.

(ב) ההגדרה "חיל טכני" תהיה מוצדקת בה במידה שהאמון כולל:

(1) אמון-יסוד טכני בהפעלת כל הציוד של חיל-התותחנים, כלי-יריה, כלי-רכב, ציוד-קשר, ציוד אופטי, ציוד מכני, כלי-מדידה.

(2) אמון בטפול ובהחזקה בכל הציוד הטכני של החיל, וכן בשמירה עליו ובבדקו (ובראש וראשונה הנה הכונה לכלי-היריה ולתחמושת).

(ג) ההגדרה השלישית — שחיל-התותחנים הוא "חיל של צוות אנשים ונשק" — תחייב את הכללתם של אלה באמונו של החיל:

(1) אמון בעבודת הצות הבודד, ואמון בתאום בין הצוות.

(2) אמון "המוחות המכונים", דהיינו של המפקדים על הצוות הקטנות הללו, המהווה את האלמנטים היסודיים של מבנה החיל, במגמה להגיע לתיאום מלא בין "המוחות" ובין הצוות — שהוא-הוא הדבר, אשר יש בו כדי לספק את כל שלושת תכונות היסוד של חיל ארטילרי.

בנתוח הקצר הנ"ל של בעיות האמון, המבוסס על שלושת התכונות היסודיות הנ"ל של החיל, כבר העלינו את שלושת הקבוצות של בעיות האמון; וכל אחת מהן מתחלקת לשתי בעיות-משנה; דהיינו, שמתיצבות לפנינו בסה"כ שש בעיות-יסוד של האמון, אשר עלינו לפתור כל אחת מהן לאורן של האחרות, בכדי שנוכל להגיע לידי חיל ארטילרי של חמש הבעיות האחרות, בכדי שנוכל להגיע לידי חיל ארטילרי אשר יהיה מאומן אמון שלם.

טרם נגעת בגורמים נוספים, שגם להם השפעה על תכנית האמונים, אבל אינם משנים את הבנין הכללי הנ"ל של ששה גורמי-היסוד בבעית האמונים, המתרכזים ב"ג' קבוצות. בכל אופן, יש לשלב את הגורמים האלה בתמונה הכללית של בעיות האמון, באשר הכרח הוא כי יוכלו וישתקפו במבנהו.

מהם, איפוא, הגורמים האלה?

א. מציאות הסוגים השונים של חיל-

התותחנים שבמסגרת חיל-הצבא:

ארטילריה-השדה, הארטילריה ה"ב-ינו-נית" וזו הכבדה — זכן ההררית, שאפשר לראותן כמהוות קבוצה אחת, עם בעיותיה המיוחדות בשטח הפעלתה הטקטית ובעלת הדגש המיוחד על עבודת צוות גדולים, שמספרן רב.

ארטילריה נ. ט., שהיא קבוצה בפני עצמה עם אורח הפעלה-טקטית משלה, ועם הדגש על הצות הקטנה והבודדת.

קבוצה שלישית היא הארטילריה א. א. קלה, אשר בעיות הצות שלה מקבילות לאלו של האנטי-טנקית.

ארטילריה א. א. כבדה (ניידת) תהיה הקבוצה האחרונה בעלת בעיות משלה בשטח הפעלתה-הטקטית, ולה בעיות עבודת-הצוות המקבילות בהרבה לאלו שבקבוצה הראשונה (תותחנות-שדה, במובנה הרחב) — בשל גודל הצוות, ולעתים אף בשל מספרם.

ב. הגורם השני הן תכונות היסוד של ההפעלה הטקטית של חיל-התותחנים:

- (1) סגולת רכוז של כוח-האש.
- (2) סגולת גמישות של כוח-האש.
- (3) מדת ניידות של היחידה הטקטית ושל ציודה.

ג. הגורם השלישי הוא הגורם האישי: סוג האדם הדרוש, אשר יהיה ביכולתו לאמן אותו בהתאם לששת האלמנטים היסודיים של אמון חיל-התותחנים, ואשר לפי יכולתו, כושרו, ותכונותיו האישיות ניתן יהיה לעשותו או ל"בורג" אחד — "בורג" חיוני מאוד — במסגרת הצות, או ל"מוח", השולט ופוקד על הצות (כשה"ברגים", בתהליך הכשרתם, התנסותם והתפתחותם, רוכשים לעצמם מהתכונות והידיעות הנדרשות בשביל שיוכלו, בשעת הצורך, לבוא כתחלופת לאותו "מוח").

אחרי הסיכום הכללי הזה של בעיות האמון, וציון מסגרתה התיאורטית של שיטת הדרכה הבנויה על 3 בעיות עיקריות ר-6 אלמנטים יסודיים, אנסה לבדוק כל אחד מהאלמנטים האלה, כפי שהוא משתקף במציאות וכפי שהוא עונה לדרישות האמון בשביל חיל התותחנים (חת"ם).

ב. נתוח מפורט

1. אמון חיל התותחנים בתור חיל מסייע.

בפרק הקודם כבר נאמר שכל התותחנים חייבים לקבל את אמון-היסוד-הצבאי, המשותף לכל החילות. בידוע ובמקובל שחיל-הרגלים הוא החיל העיקרי

והיסודי של הצבא וכל יתר החילות והשרותים מסייעים ומשרתים את חיל-הרגלים, ועל כן אמון של החיל הרגלי — הוא הוא אמון-היסוד בכל העולם, הנחשב כמשותף — בתורת אמון בסיסי — לכל החילות והשרותים בכל הצבאות.

השאלה היא רק לאיזו רמה יש להגיע באמון חיל-הרגלים הניתן לתותחנים. הדעות הן שונות, והייתי רוצה להתעכב על שתי גישות טפוסיות: האחת — של צבא חייבי גיוס, במבנים גדולים, נוסח מדינות יבשת אירופה; והאחרת — של צבא המת-נדבים של מדינת-איים עם תפקידים בטחוניים בתוך אימפריה שמעבר לים.

(1) הצבא הגרמני אימן את כל התותחנים עד לרמה של מחלקה רובאית.

(2) הצבא הבריטי מאמן את כל התותחנים עד רמה של כיתה רובאית.

הערה: תרגילי-סדר עם או בלי נשק, (נערכו עד רמה של פלוגה או גדוד רגלים), אינם נכללים בהגדרות אלו.

העקרון הזה של מתן אמון-רגלים לחיל-התותחנים הוא עיקרון מאוד בריא, כי בזירת-המלחמה, בשעת פעולות וביחוד במצבי חירום פתאומיים, יוכלו צוותות, מחלקות, או סוללות של תותחנים להגן על עצמם ועל עמדות תותחיהם גם באין פלגות ליווי או הבטחה של חיל-הרגלים. ובמקרה של תותחנים בודדים, או קבוצות קטנות, המצורפים ליחידת רגלים — הרי לא יהיו אז למעמסה ולסיכון על חיל-הרגלים, ואף יוכלו, במקרים מיוחדים, להוסיף על עצמת-הקרב של אותה יחידת-רגלים אליה הנם מצורפים.

האלמנט היסודי השני הוא אמון טקטי, אמון בתאום ובשלוב-פעולה עם אותם החילות שחיל-התותחנים חייב לסייע להם. והנה, לגבי אלה ניוכח מיד, שעלינו לתת לתותחן שלושה שלבים של אמון. שני השלבים הראשונים — עבור כל התותח-נים (הן ל"ברגים" והן ל"מוחות"), והאחרון — רק ל"מוחות" בלבד. מהם שלושה שלבים אלה:

- (1) אמון טקטי של יחידת-אש, ושל היחידה הטקטית הגבוהה יותר, של הארטילריה בלבד.
- (2) אמון טקטי של יחידת אש ושל יחידה טקטית גבוהה יותר בשילוב ותאום עם יתר החילות והשרותים — במסגרת של גדוד מוגבר, חטיבה מוגברת ודיביזיה.

(3) אמון טקטי ואמון בתאום ושילוב רק עבור ה"מוחות" (קציני-התותחנים) בלבד. האמון הזה, בבתי-ספר משותפים עם חיל-הרגלים,

אנשי עתודות חיל התותחנים מתאמנים בתותח 75 מ"מ

אחד, עם מטה מצומצם, לנצח עליהן, באופן שיהלום את תפיסת-היסוד של הפעלה טקטית של הארטי-לריה (רכוז, גמישות וניידות). לדוגמה: בארטי-לריה נ. ט. היחידה הטקטית — סוללה מורכבת מ-2 או 3 יחידות אש, דהיינו, מ-4 תותחים; ובארטי-לרית-שדה — היחידה הטקטית מורכבת מ-2 או 3 יחידות-אש, והיא בת 8-12-18 כלי-ירייה.

ביחידות טקטיות גבוהות — ניתן הדבר לרכז 3-4 יחידות טקטיות ליחידה טקטית גבוהה (גונ' דה, גדוד). ויחידה כזאת — אפשר לה ג"כ לקיים באופן הולם את אותם שלושת העקרונות של ההלכה הארטילרית.

2. אמונו של חיל-התותחנים בתורת חיל-טכני.

פרק זה של בעיות האמון הוא אולי המורכב ביותר, וישנן לכך שתי סיבות: (א) המספר הרב של ציוד חיל-התותחנים החדיש ורבוי סוגין.

(ב) הרמה הגבוהה של התמחות בענפי מקצוע מיוחדים, הדרושה בשביל מומחיות ושלמות בהפעלת כל סוג וסוג של ציוד ארטילרי.

העובדות האלו דורשות כבר מתחילת האמון לחלק ולסייג את האנשים לצורך התמחותם בענפי-המקצוע השונים (Specialization) ואשר לקצינים — יש גם אצלם צורך בהתרכזות באותה התמחות בענף-מקצוע מיוחד ואחד היות וכמעט בלתי אפשרי לאדם אחד לסגל את הידיעה הטכנית הכוללת ולדעת להכיר כל סוג וסוג שבסוגי הציוד, באשר למבניהו, אורח הפעלתו, טפולו, והחזקה בו והתקונו. רק מספר מצומצם מאד של קצינים — בדרך כלל מהמוכשרים ביותר ומבעלי רמה גבוהה של ידיעה

חיל שריון, חיל הנדסה וכו', חייבת להיות לו המגמה ללמד את קציני חיל-התותחנים התורה של כל חיל וחיל וגם את התורה של ההפעלה המשותפת של כל החילות, לפי הבטוי הגרמני — „ניהול לקרב של חילות משולבים“ — Führungs Gefecht der Verbundenen Waffen במסגרת של פלוגה, גדוד, חטיבה, דיביזיה. הרעיון היסודי והעיקרי הוא להכשיר את קציני-התותחנים שיוכל להבין את מהלך המבצע בכללותו, וכן לפקד, בשעת חרום או במצב מיוחד, גם על יחידות-משנה ויחידות של חיל-רגלים (על פלוגה רובאית, ואף על גדוד-רגלים, ואולי גם על חטיבה מוגברת).

האחריות עבור האמון בשלושת השלבים האלה צריכה לחול על הגופים הבאים:

- 1 — חיל-התותחנים בלבד.
- 2 — המפקד או ראש-מטה, או קצין המבצעים, של חטיבה מוגברת או דיביזיה.
- 3 — ראש אגף ההדרכה, או המפקח הכללי, האחראי עבור האמון הצבאי של כל חיל-הצבא בכללותו.

יחידת אש — זוהי יחידה המורכבת מכלי-ירייה בודדים וצותותיהם, היכולה, לפי ההלכה הארטילרית המקובלת, לפעול באופן עצמאי בסיוע ליחידה של חיל אחר. לדוגמה — בארטילריה הנ. ט. יחידת האש המקובלת הנה מחלקה בת 2 תותחים. ואלו בארטילרית-שדה נהוגה כיחידת-אש, סוללה בת 4 או 6 כלי-ירייה. יחידת האש נקראת כך, באשר היא עודנה יחידה הבנויה על ניהוג-אש ישיר ע"י מפקדה. יחידה טקטית — זוהי יחידה הכוללת את המספר המכסימלי של יחידות-אש שאפשר למפקד

מדוע נחוץ אמון יסודי אחיד משותף לכל ענפי חיל-התותחנים?

שעה שאין האפשרות לקיים בימי שלום צבא גדול, הכרח הוא שחיל-הצבא, הצי וחיל-האוויר, המקומיים בהיקף מתקבל על הדעת, יהיו יעילים, מאומנים היטב, מאורגנים היטב, ומאוזנים היטב בהרכבם — ושיהיו מסוגלים להתרחבות מהירה ותכליתית, בבוא מצב-חירום. בעמדי עתה על בחינתה הארטילרית בלבד של בעיה זו, הריני רואה מראש — בשלבים המוקדמים של מצב חירום, עדי אשר תושג ע"י כוחותינו העליונות באויר — דרישות נכרות מאוד לכוחות ארטילריה אנטי-מטוסי. יכולתנו — לגבי כוח-אדם, יכולת חמרית וכוסר-ייצור — אשר איננה בלתי מוגבלת, תוכרח אז להיות מופנית במדה מסוימת לצורך זה: לספק את הממדים, והסוגים, של כוח-ארטילריה אנטי-מטוסי כאשר יידרשו אלה בראשית של מלחמה.

לפי התכנית המוצעת של האחדת הארטילריות, הרי אחד המקורות הראויים של כוח-אדם מאומן, לספוק הצורך כנ"ל, תוכל להיות אזי — ותהיה חייבת להיות — ארטילרית-השדה. אמנם, בראשיתו של מסע-המלחמה בתוניסיה (1942-43), בהיותי קצין-התותחנים של הקורפוס השני, חשקתי כי תהיה לי ארטילרית-שדה מרובה יותר. ואולם בהשקיפי עתה אחורנית על המצב הכולל באותם הזמנים בדרומה של תוניסיה, הריני משוכנע כי תוספת של ארטילריה אנטי-מטוסיית היתה עשויה אז להועיל הרבה יותר. אותו מצב עצמו, אם כי במדה פחותה, שרר במסע-סיציליה (יולי-אוגוסט 1943). ואלו במסעות המלחמה על פני יבשת אירופה, באיטליה ובצרפת (1943-44), נתהפכו היוצרות כמעט לגמרי. בעלי-הברת הגיעו עתה לידי עליונות באויר, וכתוצאה מכך אף ארטילריה אנטי-מטוסיית, בהיקף הקטן בהרבה מזה שהיה מצוי, יכלה להספיק למילוי משימותיה.

אכן אחד מגורמי ההצלחה החשובים ביותר של ארטילרית-השדה במהלך מלחמת-העולם השניה היה גורם הגמישות וההסתגלות. זו היה לנו באותו זמן חיל-תותחנים אחד, המסוגל להחלפה ומעבר מהירים, מהפעלה כארטילריה אנטי-מטוסיית אל תפקידי ארטילרית-שדה, מבלי שתתקלנה החלפות-תפקיד מסוג זה בבעיות אמון-מחדש כאלו שלא ניתן היה כמעט להתגבר עליהן — שקלו-נא בדעתכם, מה גדול יכול היה להיות החסכון בכוח-האדם! לו כך היה המצב, אפשר ולא היינו מגיעים לאותם מצבים מסוכנים של מחסור באנשי הרגלים, כמעט בכל דיביזיה לוחמת במשך ששת החדשים האחרונים של המלחמה באירופה. גמישות כזאת, פרי של האחדה, היתה מביאה אתה פתרון נכון, מעשי וחסכוני. אכן, התקדמנו במדה מסוימת לפי קוים כאלה, במדה שמלחמת העולם השניה נעה לה מצפון-אפריקה לסיציליה, משם — ליבשת אירופה. מתוך ראייה-מראש כי חילות-האוויר של בעלי-הברית, וכן הארטילריות האנטי-מטוסיית שלהם, יגרשו לבסוף את האויב מהשמים שמעל לשדות הקרב — ניתנה למספר יחידות של ארטילריה אנטי-מטוסיית, מהמצויות בארמיה הראשונה, הכשרה בהיקף מוגבר לתפקידים של מתן-אש על מטרות-קרקע. הומצאו להן ציוד לכיוון, ולבקורת-האש, כשל ארטילרית-השדה; וטופח בהן הנוהג הטכני ונוהג-הקשר, בהתאם לנ"ל. כתוצאה מכך, רביס הם המקרים הידועים, בהם סייעו יחידות תותחים ונשק אבטומטי של ארטילריה אנטי-מטוסיית סיוע תכליתי בחיל-הרגלים ובשריון, שימשו תגבורת לאשה של ארטילרית-השדה, מן הסוג המקובל, ומילאו באורח מועיל סוגים אחרים של משימות בקרבות-קרקע.

(ממאמרו של ברג-גנ. צ.א. הארט על האחדת חילות-הארטילריה האמריקאיים)

(„ההשקפה הצבאית“, נובמבר 1949)

של גונדה. (וכן — „קורס למתקדמים במיכון“, ליד קולג' המבצעים הצבאי).

עלי להעיר, שהקורסים הבריטיים הנ"ל, נותנים לחניכים תמונה בעניני הארטילריה מכל בחינור-תיהם, ואינם מצטמצמים בפרק טכני בלבד.

עם זאת, בכדי להקנות לכל אחד מהחיילים החייבים להיות תותחנים את הרגש שהוא קודם כל תותחן, דהיינו, איש חיל-התותחנים בכללותו, ואין זה כה חשוב באיזה מקצוע-משנה דוקא יתאמן אחרי קבלו את הכשרת-היסוד הארטילרית, — יש תחילה לתת לו אמון כאחד המשמשים את התותח. בתור אחד מאנשי הצות. בצד הגורם השימושי

טכניות (כך, קצינים שסיימו קורס למודים של אוניברסיטה או טכניון), מקבלים אמון בקורס שכולל את כל הבעיות הטכניות ואת שפעת הציוד בכללותה. ושוב, ברצוני להביא שתי דוגמאות של אמון מעין זה:

(1) בגרמניה ואוסטריה — נהגו לערוך קורס-מטה גבוה לחיל-התותחנים, ע"י בית-הספר לתותחנים, בן 12-15 חודש, עבור קצינים שהיו כבר מפקדי סוללות (לויטננט וקפיטן).

(2) באנגליה — נהוג „קורס-מטה“ לחת"ם, ע"י בית ספר לתותחנים, בן 8-12 חודש, עבור קצינים שהיו כבר מפקדי סוללות או קצינים במטה-קרבי

3. אמון של חיל-התותחנים בתורת חיל המושתת על צותות. בנתוח הכללי שבפרק הראשון הגדרתי את בעיות האמון שבסעיף זה בשני סעיפי משנה: (א) אמון בעבודת הצות הבודד. (ב) אמון בתאום ושלוש מדוקדק של עבודת צותות משותפת.

בעצם, הרי אין כאן כל הבדל לעומת כל יתר החילות המחייבים אף הם את אותו העקרון באמונם. אלא שההבדל הוא בעיקר בסעיף-המשנה ב', בנוגע למפקדי-המשנה, המפקדים הנוהגים בצותות הקטנים יותר, על כל סוגיהם, המהוים את מבנהו של חיל-התותחנים. שכן, במושג ה"מוחות המכונים", איננו מתכונים כאן לקצינים בלבד, אלא גם לרבי-סמלים ואף לסמלים מסוגים מסוימים, כגון: "מספר 1" הסמל הממונה על צות-תותח, או מפקד כהה — שהוא הממונה על 2 צותות ו-2 תותחים.

ניתן להשוות את ארגון הארטילריה והפ"ע לתה, לאלה של מפעל חרושתי גדול, מקום שם ישנה צמרת של מנהלים (Executives) טכנאים (Technicians) ראשי קבוצות (Foremen) עובדי-דיים מקצועיים (Skilled) ועובדים מקצועיים-למחצה (Semiskilled) עם חלוקה מדוקדקת של אחריות והענקה לסגנים ועוזרים, בכל דרג ודרג. — אכן מוצאים אנו גם בחיל-התותחנים הקבלה ידועה: ניתן לראות למשל, בסוללת-שדה של חיל-התותחנים את מפקד הסוללה בתור המנהל הראשי (Chief Executive) את קציני הסוללה והרבי-סמל בתור מנהלים חלקיים (Executives) את ה"מספר 1" (סמל הממונה על התותח) אנו רואים אז רק בתור "ראש קבוצה" (Foremen) האחראי עבור מספר מסוים של עובדים-מקצועיים (הכון) ועובדים מקצועיים למחצה (אנשי צות התותח).

אכן, בכתה או מחלקה של ארטילריה אנטי-טנקית, או ארטילריה אנטי-מטוסית קלה, אנו נמצא דירוג וחלוקת-אחריות שונים במקצת. כאן המפקד על יחידת-משנה זו — ה"מנהל" — הוא רק סמל, והממונה על הצות — "ראש-הקבוצה" — שהוא אחראי על מספר של עובדים מקצועיים (הכון) ומקצור עיים-למחצה (יתר אנשי הצות) — הוא רק רב-תותחן. המסקנות מהדוגמאות האלה, מנקודת-המבט של דרכי האמון וצרכיו, מוכיחות שהיות וה"מנהל" הוא האחראי האישי להצלחת התפקיד, לכן סמל אנטי-טנקי, שהוא מופיע בעצמו בתפקיד של "מנהל", מוכרח לקבל אמון טקטי ואמון בתאום

החשוב שבדבר, כשהתוצאה הממשית היא שגם הנהגים, ואף הטבח וסניטר הסוללה, יכולים להפעיל את כלי-היריה שיחידתם מצויידת בו, יש ערך אולי עוד רב יותר לגורם החנוכי והנפשי שבכך. האיש חש את היותו תותחן, והוא מתחנך לכך, כי גאותו תהא על הנשק שהוא מפעיל.

אין המסגרת של סקירה קצרה זו מאפשרת להכנס לתוך פרטי האמון הטכני המקצועי המסועף, על מלוא הרשימה של ענפיו ומגמות-ההתמחות שבו. אבל מן הראוי בכל זאת לתת מספר ציונים של מגמות ההתמחות, מהן מורכב הצד הזה של אמון חיל-התותחנים. הרי מספר מקצועות, החיוניים לאמונו והכשרתו של חיל-תותחנים:

(1) הצותות המשמשים את כלי-היריה.

(2) אנשי הקשר.

(3) עוזרים טכניים בעלי התמחות מגוונת המסייעים בידי קציני היחידה בענפים כגון: התצפית, החישובים המתמטיים של מרחק, פיון זמן וכו', בקורת-האש, תכניות-האש, המדידות ואומנדות, וכו'.

(4) אנשי התחבורה.

(5) מנהלה (כבכל יתר החילות).

(6) תקונים ובדק.

ברור שגם בתוך כל אחד מהסוגים העיקריים האלה של מקצועות-תותחנים ישנן רמות ודרגות-יכולת שונות, החל במבצעי התפקידים הטכניים-גרידא, המשך בסמל, המרכז מספר טוראים ומקצור עותיהם, מלכד אותם להיותם צות, ומפעילים כצות, וגמור באותם הקצינים ורבי-הסמלים המעטים שצריכים להיות מאומנים אמון מלא ומושלם, עד היותם בעלי יכולת לקבוע החלטות רבות-אחריות, והי יכולים "לתרגם" את החלטותיהם אלה לשפת פקודות ברורות ומדויקות. במלים אחרות הם, הגרעין המקצועי המאומן ביותר, מנצחים על מספר של "מוחות" קטנים, מפקדי-משנה, בעלי היקף מצומצם יותר (הסמלים), המפעילים שוב את הצותות הקטנים של אנשים וציד.

הקצינים, בתקופת אימוניהם לקראת תפקיד הקצינות, מקבלים את מלוא ההיקף של ידיעה מפורטת בכל ענפי המקצועות הטכניים הללו ש-הוזכרו לעיל. ואלו רבי-הסמלים, מוסיפים על הכשרתם וידיעותיהם, שנתנו להם בקורסים לסמלים, ע"י ותק בשרות וע"י התנסות במקצועות רבים והולכים, ועולים מדרגה לדרגה עם היותם מתאימים לשמש כרבי-סמלים בחיל-התותחנים.

כל החיילים המצטרפים אל שורות חיל-התותחנים מקבלים תחילה אמוניסוד מסוים, (והוא אמוני-הרגלים בצירוף אמוני-תותחנים בסיסי). כבר בתקופה של אמוניסוד יש לבחון, למיין ולבחור את אלה שיקבלו אמוני להתמחות מקצועית מיוחדת Specialists ואת אלה המגלים תכונות להיות "מנהלים". וכבר ראינו, כי אלה ואלה מתחלקים למספר קבוצות-משנה מסוימות, לפי המקצוע או התפקיד הצפוי. כמובן, שבשעת ההחלטה באיזו מגמה ניתן לכוון את הטירון הצעיר והבלתי-מנוסה, עשויות להשפיע לא במעט, התכונות וסוגי היכולת אשר הטירון כבר הביא אתו עם בואו לשרות.

ישנן מספר תכונות-יסוד, אשר האמוני בחיל-התותחנים יכול לנצלן ולכוון אותן במגמה הנכונה והרצויה:

- (1) יכולת טכנית ומקצוע טכני קודם של הטירון.
- (2) רמת השכלתו הכללית.
- (3) כושר התפיסה שלו.
- (4) רצונו לעבוד, ללמוד ולהתקדם ולעלות.

עם חילות אחרים, ברמה הגבוהה מזו הניתנת לבני דרגתו ביחידות של תותחני-שדה.

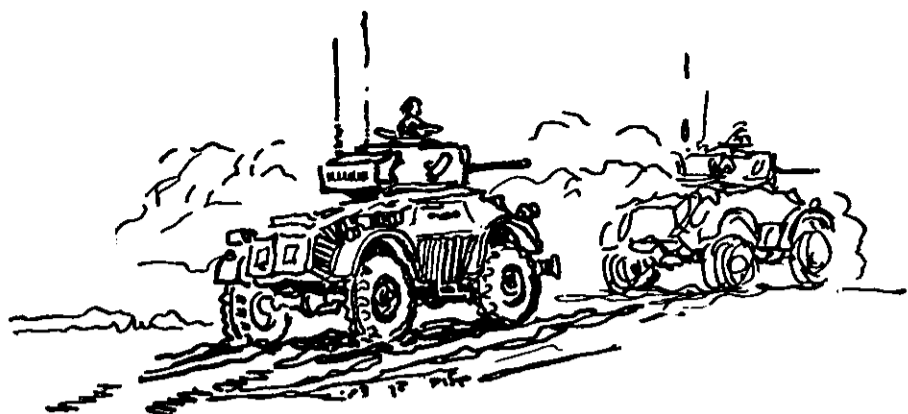
בדרך כלל אנו יכולים לומר שחיילים, בענפיו השונים של חיל-התותחנים, אפשר להם כי יהיו בעלי אותה דרגה עצמה, (ואפילו להמנות על אותה קבוצה מקצועית עצמה, כגון פננים, או אנשי-צות) — ועם זאת, בשל האחריות האחרת למעשה המוטלת עליהם, בסוגייה-משנה השונים האלה של חיל-התותחנים, הרי גם אמונם מוכרח להיות שונה, ומכוון למעשה בכל מקרה בהתאם למידת האחריות העשויה ליפול עליהם. העקרון הכללי שכל חייל, וביחוד בימי שלום כשישנה אפשרות-יתר לכך, יהיה מאומן למפרע ברמה כזו שבשעת חרום יוכל למלא את התפקיד, וליטול על עצמו את האחריות של מי שגבוה ממנו לפחות בדרגה אחת — עקרון זה נכון, כמובן, גם לגבי חיל-התותחנים.

4. בכל פרק ב' השתמשנו במונחים כ"מוח מכון", "מנהל", "טכנאי" — ובדרך הטבע אנו מגיעים כאן לאותה שאלת הגורם האנושי שהוזכרה כבר בפרק א' של סקירה זו.

אנשי העתודות בשעור; המדריך מסביר, האנשים מקשיבים.

בעיות הדרכה בשריון

למיניהם לסגל לו, איפוא, את הזריזות המקצועית אשר בלעדיה לא תעמודנה לו ידיעותיו, לא בנהיגה וטפול-רכב, לא בתותחנות ולא באלחוטאות.

לכן, על אף היותו מסועף, חייב אמונו של איש השריון להיות יסודי ומדוקדק.

במשך התקופה הנ"ל, הרצופה באמונים מסועפים ומדוקדקים, יש לפתח באיש השריון את הסגולות המקנות לו את היכולת לעבודת-צותא יעילה, לפעולה מוגדרת ומהירה, והמאפשרות את אותה הרמוניה החייבת לשרור בצות הקרב.

הראשון לסגולות הללו הוא בטחון החייל ברכב המשורין שלו, בכלי הנשק בהם מצויד כלי רכב זה, בעצמו וברעי לצות. ללא סגולה זו, לא תאיר ההצלחה פנים לצות וליחידה בקרב. היא נרכשת רק אחר תקופת אמונים ממושכת, וחייבת להיות מושתתת על ידיעותיו, זריזותו המקצועית ורמתו בתרגולי-הצות ותרגולי-הקרב של החייל.

סגולה שניה במעלה טמונה במשמעת יסודית ביחידה; כי בלעדי סגולה זו של צייתנות מתוך הכרה ורוח-קרב רמה לא תיתכן עבודה יעילה של צות או יחידה, הן באמונים והן בשדה-הקרב.

צות או יחידת שריון המורכבים מלוחמים מאומנים ובעלי רוח-קרב גבוהה, אך בלתי ממושמצים כהלכה, סופם כי יחמיצו אפשרויות פעולה המתגלות בקרב — וזאת בגלל המהירות בה מתבצעת כל פעולת שריון. צות או יחידה כאלה יסבלו אבדות ואפילו כשלון במצב-הדחק הראשון, אשר ממנו נחלץ צות מאומן בפחות אבדות של רכב, מכשירים ונפש. מצבים כאלה מזדמנים לעתים קרובות ללוחמי יחידות שריון. באין משמעת תרד רוח-הקרב של הלוחם והצות, ושוב לא תעמוד במבחן העיפות הרבה, הקשיים המרובים והמזומנים, ומפחי הנפש, אשר הם מנת חלקו של חיל השריון בקרב.

רוח היחידה, בטחונו האיש בעצמו ובהבריו לצות, וליכודה הפנימי של היחידה, הם התנאים ההכרחיים ליכולת התמדה הדרושה בכל פעולת-שריון — בלחימה, ובטיפול יעיל ובלתי פוסק בכלי הרכב.

את ההלם הננייד, המעמיק חדור, והפוגע בתוך מערכות האויב, ישא השריון גם בעתיד; הוא אשר יהיה את היסוד המכריע בכל צות-קרב תוקף של צבאנו. משיוצאים אנו בתוך הנחת-יסוד זו שומה עלינו למצוא את הדרך היעילה והחסכונית ביותר להכשרת הלוחמים, הצות, היחידות והמנהיג לקרב, על ידי הקניית הידיעות המתאימות, סגול כושר-מעשה ומומחיות, ועל ידי פתוח סגולות הכרחיות.

מה המיוחד שבבעית ההדרכה בשריון? לחבר לוחמים, קטן במספר, ניתן רכב-קרב משורין. אנשים מעטים יפעילו מכונות ומכשירים יקרי-ערך, וכלי-נשק רבים, ביחס למספרם. ברור אם כן כי בכדי להפיק מאנשים אילו את התועלת הממשית בשדה הקרב יש להשקיע בהם אמן יסודי, עד שיגיעו לרמה גבוהה של עבודה בצותא ובהרמוניה ראשית, על איש השריון להיות רגלי מאומן, כדי שיהא מסוגל בשעת הצורך לנטוש את הרכב המשורין שלו, ולפעול כרגלי בתנאי קרקע שונים — והרבה גורמים בקרב מביאים לידי כך. נוסף על כך חייב חייל השריון לדעת את רכבו, סדוריו הפנימיים, אפשרויותיו, והטיפול הנכון בו. עליו לדעת את השימוש, הטכני והטקטי, בכלי הנשק של הרכב המשורין, והטיפול הנכון בהם, וכן עליו לשלוט בכל המכשירים האופטיים ומנגנוני העזר החשמליים והמכניים אשר בעזרתם יפעיל את כלי הנשק האלה. עליו ללמוד את השימוש באמצעי הקשר האלחוטי, ולבסוף עליו להיות איש הצות, מאומן בכל תרגולי הצות ותרגולי הקרב, מפקדי הבדק ותרגולי הטפול בכלי הרכב למיניהם.

האמן המסועף להכשרתו של החייל לאיש שריון מתנהל בענפים שונים של בסיסו: ענף נט"ר (נהיגה, טיפול, רכב), ענף הקשר, ענף התותחנות, והענף לטקטיקה.

אולם אין די בידיעות, חייל השריון פועל בתא-לחימה צר ומיגבל ועליו לפעול במהירות ובבקיאות רבה. מתפקידם של האמונים הממושכים והתירגולים

שעור בהכרת המכונה

תרגול הצות הוא לחם-חוקו של איש השריון, ועובר כחוט שני בכל אמוניו, ובכל הנלמד בענפים השונים של בסיס האמונים, ובאותם מפקדי-בדק, מפקדי טפול רכב, תרגולי טפול רכב, תרגול צריח וצות ותרגולי קרב, עליהם מתבססת בסופו של דבר יעילותם הקרבית של הצות והיחידה.

כיצד נבצע את האמונים בשריון בדרך חסכונית?

פתרון בעית החסכון באמוני ענף נט"ר טמון בטיב המדריכים, ביעילות הסדנא הבסיסית ובציוודה, ובכשרם המקצועי של חבר העובדים בסדנא המשמשים גם כמדריכים בביה"ס לשריון. המוצגים השונים, דוממים ופועלים, ישמשו למדריך אמצעי עזר חיוני. בענף התותחנות שונה הדבר. התותחן חייב להיות מאומן למתן אש תוך תנועה ותמרון בתנאי קרקע שונים. כך ידע לממש את כוח המחץ של השריון שלו — התכונה העיקרית הנדרשת מחילו והנובעת משילוב כוח הניידות וכוח האש של כלי הרכב.

במקרים רבים מאוד יקבעו הפגז הראשון והצרור הראשון את גורל ההתנגשות. בכושר קליעתו של התותחן תוך תנועה ותימרון תלויים ערכו בקרב של הרכב, הצלחתו בהתמודדות עם רכב אויב, ולעתים קרובות אף גורלם של אנשי הצות.

כדי לחסוך ברכב, דלק, חמוש ותחמושת, מתנהל אמן התותחן גם באמצעות מתקני אמון, אשר החשוב ביניהם הוא המתקן לאמון ביריה תוך תנועה והתנדדות. מכשיר זה ישמש לא רק שלב הכרחי באמון התותחן בטרם עלותו לרכב ויציאתו למטות פתוח ומיזוח קרבי. הוא ישמש גם אמצעי לשמירת רמת יעילות גבוהה באימוניו של התותחן המאומן.

כמו כן על חיילי שריון להיות מסוגלים בכל עת להתארגן לקראת פעולות קרב בתנאים קשים, בהם לא יוכלו להחזיק מעמד, בלעדי דריכות משמעתית איתנה ובלתי מעורערת, אשר מתבססת ביחידת שריון על רגש התלות ההדדית.

כל חייל שריון אשר התנסה בקרב משוריינים יודע אל נכון, כי רק משמעת מעין זו תוכל לאפשר את ביצוען של משימות קשות ביותר, ואף להציל את חייו הוא במצבים נואשים שיהא עלול להקלע לתוכם.

בתנאים הקשים השוררים ברחב קרב משורייני, המוגף בשעת קרב, בהיות הצות מנותק משאר צותות המחלקה, כשרק מכשיר האלחוט וליכודה הפנימי של היחידה מקשרים אותה; בעיפות הקרב ההולכת וגוברת — משמעת אנשי הצות היא אשר תשמור על דבקותם בבצוע המשימה, והיא אשר תפחית את אבדותיהם עד למינימום.

מהיום הראשון להיותו בבסיס אמוני שריון, ילמד הטירון לציית ללא הסוס. ויחד עם הרחבת ידיעותיו בתרגוליו הקרביים ואופקו המקצועי ילמד את ערך המשמעת ה"שריונית" ויתרונותיה.

גם במפקדי הבדק, תרגולי הטפול ברכב, בתרגולי הצות, ובתרגולי הקרב השונים ילמד זאת החייל.

על שתי הסגולות האלו — רגש הבטחון ההדדי, ומשמעת הצות והיחידה — מבוססות התכונות שהכרחי לכל לוחם שריון לסגלן לעצמו. והן: א. ההחלטה הנחרצת לפגוע באויב ולהרוס את כלי רכבו תוך תנועה ואש; ב. ערנות ויזמה אישית; ג. כושר סבילות פיזי ורוחני; ד. יכולת ההתמדה; ה. כושר הערכה, שיקול ומסקנה בכל מיני מצבים; ו. רגש חובה מפותח.

מכל האמור עד כה נתברר, כי יש צורך במיון קפדני של הטירונים בטרם יתקבלו לבסיס חיל השריון. דרושה להם רמה מסוימת של אינטליגנציה, השכלה ואופי, וכמו כן נטיה לנושאים מכניים וחריצות טכנית אישית.

היעילות והמהירות בהן מבוצעת כל פעולה ברכב קרב משורייני, מותנת קודם כל בעבודה המשותפת של הצות כולו ולא במומחות המקצועית של פרט מאנשי הצות בפני עצמה, כי במגישה עם שריון אויב ההתמודדות הנה בין צות לצות. הצות המאומן יותר, המתורגל יותר, והמלוכד וממושמע יותר — הוא אשר זוכה בשדה הקרב.

אמון המנהיג

אמונו של מפקד שריון הנו ממושך יותר מאשר של חייליו. עליו לדעת יותר מהם, בכל הנוגע לנהיגה, טפול ברכב, נשק ומכשירים אופטיים, והתר-גולים למיניהם. עליו גם להיות מדריך מוכשר של אנשיו בכל הנושאים. בקיאותו במכשירי אלחוט ובבעיות קשר חייבת להיות יסודית מאוד.

אין מקום בחיל שריון למפקד אשר איננו עושה בהתמדה להגבהת רמת השכלתו הטכנית והכללית. בלמוד ופעילות מתמידים ישאף המפקד לפתח את התכונות הדרושות לו לפקוד יעיל על יחידתו, הן: שקול תוקפני ומהיר במצבי קרב בתנאי קרקע שונים, והכשרון להחליט במהירות אם כי ללא חפזון.

על מפקד השריון לזכור, כי עקרון המהירות טמון בעיקר במוחו הוא ולא במנועי רכבו, וכי עליו

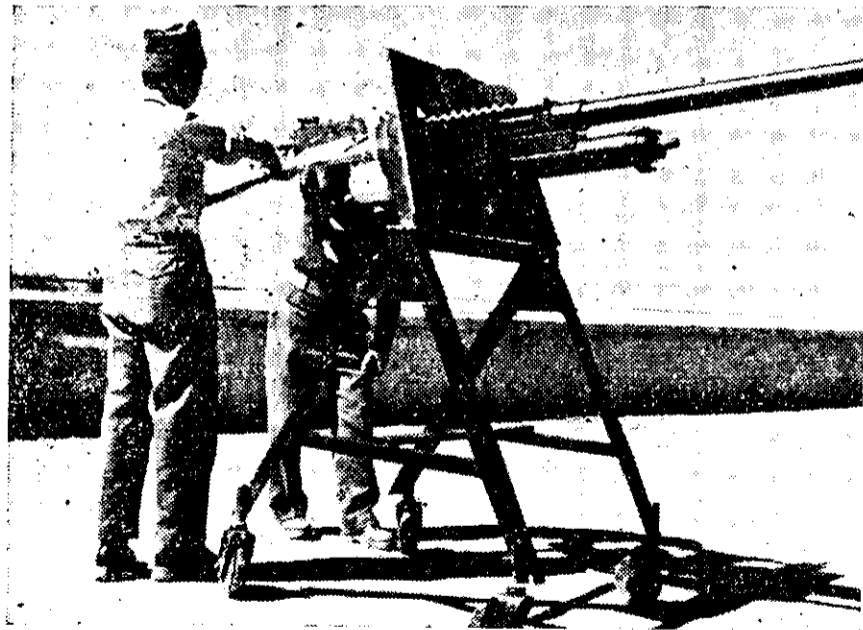
Rolling, Jawing and Pitching Apparatus-RYPA *

לחשוב ולראות את הנולד מהר יותר ממהירות תנועת יחידתו.

עליו לדעת את הטכניקה והטקטיקה של שתוף-פעולה עם כל החילות. ידיעותיו על ההפעלה הטקטית והאסטרטגית של יחידות ופורמציות משורינות חייבות להתפתח ולהתרחב, כדי שיוכל להענות לתביעות הקונצפציה של מפקדיו, על ידי הפעלה נכונה של יחידתו, וכדי שיהיה מסוגל לקבל עליו תפקידים קשים ומורכבים יותר בבוא העת.

בסיכום יש להוסיף, כי הרוח אשר על המפקד לבסס ולפתח ביחידתו, תיכון לא על יהירות והדגשת היתרון של חיל השריון על פני יתר החילות, אלא על רוח של צניעות ושתוף פעולה של חיל זה עם שאר חילות צבא-הגנה-לישראל.

הדרכת לוחמים ליחידות שריון, משמעותה: סיגולם לתפעול נכון בכלי הרכב ובכלי נשקם, ושתוף פעולה — לשם הגברת עצמת המכה האחידה של צות הקרב.

אמון מוקדם בנשק של רכב משוריין

נהול תרגילים

(יסודות לנהול תרגילים במסגרת תכנית האימונים של יחידות חיל-רגלים)

על גבי הניר. כיום אנו סובלים מתסביך אחר: תסביך של שימוש מופרז בתחמושת עד כדי כך שתרגיל אינו נחשב לתרגיל של ממש כשאינו מלווה ברעם תותחים ומרגמות, ולא כל שכן בהוצאת תחמושת מקלעים ורובים לרוב.

בנדון זה משולים אנו לילדים אשר קיבלו במתנה צעצועים חדשים ומרוב שמחה משתמשים בהם יתר על המדה ובכל הזדמנות, בין לצורך ובין שלא לצורך.

מן הראוי לציין כי למרות שעומדות לרשותנו אפשרויות רבות, וכמעט כל המכשירים לעריכת תרגילים בקנה מדה רחב, מן הדין שנהיה זהירים ושקולים ונחשב היטב את אפשרויות חלוקתו לשלבים שיטתיים, ובנינו התכליתי, של כל תרגיל.

ב. תחימת מטרה בתרגיל

ביסוד כל תרגיל מונחת כונת האמון. כונת האמון בתרגיל מן ההכרח שתוגבל באותו נושא, שאותו יש הכרח להקנות ליחידה במסגרת התרגיל המתורגל. כגון — אמון קצינים בהתקפה על עמדה מבוצרת, או אמון יחידה בהגנה וכו'. אין תפקידו של התרגיל אלא לשמש אמצעי, במסגרת תכנית האמון הכוללת של חיל הרגלים, לאור הלכת היסוד ההדרכתית המרכזית שלו. יש על כן לזכור, כדבר שבעקרון, כי אין התרגיל אלא שלב במסגרת התכנית הכוללת, וכי אין לערוך תרגילים אלא במסגרת כללית של תכניות אמונים, בהם יש גם לקחת בחשבון את נסיון-הקרב שלנו ואת נסיון-הקרב של צבאות אחרים.

מטרת כל תרגיל חייבת להיות ברורה ומסוימת, ואין לקבוע מטרה כללית מדי. כך, אין לקבוע שיערך „תרגיל התקפה” סתמי, כי הרי ישנם אופנים רבים להתקפה: התקפה מתוך מצב של מסע, התקפה לאחר היערכות מתוכננת, התקפה על מערך עמדות מבוצר, התקפה בעלת יעדים מצומצמים וכו'. לכל התקפה

א. להערכת התרגילים המקטיים

הסיכוי להצלחתה של יחידה בקרב מותנה ביכולתה להעריך תוך תנועה בתנאי-קרקע שונים, במהירות בה תפרוס את כוחותיה ותרכז את ההלם המכסימלי, וביעילות בה יבוצעו התאום עם האלמנטים השונים המסייעים לה ושיתוף הפעולה בתוכה בכל שלבי הקרב.

תנאים אלה לא יושגו אלא אם כן תתרגל היחידה את מבני-הקרב היסודיים ולאחר מכן תתמרן בתנאי קרקע תמרונים-נסיון שונים, על מנת לודא הן את היכולת הקרבית של המסגרת הפועלת והן את המגע האישי בין מפקדי המשנה, כדי להעניק להם נסיון וגמישות בפיקוד על האלמנטים השונים.

הנהלת תרגילי יחידות חיל-רגלים היא אומנות ממש, הזקוקה למחשבה רבה וללמוד של יסודותיה, עוד בטרם מחמחים בה מעשית.

כיום הגענו בצ.ה.ל. למצב בו אנו מצוידים כהלכה, בנשק, תחמושת וציוד כללי. שטחי אמונים למכביר נמצאים ברשותנו וניתנות לנו כל האפשרויות הטכניות להוציא לפועל כל תכנית אמונים במסגרת רחבה, דבר שלא היינו מסוגלים לו עד כה, בתנאי המחותרת של ההגנה. אך רבים הקצינים והמדריכים שטרם השתחררו מאורח ראייה צר — פרי האפשרויות הדלות באשר לאמצעי אמון בתקופת העבר. הם עדיין לא אומנו די צרכם לנצל את האפשרויות הניתנות כיום להרכבת תכנית אמונים תכליתית.

אכן, ברוב יחידות הרגלים חסר עדיין היסוד הנכון והתכליתי, אשר בהתאם לו יש לנהל תרגילים משור-לבים. במדה רבה עודנו דבקים במשגה ממנו סבלנו בימי ה„הגנה”. אותם הימים, בעקב תנאי המחותרת, הפרונו בחנוך הטוראי והקצין לדבקות יתר לחומר כתוב, ללוח, ולעבודה בחדרי חדרים, ורוב רובם של התרגילים התנהלו ללא גייסות, או שהתנהלו בין ד' אמות ומצאו את פתרונם אך ורק

מהסוגים הנ"ל קוים אופייניים משלה, והתנאי החשוב ליעילות התרגיל — קביעה מוגדרת וברורה של מטרתו. עלינו להזהר מלכלול בתרגיל אחד, נושאים רבים יתר על המדה. לדוגמה, אם מטרת התרגיל היא אמון בהגנה, הרי נושא זה הנו רב ממדים ויש לבחור לתרגיל הנ"ל פרקים מסוימים בלבד, כגון — היערכות להגנה, שיגרה בהגנה, התקפת נגד וכיו"ב. יש על כן לברור היטב את המגמה העשויה ביותר לקדם, בשלב התפתחותה הנתון, את יכולתה הלוחמת של היחידה, ובאמצעותה להדגיש את הפרק האופייני בנושא המתורגל.

ג. תיאורי "מציאות-הקרב"

הקניית מציאות שדה-הקרב ליחידה המתרגלת, היא יסוד ראשוני לניהול התכליתי של התרגיל. רק התרגיל הממחיש את מציאות הקרב מקנה לאמון את מלוא הערך, יש, על כן, לדרוש מכל חייל המשתתף בתרגיל להתנהג כאילו היה בקרב. תנאי ראשון לכך הוא שמפקד התרגיל יחשב מראש את דרכו הוא: כיצד ינהג בהתאם למהלכו של קרב מציאותי, בכדי שהחלטותיו, תוך התפתחות התרגיל, תהיינה מותאמות לבסוף לטיב הבעיה המתורגלת, עד שלבי הגמר שלה.

בטרם החל התרגיל, עלינו לתאר לפני המשתתפים בו את ה"סצנריו": את אותה "מציאות-הקרב" אשר על הרקע שלה ייערך התרגיל. תיאור כזה של "מציאות-הקרב", כולל את תאור המצב בו נמצאת היחידה, תוך השלב המסויים שמהלך קרב, בתנאי שטח מסוימים. מגמתו של תיאור כזה — להקנות למפקדים ולחיילים המשתתפים בתרגיל, במלים, ואף באמצעות מרשמים ומפות טופוגרפיות, מושג על הדברים אשר היו חייבים לדעת בקרב "של אמת". התאור המדויק של "מציאות הקרב" יש בו כדי לחזק את הבנות, ומאמצי הסברה במאחר, לקראת השלבים הבאים של התרגיל. על ידי כך מתגברת ההרגשה של "קרב מציאותי", וניתנת הזדמנות יתר לגלוי יזמה במסגרת של סיטואציה שהובנה.

את תאור תנאי "מסיבות הקרב" יש להתאים למטרת התרגיל, ובהתאם לכך עלינו להיות גמישים ולשנות מדי פעם את ה"תאור" ואת המשימה המוטלת על היחידה.

בדרך כלל מבדילים בהתאם לצורת התרגילים בין תירגול ללא גייסות לבין תירגול עם גייסות. גם בחירה, מדי פעם, בצורת תרגיל זאת או אחרת נקבעת בהתאם למטרה של אותו התרגיל שבאותו פרק אמון. בהתאם למטרת התרגיל —

נבדיל בין תרגילים המיועדים לתירגול יחידה בצורת קרב מסוימת, לבין תרגילים לאמון מפקדים בשיקול ובהחלטה מהירה. את אלה האחרונים ניתן לצמצם באימונו של הצות הפיקודי, ולערכם ללא גייסות, — אך אפשר כמובן לערכם גם עם גייסות.

בתאור "מציאות הקרב" יש להמנע מלכלול נתונים חים והסברים מיותרים. המפקדים חייבים לקבל את התאור כלשונו — אלא שתנאי קודם לכך הוא שעל עורך התרגיל להכיר את החומר על בוריו. היחס בין הכוחות המשתתפים בתרגיל, ובמיוחד בתרגול דר צדדי, חייב להיות מותאם לאופי הקרב. לדוגמה — מחלקה בהגנה לא תותקף ע"י כוח קטן מפלוגה, היות ומבחינה פסיכולוגית אין להחדיר בחייל המתרגל בהגנה את ההרגשה שאויב אשר עצמתו אינה עולה על מחלקתו מסוגל לפרוץ לתוך שטח עליו הוא מגן¹.

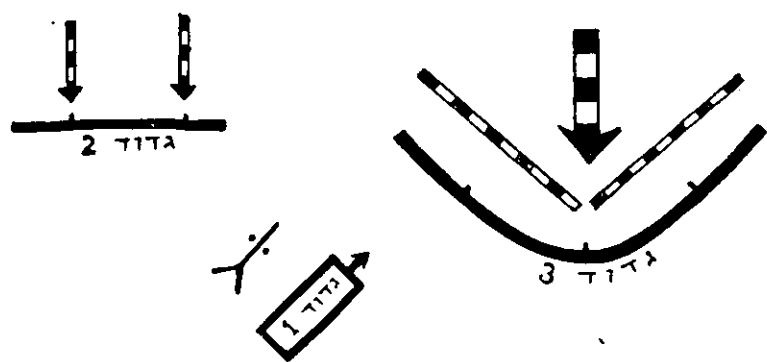
ד. הגשת "תאורי-הקרב"

בכל "תאור קרב" מדגישים כנקודת מוצא את מצב היחידה הגדולה יותר שאליה משתייכת היחידה המבצעת את התרגיל. לדוגמה, אם היחידה המתרגלת היא פלוגה, מתארים לראשונה את מצב הגדוד. ואם התרגיל הוא גדודי, יש לתאר תחילה את מצב החטיבה; וכיו"ב. לאחר שהוברר למשתתפים בתרגיל אשר ניתן לה לסיוע, היחידה הגדולה יותר, כוחותינו ה"נמצאים" — באגפים ובערפה ומערך היחידה עצמה — נגשים לתאור האויב אשר בחזיתו, ובהתאם לכך, קובעים גם את המשימה המוטלת לביצוע. אין לשכוח את תאור-המצב באויר, שיכחה הנפוצה ביחוד בתרגילים ללא גייסות.

במדה שהדבר אפשרי, יש להשתמש בתרשימי מים, מפות או תצלומים אויריים של השטח בו יבוצע התרגיל. אמצעים אלו חשובים במיוחד כשבכונת מנהל התרגיל להשפיע, בשלב מוקדם, על מהלך התרגיל ע"י הכנסת שינויים באמצעות פקודות מבצע ו"דו"חות". אולם תנאי הוא שתוך כדי מהלך התרגיל יוכל מנהלו להתבסס, על הנתונים שב"תאור-המלחמה". לשם כך הכרחי כי נתונים אלה יותאמו, מלמפרע, להתפתחויות שתדרשנה. לדוגמה — אם תוך כדי התרגיל קיימת מגמה לחזק את היחידה המתרגלת, בתגבורת של נשק מסייע, יש לתאר למפרע את "מצב-הקרב" בצורה כזו שמשלוח תגבורת ונשק מסייע יהיה נובע כאפשרות טבעית.

(1) אכן, אין גם להרגיל את החייל למחשבה, כי האויב לא ינסה לעשות כן. המערכ.

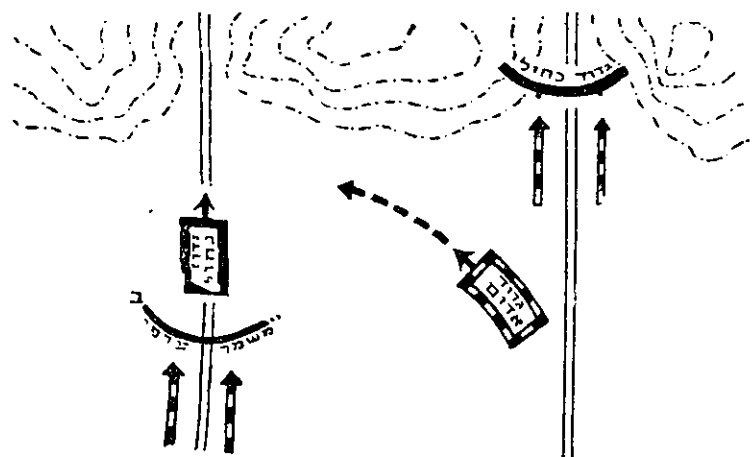
2 שהאויב פרץ בגזרתו ואין לו קשר עם מטה החטיבה והוא חסר תגבורת להדיפת האויב. הבעיה היא מה תהא החלטתו של מפקד גדוד 1?

ציור 1.

להלן דוגמה לתרגיל של יחידה הפועלת במסגרת עצמאית או תוך שילוב רופף במסגרת גדולה ממנה. (דוגמאות רבות לכך מצויות שעה שיחידה פועלת באגף הכוחות העיקריים או לפניהם).

יחידות „כחולות“ נסוגות תוך כדי קרב שהיה אל ההרים. בין יתר היחידות נמצא המשמר הערפי של גדוד 1 על דרך ג', והוא משהה את האויב על קו א-ב תוך כדי קרב עז. גדוד 2 כבר נסוג אל

ציור 2.

ההרים. תפקיד היחידות ה„אדומות“ הרודפות אחרי היחידות ה„כחולות“ למנוע את נסיגתן ולחסום את דרך הנסיגה — במקרה, זה דרך ג'. הבעיה היא מה תהא החלטתו של מפקד הכוחות ה„כחולים“ בדרך ג'?

ה. המעבר לשלב המעשי

בעיה חשובה בניהול תרגיל של יחידת רגלים, היא: מתי בדיוק, באיזה שלב, לסיים את „תאור מצב הקרב“ ולעבור לשלב המעשי של התרגיל, כך שהמעבר יהא אורגני. דבר זה דורש ידיעה טקטית רחבה ודמיון ריאליסטי, מאחר שעל עורך

על מפקד המנהל תרגיל להתרחק מתאור „מצבי קרב“ שאינם מבוססים על הערכה טקטית וטופוגרפית נכונה. כגון: באם מוטלת על יחידת סיור קטנה משימה תוקפנית; או שתוטל על כוחות משוריינים משימה להתקיף במקום שאין בדעת המתכננים להעביר אליו את נקודת הכובד.

גם מבחינה פדגוגית יש לבנות תאורי-קרב באופן נכון, כדי להקנות לחילות את החוש לשטח ואת השימוש התכליתי בנשק בתנאי קרב ושטח שונים; ולמפקדים, נוסף לכך — גם את התכונה של הדבקות במטרה. באמון מפקדים מן ההכרח לקבוע תרגילים אשר ידרשו מן המפקדים החלטה תוקפנית. אין קושי בהמצאת „מצב קרב“ לתרגילים אשר מטרתם לסגל ליחידה את צורות-הקרב הרגילות. ביסודו נוהגים לחפש מקרה טקטי נורמלי בתרגילים מכעין אלו על היחידה לפעול, בדרך כלל, כיחידת-משנה הממלאה את תפקידה בתוך מסגרת הרחבה יותר. כתוצאה מכך תפעל, לרוב, בהתאם לפקודות ישירות מלמעלה, אם כי למפקדי המשנה ישאר שדה פעולה נרחב למדי להחלטות בתחומה של טכניקה קרבית.

קשה יותר לתאם מצבי קרב עבור תרגילים הבנויים על משימות מיוחדות, הדורשות שיקולים והחלטות מהירים. במציאות — משימות כאלו מעדיפות מפקדי יחידות כגון — פלוגות, גדודים וחטיבות — בפני הכרח של החלטות עצמאיות.

אכן, גם בנידון זה מבדילים בין שני סוגי מצבים. א. החלטות שמחליט מפקד הפועל בתוך מסגרת קבועה בהתאם לפקודות מלמעלה. ב. ההחלטות שמחליט מפקד הפועל עם יחידתו עצמאית או בקשר רופף עם הכוחות העיקריים.

במקרה הראשון אין צורך שהיחידה תפעל לבדה, אלא במגע צמוד עם יחידות אחרות ובהתאם לפקודה מלמעלה. החלטתו העצמאית של מפקד-המשנה תבוא רק תוך כדי הקרב, במדה שהמצב ישתנה באופן שמפקד הפעולה הכללי לא היה יכול לצפותו מראש, ותדרש לכך החלטתו העצמאית, השקולה, המהירה וההחלטית של מפקד-המשנה במקום.

להלן דוגמה לצורת-תרגילים מהסוג הראשון — ב-1.7 פרץ האויב את מערך ההגנה בקטע של גזרת גדוד 3 בו בזמן שבגזרת גדוד 2, בה לחץ בכוח רב, לא השיג כל הצלחה. עד לשעות הערב עלה בידי הגדודים, בעזרת תגבורת, לעצור את התקדמות האויב. גדוד 1 נערך בליל ה-2.7 להתקפת נגד, עת שהתנהלה אש ארטילרית חזקה בין שני הצדדים. לפני התחלת התקפת הנגד מודיעים מגדוד

בהם הימים קצרים והזמן הנתון לא יאפשר אז נסיגה תוך מגע בשטח נרחב מדי. בתרגילים דו-צדדיים יש במיוחד לשים לב להתאמת הזמנים.

ח. הנהלת התרגיל ועריכתו

תאור „מצב-הקרב“, המהווה את נקודת המוצא לתירגול היחידה, הוא היסוד להנהלתו ועריכתו היעילה של התרגיל. בתרגילים בהם מתרגלת מסגרת מצומצמת, עד פלוגה או גדוד, אפשרי להרצות בע"פ בפני מפקדי המשנה והחילות את „תאור המצב“. לעומת זאת בתרגילים מורכבים, הנערכים במסגרת גדולה יותר, בהם נוטלים חלק אלמנטים שונים של נשק-מסייע, הכרחי למסור בכתב את תאור המצב הקרבי.

יש לזכור, כדבר שבעיקרון, שלפני כל תרגיל על המפקד העורך אותו, לברר לעצמו ברורות את המטרה שתושג על ידיו, — ולהסיק מכך באיזו מידה יסייע התרגיל להשגת המטרה הכללית של האמון, אשר הוטל עליו להשיגה. מגמתו חייבת להיות: „כל המועיל למטרת האמונים הכללית — נכון הוא. כל שאר הדברים — מיותרים“. על עורך התרגיל לחזות מראש את כל מהלך התרגיל על יסוד תאור הקרב ולחשב מלמפרע כיצד הוא רוצה להשפיע על התירגול המעשי בשדה, כדי להביאו לידי מהלך כזה אשר גם יהיה מציאותי וגם יפתח אפשרויות ללמוד. עליו גם לחשב מראש כיצד ישפיע הוא עצמו על התרגיל בשעת מהלכו, כשלא-שותו עומדים אמצעים כגון: „דו-חות“ בכתב או בע"פ, הודעות של שופטים, תאור „רשמית-קרב“ וכיו"ב.

כאמור לעיל חייב כל תרגיל להדמות עד גבול האפשר למצבים מציאותיים במלחמה. לשם השגת מטרה זאת על מנהל התרגיל לנצל את כל האמצעים העומדים לרשותו. בתירגול עם גייסות יש להשתמש בכל האמצעים הטכניים והמשמעותיים כדי לממש „אווירת-מלחמה“, ואילו בתירגול ללא גייסות יש להוסיף ולתאר „רשמית-קרב“ תוך כדי מהלך התרגיל.

בכל תרגיל יש להכניס סבוכים שונים כגון: פציעת המפקד, ניתוק קשר, הודעות שנסתרו וכיו"ב. אלה חייבים להיות מחושבים מלמפרע כדי שיתאימו באופן אורגני למהלך התרגיל ויסייעו להשגת המטרה הלמודית.

כשמסופחות למסגרתו של תרגיל יחידות מסוגי-חיל שונים, כגון חבלנים, מהנדסים וכיו"ב, יש להרכיב את התרגיל בצורה שהיחידות הנ"ל תקבלנה תפקיד אשר יבטא ביותר את אופיין המיוחד.

התרגיל להפעיל בדמיונו את שלביו המוקדמים של התרגיל עד הרגע בו הוא רוצה להתחיל בתרגיל המעשי. אם, לדוגמה, התרגיל הנתון הוא ביצוע התקפה ע"י יחידה, לאחר שהספיקה להיערך, הרי במקרה זה על „תאור מצבי הקרב“ להוליך את היחידה עד לרגע בו תמצא במצב היערכות, שאם לא כן זמן רב מדי היה מתבזבז בשלב-אקדמה של התרגיל: — הבאת היחידה עד לשעת מצב ההיערכות — אשר אינו חלק של תכלית התרגיל הזו, ואשר אין בכונת התרגיל הזו להורותו. תאור השלבים המוקדמים של התכנסות היחידה ותנועתה לעמדות ההיערכות מהוה, איפוא, נקודת-מוצא לתרגיל עצמו, ואינו צריך להשפיע על חופש החלטתו ופעולתו של המפקד בתחום הנושא האמיתי.

תאורי „מצב-קרב“ חייבים להיות קצרים אך יסודיים, ביחוד בתרגול עם גייסות. לעומת זאת בתרגילים ללא גייסות, אשר המשתתפים בהם קצינים ומפקדים, טוב יותר לתת תאורי-קרב מפורטים יותר, היות והתאור כשלעצמו מעורר מחשבות, ובעיות-משנה טקטיות, ומוסיף להתענינות בתרגיל.

ז. בחירת השטח

בבחירת השטח יש לשים לב במיוחד להתאמתו לאופי התרגיל שיש ברצוננו לתרגל; כל תרגיל — שטח האופיני לו. כמובן, אין למצוא תמיד את השטח האידיאלי, אלא שיש להתאים את השטח ככל שאפשר. אם המטרה היא להכשיר את המתאמנים לנהוג לפי יסודות מסויימים של אורח-קרב, הרי רצוי, מבחינה פדגוגית, לבחור שטח המאפשר ביותר את הבלטת היסודות הנ"ל. למשל, אם מתרגלים אמון שההית-אויב יש להפש שטח מבוחר אשר נמצאים בו כמה קטעים המתאימים לשמש כקווי-התנגדות, תוך הפעלת אש אלכסונית, אוגפת, לכיוון ההתקפה.

בתרגילים בהם נבחנת החלטתו המהירה של המפקד יש לשים לב במיוחד לבחירת השטח. לדוגמה: אם נתרגל קרב אשר בו נותק הקשר בין יחידות שכנות, יש לבחור שטח המאפשר באופן הגיוני התעוררות בעיה מעין זו. כגון — שטח סגור וסבוך אשר נהיה מועדים בו לניתוק.

ז. תאריכים וזמנים בתאורי הקרב

התאריכים מזה, והערכות הזמן הנדרש לביצוע פעולה מסוימת — מזה, לפיהם יכוונו התרגילים, חייבים להיות מותאמים זה לזה. לדוגמה: כשהנתון בתרגיל הוא קרבי-השהיה, יש לאפשר ליחידה לנצל בימות הקיץ שטח גדול יותר מאשר בימות החורף,

פרט למדריך או מספר המדריכים המנהלים את התרגיל ישתתפו בו תמיד גם כמה „שופטים“ בצבאנו טרם הוגדר די צרכו תפקידו של ה„שופט“, ויש לזכור כי בלעדי „שופט“, היודע את תפקידו אין ממשות הדרכתית יעילה בניהול תרגיל (במיוחד תרגיל דר־צדדי). תפקידם של השופטים הוא לסייע להעלות את התרגיל על הפסים הרצויים לעורך. השופט חייב להחליט החלטות באופן אובייקטיבי ביותר על יסוד המצבים המציאותיים, ועליו להעביר רם ליחידות ע"י תאור „רשמי הקרב“ אשר היו מחושבים מראש ע"י עורך התרגיל או ש„התרחשו“, לפי החלטה נוספת מצדו, תוך מהלכו. על ה„שופט“ לפקח על מהלך הפעולות תוך שימת לב לכך שהתנהגות החיילים תהלום את אורח־הקרב הנדרש, וכי צד יפעילו את נשקם בתנאי השטח השונים — ואף להענישם במקרה התנהגות מרושלת. עליו להתאים את עצמו למסגרת התרגיל ולא לגלות את מקום היחידה, עליה הוא מפקח, ע"י כך שהוא עצמו ינהג שלא בהתאם לתנאי ההעלמה המקובלים בקרב. במקרה של תרגול דר־צדדי יש לבחור ב„שופטים“ אך ורק מבין מפקדים אשר דרגת אימוניהם והשכלתם הטקטית גבוהה למדי, והם יודעים אל נכון להעריך את המצבים הטקטיים השונים, תוך כדי אומדן נכון של האפשרות למעשה של פעולה זאת או אחרת.

בעית המעבר לתירגול האש

תכניות האמונים שלנו ערוכות, בדרך כלל, בצורה העוברת מהר מדי לשלב של תרגולי אש במסגרת רחבה, ובמיוחד ניכרת עובדה זאת בתירגול מפקדים. מן הראוי לזכור כי קיימים תרגילים רבים המקדימים את תרגילי אש, ואשר עקב תירגולם השיטתי תיגבר יעילותם של האחרונים. באשר לתירגולים ללא־אש קיימים כאלה אשר ניתן עוד להרחיב את השימוש בהם, וביחוד מסוג התרגילים ללא גייסות: תירגול ללא־גייסות בהתאם לתכניות תרגילים לפי מפות, (Plan Exercises), תטלגיים בשטח, תרגילי סיור, תרגילי שולחן־חול וכו'. לכל תרגיל ותרגיל אופיו המיוחד לו, ובמידה שהיחידה מקדימה „לקפוץ“ לשלב גבוה, כן גם תרגיש בתרגוליה את חסרונו של יסוד זה או אחר של אורח־הקרב, אשר בלעדיו לא תתכן יעילותה כצות־לוחם.

מן ההכרח לזכור כי רבים ושונים באופים הם התרגילים ההכרחיים לאמון היחידה, ובמיוחד לאמון המפקדים, בטרם נגשים לאמון בעזרת תירגול־אש המביא, נוסף על הנזק ההדרכתית הכרוך בשימוש מוקדם־מדי בתרגילי־אש של יחידות־מלאות על כלי נשק, גם צריכה רבה של תחמושת הכרוכה בהוצאות כספיות גדולות.

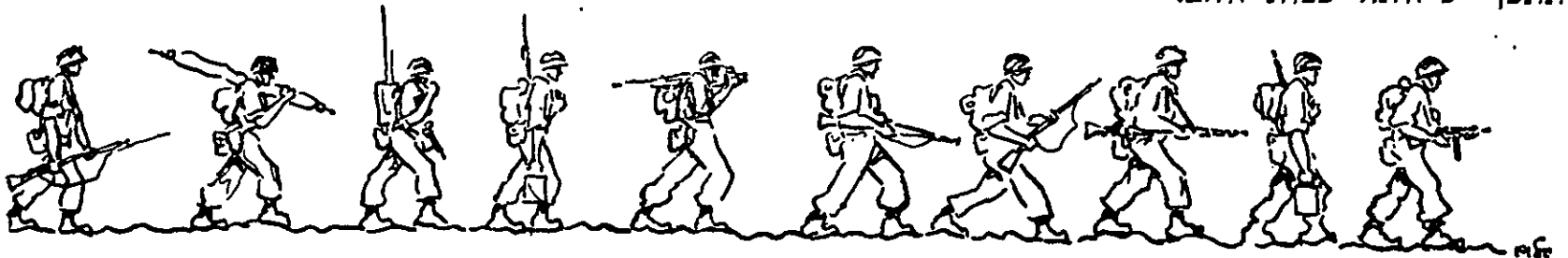
סיכום התרגיל

לאחר סיומו של התרגיל יש להרצות בפני היחידה המיתרגלת סיכום מפורט, בו יסכם עורך התרגיל את: א. מטרתו, ב. מהלך התרגיל, ג. הליקויים השרים ששנתגלו במהלכו, ד. ואת מידת ההישג למעשה לגבי היסודות השונים שרצה להקנות ליחידה. כאמור, מטרת הסיכום היא לבטא באופן ברור ביותר, לגבי פיקודיו, את כוונות המפקד, לפני התרגיל ובמהלכו. לשם כך, על הסיכום להיות בנוי בצורה שיטתית והגיונית. על המדריך להסביר בתחילה מה היתה נקודת־המוצא לתרגיל (בתרגול דר־צדדי — גם של הצד שכנגד), ומדוע היתה כזאת, ואחרי־כן עליו לסכם את התרגיל עצמו. בסיכום זה יבליט במיוחד את המקרים בהם נדרשו שיקול והחלטה מהירה ממפקדי־המשנה, והתנהגות נבונה בשטח — מהחיילים, וביחוד לגבי חוליות המבצעות תפקידים מיוחדים, כגון: חוליות מקלע, חוליות גששים, חוליות מרגמה, וכו'.

המדריך יבקר בקצרה את החלטות המפקדים ופעולותיהם לאור הקרה־מנחה הכללי שהותוה בפניהם בטרם בוצע התרגיל. (בתירגולי מפקדים — את שיקוליהם ודבקותם למטרה, ובתירגולי יחידה — גם את כושר־הקרב, הרוח וגילויי היוזמה של הגייסות).

* *

רשימה זאת אך סוקרת בקויה הכלליים את בעית ניהול תרגילי יחידות־רגלים. רב הוא החומר שיש להוסיף על האמור בה, ומן הראוי שכל מפקד יעיין בספרות הצאבית הענפה העוסקת בבעיה הנ"ל (במיוחד חשובה קריאה בספרות החדשה, המבוססת על לקח מלחמת־העולם האחרונה), ועל ידי כך ירחיב אופקיו, יפתח מחשבתו בשטח זה, ויגביר את יעילות יחידתו כצות קרב מושלם.

חנוך לוחמים

שהנם גם משעממים לעתים, נמנים על הגורמים המכבידים על חיי המחנה.

הבעיות המתיצבות, איפוא, לפני המפקד-המחנך הנן רבות: להביא את החייל והיחידה לידי הקפדה בסייגים ה"נגזרים" עליהם מגבוה וכן להביאם לידי דיוק בבצוע התפקידים השגרתיים מבלי שינסו לעקפם בשעות-כושר שתתגלנה לפנייהם. מאידך גיסא — ראוי לשאוף להשיג הקפדה ודיקנות אלה, בשלמותן, מבלי לשבור, תוך כדי המעשה, את אישיותו ולהשפיל את רוחו של החייל, לבל תונמך רוח היחידה. שכן, רוח היחידה מותנית ברוחם של החיילים הפרטים המהווים אותה. לשם כך יש לבור דרך חנוכית המכוונת לסייע להגברת המשמעת בכל תומרתה, אך עם זאת תדאג לבל תפגע בכוח אפיו של החייל כאדם, בן-חורין בתחושתו, למרות ההגבלות. לפיכך אין להסתפק בהטלת מרות ומשמעת באופן העלול להסתלף כשרירות לב, אלא יש לחנך את החיילים ללמוד ולהבין את סבות הגבלת זכויותיהם הר"גילות ואת ערך תפקידיהם הקטנים ביותר כאמצעי להשגת תכליתו ושליחותו של הצבא.

יש לדעת כי כל הגבלה, נוהג או תפקיד המוטלים על איש הצבא, אשר אין יכולת להסבירם בדרך של הגיון — אות הוא כי מיותרים הנם ומוטב להגמל מהם בעוד מועד לבל יהיו למכשול לאותן תביעות חיוביות שהן בגדר הכרח, אף כי הנן קשות לבצוע. בעזרת חנוך מעולה נשיג שתי מטות רות: החיילים יסתגלו להגבלות, ולתפקידיהם השגרתיים, מבלי "להשבר" עליהם ותוך שמירת צל"מם האנושי, וכן נוכל לחסוך באמצעי משטר, כגון משטרה צבאית, זקיפים, בתי-כלא וכיו"ב, עד למינימום, מאחר שמרבית החיילים ימלאו את תפקידיהם בעיקר מתוך הכרה ולא מאימת "השוט".

כדי להתגבר על הקשיים החברתיים הנובעים מקריותה של התהוות החברה הצבאית יש לחנך את הפרט והיחידה לחיי חברה, להדדיות ולרעות חיים. הוי חברתי עשיר ומענין — בין החיילים לבין עצמם וביניהם לבין מפקדיהם — הנו אחד האמצעים היעילים לטפוח חיי חברה ולהגברת האחווה. בדרך זו לא רק שנקל על חיי החייל ואף נעלה אותם, אלא גם נגביר את הכושר הצבאי הלוחם

אין בכוחם של האמון והתרגול הצבאיים-הטכניים בלבד להעמיד חיילים ויחידות מולמיש, אלא אם כן קבלו גם את "אמונם" הרוחני, היינו — את חנוכם. ראוי, על כן, להשקיע בחנוך הצבא לפחות אותה מדת תשומת-לב המושקעת בו באמונים. אולם אין להפריד בין השנים ולבצעם בשתי דרכים נפרדות; נהפוך הוא, יש לשלבם, ולהשריתם על בסיס משותף, כשהם משלימים זה את זה. יהיו נא האמונים, בבחינת מחנכים, ואלו הפעולה החנוכית הרעיונית חייבת להיות אף היא בבחינת התאמות לתפקידי צבא.

בעוד האמונים-הטכניים נועדו להכשיר ולטפח את הגוף, הידיעה הטכנית, החושים והאינסטינקטים של הלוחם — בא החנוך לפתח את מחשבתו העצמית של הלוחם ואת הבנתו השכלית, להעמיק את הכרתו הרעיונית ולחשל את כושר עמידתו הרוחנית, את מה שקורין "רוח הלוחם"; וכן לחנכו בכל הנוגע להתנהגותו כאדם-חייל. ככל שהאמון והחנוך ישפיעו הדדית וישלימו זה את זה, כן יתחזק הצבא בעצמתו הפיזית, יהיה איתן ברוחו ויהיה מסוגל לעמוד במבחני הקרב, ההפוגה וחיי יום יום כאחד.

חנוך בחיי יום יום

מאיש הצבא כפרט, ומהצבא ככלל, נדרש לרוב יותר מאשר מהפרט ומהכלל בחיים האזרחיים, הן בימי שלום והן בימי מלחמה; בין אם המדובר הוא בהגבלות בחרותו האישית ובין אם המדובר בחובות, תפקיד ופעולה.

מן המפורסמות הוא כי חיי צבא מגבילים את חרותם הפיזית של אנשי הצבא: כגון, הסתגלות לחיי מחנה המצמצמים את אפשרות התנועה החפשית, אורח חיים קצוב לפי לוח זמנים קבוע ומוגדר במרבית הענינים הנוגעים לחיי יום יום, החל מהשכמה וכלה בכבוי אורות, הקשיים בחיי צותא שבקסרקטיין, בחברה מקרית המתלקטת מאנשים בלתי מוכרים בעלי רמת השכלה שונה והרגלים שונים. נוסף קושי הנובע מהתלות היום יומית במפקד הישיר בענינים קטנים כגדולים. אף תפקידי השרות השגרתיים,

של היחידה כקולקטיב. אין ציבור בחיי אדם הזקוק יותר מאשר הציבור הצבאי להוי חברתי, לעזרה הדדית, לשויון וליחסי רעות בחיי יום ובימי מבחן.

חנוך למשמעת

(המשמעת הנה ההלכה הראשונה בהלכות ארגון צבא. לכאורה, בעיה פשוטה בתכלית: "בצע כל אשר אתה מצווה לעשות ואל תעשה דבר שנאסר עליך לעשותו." קיימים חוקים המחייבים את המשמעת, קיימים עונשים למפירי משמעת, ואין ספק: כי המשמעת "נהנית" מסיועם של חוקים ואמצעים חמורים למדי. אולם ראוי לבחון באיזו מדה מסוגלת משמעת שתהא פורמלית בלבד — להשליט את מרותה גם במבחנים קשים, הן בימי שלום וביחוד בעתות מלחמה.

נטיתו הטבעית של האדם — אהבת חופש. החוקים נתנים בדרך כלל להגשמה לאורך ימים כל עוד רוב רובו של הצבור מסכים ומבין להם, ואז הטפול במעטים המסרבים להכיר בחוק הופך לענייניו של הצבור כולו ולא לענינם של "שומרי החוק מטעם" בלבד. ככל שהחוק יהיה למורת רוחו של מרבית הצבור כן פוחתים סיכויו שקיומו יתמיד; ונכון הדבר אפילו במשטר רודני, במשטר נאור — לא כל שכן. הוא הדין, במדה רבה, גם לגבי החברה הצבאית. משמעת פורמלית, באם תוטל על הצבא רק בכוח פקודה ובכוח משטר מכני, לא תשכנע את החיילים בנחיצותה ובצדקתה והללו ימצאו פרצות לעקפה ויבקשו חפוי חוקי לעברותיהם, שכן חיי הצבא עשירים בפקודות מפקודות שונות אך גם אינם עניים באפשרויות התחמקות ממלוי חובה תוך הסוואה ומציאת אמתלאות חוקיות.

זאת ועוד: בעת הקרבות נדרש לא אחת מהלוחם היחיד ומהצבא ככלל מאמץ גופני כביר והתאזרות רוחנית עליונה. לעתים נשלחים חיילים ברדדים, או קבוצות חיילים קטנות, לסיור מסוכן או לבצוע משימה חמורה. חיילים אלה עושים פעולותם הרחק מעינו הצופיה והעוקבת של המפקד. בשעת הקרב עצמו מוטלות לא אחת ייחודות קרב, המורכבות מחיילי בשר ודם, למערבולת האש ולסכנת מות ממשית ביותר. מה כוחה של משמעת פורמלית להניע את החייל העצמאי, או חולית החיילים הרחוקה מעין המפקד, לבצע את המשימה המסוכנת, שעה שהנם יכולים לחמוק ממנה ולהאחז ב"נמוקים מצדיקים" לאי הגשמת המשימה, (כשהם גם נשארים "בסדר" מבחינת החוק)? ומה כוחה של

משמעת פורמלית לכפות על החיילים הסתערות מול אש כשהסכנה לחייהם עולה על הסכנה הנשקפת משומרה החוק שיענישם על הפרת משמעת? במשמעת הפורמלית בלבד אין ערובה בפני עקיפתה בחיי יום יום, וביחוד בשעות מבחן, שעה שהפחד בפני הצפוי עלול לגבור על היראה בפני המפקד ואמצעי העונשים שברשותו.

מבלי לזלזל כמלוא הנימה בערכם של החוקים הפורמליים של המשמעת ושל אמצעי הכפייה — כי כל משטר, אזרחי כצבאי, ולו גם הנאור ביותר, נזקק להם כדי להגן על עצמו — הרי אין בכך די. עלינו לחתור למשמעת עליונה אשר תזדקק באופן פוחת והולך לאמצעי כפייה, עלינו לחתור למשמעת אשר היסוד ההכרתי שבה הוא יהיה העיקר. זאת היא בעיה חנוכית ממדרגה ראשונה, ואולי אף הב' עיה המרכזית בחנוך הצבא. קיימת אמנם סכנה שה' גישה החנוכית למשמעת תסתלף במדה כזאת עד שהחיילים יסרבו למלא פקודה כל שהיא אלא אם קדמה לה הסברה המניחה את דעתם. אולם סכנה זאת תחלוף, או שלא תופיע כלל, באם במסגרת המשמעת ה"פורמלית" יטופחו ויגובשו גם יחסי אמון הדדי בין נותני הפקודות לבין הממלאים אותן. גישה חנוכית נאותה תשכנע את החיילים שישנן פקודות אשר אותן אין להסביר, מטעמי בטחון וכוי"ב, עד לבוא העת לכך. הדבר תלוי, כמוכח, בכך באיזו מדה יימנעו המפקדים מלהשתמש בהנמקה זו במקרים שאינם ראויים לה.

חוקי משמעת ברורים, מסתייעים באמצעי פקודות ועונש מחד גיסא וחנוך למשמעת תוך הדגשת פתוח ההכרה ותחושת ההתנדבות מאידך גיסא, יהיה בהם כדי לעצב משמעת שכוחה יהיה יפה החל ממניעת חיילים מ"לסחוב" תפוזים לא להם ועד כדי נכונות לחרוף נפש, שהוא הדבר היקר ביותר הנדרש מחייל.

חנוך נחשלים למשמעת ולהתנדבות

בימי ההגנה, כשהחיוול לשורות המגינים בפועל היה גזון בעיקר ממתנדבים, הונח מלכתחילה יסוד הכרתי למשמעת. גם אז מלא החנוך תפקיד גדול בהעלאת דמות הפרט והיחידה ובעיצובה, להבנתם את השליחות שלפניהם ולחזוק המשמעת. אך, דא עקא, אין להתעלם מהבעיות המתעוררות במשטר של "שרות חובה", המקיף את כלל הצבור כמתנדבים וכסרבנים והגורף רבים אל הצבא בעל כורחם. חלקם עשויים להתנגד לחיולם מחמת פחדנות, חל-

קם — בגלל הרגלי-גולה להשתמטות מצבאות זרים, חלקם — מתוך תאות בצע, חלקם מתוך נטיה להתחמקות מהקשיים של חיי הצבא האפורים ומעוט שבמעוט — בגלל גישה עקרונית פציפיסטית; פציפיזם, שעל אף כנותם של הדוגלים בו, אינו אלא מסולף בתנאי קיומנו, שכן, צבאנו אינו צבא כבוש ודכוי אלא צבא הגנה ושחרור.

על אף הקשיים הנגרמים עקב גיוס כולל אין אנו יכולים להתיר לעצמנו בטול העיקרון של גיוס חובה. יתרונו המוחלט של האויב בכוח האדם מזה, וטעמים חנוכיים ישראלים — מזה, אינם מניחים לנו להשאיר פתח למשתמטים מהשרות הצבאי. מוטל איפוא על מסגרת הצבא, מפקדיו ומחנכיו להרחיב פוך ברבות הימים את „האנוסים“ למתנדבים בתחומם, בהכרתם ובמהותם. כמובן אין דומה דרך הטרפול „במגויס-מאונס“ למתנדב אמיתי, אבל לעולם יש לגשת לבעיה גישה חנוכית. מן הנסיון למדנו ששלוש נבון בין המסגרת הפורמלית הקפדנית והרחנוך הנכון המגמתי — יש בהם כדי לקרב, לאחר תקופה מתאימה, אף את הרעים במשתמטים אל רמתם של טובים שבמתנדבים.

אין אדם (פרט למקרים נדירים) שאין לו תקנה אם אך יטופל בו כהלכה, ובשעת הצורך גם באורח אישי, במסגרת משטר והנוך בצותא.

מאות מגויסים (מבין אלפים) הגיעו בשעתו לפלמ"ח בעל כורחם, מהפרברים הנחשלים, חלקם מהמוסד לעבריינים צעירים, חלקם פושטי-יד, ושולחני-יד, ורובם הולכי-בטל. לאחר טפול נאמן ושיטתי מצד מפקדיהם-מחנכיהם. וכן בזכות המתנדבים הוותיקים, חבריהם ליחידה, הפכו להיות לחיילים וליחידות-קרב מעולים. וכמה וכמה מהם עלו בשלבי הפקוד והאחריות וגדלו למנהיגי-קרב מעולים. רבים מהם הצטרפו עם תום שרותם להתישבות העובדת כשויים עם שויים, ויתרם חזרו העירה כאזרחים עובדים וישרים. אמנם, חלקם לא נגאלו ונשארו בשפל מדרגתם, אך אין ספק שלא בהם האשם, שכן גם אותם נתן היה להחזיר למוטב אילו אך גילינו יתר אורך-רוח בקליטתם.

חנוך לאומי לב

אומץ לבם של לוחמים הנו סגולה יקרה וחשובה לאין ערוך. אומץ לב עלול להכריע מערכות וגורלות בשעת פחדים.

כל ילוד אשה רגיל מביא אתו לעולם עם בריאותו, בין יתר סגולותיו וחולשותיו, את נטיית הפחד

בפני סכנה וכן סגולות רדומות להתגוננות ולהתגברות על הפחד. מעטים הם האנשים שאינם יודעים פחד כלל, תופעה זו בלתי רגילה היא, ואין להקיש ממנה על הכלל, שכן הללו יותר משהצליחו להתגבר על פחדם הרי הם נטולי תחושת הסכנה מלכתחילה — תכונה, שלקוייה אינם פחותים ממעלותיה. ברם אצל אנשי בשר ודם רגילים האומץ הנו תרופה של התגברות על הפחד. תופעה זו עלולה להשאיר רדומה, אולם מסוגלת היא להתפתח לרמת אומץ גבוהה המחוללת נפלאות.

לפי כך, בהכשרת החייל לקראת שליחותו יש להכשירו במיוחד לאומץ. האמונים הרגילים, הנותנים לאדם כוח לשלוט בגופו ובנשקו, וידיעת השטח, מקנים לחייל מדה רבה של בטחון עצמי, כל שכן אמונים מיוחדים ותרגילי אומץ, המכוונים במישרין לטעת בחייל הרגלי אומץ לב.

אולם בזה אין די, כשם שלא די לנו באומץ לבו של שודד העלול להגיע לפרקים לגלויי אומץ לב מפתיעים, כדי לזכות במלקוח או מתוך מניעים הרפתקניים. אומץ כזה הנו נדיר למדי ואין ללמוד ממנו על הכלל; וכן אין בו ערובה שיעמוד בפני סכנות ממשיות כשמעבר להן לא יקרוץ המלקוח. האומץ, שיסודו בהרפתקנות היונקת את כוחה מנטיה להתפארות זהבלטה עצמית מופרזת, או שיסודו ביצרים אפלים ובטובת הנאה, הנו בבחינת „אומץ לב בע"מ“. אין בכל אלה כדי להביא את האדם למצוי אומץ הלב הנדרש ברגעי סכנה חמורים, ולעתים עד כדי הקרבה עצמית מהכרה, וכן אין בכוחו של „אומץ הרפתקני“ לחסן את החייל לעמידה ממושכת ואפורה בפני סכנות מתמידות.

לנו דרוש חייל המתורגל ומחונך לאומץ, היודע את הסכנה ואף על פי כן מסוגל להתגבר על פחדו מפניה מתוך בטחון עצמי ותבונה והכרה כאחד. תשלובת הולמת של אמון ותרגול לאומץ וחנוך רעיוני-רוחני תכשיר את הלוחם להביא את הסכנה ולדעת כיצד להתגונן בפניה אך גם להסתכן בשעת הצורך.

לנו דרוש בסיס רחב לאומץ לב של רבים, אומץ היונק מכושר מקצועי ונאצל מרעיון שבהכרה.

הפרט והיחידה

המתגייס לצבא מגיע אליו ישר מן החברה האנדרשית ה„נורמלית“ ועתיד לשוב אליה עם תום שרותו.

הצבא הנו אמנם צורת-חיים בלתי רגילה — אך

תופעה הקבועה בחיי החברה כל עוד קיימים גורמי מים המביאים מלחמה, ויש לראותה כחלק מהיותנו האנושית. אין הצבא יכול להתעלם מצרכיה ודרישותיה של חברת-האדם ועליו להסתפק באותו מיני-מום (ואין זה מעט) של שנויים בחיי האדם אשר הנו הכרחי ליעילותו של הצבא.

הצבא מורכב מהמוני פרטים. ערכו של כל פרט משפיע במישרין על טיבו של הצבא. אין אדם דומה לרעהו בכשרונותיו וסגולותיו, הרגליו ואופיו. משום כך, למרות האחדות שבמסגרות ובשורה שלמה של חובות ביחידות הצבא, יש הכרח בגישה אישית מבחינה מקצועית-פסיכולוגית וחינוכית.

אין ספק שהכרחי לבטל כמה הרגלים המובאים עם הטירון, המפריעים לפעולות יחידים ולפעולות יחידות, וכן לטעת את הסבילות, הנכונות והידיעות הדרושות לקיומו של צבא. אולם יחד עם זאת יש לטפח סגולות רבות שהאזרח כפרט והאזרחים ככלל מביאים אתם לצבא באשר הם בני אדם ושהנן בחינת גכס צבאי לא פחות מאזרחי. אדרבה, יראה הצבא את עצמו כשותף בחינוכו של האזרח. כי כמה וכמה סגולות הנן משותפות: כושר מחשבה וסדר במחשבה, סדר ונקיון בגוף, בלבוש, במעון, בחצר ומוסדות הצבור, יחסי חברה מתוקנים, דיקנות, התמדה וסבילות, פעולה בצותא וכיו"ב הנם תכונות וידיעות הדרושים לאדם-אזרח כל-אדם-חייל, לחברה כליחידה!

לכן, אין פינה בחיי יום יום בצבא, לרבות בית הכלא, שאין לגשת אליה גישה חנוכית, ואשר אינה דומה במדה זו או אחרת לחיי החברה האנושית. דבר זה מטיל אחריות כבדה על נוהג הצבא ומשטרו. הכרחי להעלות את הפרט מכל הבחינות: להקנות לו את החיוב שבחיי החברה בצבא ואת טעם קיומו, להסביר לו את מטרות המלחמה ומטרות השלום, לטעת בלבו את ההרגשה וההכרה שהשרות בצבא הנו בבחינת שליחות, אפילו אם שרותו של אותו פרט מתמשך עד כי דומה כאילו הפך להיות משלוח-יד; הכרחי להקפיד שהמקצוע הצבאי ישאר תמיד שליחות, אף כשהנו משלוח-יד. אך כל אלו מבלי לפגוע, כמובן, ברמה המקצועית הגבוהה של איש הצבא. תהיה הסיסמה — כל חייל נושא רעיון.

דרושה העלאת האיכות האישית והקיבוצית של החיילים ויחידותיהם: הקניית הרגשה לכל חייל שהנו שותף למפעל, שותף ליחידתו ושותף למעשה הצבא כולו. ידע שהצבא כולו הנו שלו, יאהב אותו, יתגאה בו, ישמח בהצלחותיו ויעצב בכשלוננו, יחוש

כאילו בשר משרו הוא ובכוחו לסייע להאדרתו. כל ירגיש החייל את עצמו כ"מספר" (אף כי המספר נחוץ למען הסדר), אלא כחבר לחברה, ללבטא בנין ולמלחמה. יחוש החייל שהנו דרוש ומועיל, ינוצל כשרונותיו וסגולותיו, ואף יפותחו בהתאם ליכולתו ולא בדרך מקרית. צרוף כל הפרטים ליחידה מאורגנת, מאומנת ומחונכת והפחת רוח בה, יתנו לנו צבא בעל איכות גבוהה. ומאחר שאין לנו כל סכוי להשיג יתרון מספרי על האויב העולה עלינו במספריו פי שלושים ויותר, עלינו למלא את הגרעון, ואף להשיג יתרון, בדרך העלאת האיכות. איכותו של צבא תעמוד תמיד ביחס ישר לאיכותו של כל חייל בתוכו, ולמידת ליכוד החיילים לצותות מאורגנים ומאומנים, בעלי הכרה ורוח.

רוח היחידה

מן המפורסמות שרוח היחידה הנה גורם כביר המניע לוחמים ויחידות שלמות למלוי תפקידיהם היום יומיים ואף להגשמת מבצעים המחייבים מאמץ גופני ונכונות נפשית גבוהה. במקרים רבים, רמת הרוח היא הקובעת במצבים קשים את תוצאות המערכה. רוח היחידה הנה אמצעי, אולם מפאת חשיבותה המכרעת יש לראותה אף בגדר מטרות, שכן כוחה רב לאין ערוך אף מבלי שתהא היכולת למדוד אותה ולהגדירה באמות-מדה מקובלות. הרוח מסוגלת לעלות ולהתרומם, אך עלולה לרדת ולהשתפל ללוא שעור. רוח היחידה תחשב כנשק במלחמה.

"רוח החייל" ו"רוח היחידה" הנן תופעה נפשית-פסיכולוגית המושפעת מכל מה שהחייל נתקל בו בחייו הצבאיים ובאווירת האוכלוסיה אשר בקרבה הוא מצוי. המושג "רוח" אינו קבוע ועומד. כל האסכולות הצבאיות, אף בהיותן מנוגדות זו לזו, מדברות בשב"ח של "רוח היחידה". לכן, בבואנו לעסוק בסוגיה זו, מן הדין הוא כי נדייק בציון, לאיזו רוח כוננתנו, ולאילו תכלית דרושה היא לנו. ואין טוב מלהעלות את נסיוננו אנו — ולמתוח את המשך הקו לאורו.

כל העוקב אחר מלחמת השחרור של ישראל בפולשי ערב יגיע למסקנה שאחד הגורמים הראשיים (אף כי לא היחידים) לנצחוננו נבע מיתרון הרוח של אנשינו, יחידותינו ואוכלוסיתנו, אשר חונךנו לאמונה בעתידם, לבטחון בכוחם ולהבנת הכרחיותה ההסטורית, ול"חוסר הברירה", של המלחמה להגנה ולשחרור לאומי.

רוח החייל הנה תוצאה של מגמת הצבא — מזה, ובטוי לכל מה שפוגש החייל במחנהו — מזה: ידי

עת מטרותיו של הצבא ותפקידיו, הבנת דרכי בנינו, אמוניו, יחסי החברה, יחסים בין מפקד לחייליו, הפעולה התרבותית וההסברה — שהם הם, בשילובם המתמיד, מתנים את מעשה החנוך. תפקידו של החנוך אינו מצטמצם בהרמת רוח יחידה; עליו גם לכוונה לאפיקים חיוביים. שכן, המרחק בין רוח טובה, המפייחה בטחון עצמי בריא, גאנות היחידה ואהבתה, לבין יהירות וזלזול בזולת — הנו קטן מזעיר. לכן יש לחוש ולהבין את התחומים, פן „ממתוק יצא עז“.

גלויים חצוניים שונים, האופייניים לקיום-הצותא של הצבא, יש בהם כדי לסייע הרבה למגמה החינוך-כית אשר נחוץ לטפח בקרבנו.

חשיבות מיוחדת לטפוח רמת רוחם נודעת לצור-תם החצונית של החיילים והיחידות — סמליהם, דגליהם, סיסמאותיהם וכיו"ב. ובהווי החברתי משמ-שת הזמרה-בצבור גורם מעורר, מעודד ומרומם את הרוח. עוד רבים מאנשינו שרויים בעצבון ודכדוך נפש — מורשת הגלות — והשפעתם נכרת במצב רוחן של היחידות. דרוש לחנך וללמד את החבריה לשמוח; שמחת חיים פשוטה וטבעית, המרחיקה עצבות מיותרת ומסייעת לגבור על הלכיר-רוח נוגים. המלחמה בימינו הנה תהליך מורכב ומסובך המחייב רמת השכלה, הבנה טכנית, התמצאות חב-רתית, תאום פעולה במסגרות של יחידות גדולות — ומאידך גיסא, „מלחמה זעירה“ ע"י יחידות קטנות ואף יחידים. התשובה הנאותה לכל אלה — כושר שכלי ואופקים רחבים לכל חייל וחייל.

הצבא כשותף לבנין החברה

צבאנו יקיף בעתיד את כל בני הנעורים, החיים בארץ והעולים אליה. פרושו של דבר כי השרות הצבאי הופך להיות מסגרת אשר תטבע את חותמה על פני כל צעיר וצעירה, היינו — תשפיע לא במעט על דמותם של הדורות הבאים, וברבות הימים של העם כולו. עובדה זו מטילה משנה אחריות על הצבא בדרכו החינוכית. שכן, השאלה העומדת לפנינו אינה רק לחנך חייל טוב, או יחידה טובה, כי אם גם אדם טוב וחברה טובה.

הצבא מארגן וקולט את הנוער בגיל בו האדם נוח להשפעה; ולא עוד אלא שאמצעי השפעתו של הצבא יכולים להיות חזקים וקוסמים. הצבא הופך לחלק מהותנו ולגורם חברתי ראשון במעלה; שוב אין אנו רשאים להתיהס לשרות הצבאי כאל אפיזודה קצרה בת-חלוף בהיי האדם, כאל תופעה שאינה משאירה את רשומה באופיו של האדם. הצבא

הנו בבחינת מסדון ארוך דרכו עוברים בני הנוער רים אל תקופת התבגרותם, מסדרון המטביע חותמו על חיי הפרט וחיי החברה לאורך ימים. רשאי, איפוא, הצבור לתבוע מהצבא כי לא זו בלבד שלא יזיק לחנוך הדור הצעיר אלא שאף ינצל מסגרותיו ואמצעיו המיוחדים כמכשירים מחנכים נוסף לחנוך בבית ההורים, בית הספר ותנועת הנוער — וישלים את דמותו של הנוער לקראת תפקידו בהגנת הארץ, בהגשמה חלוצית ובחיי החברה. דבר זה דרוש לצבא עצמו, למען תפקידו הוא, לא פחות משזקק-קים לכך בני הנוער והחברה כולה. שכן אדם מחונך, נאור וחלוצי ייטיב ללחום מהנחשל. ואם לראות את הצבא כמסגרת חברתית הזקוקה גם לחיי חברה אנושיים הרי נמצא, שלא רק שאין נגוד בין השנים אלא, להיפך, הם ישלימו זה את זה.

חיי הצבא טומנים בחובם סכנות הנובעות מעצם קיומו של הצבא. תנאי החיים בצבא עלולים גם להשפיע במגמה להחשבת-יותר של ערך כוח הזרוע בחיי הצבור, להלך רוח צבאי מופרז („מיליטריזם“ בלעז), לבטלנות ולצרות מוחין ואופקים, ליהירות וזלזול באזרחים אשר על בטחונם הופקד הצבא. ההיסטוריה למדתנו כיצד מליונים של בני-אדם, שהנם ביסודם אנשים טובים לא פחות מאתנו, הש-תכרו מסממניו של הנשק ופתויו של הכוח, והפכו לפריצי-חיות. לכן, שומה עלינו לא רק למנוע את השפעתו החנוכית-המזיקה האפשרית של כלי-הנשק באשר הוא נשק, אלא להפוך את הברזל לגורם חנוכי חיובי. מבחינה זאת רשאית ה„הגנה“ להיות גאה על דרכה החנוכית. רכישת הנשק ויצור-רו, הצפנתו מעין זה, הערכתו כאמצעי מגן ומכשיר לשחרור, וכן הקפדה בשמוש בו רק באורח חיובי, הצילו עד כה את הדור הצעיר (פרט ליוצאים מהכלל) מהגילויים השליליים הכרוכים בחיים של מגע-תמיד עם ההויה הצבאית.

עלינו לחנך את עצמנו ואת הנוער לראות במלחמה הכרח שלא יגונה. כלומר, לא להעלות את עצם המלחמה לדרגת אידיאל, אשר בו נתנת אפשרות לגלות אומץ ולחלום חלום אבירים, ואף לא לראותה כמכשיר לבוז בו ולשלול את חרותם של זולתנו, אלא לראות בה רק את התכלית ההכרחית — הגנה עצמית (לאו דוקא פסיבית) ושמירה על שלמות הארץ. אין אנו צריכים לשוב למלחמה, אולם עלינו לשוב לקרב משרצה המלחמה. על אף הדקויות שבהבחנות אלה מוב-טחני שחנוך נאות ילמדנו להבחין בין עיקר וטפל, בין מלחמה למלחמה, ילמדנו לשנוא את המלחמה

מבלי שכושר הלוחמים שלנו, למטרותינו הצודקות, ייפגע על ידי כך.

משטר ונוהג ראויים יתנו גם את ההזדמנות לאיש הצבא לא רק להמנע מבטלנות אלא אף להתחנך ליצירה (שלוש העבודה והשרות הצבאי וכיו"ב). חנוך נכון לא רק שימנע הטלת הגבלה-מחשבתית וצרות-מוחין על איש-הצבא אלא אף יפנה את המחשבה ויפתח אופקים חדשים לרוחו של האדם. אין גורם הנושא בחובו יותר סכנות לצרות מוחין וצמצום אופקים מאשר מסגרת צבאית נוקשה ועוינת לחנוך. ואין סכנה חמורה יותר ליעילותו של צבא מאשר צרות מוחין.

חנוך הדור הצעיר לחיי אורח, ראית הצבא כחלק אורגני של "החברה האזרחית", וראית האזרחים כנוטלים חבל במאמץ המלחמה, ובחלק מתפקידי מערך הבטחון, יפחיתו את הסכנה של זלזול חיילים באזרח ובאזרחות.

ראית השרות הצבאי כשליחות הוא הוא העיקרון אשר יש בו כדי להציל את בני הנוער מכל אותם הגורמים השליליים הצומחים בדרך כלל בקסרקטיני העולם.

מחמת חרדה לדמותם של הדורות הבאים יש המפריזים, עד כדי פקפוק בהכרחיותו של השרות הצבאי בעתות שלום, והנם מעדיפים לשלב את האמונים הצבאיים בתכנית הלמודים של בית הספר מהגיל הרך ואילך, באופן שבסיום למודי בית הספר התיכון, אפילו יתארכו בשנה שנתיים, יהיה הבוגר מושלם בידיעותיו הצבאיות ויהיה פטור משרות בצבא אלא בתקופת חרום. גישה כזו, אם כי אפשר להבין למניעה, לא תעמוד במבחן החיים והצרכים ואינה מתאימה לנו מסבות אחדות:

(א) לו התכננו להשלים את האמון הצבאי במשך שנות הלמוד בבית הספר, היינו נאלצים להתחיל באמונים בעוד הנער והנערה צעירים ואינם מסוגלים להבחין בין עיקר לטפל ועלולים להתפס להלך רוח צבאי מופרז. מוטב להשתמש בתקופת הילדות וראשית הנעורים לאמון וחנוך טרם-צבאי בתכנית של צופיות וחנוך גופני לתועלת הנערים והצבא גם יחד. על ידי כך יספוג הנוער את החיובי שבשרות הצבאי מבלי להנזק מהמסוכן שבו. כמו כן, הכשרה מוקדמת זו תאפשר קצור אמוניו בהגיעו לגיל הצבא ואפשר יהיה להפריש תקופה ממושכת יותר בחיי הצבא לעבודה וללמודים.

(ב) אין לתאר צבא יעיל מבלי שיחיה, משך תקור

פה המתקבלת על הדעת, חיי שדה במאורגן, על יחידותיו ועל המפקדים שנועדו להוליכו בקרב — וזאת לצורך פתוח חיי החברה והתמרון הצבאי גם יחד. בית הספר לא יוכל לבצע זאת.

(ג) שרות החובה בצבא יכול להשלים את חנוך בית הספר, ולא דוקא לחבל בו. אם אך תותאמנה המסגרות והשיטות יהיה השרות הצבאי לגורם חיובי בעיצוב דמות הדור הצעיר ואין לוותר על כך בשום פנים.

(ד) לצבא דרושים בעלי מקצוע ומפקדים אשר אמונם דורש זמן ממושך. שרות החובה בצבא ניתן אפשרות לבור את המוכשרים והמתאימים ולמיינם לתפקידיהם השונים ואף להכשירם לכך ראשית הכשרה-מקצועית.

(ה) ולבסוף, דרכו של אויב ערום — להפתיע. ומי יערוב שמבלי שיוחזקו, באורח מגויס, שנתונים, במתכונת שרות חובה, נוכל לבלום את התקפותיו הראשונות ולחפות על ההתגיסות הכללית, לקראת האופנסיבה הנגדית. נמוק זה לבדו, גם בלעדי קוד-מיו, דיו כדי להפריח את ההצעות מעין אלו, להשגת למת האמון הצבאי בתוככי בית-הספר, כתחליף לשרות החובה הצבאי.

הצבא כקולט עליה

עד כאן עסקנו בבעיות חנוך צבאי היכולות להיות משותפות, פחות או יותר, לכל צבאות העולם. אולם לפנינו מספר בעיות המיוחדות לישראל וראוי כי נשים לבנו אליהן.

עוד בתקופת מלחמת השחרור, וביחוד בתקופה שלאחריה, עלה אחוז המגויסים מקרב העולים המתגייסים לצבא לפי מחזור הגילים, וכל הבעיות הכרוכות בקליטת העליה הופכות להיות למרכז חיו של הצבא לא פחות מאשר בצבוריות האזרחית ובחיי הכלכלה של הארץ. הנה כי כן, עתיד הצבא להיות קולט העליה הגדול והחזק בין כל הגורמים העוסקים בכם בכך. אין לתאר עצמה מתקבלת על הדעת של הצבא מבלי שצעירי העולים יזדרזו למלא שורותיה, ואין להעלות על הדעת את השתרשותם של העולים כישראלים בכלל, וכי-חיילים בפרט, באם הצבא לא ידע לשמש כור נאמן להתוכם ולגבושם של קבוצת-הגלויות, עם שלל-הלשונות וגוני-ההרגלים — לעם אחד ולצבא מלוכד.

מצבנו הצבאי האוביקטיבי מחייב את החשת

גיוסם של העולים גם כדי להגביר את כוחנו המאורגן, וגם כדי להקטין את מספר האנשים חסרי התפקיד במלחמה העולמית להפך לגורם מרפה-ידיים. לכן, מגעו הראשון של העולה עם הארץ ועם הישוב מתרחש, במקרים רבים, במחנה הצבא. אופן ותקופת קליטתו של העולה מותנים במדת כושרם של הצבא כגוף, ואנשי-הצבא כפרטים, לבוא במגע משפיע ומחנך עם העולה, מגע המסייע לקליטתו, מקל על הסתגלותו ומחישב את התהוות ישראליותו. תפקיד זה מוטל לא על המפקדים והמדריכים בלבד, אלא על כלל צבור המגויסים הבא במגע עם העולים. לכן, ראשית חכמה — יש לחנך את הקולטים, את המפקדים והמוני החיילים בני-הארץ למען עצמם ולמען העולים הנקלטים.

הצבא חייב ויכול להקנות לעולה את השפה העברית, שלבים בהסטוריה היהודית והרבה מתרבות ישראל, ידיעת הארץ ונטיעת אהבה אליה, הכרת השכנים כידידים וכיריבים, זיקה לערכים לאומיים וחברתיים, ראשית הכרת בעיות המדינה בשטח ההתיישבות והכלכלה — ואף לסגלו במדה לא מעטה לעבודת כפיים. לעתים קרובות מוטל על הצבא אף לחנך חנוך אלמנטרי את העולים הבאים מפנות נדחות, כגון בענין כללי היגיינה ראשונים, התנהגות בחברה ולמוד האלפא ביתא. כל זאת, כמובן, נוסף לאמון הצבאי אשר יתרום את תרומתו אף הוא לעיצוב דמותו וחשול כוחו ורוחו של העולה.

צבאנו הנו בדרך כלל גורם בעל השפעה עזה, אשר אם ידע להועיל יעשה זאת בממדים גדולים ובאינטנסיביות רבה, אולם האמור חל גם על השפעתו של הצבא באם יהיה בה כדי להזיק. לא יתכן לומר: את קליטת העליה צריך להניח לגורמים צבוריים בלבד, ואילו הצבא יקדיש את תשומת לבו העיקרית להתאמנות צבאית ויסתפק בתוכנית חנוך כית שגרתית. אין לכך הצדקה לא מבחינה כלכלית, לא מבחינה צבורית ואף לא מבחינה צבאית. העובדה שצבאות אחרים אינם נתקלים בבעיות כגון אלה אינה פוטרת אותנו מלהעמיס על צבאנו אנו חלק מעומס קליטת העליה החדשה.

אכן, בזאת לא די, אין הצבא יכול להסתפק בקליטת העולים הבאים לשורותיו על פי גילם. עליו ללכת אל מחנות העולים. עליו להקים עבור הגילים שאינם כלולים בשרות חובה מסגרות אירגוניות לאמונים והכשרה צבאית, בהתאם ליכולתם של הגילים השונים. מרבית העולים שוכנים במחנות באפס מעשה עד לסדורם. העם היהודי מקיים אותם על חשבוננו, אין כל הצדקה כלכלית או צבאית

שמסגרת עצומה זאת לא תנוצל, ולו גם בחלקה. לחנוך העולים להגנת עצמם ולהגנת הארץ. ה"הגנה" נה" בשעתה היתה נאבקה על כל אפשרות לרכוש מספר יהודים במחנה אחד, ואפילו למספר ימים, לשם אמונים מרוכזים ופעולה חנוכית, ה"הגנה" של חה שליחים מיוחדים לארצות הגולה כדי לארגן ולהכשיר עולים לקראת תפקידים הגנתיים בארץ. ה"הגנה" הקימה בעזרת שליחי הפלמ"ח מחתרת ענפה, מתאמנת בנשק, במחנות קפריסין, מתחת לאפם של האנגלים שומרי המחנה, לצורך אמונים, ואכן לכשהגיעו "שורות המגינים" מקפריסין נקלטו בנקל לשורות צ.ה.ל. ויכלו במהרה לצאת לחזית. אם את אלה פעלנו אז — על שום מה לא נוכל לעשות, וגדולות מאלה פי כמה, במחנות העולים שלנו, כשכל האפשרויות עומדות לרשותם של המדינה המפעילה והצבא.

ענין הטפול בעולים שמעבר, או מתחת, לגיל הגיוס היוני הוא ובעל חשיבות כפולה ומכופלת, שכן הוברר, לאור נסיון העבר, כי "קליטה הגנתית" של עולים חדשים מסייעת במישרין לקליטתם החברתית. מאחר שאין לפנינו בעיה חמורה יותר וחשובה יותר מאשר העליה ההמונית וקליטתה המזורזת, ראוי כי צבאנו, שהנו מן הסתם סעיף ההוצאות הגדול ביותר בתקציב המדינה, יטה שכמו להרמת המשימה, לתועלתו הוא, לתועלתם של העולים, ולמען עתידנו.

הצבא כמחנך ליצירה

מחנה הצבא, על מעונותיו ושרותיו, נזקק לכוח אדם רב לצורך הטפול במחנה וטפוחו, ולתפקידי שרות. אין ספק כי מטעמים חנוכיים, וכן מסיבות כלכליות, יש לשתף את חיילי המחנה בעבודות אלה. דבר זה חשוב כגורם המקשר את החייל אל מחנהו, בהפכו את זה לביתו השני; מרגיל את החייל לשרות עצמי ומצמצם במדה מסוימת את סכנת הבטלנות.

ברם אין להסתפק בכך. אפשר, ונחוץ, לשלב את העבודה בתכנית השרות הצבאי כתופעה של קבע — לא רק במסגרת "השרות העצמי" שבחי המחנה הצבאי, אלא אף כמשימה יצרנית (ומכשירה) בפני עצמה, בין משימותיו של הצבא. שלוב נכון ידע למנוע את הניגוד שישנו כביכול בין ה"חיילות" לבין ה"עבודה". יש לתכנן את השרות הצבאי כך שהצבא ישאר צבא — מבחינות מבנהו, משטרו וכושרו להפעלה מידית — בתקופת העבודה; ואלו

הלאומי איננו מתיר אף לכוחנו הצבאי להתעלם מהבעיות והמטרות המיוחדות של ישראל והציונות. מסגרותיו המאורגנות של הצבא, משטר המרות שבו והאפשרות לקבוע במסגרת מחייבת את סדרי ההתגייסות והשרות, מכשירים את התנאים לשתופו בפעולות בינוי ושקום חלוציות, הן בנפרד והן תוך שותפות עם ההתיישבות החלוצית. גם המצב הכלכלי החמור בו נתונה המדינה, מצב העלול אף להתמיד, מחייב ניצול כל קורטוב של כוח למלאכת הבנוי, וכן כל מאמץ להפחית את ההוצאות להחזקת צבא; כל אלה, כמובן, נוסף על ערכה המחנך והמחשל של העבודה.

לימודים מהנכים

רמת השכלתם הכללית של אנשי הצבא משפיעה במישרין על כושרם כלוחמים. רמה אינטלקטואלית מניחה את הדעת מכשירה את החיילים לגישה אל תפקידיהם אשר תהא מבוססת יותר על ההכרה, היא מטפחת בהם את הסגולות הנחוצות לניצולם השלם של כלי-נשק ומכשירים חדישים ומורכבים, וכן מאפשרת הי ללוחמים רמה גבוהה יותר של הבנה טקטית, תפיסה מהירה באשר לפני הקרקע ויכולת כללית לשיקול.

אחד מיתרונותינו המכריעים על הפולשים הערביים היה מונח בעדיפותנו האינטלקטואלית; ואלו נקודת התורפה העיקרית של האויבים — היתה בורותם. מוטלת, איפוא, על צבאנו חובה לשמש בית-אולפן להקניית השכלה אלמנטרית למחוסריה, ולאלה שזכו ללמוד בימי נעורים — תוספת השכלה מכוונת.

החייל — יוסיף להיות אדם עובד לפי תכונתו ונכונותו לעבודה אף בתקופת פעילותו הצבאית המובהקת.

מנסיון הפלמ"ח למדנו גם את מעלותיה של העבודה בשרות הצבאי וגם את הקשיים שהנה גורמת ליחידה, לחייל וביחוד למפקד. אכן, בסיכומו של דבר, נתברר שהעבודה לא זו בלבד שהיא מביאה לחסכון בהוצאות, אלא שהיא עצמה הנה גורם מחנך למלחמה ומשתלבת יפה באמונים ובתפקיד הצבאי. באמצעותה בא החייל במגע עם עולם היצירה. העבודה מאפשרת לו ראשית לימוד והאחר-זות במקצוע אזרחי, מסלקת לחלוטין את סכנת הבטלה; ומעל לכל — מקרבת וקושרת אותו אל מפעל התקומה במשמעו העמוק ביותר, וממחישה לצבא את משמעות תפקידו ההגנתי. נתחור, שהעבודה הנה מין התאמנות צבאית המסייעת ליצוב אופיו של האישה-החייל ומוסיפה לחסינותו ולכושרו.

סוגיה זאת, ראוי כי תהיה גדונה במיוחד, שכן, אין קל מלערער על האפשרויות הגלומות בה, תוך הסתמכות על הקשיים הכרוכים בבצוע העבודה והאמונים במשולב. יש לנתחה גם מבחינת חישוב משך השרות ומספר השעות שיוקדשו לעבודה ולאמונים. יש לבחון את המשטר בתקופת העבודה וכיו"ב. על כל פנים, במסגרת מאמר העוסק בבעיות חנוך הצבא, יש להדגיש את ערך העבודה כגורם בעל כושר חנוכי שאין לו תחליף. לכן יש לשאוף למציאת הדרך הנכונה לשילוב העבודה הפרודוקטיבית במסגרת השרות הצבאי. והרי בצדם של שקולים צבאיים אלה עומדת גם העובדה כי מצבנו

לימוד תולדות תנועת התחיה, ידיעת הארץ והכרתה, לימודי ההסטוריה והתנ"ך, השכלה כללית וכו"ב, מהוים שדה פורה להקניית השכלה ולהשראה רוחנית לקראת התפקידים האזרחיים והצבאיים.

ארגון "שעות לימוד", ימי עיון, סמינריונים ושערי רים באמצעות הדאר הנם אמצעים בדוקים להפצת השכלה ונמנים אף הם על תחום החנוך הצבאי.

מפקד היחידה הוא מחנכה

בגלל ערכו המכריע של חנוך החייל והיחידה, מוטל על המפקד להיות גם המחנך, בדיוק כשם שהנו המאמן. מאמן טוב, שאינו מסוגל לחנך את אנשיו, לא יצלה כמפקד — וכן להיפך. קציני התרבות לסוגיהם אינם אלא עוזריו ושליחיו של המפקד, בדומה לעוזריו בשטח המקצועי הצבאי. הקובע את קו החנוך, המשפיע השפעה חנוכית כדוגמה אישית והבא במגע רעיוני עם אנשיו הוא המפקד. ניתן לאמר שעל המפקד להיות מסוגל לאמן את יחידתו ולחנכה כאחד, עליו להיות מפקד ורע, והתובע מאנשיו ומעצמו, אך גם מבין לרוחם ודואג לצרכיהם. מפקד שאינו ממוג בקרבו סגולות

אלה הנו פסול מעיקרו. "אין יחידות רעות, ישנם מפקדים רעים", כי היחידה הנה כ"חומר ביד היוצר" בידי המפקד. הגזרם הראשון במעלה בטיבה ורמתה של היחידה — הנו המפקד.

לאמיתו של דבר נהנה כל מפקד ממפרעת אמון גדולה מצד חייליו. ישנם המבזבזים מפרעה זו לכל רוח, אך ישנם המצליחים לשמרה מכל משמר; עולים על כולם אלה המצליחים לא רק להצדיקה, אלא אף לבססה ולהעמיקה, ואין בוחנים יותר נאמנים לטיב המפקד מאשר חניכיו ופיקודיו.

* *

מאמר זה לא בא כדי להסביר את דרכי החנוך ושיטותיו: כל כונתו להדגיש את תפקידו וערכו. יש מקום לבחינה מיוחדת של דרכי החנוך, בכל ענין וענין לחוד, לאור המגמה הכללית.

כסיכום ניתן לאמר שבאשיותו של הצבא יש לחזק את המגמה החנוכית לא כ"מתחרה" באמון ובמשטר הצבאי, אלא כמסייעת ומשלימה אותם. חובה לחנך ולהכשיר את המפקדים להיותם מאמנים, מחנכים, הברים לשליחות ומוליכים למטרה.

● סוד הצלחתו של גנרל מונטגומרי במערכת אל-עלמין היה מונח לא במעט בדאגתו לכך כי, למפרע, תוסבר לכל חייל בכל יחידה המטרה של המערכה, ויבהר לו התפקיד אשר הוא ויחידתו קרואים למלא.

● תנו לי אנשים היודעים על מה הם נלחמים, האוהבים את אשר הם יודעים.

אוליבר קרומול

● השרות בצבא אינו קל — על אף כל היתרונות והמעלות שהוא מקנה למשרתים בו. איני מאמין שמישהו יוכל להמשיך ולהשאר בצבא, מבלי שיהא שותף להרגשת היצירה של הגוף הזה. אנשים המרגישים רק את הקשיים האלה, ללא חדות היצירה, אינם יכולים למלא ולוא גם את התפקיד הקל ביותר. הקשיים הם עצומים, אך גם התפקידים עצומים. רביאלוף י. ידין

● עלינו לעקור ולהרוס את ההנחה המוטעית, שירשנוה מארצות ירודות ומפגרות, שצבא על פי עצם היותו הוא דבר מה מטמטם, משפיל ומנון. אמנם יש צבאות כאלה בעולם, אך הם פרי משטר נחשל וירוד של מדינה, שממילא מקימה גם צבא ירוד. צבא באומה מתוקנת יכול להיות, וצבאנו הייב להיות, גורם מחנך, מעלה ומבריא. ד. בן גוריון

● הבריטים היו עם חופשי ועודם, יחסית, אומה חפשית. ואף כי איננו, בעזרת השם, אומה צבאית נותנת מסורת זו של חופש למפקדינו במלחמה את המעלה אשר אין ערוך לה — היזמה. כל עוד אין יזמה זו נפגמת ע"י תקנות רבות מדי, ע"י "פורמליזם" רב מדי, הריני מאמין כי נמשיך לנצח בקרבות — לעתים על אף המפקדים הגבוהים יותר שלנו. א. פ. ויוול

● החייל הישראלי נמוך במקצת מן האמריקאי. הוא רחב כתפים, שרירי ורגיל לעבודה גופנית קשה ולהליכה ברגל. באם הוא בא מתוך "קבוץ" (ישוב חקלאי שיתופי) הריהו במצב גופני טוב, עם ראשית דרכו כחול. החיים במקומות כאלו מצריכים מאמץ גופני דרוך כדבר-קבע, שבהויה היום-יומית, בעבודה בשדות או בהתמצאות אחרת השומרת על כושר גופני. אין "תרגולת" כזאת דבר שבת-כנית — אך עם זאת הנה הוצאתם הטבעית של חייה-עבודה.

ג'יימס פ. מטקלף, ב"ירחון הרגלים" האמריקאי

אמרות

● בכוח מה יכבוש לו המפקד את סמכות הפיקוד? אם נטפה את הרצון המשותף של אנשי היחידה, אם נלבה את החזון שבלבם שלמענו הם לוחמים, והמפקד — בהתנהגותו ובאורת חיוו כמפקד, ישמש כביטוי בלתי-אמצעי לרוח-לוחמים זו — תגבר השפעת המפקד ע"י סמכות המסגרת וע"י האמון שנותנים בו אנשיו.

אליהו גולומב

● יש להנך את המפקד, ע"י התרגילים הניתנים בביה"ס למפקדי הכיתות, להיות גמיש במחשבתו, אימפרוביזטור, בעל כשרון-המצאה ומסוגל לנצל ניצול נכון — ומכוון לתפקיד המסויים שהוא הולך למלאותו — כל איש ואיש בכיתה וכל כלי מכלי-הנשק שבה.

יחיעם וייץ

● טיבו של צבא נבדק לפי טיב המפקדים שלו. הם הנם הכוח המניע. חיסונם הרוחני, הכשרתם המקצועית ועל הכל — דמותם המוסרית, ישיבו את הרוח במפרשים.

„איש החטיבה“ (אליעזר שושני)

● רק נקודת מוצא אחת לנהוג ולמשטר שבקרבתנו — לא העתק מדוגמאות-חוץ ולא היקוי של זרים, משום שתהומות רובצים בינינו לבינם — רק הארה נכונה של התפקיד, הכרת הענין וראיתו כשלב ושטה בעל גון מיוחד, אולם צמוד ומעורב בכל השטחים של חיי ההגשמה, נובע מתוכם זקיים למענב.

נחמיה שייץ

● רק מי שמכיר את עצמו, היודע ללמוד ולרכוש נסיון, ראוי לו להיות מנהיגם של אחרים בימי שלום ולא כל שכן — בימי מלחמה.

אהרון שטולץ

● על המ"כ להיות החבר הבוגר והמנוסה יותר, ביחס לטוראים, העובד עמם ומשתתף עמם במידת האפשר בחייהם היום-יומיים.

אהרון שטולץ

● רק משפיתחת באנשים דרגה גבוהה של כושר גופני, — יכול הנך להעמידם במבחן הליכה, במסע מבלי אוכל, מים, מחסה ושינה.

מיכאל מרכוס („סטון“)

● כשהחיל במסע אפשר להיכח מה טיבו. האיש החומד לשתות מיד כשהוא חש בצמא, האיש הנעשה זעף וסרבן בשעה שהוא עייף, האיש אשר הריסון העצמי המשמעת העצמית שלו נחלשים כשהוא סובל מאמץ גופני — הנו חייל רע.

צ' אורד וינגייט

● לעולם אין לשכוח, שאף במקום שפועלים גופים גדולים, בערך, תלויה הצלחת כל פעולה במידה רבה בכיתה, שהיא גופה עלולה להדרש בכל עת לפעול באורח עצמאי. יש לבחור בהקפדה רבה את המפקדים לכתות, לעודדם, להיועץ עמם ולפתח בהם את כל סגולות הניהוג.

ג'והן ברופי

● הדבר שמפניו הנני מפחד ביותר הוא הפחד!

מונטן

אמרות

● המשמעת היא צפור־נפשם של הצבאות. אם לא ישתיתוה בתבונה ויקיימה בהחלטה נחושה — לא יהיו לך אנשי־צבא. רגימנטים וארמיות לא יהיו בלעדיה אלא אספסוף מזוין, פורק־חוק, המסוכן לארצו יותר מאשר לאויב.

מרשל דה־פכט

● תרגול־הסדר נחוץ כדי לעשות את החייל חסון וזריז, ואולם אין הוא מצדיק תשומת־לב מיוחדת. בין כל יסודות המלחמה הוא האחרון הראוי לכך. מעטים האנשים הנותנים לבם לבעיות המלחמה החשובות יותר. מבליים הם את חייהם בתרגול צבא ומאמינים כי זהו הענף היחידי של אמנות המלחמה.

מרשל דה־פכט

● דייקנות — לא קפדנות, זריזות — לא חפזון, שיקול דעת — לא עקשנות, העזה — לא הרפתקנות, קור רוח — לא אדישות, אלה הן התכונות הדרושות למפקד.

א. פ. ויוול

● יכול מצביא להצליח זמן מה בשכנוע הממונים עליו כי הנו מפקד טוב: לעולם לא ישכנע את גייסותיו כי הנו מפקד טוב אלא אם כן יש לו התכונות של כזה.

א. פ. ויוול

● ההתקדמות הנחוצה לקראת הרמה הטקטית הראויה בחיל־הרגלים תושג רק באם יקדישו יותר תשומת לב להנחת היסודות, המתבססים על כושר־השדה של כל חייל וחייל. יש מגמה מוטעית לעבור בחפזון על חלק זה של האימון ולהניח לו לחייל ללקט אח"כ את ידיעותיו, גרגרים־גרגרים, במשך דרגות האימון הבראות, — כשהמחלקה, הפלוגה והגדוד מתאמנים בתור יחידות שלמות.

לידל הארט

● האיתנות הנפשית של החייל היא בשלושת־רבעיה הבטחון העצמי הבא מתוך אימון יעיל והרגשת כושר גופני. שאר עשרים וחמשת האחוזים — תוקף־הכרתו של החייל, כי הוא לוחם לתכלית הראויה להתכבד.

לידל הארט

● רוב הקצינים אינם מנהיגים מטבע ברייתם; אולם מובטחני, כי מתוך מאמץ משותף ללמוד באורך שיטתי את המקצוע הזה ומתוך כונה רצינית לשכלל בלי הרף את ההוראה עלולים קצינים רבים לרכוש להם את סגולות המנהיגות.

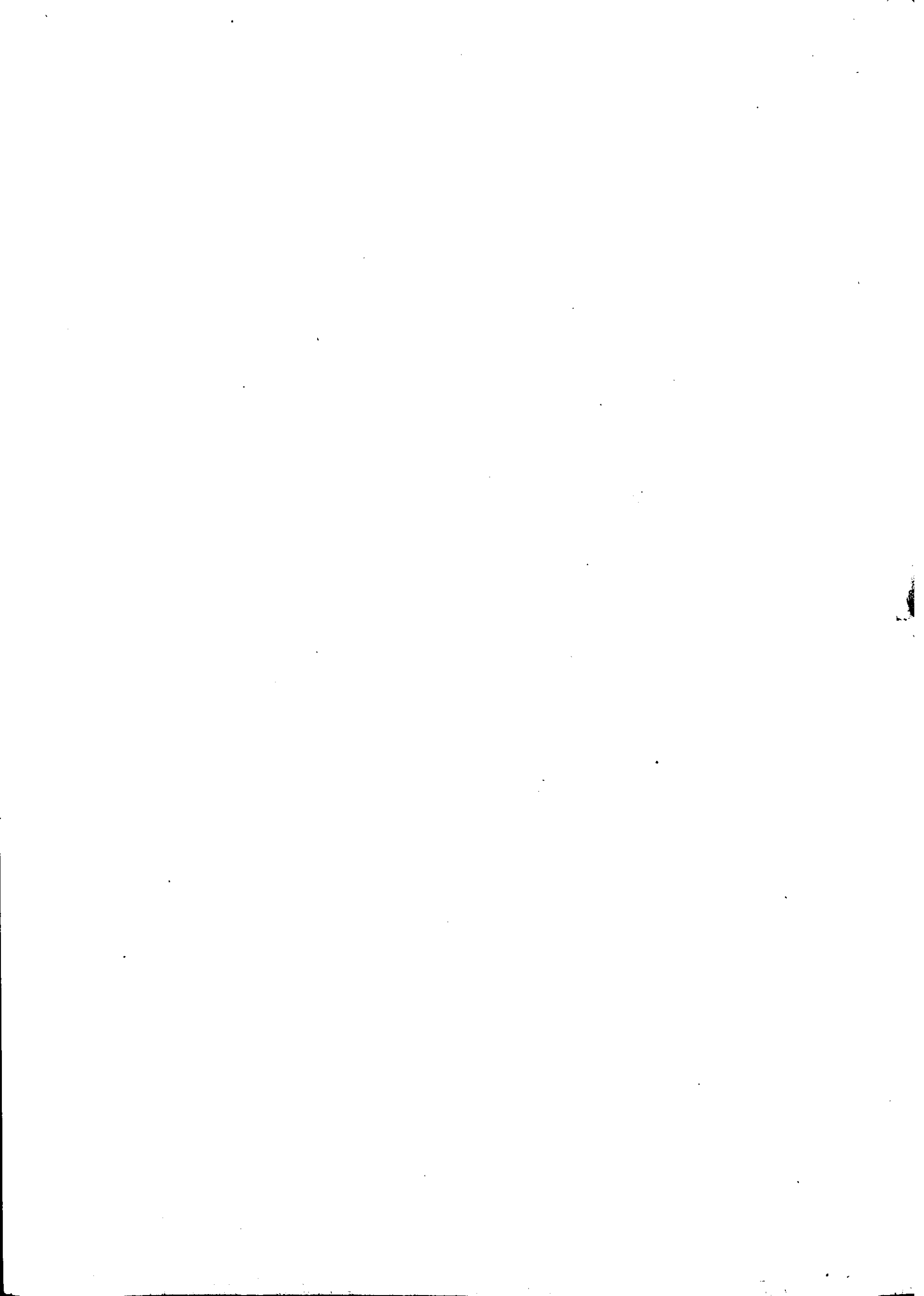
פרי. ל. מילם

● ככל שניטיב להתאמן, כן רבים יותר הסיכויים שלא נצטרך להלחם. אם לא נעשה זאת, וההתקפה תבוא, תהא זו מלאכת־דמים ממושכת להתגבר עליה...

הנרי קבוט לודג'

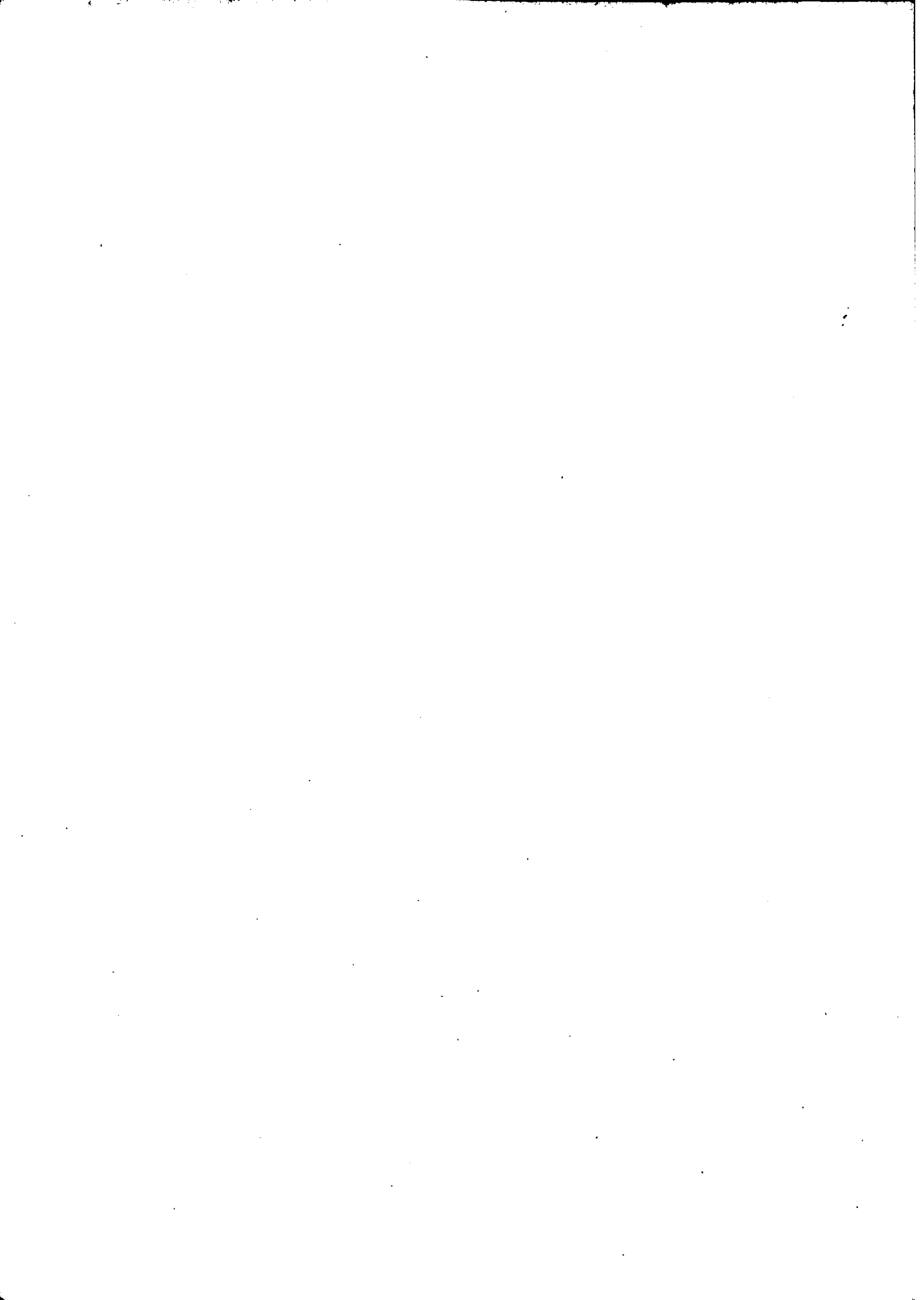
● על ידי אימון נמרץ יותר של טירונים אפשר יהיה לחסוך בחיי אדם ולקצר את המלחמה — אילו הייתי מתפלל לנס יכול היה זה להיות שצריפי הצבא בארה"ב יאכלו באש, כך שהאנשים ילמדו להיות כשכפת השמים משמשת להם גג והאדמה כרצפה, ובסופו של דבר יהיו נוקשים במדה כזאת ששמירה "יבשה" תראה בעיניהם כמותרות — כפי שהנה באמת...

רלף אינגרסול

מבעיותיו של צבא מיליציונרי

עלינו לחייב כל אזרח להיות גם איש צבא; כן
נהגו גם היונים ודרומאים, וכך חייבת לנהוג
כל מדינה תופשית.
תומס ג'פרסון

במקום מי ומה במדור

ציונים לקורא

עם תום פעולות האיבה, הועמד צבא־הגנה־לישראל בפתח תקופת בנינו־מחדש, וביתר אקטואליות נתייצבה לפניו בעית „צבא העתודה“ ואימון אנשיו. לאור מצב זה נעשה בקרב חוג המערכת של „מערכות“ נסיון להכיר, על כל פנים, היכרות כללית את שאלות מבנהו של הצבא המיליציוני, אשר טופח בשויץ, ואת התלבטויותיו הוא בפתרון הבעיה: כיצד מכשירים חייל טוב ככל האפשר בפרק־זמן קצר ככל האפשר? המזל האיר לנו פנים. בשלהי 1948 ובתחילת 1949 נתפרסם על במות העתונות הצבאית של שויץ ויכוח ערני אשר התנהל בקרב חוגי הצבא המיליציוני הזה בשאלות: הניצול המכסימלי של זמן ההתאמנות המוגבל; האפשרות להכשרת חייל, שיהלום את תפקידו, תוך מגמה של „ספציאליזציה“ (התמחות במספר מוגבל של כלי־נשק מסוימים בלבד); הכשרתו של המדריך והמפקד הנמוך בהתאם למגמה של „אימון כולל“ או להיפך, „אימון מקצועי־תחום“; ומבנה כיתה ומחלקה, אשר יהלום את דרכי האימון — מזה, ואת צרכי הקרב — מזה. המאמרים והרשימות שבויכוח זה היו מכלול טבעי שהכניס את אנשי המערכת אל סבך הבעיות והקשיים אשר בדרכו של צבא מיליציוני. בעקבות מקרא המאמרים המתורגמים, באה פעם בפעם פלוגתא משלנו, שמתוך לקח אחרים ניסתה להעלות את הגרעינים שיש בהם כדי לאלף, את נקודות הדמיון בשאלותינו אנו ואת גורמי ההבדל והשוני; לעתים שונים רב עד מאד, כאשר יוכח הקורא בעמדו על ההגדרות הנהוגות בשויצריה בענין התאמתו החברתית של מועמד לסמלות, למשל.

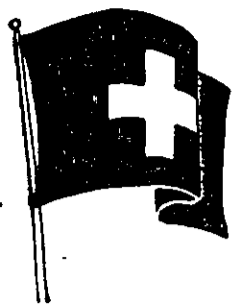
כדי השתחרר מעט מן הכבלים הבאים מתוך היכרות הלכית בלבד עם נושא כזה — אשר לגביו קובעת המציאות החיה — בראש וראשונה — נעשה מאמץ מיוחד להביא לשיחות בחוג המערכת גם איש בעל נסיון משלו, כמתאמן ביחידת־צבא מיליציונית בשויץ, ואח"כ כמשתתף בתקופת „השרות הפעיל“, דהיינו — השרות המגוייס, בשנות מלחמת העולם השנייה. בסיפורו העובדתי, וכן בסיכומי הנתונים, המסגרת והדפוסים של חוק שרות־המגן וסדרי ההתאמנות הנהוגים בשויץ, היה כדי לתת את המבוא ההולם את הויכוח, שממנו ניסינו ללמוד וכדי להבהיר את התנאים אשר שימשו לו כרקע.

להלן ניתנת תמצית מאמרי הברור אשר נלקטו מתוך עתונות הקצינים השויצרית — בלי תוספת הברורים הפנימיים שהתנהלו בחוג המערכת. הללו — קצתם לא באו בחשבון לפרסום, קצתם — הולמים את תנאי 1950 פחות משהלמו את תנאי 1949. וכן אפשר שיעקר ערכו של מתן החומר מלקח־שויץ הוא הזדמנות הניתנת לחוג המפקדים, שבכל פינה מפינות צבאנו, לערוך בכוחות עצמו את בירורו הוא, על רקע זה של נסיון אחרים והתלבטותם, ותוך השואה ממשית לגורמים הפועלים במציאותנו אנו. בזה, בעצם, ניתנת גם התשובה על השאלה שעלתה לעתים: מהי התכלית הממשית לפרסם דברי מחלוקת משל אחרים בתוך קובץ שנועד לשמש מבע למחשבתנו הצבאית שלנו. אכן, במקרה זה התכלית היא לתת קרקע פורה לגילויי ניתוח ולחיפוש דרך, להצעות לגבי משימות, מקבילות במידת־מה, המתיצבות לפנינו. אמנם צבאנו שונה בכך שהוא נותן למתגייס־טירונו שנה או שנתיים של אימון ראשוני. אך לאו דוקא כזה יהיה הרכבם של כוחות העתודה בשנות קיומם הראשונות. והבעיה של אימון מהיר ויעיל לפרט וליחידה, במשך תקופת־התכנסות מוגבלות, עמוד תעמוד גם לפנינו.

* * *

מסירתן של הרשימות והמאמרים אינה אחידה. יש והדברים נתנים „בגוף ראשון“, כקיצורו של המאמר, ויש והם מסופרים ב„גוף שלישי“, כבסקירה שהוכנה על אודותיו. הקורא המבחין ידע להתמצא באלה ולהגיע לפשר הדברים עצמם.

בגוף המסכת „לבטיו של צבא מיליציוני“ שובצו כמה „חלונות“, בהם ניתנת הידיעה העובדתית הנחוצה להתמצאותו של הקורא בסתרי צבא שויץ ובחובות ההתאמנות הנהוגות בו.

לבעיות הכשרת רגלים בשוויצריה

הנתונים כיום לרשות אסכולת-הטיירוניס (ומדי פעם נגעו בדיר ניהם אף בתחום האימונים-המשלי-מים המבוצעים במסגרת קורסי-ההמשך (קורסי-„תחזורת“) השנתיים או הדור שנ-תיים. הגם משך הזמן של הנ"ל (18 יום), הוא לכל הדעות בלתי מספיק וכובל, הרי בכל זאת ההנחה הכללית בשוויץ היא שמטעמים כלכליים וחברתיים אין אפשרות לשנות את משך האימון ועל כן הנסיונות הם להשיג את המטרה ע"י שינויים בשיטות האימון.

עם גמר מלחמת-העולם, וכתוצאה מלקח השרות-הפעיל בשנות 1939—1945, התעוררה בצבא השוויצרי המיליציוני הבעיה — כיצד לסגל את אורח ניצולן של תקופות השרות במסגרת המיליציונית לצרכי הזמן החדש, המחייב הכשרה יותר יעילה של חיל הרגלים לאור שיטות-המלחמה החדשות. צעדים חשובים לקראת פתרון בעיה זו נעשו עם התמורות שהוכנסו, בתוקף החקיקה החדשה משנת 1938—39, בתקופת הזמן המוקצבת ל„אסכולת הטי-רוניס“ (שהוארכה מ-90 ל-118 יום) ובשיטות ההדרכה, ובשנים שלאחר המלחמה — ע"י ביטולו של

האימון הצבאי בשוויצריה מורכב משלושה שלבי-יסוד: א. האימון הטרנס-צבאי; ב. אסכולת הטיירוניס; וג. קורסי ההמשך. אימון טרנס-צבאי הוא חובה על כל נער בשוויצריה אשר הגיע לגיל 16. האימון מתבטא בעיקר בקליעה למטרה ברובה ובאימוני ספורט. קיים אמנם גם ארגון מעין „קדטים“, מגיל 13, אשר תכנית האימונים שלו רחבה יותר, אך השירות בו איננו חובה. בהגיע הנער לגיל השירות (סמוך לגיל 19) מציבה ועדת מיון מיוחדת את הטירון לחיל מסוים, ועל הטירון לצאת לאימון מרוכז בבית-ספר של אותו חיל. מחזור אימונים ראשון זה של הטירון נקרא „אסכולת הטיירוניס“, ונמשך כ-4 חדשים. רק לאחר ה„אסכולה“, מוצב החייל סופית ליחידתו המיליציונית, אשר איננה קשורה כלל למסגרת מחזור האימונים בבית הספר, כי אם זוהי היחידה המתאימה במחוז מגוריו של החייל, המורכבת מבני שנתונים שונים. ממגיל 19 ועד 36, שייך החייל לחיל השדה א' — הוא החיל המיליציוני הפעיל של הצבא — וחייב בהשתתפות ב-8 קורסי המשך. הוה אומר כי להלכה חייב טירון בהתיצבות להשתלמויות-יחידה בנות י"ח יום כל שנתיים בממוצע; וזאת, אף כי יחידתו מתיצבת כל שנה, אמנם במצבה לא מלאה (למשל — כמחצית המספר של הסה"כ של בני השנתונים השונים הרשומים בה). נוסף לקורסי ההמשך, חייב כל חייל בקליעת-חובה ובמבחן שנתי ברובה. במדה שאינו עומד במבחן, עליו לשוב ולהבחן עד שיעמוד בו. לשם כך קיימים שדות-מטוחים כמעט בכל נקודת ישוב, ובהם אפשר גם להתאמן וגם להבחן. משנת ה-37 בחייו עובר החייל לחיל השדה ב', ומכאן ואילך פוחת והולך עול החובות המוטלות עליו.

הברור שיובא להלן נסוב על שלושה צירים עיקריים:

(א) תכנית האימונים הנוכחית עמוסה יתר על המידה, ורוב הטיירוניס אינם יכולים להשתלט עליה ולקלוט את כולה: מתעוררת על כן השאלה האם אין להעדיף מערכת אימונים כזאת אשר תדאג להת-מחות הפרט בכלי נשק מועטים בלבד על ההכשרה הכוללת והרב-גונית.

(ב) בעיות הכשרת סמלי חיל רגלים; כיצד להשיג את הרמה הפיקודית הדרושה — בגבולות הזמן המוקצב לקורס סמלים, שרותו של המ"כ כמד-ריך באסכולת הטיירוניס ובקורסי ההמשך; כיצד להשיג טיפוס סמלים אשר יצליחו להיות סמלי-קרב וגם מדריכים יעילים ובעלי רמה. ורצופה לכך בעית

חיל השדה ב' (לאנדואר), כפי שהתקיים משך עשרות שנים, והכללת שנתוניו הראשונים, מבחינה ארגונית ואופרטיבית, בתוך חיל-שדה א'. כיום מתברר, שלמרות שבמידת מה גדלה מסגרת הזמן המוקצב להכ-שרת חיל הרגלים, הרי טרם נפתרה בעית השגת הרמה המינימלית ההכרחית להכשרת חיל הרגלים ובעיקר לאור רבוי סוגי הנשק שבתקן הצבאי. בשל הענין הכללי הרב שבבעיות אלו, האופיניות למצבו וצרכיו של צבא מיליציוני באשר הוא, מן הראוי להעלות בפני קוראי „מערכות“ את הויכוח על שאלה זו, של אימון תכליתי ככל האפשר, בפרקי זמן מוגבלים, שהתנהל מעל עמודי עתונות צבאית בשוויצריה; באותו ויכוח השתתפו מפקדים רבים אשר פיתחו תפיסות שונות, כיצד להבטיח את ההכ-שרה היעילה ביותר לחיל-הרגלים בפרקי הזמן

הקדטים — אירגון נוער מתאמן מתנדב — במצעד

ספות ניכרות בחימושו ורבוי בולט של סוגי כלי הזין. בעקבות תוספת זו נעשתה קשה ומורכבת פי כמה הכשרת הסגל — מחד גיסא, והטירונים — מאידך גיסא. ואכן, באשר לשליטה בכלי נשק וחר ריצות השימוש בהם — לא היו תוצאות הכשרתם של הרגלים משביעות רצון ביותר.

בה בשעה שבשרות הפעיל הממושך שבשנות המלחמה (1939—1945), אפשר היה להספיק ולבצע הרבה בשטח האימון היסודי של הלוחם, הרי כיום במסגרת ההכשרה ב"קורסי-המשך" הקצרים — אין ניתן להשיג כזאת. כי בקורסי-המשך אלו, עיקר הכוונה היא להמשיך באמון היחידות ומבני-הצבא הגדולים יותר.

יש איפוא הכרח לחפש אחר דרך חדשה למען השגת הרמה הדרושה של שימוש בוטח — מוחלט ומתמיד — בנשק. דרך חדשה כזו נראית בכיוון של התמחות מקצועית. כלומר, החידוש יהיה בזה שלא כל אנשי חיל-הרגלים, ובעיקר לא כל הרובאים, יצטרכו לקבל הכשרה יסודית בכל כלי הנשק של חיל-הרגלים, — אלא כ"א במספר כלים מועט.

שיטה כזו של התמחות תיתקל בקשיים: א. — לביצועה המעשי יהיה הכרח בקבוצות-משנה ללימוד כל סוגי-זין ומקצוע, ובוזה יהיה כרוכים קשיים בשרות הרגיל של היחידה. קיום קבוצות-משנה

בחירת המועמדים לסמלות ב"אסכולת הטירו-נים". כי ללא ספק ישנה תלות הדדית בין קורס הסמלים ואותה "אסכולת טירונים" ממנה יוצאים המועמדים לסמלות, ומן הראוי יהיה לבחון את מהותה בסקירות הבאות.

ג) בעיות מצבות השנתונים המתיצבים לקורסי-המשך, אשר בהם עיקר הכונה היא להמשיך באימוני היחידות בתנאי שדה. באחת הסקירות נבחנת השפעת "ביתור" חיל שדה ב' בין חיל שדה א' לבין חיל שדה ב' החדש — המתבסס בעיקר על השנתונים שהיוו קודם את חיל המשמר — על מצבות קורסי-המשך; וכתוצאה מכך — האפשרויות הנתנות בקורסי המשך אלו לעריכת תמרוני-קרב בהיקף גדול ומציאותי.

נראים הדברים שיש מקום לכך כי נבחון ברורים אלה, שהם אקטואליים מאוד אף לגבי הבעיות העומות כיום בפני צבאנו ועתודותיו, לא רק בתורת "ידיעות מחכימות" מארץ רחוקה אלא גם כדוגמה מאלפת לחיפוש פתרונות אשר יתכן למצוא בהם גם גרעיני "עשה" למלוי משימותינו אנו.

הפותרה כברור: קצין ההדרכה מיוזם ניונליסט התמחות מקצועית.

משך עשרת השנים שחלפו מאז נקדאו גישות שויצריים לשרות פעיל, חלו בחיל-הרגלים שלנו תר

אמונים בתחילת הקלע

ביחידתם, וע"י כך תתבטל למעשה במידה רבה התור-צאה של ההכשרה המוקדמת, שקיבלו, ואשר תהיה אזי פיקטיבית למדי.

מן הראוי להזכיר לעצמנו את מצב ענין החימוש ואופי ההכשרה הצבאית לפני שנת 1939 — ולס"קור את השינויים שחלו מאז בעקב התפתחות שנת-רחשה בתקופת „השרות הפעיל“.

בשנים שלפני 1939 היו „אסכולות הטירונים“ של חיל-הרגלים נמשכות 90 יום. הטירונים, כולם, הוכשרו להיות רובאים, ו-50% מהם למדו את המקלע, או את המקלע-על-כך.

המכ"ינים הוכשרו כולם, נוסף על המכ"י ברובה ובשימוש במסכת גז.

תותחני-רגלים — הוכשרו כולם, נוסף על תותח-רגלים (תותח נ. ט. קל — 47 מ"מ), ברובה ובמסכת-גז.

אנשי ה"תובלה" למדו כולם רובה, טיפול בסוס ונהיגתו, ומסכת גז.

האימונים באותה תקופה היו בלתי מורכבים, אך יסודיים, ולמרות הזמן המצומצם לעומת הזמן הניתן כיום, אפשר היה להשיג את הכשרתו היסודית של כל רגלי בכלי הנשק שלו.

לפי השינויים שהוכנסו בתקופת השירות הפעיל 45—1939 האריכו את ה"אסכולות" עד 118 יום *.

ל-22 או — אח"כ — ה-28 מ"מ (המורכב, לטלטה, על גלגלים), רמוני-יד (3—2 טיפוסים), להב-יורים, השימוש בה. נ. תת-מקלעים, תותח א. מ. של רגלים („הספנורסואיזה“, 20 מ"מ), רמוני-שריון נ. ט. לידוי, רמוני-רובה נ. ט.

* גם בארה"ב האריכו את תקופת אימוני היסוד מ 120 יום ל 180 יום.

ללמוד המקצועות יקשה על הפיקוח ועל הראיה הכוללת ע"י המפקד, של מחלקה או פלוגה, למשל, את התקדמות הכשרת האנשים והתפתחותם. ב. לפי שיטת אימון זו תהיה חלוקת הטירונים ב„אסכולת הטירונים“ לפי מקצועות האימון ולא לפי יחידות הקרב. על הסכנה הטמונה במצב זה אפשר להתגבר במידה מסוימת, באם יהיה מגע מהודק בין מפקדי היחידות הקרביות אליהם משתייכים הטירונים ובין המדריכים במרכזי האמון השונים דרכם עובר הטירון. *

קורסי הכשרה בצבא השויצרי

אסכולת טירונים

חיל פרשים — 132 יום **

חיל רגלים, חיל תותחנים, ושאר החילות — 118 יום

קורס סמלים ***

סמלי ארטילריה, כוחות אנטי מטוסיים, חיל הנדסה, חיל אויר וכן ראשי מטבחים ומזכירי מטה — 27 יום

סמלי חיל רגלים, פרשים וגייסות קלים, חיל רפואה, חיל הספקה, חיל תובלה וכו' — 20 יום

קורס קצינים

קציני חי"ר וכוחות קלים ממונעים — 90 יום
 " חיל תובלה ממונע — 83 יום
 " חיל אספקה וחיל כבודה — 62 יום
 " חיל רפואה — 55 יום

חשוב, אם כן, שמפקד היחידה יציין ברורות את צרכיו בתוספת אנשי-מקצוע לסוגיהם — ובהתאם לכך יחולקו להכשרה הטירונים שנועדו ליחידתו, כי אחרת קיימת האפשרות שבתום תקופת האימון ית-וספו ליחידה אחת רובאים מוכשרים יתר על המידה, ולאחרת — עודף של קלעים א.ט. או מקלענים; מצב שעלול לעתים לחייב לאמן את אותם ה"מומחים" — במשך קורסי-ההמשך — לתפקיד אחר

* אכן, ע"י הצורך בחלוקה מתוכננת-מראש של הטירונים העתידיים להסתפח על היחידה, עוד תגדל המעמסה המנהלתית הרובצת על המפקד המיליציוני, ואשר מכבידה עליו בלאו הכי בגולה ממנו משעות-הפנאי הפרטיות הלא-רבות שלו.

** מספר הימים בכל החילות כולל את יום ההתכנסות ויום השחרור.

*** סמל לגבי הצבא השויצרי כולל קורפורלים, סר-ג'נטים, אפסנאים, רבי סמלים ו"שליש סמל" (מעין תת-קצין). „ביה"ס לסמלים" — פרושו ביה"ס המכשיר קורפורלים.

(במקביל לעקרונות ה"פיאטון"), "תיבות-פיצוץ", ר"י חדש דוגמת 1943 בצרוף מטענים נוספים (כ"מטען צרור" או כ"מטען פרוש") לשמוש גם בדומה ל"בנגלור".

תוספת סוגי נשק רבים גרמה לשינוי מגמת ההכשרה, בכיוון ההתמחות המקצועית, — כלומר — הורדת מינימום הסטנדרט המשותף, ואז ניגשו לנסיונות לפי שיטה של בתי-ספר ואולפנים מיוחדים, לפלוגות-מקצוע מיוחדות. כך: — פלוגות פשיטה מיוחדות, עם ארון מיוחד בכלי נשק, הוכשרו באולפנים מיוחדים — והיו אלה ה"גרנדריים" ("רמנים" בתרגום פשוט — אך, בעצם, אנשי-פשיטה) של חיל-הרגלים; אף תותחנים א.מ. של חיל-הרגלים עברו את אימוניהם בבי"ס מיוחדים לכך.

התמחות זו, לפי סוגי-המשנה של החיל הרגלי, פתרה את הבעיה רק בחלקה; כי גם בתחומי חלוקה כזו אין בטחון עד היכן חייב להגיע האימון הכללי, המקיף — ומה צריך להיות היקפה של ההתמחות המקצועית, ובאיזו מידה להצר את תחומה או להרחיבו.

טבעי הדבר, שעד עתה שלטה המגמה להכשיר מספר גדול, ככל האפשר, של טירונים — בכלי נשק רבים. בחשבון סופי הוכשרו (בזכות "השרות הפ"עיל") כל הרובאים ברובה, במקלע, בכל סוגי רמוני-היד, בתת-מקלע ובשימוש במסכת-גז. כן היו התמחויות מיוחדות של חלק מהרובאים: ברובה א.ט., במקלע-על-כנ, ברימון השריון, או בהפעלת מוקשים.

נראה, איפוא, שהועמסה על הטירונים תכנית מורכבת מכדי יכולת הקליטה שלהם. ואכן, ירדה מידת הבטחון בידיעה וטיפול של הטוראי בכלי הנשק השונים. מצב המחייב שינוי. את השינוי אפשר להשיג או ע"י הארכת זמן האימון או ע"י העמקת מגמת ההתמחות בהכשרת טירונים. מאחר שהארכת הזמן אינה באה בחשבון, הרי נשארת הברירה היחידה, להעמיק את שיטת ההתמחות המקצועית.

מצב ההתמחות כיום

זכותו של ראש חיל-הרגלים הנוכחי שלנו (של צבא שויצריה) הוא, שהבחין בבעיה והחל לטפל בה נמרצות. וכעת, מאז 1947, בה הוחל בנסיון לטפל בבעיה זו, נתקבלו התוצאות דלהלן:

בפלוגת הרובאים:

כבר בראשית אסכולת-הטירונים מתארגנות 3 "מחלקות-קרב" ו"מחלקת אש" אחת. "מחלקת הקרב" מתחלקת לשתי קבוצות

הדרכה, האחת — קבוצת רובאים, והשניה — קבוצת מקלענים. את קבוצת הרובאים מכשירים ברובה ורימון-השריון, עד כדי יעילות השימוש הטקטי בשדה, ובטחון-פגיעה מתקבל על הדעת; וברמוני-היד וצרורות-רימונים — עד כדי הטלה "חיה". כן מלמדים אותם את השימוש, בתנאי קרב, ב"גופי הטלה" (גופי-נפץ) שונים, ואת השימוש במוקשים שונים ו"תיבות פיצוץ", עדי כדי שימוש בוטח במנגנון ההדלקה, וכן בזריעת שדות מוקשים קטנים.

את קבוצת המקלענים מכשירים ברובה, מקלע, ותת-מקלע, עד כדי יעילות-שימוש בכלי בשטח ובטחון פגיעה.

ב"מחלקת האש" — המתחלקת שוה בשוה לשתי קבוצות — מקבלים הקלעים האנטי-טנקיים הכנה ברובה, רובה נ.ט., תת-מקלע, וכן במקלע רק במידה שיש צורך ביריה מעל חצובה.

ואלו קלעי המקלע-על-כנ, מקבלים הכנה ברובה, במקלע המוצב (כולל כינון אנטי מטוסי וטיפול באמצעי הכינון) ובתת-מקלע.

הטירונים המכ"ינים מקבלים כולם הכשרה ברובה, ובמכ"י הכבדה*. 20% מהם מקבלים הכשרה בתת-מקלע; 10—20% מקבלים הכשרה מקפת ברמוני-יד.

אנשי התובלה שבבטליון-הרגלים — כולם מקבלים הכשרה ברובה ובטיפול בסוס וניהוגו; 25% מהם — גם ברמון שריון ו-25% בתת-מקלע.

פלוגות של רגמים, תותחני-רגלים ותותחנים א.מ. כולם מקבלים הכשרה ברובה ובנשק הקיבוצי שלהם. אצל התותחנים מקבלים 25% הכנה בתת-מקלע, 25% — בשימוש במד-מרחק, ועוד כ-10—20% — ברמוני-יד.

פלוגות עבודה ותובלה — כולם מקבלים אימון ברובה ובטיפול בסוס וניהוגו. 10% תת-מקלע, 10% רימוני-יד; ו-10% — רימון השריון.

באשר להתמחות במחלקה הרובאית — (היא "מחלקת קרב") ראוי לציין כי כיום מנסים צורה חדשה של "כיתת-קרב", אשר מספר האנשים וכלי הנשק בה לא ישתנו, אולם המבנה הפנימי של כיתה זו פשוט יותר גם ללימוד וגם לניהוג. כיתה כזאת מתחלקת לחולית מקלע וחוליה רובאית. חולית המקלע היא בת 5 אנשים וכוללת רובים, מקלע, ותת-מקלע.

* המונח הבריטי המקובל אצלנו — ה"בינונית", או לפי קביעת המונחים באחרונה — "המקלע הבינוני".

קציני-הדרכה שמקצועם בכך

הוכיח את יכולתו הצבאית. הוא חייב לשלוט בשתיים מלשונותיה של שויצריה, וחייב להיות בעל השכלה של בית-ספר גבוה*. לאחר שסיים בהצלחה שתי שנות הכשרתו המקצועית שולחים אותו כמפקד מחלקה או מפקד פלוגה לשתי אס-כולות-טירונים, של אותו סוג החיל אשר בו הוא משרת. לאחר זאת הוא צריך לשרת תקופה מסוימת בתפקידים שונים בתוך בית-ספר לקצינים, או בית-ספר לקליעה. אפשר גם להפעיל אותו בסוג חיל אחר, וכן בקורסים להכשרה הררית, להתעמלות וכו'. בכל השייך למעמדו ועבודתו כקצין הדרכה נחשב הוא על פקידי המדינה האזרחיים — ובוה שונה מעמדו ממעמדם של קציני צבא שמקצועם בכך שבמדינות אחרות.

קציני הדרכה, הנמנים על „קורפוס-ההדרכה“ של הצבא השויצרי, הנם מדריכים מקצועיים אשר בזמן שהם פנויים משרותם, כקצינים וסמלים בצבא המיליציוני (חובה המוטלת עליהם בשווייץ עם כל שאר אזרחי המדינה) — הרי עבודתם בתור קציני הדרכה היא משלוח ידם המפרי-נסם. יש לציין, שאת שרותם ב„קורפוס-ההמשך“, להבדיל מ„אסכולת הטירונים“ — זו זירת פעולתם העיקרית במשלוח ידם זה — הם מקיימים לא בשליחותם המקצועית כקציני הדרכה, אלא בשליחותם כאנשי-מגן מיליציוניים בצבא המגויס, איש איש ביחידתו הקבועה. קצין הדרכה יכול להיות אדם שהוא קצין בצבא, ואופיו הוא ללא דופי. אדם, שמעריכים כי

לדעתו, ברור שבמסגרת מחלקה רובאית אין אפשרות להכשיר את כל הטירונים בכל הכלים אשר למחלקה, השאלה בעצם אינה בכך אם יש צורך בהתמחות מקצועות-מקצועות, אלא כיצד להגשים אותה.

הוא מציע את הכיתה כבסיס ארגוני להתמחות. כלומר, ש„מחלקת הקרב“ תהא מחולקת לשלוש כיתות מקצועיות, השונות זו מזו, אך אחידות בתוכן.

שלוש הכיתות השונות תהיינה:

1. כיתה המכילה את שלוש חוליות המקלע, ואת הצלפים המזוינים ברובה צלפים.
2. כיתה המורכבת מרובאים שאומנו גם ברימון הרובה האנטי-טנקי.
3. כיתה לקרב מגע, שאנשיה אומנו בתת מקלע, מוקשים, וכל סוגי רמוני-היד.

ארגון כזה יחייב כמובן את הגבלת ההתמחות בתחום קבוצת מקצועות מסוימת לא רק לגבי הטוראי אלא גם לגבי המ"כ.

יהיה איפוא צורך להכשיר שלושה סוגי מכי"ם, 1 לכיתת מקלעים, 1 לכיתה רובאית נ. ט. ו-1 לכיתת קרב-מגע, ומפקד המחלקה יהיה חייב לדעת להפעיל את כל הכלים וצותי הנשק שבמחלקתו, ולשלוט עליהם מבחינה טקטית. שיטת אמון וארגון זו תעלה את הכושר הטכני של אנשי היחידה, ואף תרים את סמכותו של המ"כ, — כי יוצר אימון רב יותר בבקיאותו ובהתאמתו לתפקידו. לפי פתרון זה, תהא זהות בין הכיתה כיחידת אימון לבין

בחולית הרובאים: רובים, רמוני-שריון, יד ומוקשים.

צורת-מבנה חדשה זו... באחת טובות. והנה הגתה המוחלטת בצבא גראית כנחוצה, כי יש בה צעד קדימה לפתרון הבעיה המוצגת.

יש ונשמעת בקורת הטוענת כי הרחיקו לכת מדי בהתמחות, וכתוצאה מכך — לא כל הרובאים מקבלים הכשרה מספקת בכלי הנשק העיקריים — מקלע, תת-מקלע ורמון-יד.

ואכן, יש לברר לאיזה כיוון כדאי להוליך את הכשרת הטירונים, לבדוק את ההצעות השונות להלכה ולמעשה, ולאור העובדה כי גורם הזמן אינו ניתן להשתנות. בסיכום נשאלת השאלה: מה עדיף? — ל„מחות“ את חיל-הרגלים, ובראש וראשונה את הרך באים, וע"י כך להשאיר אמנם פרץ ידוע במספר כלי נשק שהטירון מתמצא בהם — או לקיים גם בעתיד הכשרה לא מוספסת, לגבי מידת בטחונו ויכולתו של הטוראי, בשימוש בכל אותם כלי הנשק הרבים אשר ילמדוהו.

מזר ארנסט ברנדנברגר:

התמחות!

מציע שינויים במבנה יחידות המשנה והרכבן, הן לאימונים והן לשרות פעיל, שינויים שיהוו יסוד לטי-פוס יחידת משנה המושתת על התמחות מקצועית.

* אם הוא טרם סיים בית-ספר גבוה, אזי נותנים לו הכנה תיאורטית כללית בקורס מכין ליד מחלקה של מדעים צבאיים של בית-ספר גבוה מיוחד, ואח"כ הוא נשלח לשנת הכשרה במדעים צבאיים במחלקה למדעים צבאיים, בתור אספירנט-הדרכה ובתור קצין-הדרכה.

הכיתה כיחידת ק ר ב. ושוב לא יהיה צורך (כאשר זה נעשה כיום) לפרק את יחידות המשנה לצרכי התמחות ולהרכיבן אח"כ מחדש לצורך שרותן, ולהפ"ע לתן בתנאי קרב. בהתאם לתכנית כזו יוטל על המ"כ גם תפקיד מ מ ש י בתהליך האימון כמדריך מקצועי. אשר לשאלה המכרעת של התכלית הטקטית, הרי קיימים מצבים — לדעת מיוזר ברנדנברג — שיצדיקו שיטה זו, ובעיקר באשר לפעולות נגד ש ר י ו ן האויב שבהן תהיה מחלקת הקרב הזו עדיפה על קודמתה.

* *

הסקירה הניתנת להלן בוחנת את בעית תוצאת הריאורגניזציה שנעשתה בצבא המיליציוני לאחר סיום תקופת השרות הפעיל המגויס בשנות 45—1939, ואשר בטלה למעשה את חיל שדה ב' (לנדואר) כגיס בעל ארגון עצמי ביחידות משלו. ע"י כך הגדילו את חיל שדה א' בבני הגילים 36—32, וכתוצאה מכך קימת "צפיפות" קטנה יותר בשנתונים המתגייסים, כי תוספת ארבעה שנתונים עם שתי התיצבויות מקטינה בפועל את המצבה של היחידה בקורסי ההמשך שלה.

קפיטן ו. צינג :

לבעית קורסי ההמשך

בהתאם למבנה החדש של הצבא, שנקבע עתה, צריכים יהיו טוראים, טוראים ראשונים ורבי טוראים, לעבור, לאחר אסכולת הטירונים, 8 קורסי המרשך. (בחיל שדה א' המורחב — כלומר עד גיל 36). בהתאם לכך משתנה היקפה של מצבת קורסי ההמשך. בשנות השרות הפעיל 45—1939, שוחררו חלק מאנשי השנתונים הקשישים מחובת ההתיצבות (בשים לב למספר ימי השרות הפעיל שכבר ניתן על ידם). וכן קרה לעתים קרובות, שביום ההתיצבות הופיע מספר אנשים קטן למדי ובמקרים רבים היה נראה למפקד שאין טעם להתחיל באימונים. "גישה, אשר אם גם אינה מוצדקת הרי אפשר להבינה". אכן, פשהמדובר אינו באמוני היחידה במסגרת יחידה גדולה יותר הרי, לגבי הכשרת הפרט ואימונו בנשק, יתכן והמצבה המוקטנת לא תפריע (אפילו באם המצבות יורדות כדי מחצית או שליש מתקן היחידה). נהפוך, מספר אנשי הסגל יהיה גדול, יחסית למספר אנשי היחידה המתיצבים, ואפשר יהיה להגיע להישגי אימון גבוהים ביותר, כי מפקד יחידה שמצבתה קטנה יותר בקורס ההמשך, יכול לטפל באופן אינטנסיבי יותר בכל פרט ואימונו בנשק. קפיטן צינג מעלה חשש ארגוני רציני, הוא מטיל ספק בכך האם כל מפקדי היחידות דואגים למלא

בהקפדה את "טבלת הסקירה" על הישגי אנשיהם (המאפשרת לראות מה אחוז האנשים לעומת הרצוי אשר נהיו "רמנים נגד שריון" או קלעי רובה נ.ט. או אלה של "מקלע על כן" וכו'); והרי טבלה כזו אם אינה "מנוהלת" בקפידה יכול הדבר לאפשר מצבי כפילות באמוני אנשים מסוימים תוך קורסי ההמשך, ונהפוך! הקפדה ב"ניהול" עשויה לגרום לחסכון וליעילות יתר בחלוקת אנשים לאימונים בקורסי המשך.

כן מעוררת התופעה של מצבות קטנות בקורסי ההמשך ליקויים וקשיים לגבי הכשרת המפקדים. כי לבעיות הפיקודיות והמנהלתיות של היחידה, כמו: שיכון, עריכת תנוחת היחידה, אספקת מזון, שרותי העורף, האירגון וכו', לכל אלה תהיה צורה שונה לחלוטין באם הפלוגה, כשהיא מופעלת בתנאי קרב, תתיצב עם 70 או עם 200 איש. והבטליון עם 500 או — עם 1200 איש.

ברור, כי בראש וראשונה חייב החייל לשלוט בכלי נשקו. ומתברר כיום כי מרגע ההתיצבות ל"אס" כולת הטירונים ועד להתיצבות השניה כעבור שנה או שנתיים, מאבדים האנשים הרבה מן היכולת הטכנית שרכשו. על כן אין ספק כי חשוב עד מאד לטפח את יחס ההערכה הדרוש לאימון הפרט בכלי נשקו. כן, יש לציין, כי באשר להנהלת יחידותיהם, יצאו המפקדים מחוץ לתלם, מאז תקופת השרות הפעיל, ועל כן צריכים כל מפקדי היחידות לקבל הזדמנויות מרובות יותר לניהול תמרונים של יחידה בקרב. אך, מבנה היחידות, לפי מצבתן, העומד כיום לרשות המפקדים לאימון בקורסי ההמשך, אינו מקביל לזה שיצטרכו לפקד עליו בראשית התנגשות מלחמתית.

נוכח מצבות קורסי ההמשך החלשות, מאורגנים הפלוגות וגופי הגייסות (בטליונים ורגימנטים) לרוב בצורה המחזיקה בכוננות דוקא את אותם אמצעי הקרב הדרושים להפעלה ראשונה, אך מונעת, לרוב, בעד היווי רזרבות והפעלתן, ובעד הצגתן המעשית של בעיות מנהלה גדולות, כגון: שאלת האספקה לחזית, אשר נוהגים לסמנה כיום רק סימון סמלי בלבד. על כן, לעתים קרובות נאחזים המפקדים באמצעי של "הבה נניח", שיטה של הנחת נתונים ו"מציאות" יחידות משנה ואמצעי עזר אשר אף פעם אינם מופיעים במציאות. והרי מצבים כאלה הם שמטפחים את האשליה העצמית בתחושת הקרב.

המסקנה מכל אלה היא הצורך לאפשר למפקדים ולקציני המטות לפעול מדי פעם בפעם בתנאי מצבות מלאות ככל האפשר, וכאן מדגיש קפיטן צינג: "אין

מבנהו הפנימי של חיל הצבא השויצרי

עד 1948

חיל שדה א' (אוסצוג או אָליט), שנתונים 19—32
 חיל שדה ב' (לאנדואר) שנתונים 33—40
 חיל משמר (לאַנדשטורם) שנתונים 41—48
 שרותי עזר שנתונים 49—60

אחרי 1948

חיל שדה א' שנתונים 19—36
 חיל שדה ב' שנתונים 37—48
 חיל משמר שנתונים 49—60

במקרה זה היתה מתקבלת תמונה כזאת; יחידה אשר התקן שלה 200, ואשר רשומים בה כנהוג 240 איש, היתה מכנסת בקורס המשך רגיל 110—105 (במידה שהעצמות המספריות של השנתונים השורנים שוות פחות או יותר); ואלו ב"קורס התמרונים" היתה היא מונה 150—160 איש. בעצמה אחרונה זו ניתן, לדעת קפיטן צינג, לפלוגת הרובאים להפעיל בכ"ז, בצוות המינימליים ההכרחיים, את כל כלי הזין הנמנים על הפלוגה, וכן לגבי כלי הזין הכבדים אשר בבטליון. גם בארטילריה ובשאר החילות מתאפשר אז להפעיל את כל כלי הנשק, תוך עצמות מינימום מספיקות ליחידות המשנה של קשר, הבטחה ואספקה.

כל מפקד יחידה מצפה בודאי לפתרון כל שהוא שיקל על רעה-חולה זו של בעיות המצבות הקטנות — עד כדי גיחוך — המתיצבות ב"קורסי ההמשך".

* *

בסקירתו השניה עוסק מיור גיונליסט בבעית הסמלות, הכשרתה ואימוניה, ובשאלה כיצד לשלבה במסגרת אותם תנאים חדשים, בהם פועל הצבא השויצרי עתה, אשר נגרמו ע"י התפתחות כלי הזין ויצירת מבנים, אימון ואורח-קרב חדשים.

ושוב — מיור רוברט גיונליסט :

על סמלים

בעית בחירת הסמלים הנה בעיה שמתחבטים בה זה שנים, כי לא קל בעתות שלום למיין מתוך טירונים, שטרם הבשילו כראוי, את אותה דמות הסמל, אשר תיתבע להצדיק את עצמה כמפקד בעת מלחמה. כמה עקרונות צריך שינחו את מפקדי אסכולות הטירונים (או קורסי ההמשך) בקביעת טירונים המועמדים לסמלות, ובכיוון הכשרתם:

א. היסודות המתודיים לפיהם תיערך בחירת המועמדים לסמלות מתוך אסכולת הטירונים; ב. גיבוש הסמלים באסכולה זו; ג. הבהרת מעמדו

זה נכון, שרק האביון יודע להסתדר היטב, קיימת סכנה שה"אביון" יהפוך לבזבזן, באם ייעמדו לרשותו לפתע אמצעים גדולים.

רצוי איפוא, שבשעת גיוסיהם של שנתוני קורס ההמשך תובא בחשבון מעין "רוטציה" אשר, מדי פעם, לפחות בתוך גוף-צבא אחד, תביא לידי מצבות חזקות משהו מאלה המתכנסות כיום.

רק אז תהא האפשרות לפקד בתמרונים, וב"תנאי קרב", על יחידות חיל-רגלים עם כלי הנשק השייכים להם לפי התקן, בצרוף הארטילריה והאלמנטים של החילות האחרים. כן יכולה התמונה להשתפר עוד יותר באם מדי פעם, בהפסקות ברוח-זמן-קבועים, יבוטל קורס המשך אחד ובמקומו יבוצעו קורסי השתלמות לאנשי הסגל. מצב שיאפשר בשנים אחרות לגייס בבת אחת מספר שנתונים מוגבר. סידורים מעין אלה יכולים לאפשר לכנס מדי שלוש שנים עשרה שנתונים בבת אחת לקורס המשך, ואלו בשתי שנות הביניים — שבעה שנתונים בכל אחד. אם ע"י כך יהיה כל קורס המשך שלישי לקורס תמרונים אמיתי יובטח כי כל שנתון ישתתף בשלושה קורסי תמרונים בטרם יוצא ממסגרת חיל שדה א'.

הכשרתו של הסמל בצבא המיליציוני השויצרי מסתכמת בנקודות הבאות:

בתוך המסגרת של אסכולת הטירונים הראשונה הנמשכת 118 יום (2+116), נבחר המועמד לסמלות ועובר בסוף האסכולה, אחרי אימון הפרט, קורס סמלים. הקורס לסמלים בחיל-הרגלים נמשך 21 יום (1+20) בשנה הראשונה. כדי לזכות במינוי לדרגה גבוהה יותר של סמלות הם מקבלים בקורס סים מאוחרים יותר השתלמות נוספת הנמשכת 19 יום (1+18), כלומר, תקופת אימונים שנתית אחת. בשנה השניה יוצא בוגר קורס הסמלים, להדריך בתור קורפורל, לאסכולת טירונים אחרת. ובתור שכזה הוא משמש תלמיד — מורה, מונהג — וכן מנהיג במשך כל תקופת אסכולת הטירונים (18 יום).

אחרי אסכולת הטירונים (שנה שניה) חייב הקורפורל להיות ב"קורסי המשך" (כל אחד 19 יום — 1+18) כדי שיוכל לעלות לדרגה הבאה של סמל, מקורפורל לואכטמיסטר.

אחרי שהגיע לדרגה זו קיימות לפניו עוד שתי דרגות: רב-סמל וסרג'נט אפסנאי. לאלה יש עוד קורסיים נוספים והם חייבים לשרת עוד מספר שנים. כדי להיות סרג'נט אפסנאי או רב-סרג'נט, צריך הסמל לשרת בתור קורפורל לפחות עוד פעם בחלק של קורס טירונים (55 יום) אחרי כן יוכל לעלות לתת-קצין לאחר נסיון הדרכה נוסף בקורס לטיירונים.

* בצבא השויצרי — "גוף צבא" — קורפוסים, דברי זיות או בריגדות עצמאיות.

חיילים שויצרים חתאמנים בלהביו

רשימת המועמדים נבדקת ע"י קצין הדרכה ובר משך הזמן מדללים את הבלתי מתאימים ע"י איסוף אינפורמציות נוספות. הנסיון הוכיח שאחר תהליך מיון זה, הנמשך עד לאחר התרגול ביריות שבאסכולת הטירונים (סיכום תקופת אמוני הפרט — שבוע 12—13) מתכוצת עד למאוד רשימת המועמדים, הן בגלל השגת אינפורמציות שליליות מחוגים אזרחיים והן בגלל אי השגת הרמה המינימלית ההכרחית תוך תקופת האימונים. עם סיום התהליך הנ"ל נבדקים מחדש המועמדים הנבחרים לסמלות במבחן מיוחד, ביחס לאופיים, כשרון ההנהגה שלהם וכושרם הפיזי. וכאן מציין בעל הסקירה כי בשנים האחרונות קרה תכופות שמאנשים נבחרים אלו היו רבים אשר סרבו לצאת לקורס הסמלים, ולכן יש להדגיש שמתפקידו של קצין ההדרכה, וקציני יחידות המיליציה שאליהם ישתייכו המועמדים, להבליט את המחסור בסמלים השורר כיום ואת חשיבותם לצבא. אין להתחשב ברצונו או הסכמתו של איש המגן להיות סמל, אלא יש לחייב אותו לתפקיד זה באם הוא מוכשר לכך. יש לציין שכמעט ואין טירון אשר לא נבחר בקשר להתאמתו לסמלות.

מיור ניונליסט מציין כי יתכן והסיבה למחסור בסמלים טמונה בעובדה שהסטנדרט המינימלי בבחינת הסמלות הוא גבוה מדי — מצב שהוא תוצאה של סוגי הנשק המורכבים והשונים הנכללים בתקן

ופעולתו של הסמל הפועל באסכולת הטירונים. מתוך התחשבות בנקודות אלו יש, לדעתו של בעל הסקירה, להסיק את המסקנות העיקריות בקשר לבעיית הסמל. ומיור ניונליסט, כקצין הדרכה בחיל-רגלים, מדגיש כי מסקנותיו תחולנה אך ורק על הנוגע לחיל זה, ואין להן כל קשר לסוגי חיל ונשק אחרים.

א. בחירת מועמדים — האחראי הישיר למיונם של המועמדים בתוך „אסכולת הטירונים“ חייב להיות מדריך יחידת האמונים. בצבא השויצרי קיימות אמנם הוראות קבע מחייבות** באשר ליסודות בחירת הסמלים מתוך שורות הצבא, אך במקרים רבים יתכן ויש לנקוט בשיטות נוספות שתבטחנה יתר יעילות בבחירתם.

בהתאם להוראות הקבע הנ"ל חייבים המועמדים לסמלות להיות הגונים וישרים, להתבלט בחוש נאמנות וחובה, להיות עצמאיים ובעלי יזמה. באים בחשבון אנשים אשר הספיקו לקנות דעת בחיים אזרחיים או לפחות כאלה הנמרצאים בתקופת לימודים של מקצוע מסוים ועומדים בשלב הסיום. אנשים חסרי מקצוע, או בעלי השכלה עממית בלבד, כגון: שכירי יום, פועלים עוזרים ועובדי זמן זמניים (חסרי משלוח יד) אינם באים בחשבון כ"מועמדים לסמלות — משום הנסיונות בצבא השויצרי הוכיחו שאנשים אלה שבחיייהם האזרחיים היו רגילים לקבל הוראות מאחרים סובלים מהפרעות חברתיות ביחידות בהן הם משרתים בעוד מטילים עליהם תפקידי סמלות, מצב שיקשה עליהם להיות עצמאיים עד כדי בטחון מינימלי למתן הוראות. ב"אסכולת הטירונים" חייבים יהיו המועמדים להתבלט בחוש חובה, משמעת ויכולת בוטחת בנשק ובשדאות, עליהם להיות בעלי כושר גופני נורמלי, ובהזדמנויות לניהוג ופיקוד יהיה עליהם להוכיח את יכולתם במתן פקודות מתוך יזמה ובטחון עצמי.

מכאן עובר המיור ניונליסט וסוקר את המתודה של המיון. כבר ב-5—3 השבועות הראשונים יש לערוך רשימה של המועמדים לסמלות וזו כוללת (א) אנשים אשר הציעו את מועמדותם לקורס הסמלים — וכאן הוא מדגיש כי חובה על כל טירון לקבוע עמדה בקשר לשאלה זו במשך תקופת שרותו; (ב) — סטודנטים, מורים או סוחרים; (ג) — אנשים אשר היו ממונים על אחרים בחייהם האזרחיים; (ד) — אנשים המתבלטים בתכונות טובות מתאימות.

* ראה בתאור המובא בענין „קציני הדרכה“ בצבא המיליציה השויצרי.
** נכללות בתוך ההנחיה הכללית משנת 1943, סעיף

יחידות חיל הרגלים והדורשים הכשרה מוגברת. מכאן הוא עובר וסוקר את דרכי הפעולה הנוכחית בבית-הספר לסמלים אליו נשלחים המועמדים שנבחרו, ובו הם מסיימים למעשה את תקופת ארבעת החדשים של אסכולת הטירונים, ותוך כדי כך מצביע על החסרונות המיוחדים והעיקריים שבו.

בית-הספר לסמלי חיל-הרגלים הונהג לראשונה בשנת 1894. בשנת 1907 הועמד על תקופה של 20 יום, ועוד כיום שומרים בשויצריה על אותם 20 היום ומתעלמים ע"י כך מתהליכי ההתפתחות של אורח הקרב המודרני, ואין התחשבות בעובדה שמעמדו של הסמל נשתנה מאז באופן יסודי. זוהי לדעתו הסיבה העיקרית לחולשת הסמלים ולחסרונותיהם. הזמן המצומצם העומד לרשות הקורס גורם לשלושה קשיים.

הראשון מתבטא בזה שקציני ההדרכה אינם מכירים באופן יסודי את המועמדים לסמלות. הקושי השני נובע מקוצר הזמן להכשרתם לסמלות, כי בסוף של דבר נשארים לאימונים רק 15 יום. (נופלים 2 ימי ההתכנסות והפיזור של הטירונים, יום שרותים שעל הטירונים למלא ושני ימי שבת). הקושי השלישי נובע מפיצולה של ההתמחות שבאסכולת הטירונים לפי קבוצות-מקצועות מצומצמות. לאסכולת הסמלים באים רובאים, מקלענים, קלעני-מקלע-על-כך, רוכבי באים אנטי-טנקיים, וכך מוכרחים לאמן מחדש מספר אנשים גדול כדי להאחיד את ההכשרה הכללית.

אמנם, יש לציין כי את הזמן של בית-הספר לסמלים מנצלים אינטנסיבית. תשומת הלב בשבוע הראשון מוסבת לרכישת בטחון בניהוג בקרב. המורה עמד רוכש את האלמנטים של הנהגת כיתה, מתן פקודות והוראות, והוראת-יסוד בטקטיקה שימושית. אולם, להוראה בטקטיקה מוקדשות שעות מעטות, ויתכן שיש לבקש את הפתרון בהחלפת מקומות האימונים, כי הסביבה בקרבת הקסרקטין אינה ראויה לביצוע תרגול טקטי, והמסעות — כדי להגיע לשטח מתאים לאימונים וחזרה — גוזלים זמן ניכר, וביחוד כיון שאין אפשרות להעמיד לצורך זה אמצעי תובלן מתאימים.

ב-15 ימי אסכולת הסמלים אפשר לגלות רק חלק מהבלתי מוכשרים ולדלל אותם והנותרים מתגלים רק תוך מילוי תפקידיהם כסמלים באסכולת הטירונים, וכמובן — על חשבון רמת ההדרכה.

מתן הכשרה נוספת לסמלים ולויטננטים באסכולות הטירונים שהם משמשים בהן כמדריכים — לאחר סימם את בית-הספר לסמלים או לקצינים — מתאפשר רק חלקית, ומצטמצם בהכרחי ביותר. מס-

פיק שבראשונה ילמדו לנהוג את יחידותיהם בתנאים אלמנטריים ואלה השולטים ביסודות הטקטיקה יוכלו אחרי כן, אחרי הזדמנויות נוספות לניהוג ולפיקוד, להתמצא אף בתנאי ניהוג קשים יותר. אך פה ושם שוכח מפקד היחידה באסכולת הטירונים את הקו המנחה הזה, מתוך התפישה המוטעית שהוא קיבל אנשי סגל מוכשרים ומושלמים; ולעתים, מתגלה קושי להביא, בכוחותיהם של אלה, את תהליך ההדרגה לסיומו. דוגמאות לכך ישנן בכל שנתן מתיצב של טירונים. חושבים, אמנם, שהשתתפות הסמל כמדריך באסכולת הטירונים היא כעין המשך ישיר לקורס הסמלים שלו. הדבר נכון ביסודו אך מתעוררים עקב כך קשיים מסוימים. יש להבין שבאותו זמן הסמל גם מדריך אחרים, ורובצת עליו אחריות גדולה; שעה שהסמל הוא גם מדריך וגם מודרך יורדת רמת ההדרכה בהרבה. וכן מפקד המחלקה הצעיר, שאף הוא עדיין בחינת תלמיד, יהיה לוקה בשטח הדרכתו הוא, והכשרת מחלקתו אינה מתקדמת כראוי.

יש לקבוע, מסכם מיור ניוגליסט, שהכשרת ההמשך לגומרי קורס הסמלים, באסכולת הטירונים, אינה פתרון שלם, אלא "תחליף המתאים למסיבות ולתנאים בהם אנו נתונים". ואפשר לומר, כי "סוחטים" מזמן זה (אסכולת הטירונים) את כל הניתן, ולמרות החסרונות המושרשים בשיטה הקיימת, שאין לשנות את הזמן המוקצב לה, צריך בכ"ז להבין שדוקא ההפעלה המעשית בתור מדריכים ומפקדי כתות יש לה ערך לגבי הסמלים הצעירים.

קפיטן בלוזר:

התמחות לפי מקצועות

קפיטן בלוזר מציין שכדאי לבדוק ולנתח את ההצעה להכשרת הרובאים כאנשי מקצוע. אך כמובן שאין אפשרות להתעלם מהעובדה שעל-ידי כך תתעורר באופן יסודי השאלה רחבת ההיקף של הכשרת הסמלים. לדעתו, הסמל, ובעיקר במדינה הקטנה המחייבת סגל פיקודי מוכשר, נעשה לגורם חשוב מאד בהנהגת הקרב המודרני. ודבר זה מחייב אותו, בראש וראשונה, לדעת ולהבין את אורח המחשבה של מפקד המחלקה שלו על מנת לדעת כיצד לנהוג את המחלקה בתנאים שונים ואף להטיל את מרותו הוא על כל אנשי המחלקה.

כדי שמעמדו של הסמל יהא מבוסס דרושים לו מחד גיסא יסודות אופייניים ומאידך גיסא — יכולת טכנית בוטחת בתחום הפעלת המחלקה. את יסודות האופי הוא מביא אתו לרוב מסביבתו האזור-

חית, אולם מתפקידה של ההכשרה הצבאית לפתח את השאר.

הדבר העיקרי הנדרש מסמל כדי לעורר אמון באישיותו, דבר שיעזור לו להשיג את הסמכות הדרושה, הוא שלא תהא כל מלאכותיות בהופעתו. הופעה של בטחון עצמי נבנית על סגולות האופי והיכולת המעשית של האיש. ספק הוא אם היכולת והידיעה של הסמלים צריכים לעלות בהרבה על אלו של הטוראים — אך במועט הכרחי זה, צריך שישלטו באופן יסודי עד למאד.

הפיאטון — כלי הנשק הנ. ט. של החייל השויצרי

לדעתו של קפיטן בלוזר יש להפחית מהמעמסה המוטלת כיום על הסמלים, הנראית בעיני רבים מופרזת, ולהפריד בין הכשרתם שבאסכולת הטירונים ובקורסי הסמלים, לבין פיתוח ידיעותיהם בשררתם בקורס ההמשך. אולם, נוסף על כך יש להבחין בין הפעלתם כמפקדי כיתות קרב ובין הפעלתם כמדריכים. על כן חייבים לכוון את הכשרת הסמלים בקורס הסמלים ואסכולת הטרונים, באופן שיוכלו מלכתחילה לגשת בבטחון למילוי תעודתם כמכ"ם, והכונה כאן להקניית הידיעות הטקטיות והכושר הטכני. לדעתו, העיקר בהכשרת מפקד הכיתה הוא ליי-

מוד הטכניקה של הפיקוד וניהול האש; וראשית, יש לעורר בו את החוש לשימוש טקטי נכון בכלי הנשק שבמסגרת הכיתה ואח"כ במסגרת המחלקה. בראש וראשונה על הסמל לדעת את הכיתה ואת נשקה. וכאן, בניגוד למיור ברנדנברג, מדגיש קפיטן בלוזר, שאין זה רצוי להפריד את הקורפורלים בש"מ מחלקה לפי התמחויותיהם המקצועיות — אלא כי על כל מ"כ להיות בעל יכולת הפעלה טקטית של כל כלי הנשק של המחלקה ויתכן אף של הפלוגה. ובאשר להדרכה, כל סמל יתמחה במספר כלי נשק מועט עד כדי יכולת הדרכה בהם.

להנחה זו הוא מביא את הביסוסים דלקמן:

1) הפיקוד הגבוה יותר יכול לקבל על עצמו את האחריות להחלטות נועזות רק במידה הוא יכול להיות בטוח שאנשי כל הדרגות הנמוכות יכולים לפעול בעצמם תוך יזמה ועצמאות, ושהללו אומנו לפעול ברוחם ובמגמתם של הממונים עליהם. יש איפוא, בצד הגברת ידיעותיו של הסמל, להחדיר בו את הבנת מגמת ההנהגה ואורח המחשבה של קציניו, אשר מהם מתפתחת אותה הבנה הדדית שבלעדיה אי אפשר להשיג הנהגת קרב מוצלחת. ואחד היסודות העיקריים להבנה הדדית כזו טמון בידיעה הכללית של הסמל את התכונות הטקטיות של כל כלי הנשק אשר בפלוגה הרובאית.

2) לעומת השאיפה להכשיר סמלים שיהיו ככל האפשר בעלי רמה גבוהה, עומדת כיום הדרישה למספר מספיק של סמלים. בעית התוספת לאנשי הסגל, הקשה כבר כיום, היתה נעשית קשה הרבה יותר לו היו מגשימים פיצול כה מרחיק לכת בהתמחות לפי מקצועות מצומצמים. כפי הצעתו של ברנדנברג, במציאות, ספק אם היה אז אפשרי לספק מאסכולת הטרונים את הדרישות של מפקדי היחידות לתוספת אנשים, באשר הצורך בתוספת אנשי מקצועות מסוימים ליחידות לא תמיד היה חופף את סוגי ההכשרה באסכולת הטרונים. כן היתה שיטה זו מקשה על בעית הכשרת תוספת הקצינים, כיון שלויטננט צעיר אשר בהיותו קורפורל ניהל במקום כיתת רובאים רב-צדדית רק איזו כיתת-אש מיוחדת, יגלה את עצמו תמיד בשעת ניהול מחלקת הקרב שלו כבלתי בוטח, כחסר ישע, כקשה תנועה והחלטה. ונשאלת גם השאלה, כיצד יתנהג המ. כ. הזה, באם יצטרך תוך כדי קרב למלא את מקומו של מפקד המחלקה שלו?

3) אין להתעלם מאותם ליקויים שיתגלו כאשר היחידה עלולה להיות מבוותרת בשעת קרב ועל

המפקד הנמוך יותר תוטל משימה טקטית כלשהי — שעה איננו בקי בערכם הטקטי ובהפעלתם של כל כלי הנשק שברשותו.

קפיטן בלוכר אינו חושב שמיעוט זמן ההכשרה בתוך „קורסי ההמשך” יש בו משום הצדקה לכך שכיתת הקרב לעתיד תאורגן, על יסוד הדרכתה (והפ-עלתה בעתיד), בתפקיד של נושאת כלי נשק אחד או שנים בלבד, כיתה כיתה ו„מקצועה”. והוא שואל: — כיצד תמלאנה כתות מיוחדות שונות אלו את תעודתן הטקטית. „נדמה שפתרון זה, בשנים לב לכלי הנשק הקיימים כיום ברשותנו, איננו תכליתי. אני בוחן את האפשרות להפעלת כיתה כיחידה בודדת בשביל סיור, בשביל חסימת דרך, בשביל הגנת בית, בשביל פעולת מחץ זעירה, או לביצוע משימת משמר טק-

ההכשרה לקצינות

1. המועמד חייב לקיים שירותו באסכולת הטיי-רונים.
 2. אסכולת הסמלים.
 3. בית-ספר לקציני חיל-רגלים הנמשך 80 יום.
 4. לפעמים עובר גם בית-ספר לקליעה הנמשך 18 יום.
- ב. כדי להגיע לדרגת לויטננט-ראשון: חייב להיות 5 שנים לויטננט. ובכל שנה הוא עובר השתלמות בקורס במשך 20 יום (2+18).
- ב. כדי להיות קפיטן:
1. חייב לעבור עוד קורסי המשך כלויטננט-ראשון, כל שנה 20 יום (2+18).
 2. חייב לעבור אסכולת קצינים מרכזית דרגה א' (25 יום) או קורס טקטי טכני לרגלים הנמשך 18 יום.
 3. חייב לשרת כמפקד יחידה בקורס לסמלים, או באסכולת טירונים, או שרות דומה אחר.
- ג. כדי להיות מיור:
1. חייב לשרת 8 שנים כקפיטן, בשמונה שנים אלו חייב להיות לפחות ב-7 קורסי המשך, מהם 4 כמפקד יחידה, וקורס אחד הוא יכול להמשיך בשרות אחר.
 2. חייב לעבור אסכולה מרכזית לקצינים דרגה ב' (25 יום).
 3. צריך לשרת עוד 4 שבועות בתוך אסכולת טי-רונים כמפקד בטליון, או פלג תותחים

נוספים אשר יועמדו לרשותו מבלי שיכירם. מלוי משימת מחלקת רובאים יהיה אז קשה מאוד בהתחשב עם צורות ההפעלה הרבות שאפשר להפעילה ויהיה צורך בצרופם-מחדש, במבנה אחר, של האלמנטים שבתוך המחלקה כדי שתוכל לפעול עצמאית. ההצעה על פיצול מרחיק לכת בהתמחותו של קורפורל-הרובאים נראית מלכתחילה כמושכת, ובמיוחד משום שע"י כך ניתן לעקור חלקית את תופעות הלואי והחסרונות המעוררים עתה אי סיפוק בשל המצב הקיים לגבי ההתמחות בכלי הנשק. ליתרונות שבדבר מבחינה ארגונית — חלוקה ברורה ופשוטה יותר ל„כיתות מקצועיות” — יש להוסיף שאז היו סמלינו חשים עצמם בטוחים יותר, כשהם פועלים בשטח טכני מקצועי צר יותר ומוגדר באופן ברור. ואולם למול יתרון זה עומד החסרון אשר יתגלה במלואו שעה שהסמל יעבור ממעמד של מפקד יחידת הדרכה, ואפילו יחידה קטנה, למעמד של מנצח על שילוב מסוים של אמצעי קרב, שונים וזקוקים זה לזה, ויהא זה במסגרת כיתה קרב „מעורבת” או במסגרת המחלקה כולה.

מיור ו. צינג :

התמחות לפי מקצועות באימון

מוסדות הצבא הנוגעים בדבר הודו, לדברי בעל המאמר, שדרכי האימון ותוצאותיו אין בהם כדי לספק את הצרכים. ומשניסו לחקור לסיבת התופעה נתברר ששוב אין ביכולתו של החייל הרגלי הממוצע ללמוד את השליטה בכל כלי הנשק. ברור שהנוח ביותר היה לו יכולנו לקבוע כנקודת מוצא את הצרכים שהמלחמה המודרנית מעמידה בפנינו (לימוד מספר כלי נשק רב וכו') ובהתאם לכך להעמיד מיד לרשות הלוחמים את הזמן הנדרש ללימוד כל אותם הדברים ואימון בהם. אך היות וכל הצעה להארכת תקופת אסכולות האימונים תדחה, לא רק בשל חוסר חבר ההדרכה הדרוש, אלא גם מתוך שיקולים כלכליים ופוליטיים, הרי שנשארה לנו רק הדרך של התמחות לפי מקצועות.

להתמחות כזו יש מספר מגרעות, ובעיקר בשטח הארגוני. בפני מפקד יחידה **, שהוא המפקח על כוח האדם שלה, מתיצבת עם העדר כל אדם בקורס המשך נתון בעית המחזור באנשי המקצועות. עם הבעיות האלה אפשר היה ל„הסתדר” כל זמן שמצבת

* הרי זה אותו קפיטן צינג, שממאמר למאמר הספיק לעלות בדרגה — המער.

** בצבא השוויצרי חל מונח זה על פלוגה של חיל רגלים או יחידה דומה בחילות האחרים.

טית. בכל המקרים הללו, אין באפשרותה של אף אחת מהכתות הללו, האחידות מבחינת זיונה, להגיע לידי הפעלה יעילה. כתוצאה מכך נהיה נאלצים, לבסוף, להגיע לידי מיוזגם של חלקי כיתות כאלו, במין כיתות קרב רב-צדדיות שתוקמנה מיניה וביה — וע"י כך להרפית הארגון הפנימי של המחלקה וטשטוש אחריותם של מפקדי הכיתות. — „כיצד יוכל הסמל שהתמחה בהפעלת סוג נשק אחד להפעיל אמצעים

הכלים הקיימת בחי"ר השויצרי. אך דעתו היא כי יש להעמיד את מספר הכלים על מינימום ההכרחי (ואלה צריכים להיות פשוטים ככל האפשר) כדי שנוכל להשיג את המטרה של שליטה אמיתית בהם. מציע על כן לבחון, האם יש אפשרות לותר על כלי נשק מסוימים כגון: על הרובה נ. ט., להשאיר ר"י מסוג אחד, טיפוס אחד בלבד של תת מקלע, ובמקום מקלע על כן — שהוא נשק מחלקתי — להקצות למחלקות כיתות מקלענים מיוחדות מצוידות במקלע אחד חדש?

3) המתודה של האימון:

אם אמנם נקבע שמשך הזמן המוקצב כיום לאס"כולת הטירונים קצר מדי, האמנם ברי לנו שקיימת בהירות המחשבה לגבי בחירתו של ההכרחי ביותר להכשרה? והאם אין כל בזבוז זמן לגבי דברים טפלים בעלי ערך חיצוני בלבד? האין אפשרות במקום המתודה הסכמטית הקימת, להכניס מתודה אינדיבידואלית? כלומר, לא רק בטיפול בטירון וחינוכו כאדם אלא גם באשר לטיפול בהתמחותו. המגמה צריכה להיות הכשרה כללית ומקפת (בשיטת "כל בו") ומתוכה צריכה לצמוח התמחות במקצוע מסוים. וגם את המקצועיות יש לכוון במעגל רחב ככל האפשר (לפי התאמת האיש) במגמת "כל בו". (אם גם תתגלה חוסר שליטה בוטחת בכלי אחד או שנים עדיין אין להכליל מכאן הערכה שלילית).

כיצד, איפוא, משיגים את מיטב התוצאות בסורגיה זו של "מיחות"?

לדעתו של מיור צינג הדרך היא התאמה אינדיבידואלית: יש להרכיב כיתות מאנשים בעלי כושר השכלה דומה פחות או יותר למען אפשר לכל כיתה כזאת, בהתאם ליכולת המשותפת הממוצעת, את קניית השליטה באותו מספר מכסימלי של סוגי נשק הבא

מצעד מגוייסים חדשים ב"אסכולת הטירונים" שלהם

קורס ההמשך היתה חופפת פחות או יותר את תקן המינימום של היחידה, אך אי הקביעות משנה לשנה במצבות השנתונים המתיצבים מקשה עתה עוד יותר על הבעיה ***.

נוסף לבעיה הארגונית קיימת אף הבעיה מה תהא רמת כושר המינימום המשותף (ה"פלביות") של כל אנשי היחידה. לדעת מיור צינג תלוי הפתרון לבעיה זו ב-3 גורמים עיקריים: 1. האדם; 2. מספר כלי הזין וטיבם; 3. המתודה של האימון.

1) האדם

הן בין המדריכים והן בקרב החניכים נראים תמיד הבדלי רמה ניכרים. אצל המדריך — בכושר ההדרכה וביכולת, אף כשאנו מחונן ביותר בכושר טבעי לנצל את המתודות התכליתיות של ההדרכה ובמידת מה לזהות עצמו אתם. ואצל החניך — בכושר הקליטה הכללי או בנטיות לכלי נשק וסוגי אימון מסוימים. אין זה נכון לומר על אדם כי איננו מוכשר באשר תפישתו קשה. לעתים הזמן הארוך במקצת, שהטירון דורש לאימון, משמש גורם מטעה לגבי יכולתו האמיתית. כמו"כ ברור שלכל אדם יש נה נטיה לכלי נשק מסוים, דבר זה מתגלה רק במהלך האימונים ואסור שההערכות על הטירון לפני סיום תקופת אימוניו כבר תקבענה את מקצועו התכליתי. תקלה אחרת שיש להמנע ממנה — היא המקריות בברירת המקצוע לטירון. כלומר שאין לשלוח — לדוגמה — אדם ליחידה בה חסר מומחה למוקשים וח.נ.ו. בה בשעה שהוא עשוי להצליח יותר כקלע ברובה נ. ט. או במקלע-על-כף. יש להמנע ממצב בו ייקבע תפקידו של האדם בהתאם למחסור, ולא בהתאם לכשרון האישי.

המסקנה היא, שההחלטה על המקצוע בו יתמחה הטירון צריכה לבוא רק מספר שבועות לאחר תחילת אימוניו.

2) מספר כלי הזין וטיבם.

ככל שקטן מספר סוגי הנשק ביחידה, ומבנם פשוט יותר, אפשר בזמן קצר יותר, יחסית, להכשיר לוחם "כל בו". אידיאלי ביותר היה להכשיר $\frac{2}{3}$ מהאנשים כלוחמי "כל בו" ורק את ה- $\frac{1}{3}$ הנותר, שאינו מוכשר לקבל הכשרה מקפת כזו ויש לו נטיה לכלי נשק מסוימים דוקא, יש "למחות".

בעל המאמר דן בעניני ההכשרה לפי מסגרת

*** לענין זה של תנודות מקורס אחד למשנהו במצבת המתיצבים שביחידה המיליוציונית, ראה בתקציר רשימתו הקודמת של בעל מאמר זה, הניתן ג"כ במסגרת סיכום הדיסקוסיה הנוכחי.

שרת הרגלים, ואת משמעות ההכרעה, כבדת התוצאות, לקראת ההתמחות. „באם יגיעו פעם אנשינו לקרב, — אין אנו יודעים אם יוליכום מביתם ישר לקרב, או שינתן להם זמן להסתגלות מחודשת לנשק ולהפעלתו. אין אנו יודעים כיצד תבוא טבילת האש, האם כתוצאה מהתקפת מטוסי אויב פתאומית, בצורה של התקפת חיל שריון או אולי תוך כדי התקפת חילות שלנו, על גייסות נחיתה אויריים של האויב. מכל מקום, ברור שמתני, היכן וכיצד שלא תבוא ההתקפה — יידרש מחיילינו להגיב נכונה — ולפעול, לאחר התגורבות האויב, בשיקול, בתבונה ובתקיפות. כל זה מחייב בחינוך פנימי ויכולת להשען על אמון עצמי מוצק. למצב זה אפשר להגיע רק כשה-

בחשבון לפי יכולתה היא. אף אם כיתות אלה, שבהן יקנו את רוב כלי הרגלים או אף הכשרת רגלי „כל בו“ מלאה, תמנינה 30%—20% מכלל טירונים והיה שכון בצדן. כיתות „כל בו“ אלה, יתכן והתוונת את המקור העיקרי לאנשי הסגל. אילו נעשו נסיונות כאלה במרכזי האימון השונים, יתכן והיה בכלל בסיס אימונים מצטרף „מלאי“ של לוחמי „כל בו“ מוכשרים כראוי. וכיצד תתואר הפעלת ה„מומחים למקצוע אחד“ במלחמה?

לפי שיקוליו של בעל המאמר אין לסמוך בקרב על „ספציאליסט“ בלבד, כי יתכן שע”י מקרה בלתי מוצלח יוצאו כל אלה מכלל שימוש, ואז תאבד היחידה את ערכה וכושר פעולתה המלא. וברור שרצוי

ראוי שנשים לב למקרה מסוים ממלחמת העולם הראשונה. בקטע החזית של קמברז, זמן קצר לאחר התקפת הטנקים הגדולה הראשונה של האנגלים, היו כוחות הבריית מוכנים להלום קשה כדי לפרוץ את הקוים הגרמניים. קני המכ”י הגרמניים, שהיו ערוכים לעומק כנקודות משען לחזית כולה, היו מאותרים ע”י צבאות בנות הבריית, וארטילריה קורפוסית השתיקתם ע”י „טיפול“ מיוחד.

חיל הרגלים המותקף צעד לפי התכנית מאחורי מסך האש הארטילרית המתקדם. הנשאים בחיים בקו האויב הראשונים היו „משותקים“ לחלוטין, וכן כל קני המכ”י. אך, פתאים, הותקף חיל הרגלים, הצועד בטוחות אחר מסך האש הארטילרית, בברד כדורי מכ”י מאחד הקנים שלכאורה נמחצו. ההתקפה נבלמה, והיה צריך לערכה מחדש כדי לשבור את התנגדותו של אותו קן מכ”י. 2 טנקים ומספר מכונות ירייה מאלה שליוו את הרגלים שפכו אשם על קן המכ”י; אולם הלז הוסיף לירות עד שהקלע „שותק“ ע”י כיתד שהצליחה להקיף את הקן ולתקפו בכידונים מהעורף. אך בינתיים אבד זמן יקר, מסך האש הארטילרית התקדם הרחק מחיל הרגלים, והגרמנים מצאו אפשרות להטיל למערכה רזרבות ממקום זה או אחר. הפריצה נכשלה ותוצאתה היחידה היתה בליטה צרה למדי בקו הגרמנים.

מה קרה כאן? לאחר הסופה של האש הארטילרית שניתקה את הקשר בין הקו הקדמי והעורף, החל קציני-תצפית של ארטילריה גרמנית לרוץ קדימה בזניקות (בין פגז לפגז) כדי להגיע לגבעה שתאפשר לו לחפש קשר ולהתמצא. לבסוף הוא הגיע לאחת המהפורות ומצא עצמו בחוך קן מכ”י שכל אנשיו נהרגו, אך המכ”י נותרה שלמה. הלויטננט הגרמני הרים את ראשו וראה את חיל הרגלים של האויב מתקדם בגלים צפופים. על אף כי לא היה מכ”י הפעיל את המכ”י והטיח באש חזקה את כל התחמושת שהוא מצא בחפירה. לולא התמצא במכ”י לא היה ביכולתו לפעול כאשר פעל.

חייל שליט ממש בכלי זין מסוימים — ואפילו ב”2 בלבד, דבר החיוני יותר מאשר שליטה „מפוקדת“ בשפע של כלי נשק רב גוניים. יש לזכור שההפעלה הטכנית של כלי הנשק דורשת רק חלק קטן, יחסית, מזמן האימונים, בעוד שרוב הזמן נדרש ללמוד הפעלתם של כלי נשק אלו בתנאי שדה וקרב.

„גם בחיינו האזרחיים“ — אומר בעל הרשימה — „יש לנו הנטיה לחפש אחר ההשתלמות והסיפוק בהתפשטות לרוחב, במקום להתרכז איש איש במקצועו. בצבא אנו פוגשים את התופעה של רובאים, שעל יסוד לימוד של חצי יום, משחקים במרגמות וב”מכ”י — וזאת כיון שהמדריכים לא ידעו לרתק את הטירונים לתחום הפעולה והלימוד שנקבע לכל אחד מהם.“

שיחידה, אף אם מצבתה תדולדל עד 40—50 איש, תוכל להוות את האלמנטים הדרושים למילוי המשימות הבאות: אש מרוכזת לטוחים ארוכים, קבוצות מחץ לטוח קרוב, פטרולים ו„צידים“, יחידות-קרב נגד שריונים, התבססות של נקודות מאחו בנקודות קרקע מתאימות וכו’. תביעה זאת ניתן לקיימה רק באם היחידה תמנה מספר די ניכר של חיילים שקיבלו הכשרה רבת צדדים ככל האפשר. על כן יש לבחון, האם אין להציב במטרת ההכשרה שלנו אותה רב צדדיות אופטימלית שניתן להשיגה בדרך ההתאמה האינדיבידואלית.

ועוד על אותו נושא — קפיטן-במטכ”ל אורלי קפיטן פון אורלי מנסה להבהיר הבהרה נוספת את הדיסקוסיה ביחס להתמחות לפי מקצועות בהכ-

טית, יש לו מקום נכבד בצד אותו קצין תותחנים במלחמת העולם הראשונה שהפעיל מכ"י בקרב ליד קמברא. (ואין דוגמאות כאלה מצטמצמות, כלל וכלל, במה שפעלו אנשי גייסות גרמניים; אנגלים, צרפתים, רוסים ואמריקאים הוכיחו לא פעם תכונות וזריזות מאותו הסוג). אכן, לא ה"שויצרים" הטכניים הם המבצעים מעללים כאלה. בטחונם של אלה אינו משגשג ברגעי מיצר. וכאן אולי ערכה הראשוני של התמחות, המקנה בטחון עצמי מבוטא, שהוא הבסיס להפעלה בוטחת. (אמנם, שאלת התמחות הסמלים מעוררת, לדעת המחבר, בעיות מסוגים אחרים לגמרי ויש לבדקה במיוחד ובמדוקדק).

לפי נסיון תקופת "השרות הפעיל", מודה קפיטן אורלי, כי "תחומי האפשרי, באשר להרחבת נושא ההכשרה עם חיילים מאומנים משך מאות ימי שרות פעיל הנם אחרים לגמרי — אך אין מקום להצתיקם אל תוך ארבעת חודשי הכשרת היסוד של ה"טירון"; הערה אשר יש לזכרה היטב שעה שמדובר בגייסות המשרתים 12 או 15 חודש. מענין הציון של הקפיטן אורלי, לכך, כי רובאי שויצרי ממוצע, מתאמן עתה רק בשלושה כלי נשק תחת 4-6, והוא הוא המהווה גם לעתיד את עיקרה של הפלוגה". את הכשרת היסוד הזאת הוא רואה כתנאי לא יעבור גם לגבי אלה אשר ישתייכו לפלוגות המפקדה והשרותים אשר ביחידה.*

- * רשימת המאמרים אשר נסקרו בסקירה זו, וכותביהם:
- (1) מיור רוברט ניונליסט: "מגמת ההתמחות בהכשרה באסכולות-הטירונים של חיל הרגלים." (כתב-העת "הצבאי השביצרי הכללי" Allgemeine Schweizerische Militaer-Zeitschrift, נובמבר 1948).
 - (2) מיור ארנסט ברנדנברגר: "לשאלת ההתמחות לפי מקצועות בהכשרת הרובאים" (כתב-העת הצבאי השביצרי הכללי, דצמבר 1948).
 - (3) קפיטן צינג: "בעית המצבות בקורסי התחזורת" (כנ"ל, ינואר 1949).
 - (4) מיור ר. ניונליסט: "הסמל בשירות ההדרכה" (כנ"ל, ינואר 1949).
 - (5) קפיטן רודולף בלוכר: "התמחות לפי מקצועות בהכשרת סמלים בפלוגה רובאית?" (כנ"ל, ינואר 1949).
 - (6) מיור צינג: "מגמה של התמחות בהכשרת החייל?" (כנ"ל, פברואר 1949).
 - (7) קפיטן-במטה-כללי פון אורלי: "כך, מגמת התמחות בהכשרה!" (כנ"ל, אפריל 1949).

אנשי חיל השדה ב' בכנס-המשך שלהם

אמנם, אין זה כמובן ברור, באם לא תהיה פעם תועלת בהכרת כלים נוספים. עלול לקרות שכל המקצוענים של פלוגה אחת יצאו מכלל שימוש. יתכן שלידי התותחן תיפול מכ"י, או לידי הרובאי — תור-תחרגלים. יתכן שהחייל יאלץ לפעול בכלי נשק של בני בריתו או של אויביו או אף, ברובה תוצרת גרג" מעשה ידי עצמו (כדוגמת ה"סטנים" שלנו, המער') וכן, יתכן שעל סף המלחמה יוכנסו כלים חדשים לשימוש. אך לפתור בעיות אלה, העלולות להופיע, ע"י הכנת "בעלי מלאכה" מלמפרע, דומה הדבר להכנת פתרונות טקטיים מראש לכל בעיה שעלולה להופיע.

המגמה צריכה להיות: להשתית בחייל בטחון, תבונה ושיקול דעת ע"י הקניית יכולת שליטה בוטחת ב"2 כלי נשק עיקריים שנקבעו לו. ולכשיופיע הצורך לפעול בכלי נוסף לא יהיה החייל נוטה לפעולה נחפזת, אלא יגש לכלי החדש בשקט ובשיקול דעת.

(נכונותה של הנחה זו הודגמה בצבא השויצרי, בשנות מלחמת העולם, שעה שמכ"ינים "משופשפים" כהלכה משנים רבות מאנשי "חיל שדה ב" הועברו לתוך פלוגות אנטי מטוסיות והיה הכרח לאמנם-מחדש).

אותו רס"פ גרמני של קלעי אופנוע אשר בשנת 1940 פרץ וחדר צפונית לבולון לתוך מצודת לה-שש והפעיל תותח חוף צרפתי והצית ספינת משחית בריי